

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 270 Παρασκευή 14 Σεπτεμβρίου 1984

Δρχ. 50

Για μια χούφτα αποστάτες..

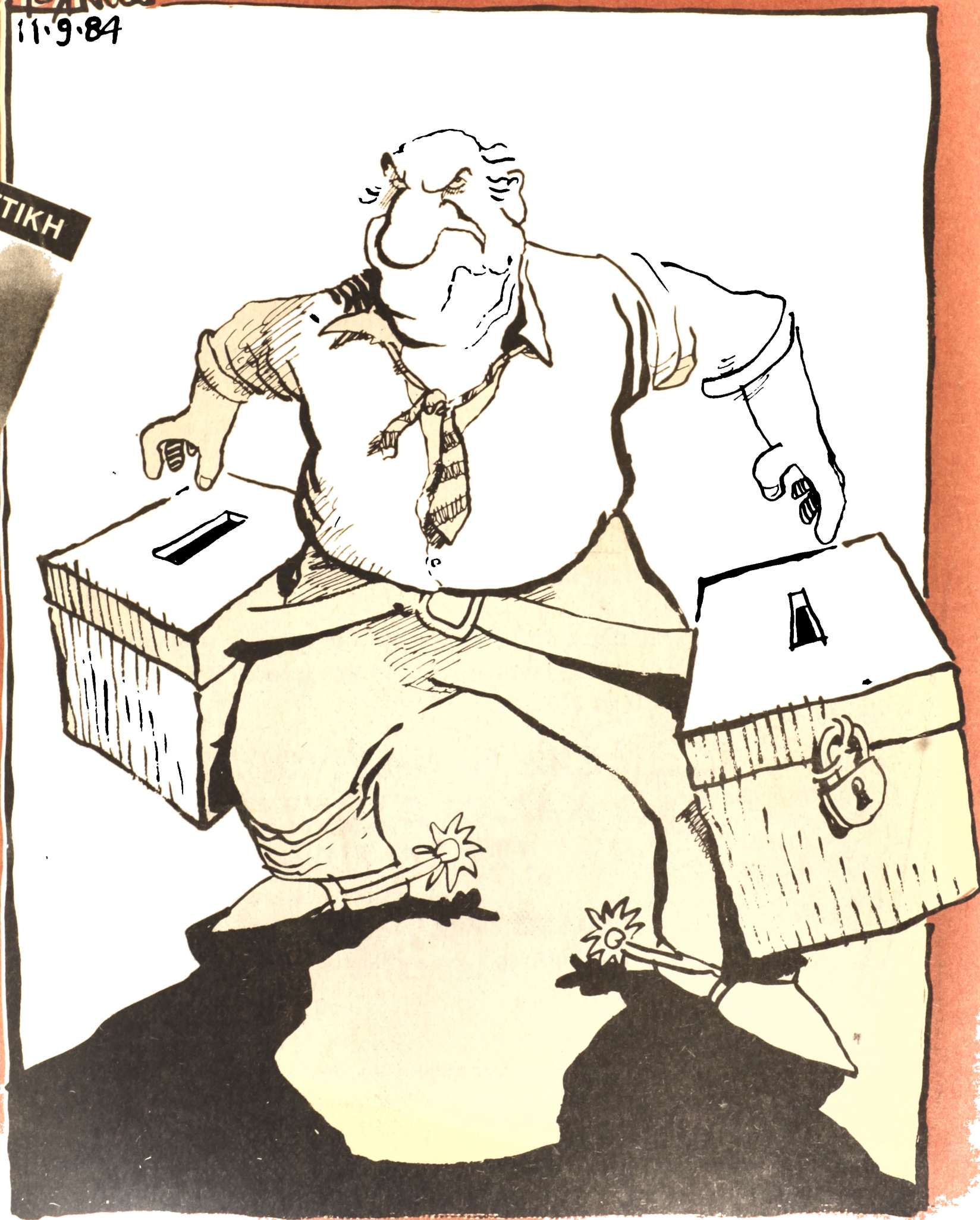
10 Δευτ

11.9.84

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ

ΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Το «Αστεράκι»

δεν είναι ένα συνηθισμένο νηπιαγωγείο:

- Στους πρόποδες του Λυκαβηττού βρίσκεται κοντά στο σπίτι σας και στο χώρο ζωής του παιδιού σας.
- Λειτουργεί με αυστηρά περιορισμένο αριθμό μαθητών, που επιτρέπει τη δημιουργία πραγματικών σχέσεων ανάμεσα στα παιδιά.
- Συνδυάζει παιχνίδι και μάθηση σε ένα χώρο οργανωμένο για να εμπνέει τις πολύπλευρες δραστηριότητες μιας παιδικής κοινότητας.

Στο «Αστεράκι» με την επίβλεψη έμπειρων παιδαγωγών το παιδί σας θα διδαχτεί, θα παίξει, θα συμμετάσχει, θα δημιουργήσει σε:

- Ομαδικά παιχνίδια
- Μουσική
- Θεατρικό παιχνίδι
- Αγγλικά, Γαλλικά
- Χειροτεχνία, κατασκευές
- Εισαγωγή στις βασικές έννοιες αρίθμησης και γλώσσας.

Πέντε χρόνια τώρα το «Αστεράκι» διατήρησε τη φυσιογνωμία του σαν ένα σχολείο που λειτουργεί με φροντίδα και αγάπη για το παιδί και παιδαγωγική αποτελεσματικότητα.

**ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΤΟΥΜΕ
ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΣΟΥΜΕ
ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ**

ΓΚΟΛΦΩ ΤΖΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Βαλσαμώνος 4 και Ασκληπιού, τηλ: 6447830 — 3635419

Τελευταίες εγγραφές ● Θέσεις περιορισμένες
Κάθε μέρα 11-1 πρωί και 6-8 απόγευμα

Περίοδος Β' • Χρόνος 11ος • Τεύχος 270

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. Μιχαήλ Το βαλς εξιτασιόν της εκλογολογίας και των θεσμών	10
Στ. Κούλογλου Ευτυχώς γλιτώσαμε από τις πρόωρες εκλογές	12
Ρεπόρτερ Και τώρα ποιός θα οδηγεί τη γαλάζια γενιά;	15
Άκη Κοσώνα Συνέντευξη με τον Γιάννη Μπούτο	16
Σταύρου Λυγερού Ελληνονατοϊκές σχέσεις	20
Στρατιωτικός Η αγορά του αιώνα	22
Ρεπόρτερ Στρατός: βήματα σημειωτέον	26
Μιχάλης Ράπτης Οι σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλλας	32
Φρ. Αστερίδη Αναταραχές στο τουρκικό Κουρδιστάν	35
Κ. Χατζημιχαήλ Επιστροφή από τις Κυκλάδες	36
Β. Ραφτόπουλου Στην ίδια πόλη	38
Χρ. Ντουνιά Το ταξίδι του Ασημάκη Πανσέληνου	43
Χάρη Καμπουρίδη Γ. Σικελιώτης	43
Χρήστου Κλαίρη Γλώσσα και πολυγλωσσία	44
Θ. Ανθογαλίδου Κοινωνικός καθορισμός της γλώσσας και γλωσσική αγωγή στο σχολείο	44

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ: Πώς και γιατί άλλαξε το εκλογικό σκηνικό	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Πρόδρομος Πτωχολέκτωρ Πτωχότερος λέκτορας	28
Ν. Μάργαρη Το νέφος χτυπά παντού	29
Σπ. Καβουνίδης Στη μαύρη λίστα	30
ΑΥΤΟΓΚΟΛ	31
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	42
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	51

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Γ. Ιωάννου

Ο Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

ΘΑ ΘΕΛΑΜΕ πραγματικά πάρα πολύ η ανάδειξη του κ. Μητσοτάκη στη «ΝΔ» να ήταν η επισφράγιση μιας δημοκρατικής εκλογής στα πλαίσια της κοινοβουλευτικής ομάδας της ΝΔ. Θα είχαμε σ' αυτή την περίπτωση μια θετική εξέλιξη στη λειτουργία των κομμάτων ως ουσιαστικού θεσμού του δημοκρατικού πολιτεύματος.

ΔΕΝ ΘΑ υπήρχε όμως μεγαλύτερη εθελουφλία —την οποία πάντως επέδειξε ήδη η παραδοσιακή αριστερά— από το να ανακηρύξουμε την εκλογή Μητσοτάκη ως εσωτερική υπόθεση της ΝΔ χωρίς ιδιαίτερη σημασία μιας και ούτως ή άλλως το κόμμα τηςάρχουσας τάξης ανεξάρτητα από το πρόσωπο του αρχηγού του θα ακολουθήσει νομοτελειακά την ίδια πολιτική.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ ακριβώς είναι τα πράγματα. Διότι όλοι καλά γνωρίζουμε πως οι ιδιαιτερότητες της ελληνικής κοινωνίας έχουν σαν αποτέλεσμα μια τέτοια συγκρότηση της πολιτικής εξουσίας, όπου οι θεσμοί, οι λειτουργίες δηλαδή κοινής αποδοχής, είναι εξαιρετικά ευπαθείς και οπωσδήποτε ελάχιστα καθοριστικοί και δεσμευτικοί.

ΓΙ' ΑΥΤΟ άλλωστε και η πολιτική ζωή της Ελλάδας προσωποκρατείται. Γι' αυτό, ενώ θεωρητικά το ίδιο αξίωμα και με τους ίδιους όρους κατείχαν, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι είναι αδιάφορο αν είναι ο κ. Τσάτσος ή ο κ. Καραμανλής Πρόεδρος της Δημοκρατίας, εφόσον εντάσσονται στο αυτό θεσμικό πλαίσιο...

ΤΟ ΚΥΡΙΩΣ δίλημμα που ετέθη λοιπόν στους βουλευτές της «ΝΔ» —και σ' αυτό απάντησαν με την ψήφο τους— ήταν, αν θα ψηφίσουν αρχηγό που θα κρατούσε την πολιτική της παράταξης στα όρια της μίνιμουμ αποδοχής κάποιων θεσμικών όρων που εγκαθιδρύθηκαν μετά το '74, ή κάποιον που θα ήταν έτοιμος και ικανός να διαρρήξει κάθε πλαίσιο δημοκρατικής συναίνεσης, προκειμένου το κόμμα να επανέλθει στην εξουσία.

ΑΥΤΟ ΠΟΥ απέρριψαν οι βουλευτές της ΝΔ στο πρόσωπο του κ. Στεφανόπουλου δεν ήταν κάποια ενδοτική στάση του ως προς την ιδεολογία και τα λάβαρα της παράταξης, το αντίθετο μάλιστα. Ο κ. Στεφανόπουλος είναι ουσιαστικά ακροδεξιός, με την παραδοσιακή έννοια του όρου στη χώρα μας.

ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ της «ΝΔ» επέλεξαν λοιπόν με αρνητικά κριτήρια: Ποιος είναι αυτός που δεν θα διστάσει να προσφύγει στα αθλιότερα μέσα, ποιος δεν ορρωδεί μπροστά στο ψέμα, ποιος δεν αναστέλλεται από οποιαδήποτε αρχή, ποιος θεωρεί την διαβολή μεγαλύτερη αρετή από την κριτική, ποιος θεωρεί τη συνδιαλλαγή προτιμότερη από τη συνεννόηση, ποιος θεωρεί την ύβρι προτιμότερη από το επιχείρημα, ποιος εκχυδαίζει τα επιχειρήματα σε ύβρεις.

ΑΥΤΟ ήταν λοιπόν το νόημα της εκλογής του κ. Μητσοτάκη: Είναι επιλογή ρήξης με τους θεσμούς, είναι επιλογή υποβάθμισης του δημόσιου βίου, είναι η ανοιχτή συστοίχιση της Δεξιάς, εκ νέου, με την υποτέλεια και την εξάρτηση. Είναι επιλογή όχι Αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης αλλά ενός αδίστακτου κομματάρχη που θα συσπειρώσει το κοινωνικό και πολιτικό σώμα της Δεξιάς σε μια πάλη χωρίς αρχές για την ανακατάληψη της εξουσίας. Η «ΝΔ» διάλεξε την αντιστοιχία με τους βαθύτερους ουσιαστικούς κοινωνικούς και οικονομικούς δεσμούς της Δεξιάς με το κατάλληλο πολιτικό μοντέλο: πέταξε το μανδύα του «υπό συγχρονισμόν» ευρωπαϊκού συντηρητικού κόμματος και επιστρέφει με τον Μητσοτάκη στον «εθνολούμπεν» λαϊκισμό ενός κόμματος χωρίς αρχές, με μόνη επιδίωξη την αρχή.

ΚΑΙ γι' αυτό μπαίνουμε πραγματικά σε μια νέα και υπό ορισμένες προϋποθέσεις επικίνδυνη περίοδο.

ΚΑΙ Ο κίνδυνος βρίσκεται ακριβώς στο να παγιδεύσει ο κ. Μητσοτάκης στα μέτρα του την κυβερνητική πολιτική.

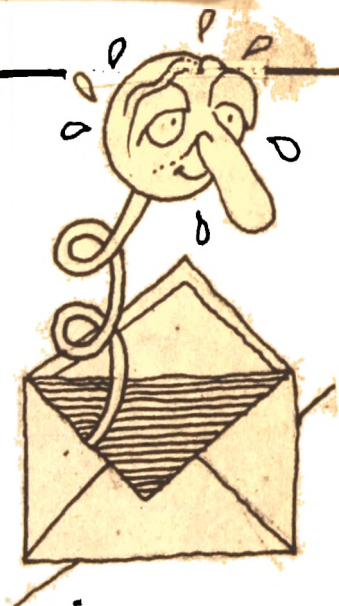
ΚΑΙ ΗΔΗ ο κ. Παπανδρέου, με τις δηλώσεις του στη Θεσσαλονίκη «αβάνταρε» τον Μητσοτάκη, όπως τον πριμοδότησε και η εκλογολογία.

Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ —αν όχι η μόνη— απάντηση στη «ΝΔ» του κ. Μητσοτάκη είναι η ποιοτική αναβάθμιση του δημόσιου βίου.

ΓΙΑΤΙ, όπως λέει μια γνωστή παροιμία: «αν πιάσεις τον βούρκο με τα γάντια, δεν γαντώνεις τον βούρκο αλλά βουρκώνεις τα γάντια».

αντί

Πώς και γιατί άλλαξε το εκλογικό σκηνικό

Η ΠΟΡΕΙΑ προς εκλογές —προς πρόωρες εκλογές— είχε προδιαγραφεί... Η «ομάδα της Ελούντας» —με κύριους εισηγητές τους Μ. Κουτσόγιωργα και Α. Λιβάνη— είχε πείσει (ή σχεδόν πείσει) τον πρωθυπουργό, ότι το ΠΑΣΟΚ είχε ιστορικό χρέος να «ξεκαθαρίσει αμέσως τον πολιτικό ορίζοντα από το άγος της αποστασίας». Όσο νωρίτερα διενεργήσουμε τις εκλογές —του είπαν— «τόσο ταχύτερα θα κλείσει το κεφάλαιο Μητσοτάκη». Και ο πρωθυπουργός, αφού επείσθη —ή σχεδόν επείσθη— έκρινε πως έπρεπε να συζητήσει το θέμα και με ορισμένους συνταγματολόγους. (Σχετικά αναφέρονται τα ονόματα των Γ. Κασιμάτη και Δημ. Τσάτσου). Ποιο, κατά τη γνώμη τους, θα ήταν το «εξαιρετικής σημασίας εθνικό θέμα», το οποίο θα έπρεπε να επικαλεσθεί, κατά την επικείμενη συνάντησή του με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, ώστε να καλυφθεί, η συνταγματική επιταγή (άρθρο 41), για πρόωρη διάλυση της Βουλής;

ΤΟ «ΚΡΙΣΙΜΟ ΡΑΝΤΕΒΟΥ» του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κ. Καραμανλή, επρόκειτο να καθορισθεί το βράδυ της περασμένης Τρίτης, στο Προεδρικό Μέγαρο, κατά το επίσημο γεύμα προς τιμή του Αυστριακού Προέδρου Ρούντολφ Κίρχσλεγκερ. Εκεί, στην αίθουσα των μεγάλων δεξιώσεων, κάτω από τους σπιθίζοντες πολυελαίους, ο «αμφιτρώων» Πρόεδρος και ο πρωθυπουργός, θα όριζαν την «κρίσιμη συνάντηση» (για χτες, Πέμπτη, ή για σήμερα, Παρασκευή), με μοναδικό αντικείμενο «το θέμα των πρόωρων εκλογών».

Η ανατροπή ενός σκηνικού

ΚΑΙ ΕΝΩ τα πάντα ήσαν έτοιμα —η «Ελευθεροτυπία» προεξοφλούσε ότι οι εκλογές θα γίνουν στις 4 Νοεμβρίου, «με το ίδιο εκλογικό σύστημα» και το «Έθνος» επέμενε ότι ο πρωθυπουργός «δεν θα δεχτεί υπηρεσιακή κυβέρνηση, αλλά μόνον αντικατάσταση τεσσάρων υπουργών: Εσωτερικών, Δικαιοσύνης, Δημοσίας Τάξεως και Τύπου»... —ξαφνικά, το όλο πολιτικό σκηνικό ανατράπηκε. Ο πρωθυπουργός στη δήλωσή του, που έφτανε, στις εφημερίδες, στις οκτώ το βράδυ της Τρίτης (λίγο πριν από τη δεξίωση στο Προεδρικό Μέγαρο), διευκρίνιζε ότι «δεν υπάρχουν εθνικοί λόγοι που επιβάλλουν πρόωρη προσφυγή στη λαϊκή ετυμηγορία» και ότι πρόθεσή του «ήταν και παραμένει» η εξάντληση της τετραετίας. Συνεπώς: «Οι εκλογές, σε ό,τι μας αφορά —είπε— θα διεξαχθούν τον Οκτώβριο του 1985, οπότε θα έχει την ευκαιρία να μας κρίνει ο λαός, με βάση το έργο που επιτελέσαμε».

ΤΙ ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΕ, όμως, ακριβέστερα, ποιοι παράγοντες συνέβαλαν, στη νέα αυτή απόφαση του πρωθυπουργού, η οποία, όπως έγραψε το «Βήμα», «αιφνιδίασε σχεδόν όλους —από υπουργούς, ως την Αντιπολίτευση»;

ΟΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ποικίλλουν... Δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν ότι το στοιχείο που ανέτρεψε, τελικά, το έτοιμο σχεδόν εκλογικό σκηνικό και επηρέασε τον πρωθυπουργό, ήταν η συνομιλία Καραμανλή - Παπανδρέου, το μεσημέρι της Τρίτης, στο ανατολικό αεροδρόμιο του Ελληνικού, καθώς Πρόεδρος και πρωθυπουργός ανέμεναν την προσγείωση του DC-9, που θα έφερνε τον ομοσπονδιακό πρόεδρο της Αυστρίας.

Η ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ των δύο ανδρών, σε μιαν άκρη της πίστας, κράτησε γύρω στα 15 λεπτά. Ενώ στην αίθουσα των επισήμων, υπουργοί και υφυπουργοί, αποφεύγοντας τις «κακοτοπιές» (όπως θα ήταν λ.χ. μια ανοιχτή συζήτηση για το αν οι εκλογές θα γίνουν στις 4, στις 11 ή στις 18 Νοεμβρίου...), εστίαζαν τα εν-

διαφέροντά τους στις... ελληνοαυστριακές σχέσεις! Ένας υπουργός ανέφερε, έτσι, ότι ο δρ. Ρούντολφ Κίρχσλεγκερ είναι ο πρώτος Αυστριακός πρόεδρος που επισκέπτεται, επίσημα, την Ελλάδα. Και ένας υφυπουργός, αισθάνθηκε την ανάγκη να θυμίσει ότι ο Αυστριακός πρόεδρος είναι προοδευτικός - σοσιαλστής, που εκλέγεται ύστερα από πρόταση του Σοσιαλιστικού κόμματος. (Ο ίδιος ο δρ. Κίρχσλεγκερ, αυτοπροσδιορίζεται σαν ανεξάρτητος. «Δεν με συνδέει —λέει— ιδιαίτερος δεσμός με κανένα κόμμα. Με συνδέει, όμως, με όλα τα κόμματα, η πίστη μου στην Αυστρία»).

Το βάρος μιας συνομιλίας

ΤΙ, ΟΜΩΣ, διαμείφθηκε κατά την δεκαπεντάλεπτη συνομιλία Καραμανλή - Παπανδρέου, το μεσημέρι της Τρίτης —συνομιλία που, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, αντικατέστησε το «κρίσιμο ραντεβού» που θα γινόταν σήμερα Παρασκευή; Λέγεται ότι ο πρόεδρος της Δημοκρατίας υπήρξε ιδιαίτερα φιλικός —και συναινετικός— απέναντι στον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου. Δεν πιστεύω —φέρεται να του είπε— ότι διενέργεια πρόωρων εκλογών, αυτή τη στιγμή (ενώ η πρωτοβουλία Κουεγιάρ για το Κυπριακό, μόλις άρχισε...) θα εξυπηρετούσε το εθνικό συμφέρον. Αλλά ούτε και το ΠΑΣΟΚ —με τη στενή κομματική έννοια— θα εξυπηρετούσαν οι πρόωρες εκλογές, καθώς οι σχέσεις ΠΑΣΟΚ - Νέας Δημοκρατίας βρίσκονται σε εκρηκτικό σημείο και η εμπειρία των πρόσφατων ευρωεκλογών απέδειξε ότι η όξυνση και η κάθετη πόλωση, δεν βοηθούν τα δυο μεγάλα κόμματα... Παρ' όλα αυτά, αν η κυβέρνηση κρίνει ότι πρέπει να προχωρήσει σε εκλογές τον Νοέμβριο, θα συναινέσω στην απόφαση αυτή, διότι δεν θα ήθελα να μου προσάψει κανείς ότι παρεβάλλω εμπόδια στην πορεία ή στο έργο της...

(Αναφέρεται ακόμα ότι ο πρόεδρος της Δημοκρατίας παρακάλεσε τον πρωθυπουργό, σε περίπτωση που θ' αποφάσιζε τη διενέργεια πρόωρων εκλογών, ν' αναβάλει την εξαγγελία τους μέχρι τέλη Σεπτεμβρίου —ακριβέστερα μέχρις ότου κλείσει ο πρώτος κύκλος των επαφών Κουεγιάρ με τον πρόεδρο Σπ. Κυπριανού και τον Ρ. Ντενκτάς, στη Νέα Υόρκη).

ΟΙ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΕΙΣ Καραμανλή θα πρέπει, ως ένα βαθμό, να επηρέασαν τον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου, στη νέα απόφασή του να εξαντλήσει την τετραετία. Ωστόσο παραμένει γεγονός ότι και άλλοι παράγοντες θα πρέπει να συνέβαλαν στην νεότερη αυτή «στάθμιση δεδομένων». Κατά την «Καθημερινή» λ.χ., η κυριότερη «εκλογική συνθήκη» που βάρυνε στην πρωθυπουργική απόφαση, ήταν η εκτίμηση ότι «το προβάδισμα των εντυπώσεων —σε περίπτωση πρόωρων εκλογών— δεν θα το είχε η κυβέρνηση, αλλά η αξιωματική αντιπολίτευση». Αντίθετα, κατά την «Αυγή» και τον «ΡΙζοσπάστη», ένας ισχυρός παράγοντας που υπαγόρευσε τη νέα «στροφή» του πρωθυπουργού, ήταν «η εναντίωση σειράς υπουργών και στελεχών του ΠΑΣΟΚ, στην ιδέα των πρόωρων εκλογών».

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, με την επιστροφή του από την Ελούντα, ο πρωθυπουργός, έκπληκτος, διαπιστώνει ότι όχι μόνον ο πρόεδρος της Βουλής Γ. Αλευράς και άλλα στελέχη του Εκτελεστικού Γραφείου, όπως ο Γ. Γεννηματάς, ο Κ. Σημίτης, ο Κ. Λαλιώτης, ο Π. Μώραλης, κ.ά., εξακολουθούσαν να διατηρούν τις επιφυλάξεις τους ως προς την αναγκαιότητα —και «αποτελεσματικότητα»— των πρόωρων εκλογών, αλλά και στελέχη που είχαν ταχθεί, αναφανδόν, υπέρ «εκλογών, οπωσδήποτε τον Νοέμβριο», είχαν, τώρα, ανακρούσει πρύμναν! (Η «Αυγή» αναφέρει, ενδεικτικά, τις περιπτώσεις των Α. Λιβάνη, Α. Τσοχατζόπουλου, κ.ά.).

ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΣΤΟ θέμα του εκλογικού νόμου, ο πρωθυπουργός διαπιστώνει ότι η «φιλοσοφία Κουτσόγιωργα» — «διενεργώντας εκλογές τον Νοέμβριο, κύριε πρόεδρε, γλυτώνουμε και από την υποχρέωση κατάθεσης νέου εκλογικού νόμου»... — όχι μόνον δεν γίνεται δεκτή, αλλά και προκαλεί έντονες αντιδράσεις στην ευρύτερη παράταξη των δυνάμεων της Αλλαγής. Χαρακτηριστικό, από την πλευρά αυτή, ήταν και το άρθρο του Χ. Κ. Μπουσμπουρέλη (στο «Βήμα της Κυριακής»), που έφτασε να διερωτηθεί «ποιο είναι το μικρότερο κακό: Ισχυρή κυβέρνηση και διχασμός ή κάποια πολιτική αστάθεια και κάπως ευρύτερη συναίνεση και ομοψυχία;» (Ο αρθρογράφος θυμίζει το φοβερό κλίμα των ευρωεκλογών του Ιουνίου —παρ' όλο που είχαν γίνει με απλή αναλογική και χωρίς να διακυβεύεται η εξουσία— για να το αντιπαραβάλει με το κλίμα που θα δημιουργούσαν οι πρόωρες εκλογές του Νοεμβρίου, αν γίνονταν με το ισχύον εκλογικό σύστημα και με «ανομολόγητο σύνθημα την πολιτική εξόντωση των ηττημένων»).

Τα πράγματα δεν ήσαν τόσο απλά...

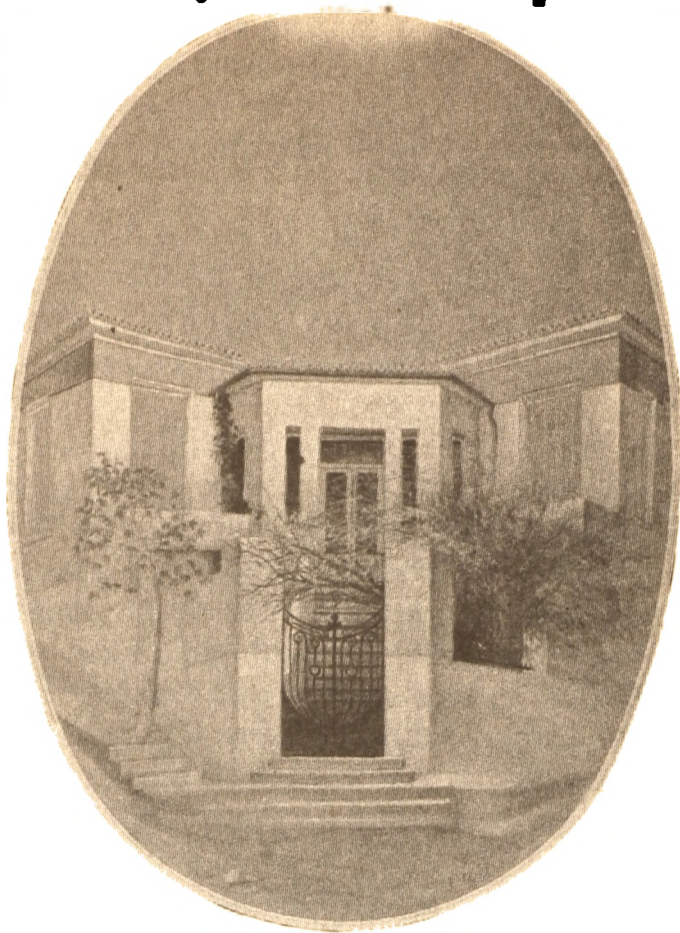
ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΣ από την Ελούντα, ο πρωθυπουργός διαπίστωνε και κάτι άλλο: Ότι τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά, όπως του τα παρουσίαζαν κάποιοι —υπέρμαχοι των πρόωρων εκλογών— επιφανείς σύμβουλοι του... Ότι η παρουσία του Κ. Μητσοτάκη στην ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας και ο προσωπικός στόχος της αβύσου του 1965, δεν είναι λόγος επαρκής (πειστικά επαρκής) για την προκήρυξη πρόωρων εκλογών... Ότι τα δύο κομμουνιστικά κόμματα της χώρας, δεν ήσαν πρόθυμα να τον παρακολουθήσουν σε μια πορεία προσωπικών αντιπαραθέσεων. Και ότι παρά τους ωραίους τίτλους του φιλοκυβερνητικού Τύπου: «Τρέμει τις εκλογές» (Τα Νέα) —«Φοβάται τις εκλογές» (Το Βήμα) —«Προς Θεού όχι εκλογές» (Ελεύθερη Γνώμη) και που απευθύνονταν όλοι στο νέο αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, εκείνος δεν έδειξε σπουδή: «Θα περιμένουμε —δήλωσε— την πρωτοβουλία της κυβέρνησεως (στο θέμα των εκλογών). Αν υπάρξει, τότε θα προσδιορίσουμε τη θέση μας».

ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ αυτά, συν την αρθρογραφία της Αριστεράς, που επανάφερνε —με μεγαλύτερη ένταση, τώρα, τα αιτήματά της για απλή αναλογική, συμμετοχή του λαού στα κέντρα των αποφάσεων, κοινή στρατηγική των δυνάμεων της Αλλαγής, κτλ. —συν Κυπριακό, συν Άγκυρα— που έφτασε ν' αμφισβητεί το δικαίωμα της Ελλάδας να περιλαμβάνει τη Λήμνο σε οποιαδήποτε ε λ λ η ν ι κ ή αεροναυτική άσκηση στο Αιγαίο —έπεισαν τον πρωθυπουργό να ματαιώσει (ύστερα από μια εκλογολογία 15 ολόκληρων ημερών!) την πορεία προς πρόωρες εκλογές.

Η ΑΠΟΦΑΣΗ υπήρξε ορθή. Μόνο που η αξιοπιστία της κυβέρνησης έμελλε να τραυματισθεί σοβαρά, καθώς η όλη αυτή παλινωδία, έδωσε ένα ακόμα δείγμα γραφής για το πώς η κυβέρνηση αντιμετωπίζει θέματα μείζονα, όπως είναι η προσφυγή στη λαϊκή ετυμηγορία. Το είπε και ο ίδιος ο πρωθυπουργός: Η αλαζονεία της εξουσίας...

ΑΝΤΗΝΩΡ

αγκάλη

Παιδικός σταθμός —νηπιακό τμήμα
Τσάμη Καρατάσου 62 Φιλοπάππου
αρχίσαμε και σας περιμένουμε
πληροφορίες τηλ. 92.25.192 - 82.15.377 - 86.24.621

Κυκλοφορεί το 10ο τεύχος

ΦΥΛΛΑΔΙΟ

ΓΙΑ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

- ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ
- ΣΕ ΠΟΛΛΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
- ΣΤΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Απ' τα περιεχόμενα

- Οι αποψεις της αριστερας για την Ελληνική και διεθνή οικονομία
— Το Πασοκ
— Τα δυο Κ.Κ.
— Οι εξωκοινοβουλευτικοί
- Μετα τις ευρωεκλογες
- Οικολογία και μαρξισμος
- «ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΑΡΞΙΣΤΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ»
Μια νέα προσπάθεια στην αριστερα

ΚΕΙΜΕΝΑ: Χ. Βασιλογιωργή - Σ. Καστανάρα
Λ. Μπενου - Σ. Μπούρα - Κ. Νικολάου
Σ. Παπαδοπούλου - Δ. Σελλου - Δ. Τζουβανού
Γ. Υριανού κ.ά.

ΑΝΑΓΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στο κύριο άρθρο αυτού του τεύχους υποστηρίζουμε —και νομίζουμε βάσιμα— ότι η εκλογή του κ. Μητσοτάκη δεν στερείται μιας ιδιαίτερης πολιτικής σημασίας. Και τονίζουμε ότι η καλύτερη αντιμετώπιση των επιλογών της Δεξιάς είναι η ποιοτική αναβάθμιση της πολιτικής ζωής στη χώρα.

Σε μια τέτοια όμως υπόθεση, το κύριο βάρος της ευθύνης το διαθέτει η εκάστοτε κυβέρνηση. Και ακόμα περισσότερο μια κυβέρνηση που αυτοχαρακτηρίζεται σοσιαλιστική και ευαγγελίζεται «Αλλαγή» της συνολικής πορείας της χώρας.

Δυστυχώς όμως, τρία χρόνια διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ δεν εγγράφουν ισχυρές υποθήκες στήριξης των θεσμών. Η δομή εξουσίας που εγκαθίδρυσε το ΠΑΣΟΚ και το πολιτικό ύφος του κυβερνώντος κόμματος δεν δημιούργησαν εκείνη την καθαρή πολιτική ατμόσφαιρα όπου όλοι είναι υποχρεωμένοι να «ανοίξουν τα χαρτιά τους» πολιτευόμενοι με θέσεις και προτάσεις επί του συγκεκριμένου. Θα μπορούσαμε μάλιστα να ισχυριστούμε ότι ο τρόπος με τον οποίο ασκεί το ΠΑΣΟΚ την εξουσία συνέβαλε έμμεσα στην εσωκομματική πριμοδότηση του κ. Μητσοτάκη.

Διότι ο προσωποπαγής χαρακτήρας του κόμματος και της κυβέρνησης, ενισχύει αντικειμενικά μια «επί προσωπικού» αντιπολίτευση.

Χαρακτηριστικό αυτής της διαρκούς «ρευστότητας» των κυβερνητικών λειτουργιών, που αποτελεί το καλύτερο «γρσαάρισμα» της αντιπολίτευσης, είναι το δεκαήμερο της εκλογολογίας που το τροφοδότησε εξ ολοκλήρου η κυβερνητική πρακτική.

Έτσι εμφανίστηκε η κυβέρνηση να αντιδρά σχεδόν με πανικόβλητο τρόπο ως προς την αλλαγή ηγεσίας ή να προσανατολίζεται στις ενέργειές της από στενότερα κομματικά κριτήρια.

Γνωρίζουμε, βέβαια, ότι όσα θα αναφέρουμε εγγράφονται στη σφαίρα των «οδηγιών προς ναυτιλομένους» και ότι το ΠΑΣΟΚ δεν είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο ούτε στις υποδείξεις, ούτε στην κριτική.

Αλλά επειδή —κατά σύμπτωση— ό,τι αφορά το ΠΑΣΟΚ συμπεριλαμβάνει στις επιπτώσεις του και τους άλλους, δικαιούμαστε να έχουμε άποψη και επί της κυβερνητικής πορείας —θέμα που το ΠΑΣΟΚ θεωρεί ως αποκλειστική του αρμοδιότητα.

Έχουμε τη γνώμη λοιπόν πως η αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης και η ανασύνταξη του κυβερνητικού κόμματος δεν είναι δυνατόν να διασφαλιστούν αν το ΠΑΣΟΚ δεν ανακαλύψει τη Δημοκρατία, όχι ως τύπο αλλά ως ουσία. Η «αλαζονεία της εξουσίας» δεν βρίσκεται, όπως νομίζουν οι αριστεροί μικροαστοί του ΠΑΣΟΚ, στα αυτοκίνητα και τις δεξιώσεις —εκεί είναι η εικονογράφηση της μικρότητάς της.

Η «αλαζονεία» βρίσκεται εκεί όπου ένα στρώμα διαχειριστών «λησμονά» στο σύνολό του, δηλαδή με τον τρόπο που ασκεί την εξουσία την πηγή της προέλευσής της που δεν είναι άλλη απ' τον λαό.

Κάπου λοιπόν το ΠΑΣΟΚ πρέπει να αποκαταστήσει εκείνες τις μορφές του κοινωνικού και πολιτικού διαλόγου που θα ανασκευάσει την τεράστια απόσταση ανάμεσα στους διοικούντες και τους διοικούμενους που αναπτύχθηκε στα τρία χρόνια που το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στην κυβέρνηση και ο λαός το ίδιο μακριά απ' την εξουσία...

ΕΠΕΚΤΑΤΙΚΟΣ ΜΠΕΡΤΟΔΟΥΛΟΣ

Αν είχε κανείς ελάχιστες αμφιβολίες για τις πραγματικές προθέσεις της Τουρκίας έναντι των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων στο Αιγαίο, δεν μπορεί να τις διατηρήσει μετά την εκπληκτικής θρασύτητας δήλωση του Τούρκου εκπροσώπου ότι η Ελλάδα δεν δικαιούται να χρησιμοποιήσει τη Λήμνο ακόμα και στα εθνικά της γυμνάσια!

Ο κ. Μαρούδας ευστόχησε στην απάντησή του (φαίνεται ότι πρέπει να μιλάει για τους Τούρκους για να αποκτούν σαφήνεια οι δηλώσεις του). Αλλά φυσικά το πρόβλημα δεν είναι στο εύστοχο των απαντήσεων αλλά στην μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση των τουρκικών σχεδιασμών.

Όπως είναι φανερό η τουρκική στόχευση δεν κατευθύνεται στην ελληνική πλευρά ούτε οι Τούρκοι είναι τόσο αφελείς ούτε (ελπίζουμε) θεωρούν και την ελληνική πλευρά αφελή.

Οι Τούρκοι απευθύνονται στη διεθνή κοινή γνώμη με την κλασικότερη μέθοδο της δημιουργίας μιας ατμόσφαιρας «αμφισβήτησης» γύρω από το καθεστώς του Αιγαίου.

Γι' αυτό άλλωστε οι εκδηλώσεις τους είναι «μαξιμαλιστικού» χαρακτήρα, διότι η κυρίως πρόθεσή τους είναι σύμφωνη με τις πάγιες αρχές της γκαιμπελικής προπαγάνδας: «το μέγεθος του ψέματος ενέχει ένα ποσοστό αλήθειας».

Επειδή λοιπόν οι αποδέκτες των τουρκικών προσκλήσεων είναι η διεθνής κοινή γνώμη εκεί θα έπρεπε να υπάρχει η δική μας ενεργοποίηση.

Να όμως που τρία χρόνια μετά την «Αλλαγή» πολύ λίγα πράγματα έχουν αλλάξει —δυστυχώς— στο Υπ. Εξωτερικών. Οι πρεσβείες μας αναλλοίωτες σε προσωπικό και λειτουργία έχουν διατηρήσει αυτόν τον «ψύχραιμο» υπαλληλικό τρόπο λειτουργίας που προσιδιάζει στον «αριστοκρατισμό» του σώματος. Πρόκειται στην ουσία για τη διατήρηση ενός «στιλ» δουλειάς του διεθνούς υπαλλήλου που τυχαίνει να εκπροσωπεί μια ορισμένη χώρα.

Από την άλλη πάλι για να πούμε «του στραβού το δίκαιο» όσοι διπλωμάτες ξεφεύγουν από την πεπατημένη της αδράνειας και επιχειρούν να δημιουργήσουν κάποια «λόμπυ» υπέρ των ελληνικών συμφερόντων στερούνται παντελώς του κατάλληλου υλικού.

Για παράδειγμα, η πολύ καλή έκδοση για το Αιγαίο έχει σταλεί στις πρεσβείες σε τόσο λίγα αντίτυπα ώστε να μην επαρκούν για στοιχειώδεις δημόσιες σχέσεις.

Απ' τη στιγμή λοιπόν που δεχόμαστε ότι η ελληνοτουρκική διαμάχη θα παιχτεί σε σημαντικό βαθμό στη διεθνή σκηνή, πού θα αναζητούμε άραγε τον υπεύθυνο για την απουσία της δικιάς μας φωνής;

Ο ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ ΤΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΥ

Για δυο χώρες σε πολύ διαφορετικά σημεία του πλανήτη, ο μήνας αυτός σημαδεύει δυο θλιβερές επετείους —το πέρασμα στην ανοιχτή και κτηνώδη βία του φασισμού. Για έντεκα χρόνια τώρα στη Χιλή και τέσσερα στην Τουρκία οι στρατιωτικές δικτατορίες παραμένουν στην εξουσία με μόνο μέσο το έγκλημα, τη βία και τη διαφθορά.

Οι ομοιότητες είναι πολλές, μιας και κοινή είναι η μήτρα που γέννησε τον Πινοςέτ και τον σώφρονα Εβρέν. Οι Made in USA δικτατορίες έχουν κοινές μεθόδους και τυπικές αναλογίες καθώς τα σενάρια τους τα επεξεργάζονται αναλυτικά οι «εγκέφαλοι» του Πενταγώνου και του Στέιτ Ντηπάρτμεντ.

Και στην Χιλή όμως και στην Τουρκία, παρά τις εκτελέσεις, τις φυλακές, τις εξορίες, οι στοιχειώδεις στόχοι των καθεστώτων δεν έχουν επιτευχθεί. Γιατί αυτό το κρίσιμο στοιχείο που κανένα

κομπιούτερ δεν μπόρεσε ποτέ να υπολογίσει, η λαϊκή αντίσταση, δεν έπαψε ούτε για μια στιγμή να αμφισβητεί έμπρακτα το έργο των «σωτήρων».

Και στην μεν Χιλή δεν είναι υπερβολή να εκτιμήσει κανείς ότι μετρημένα είναι τα ψωμιά του καθεστώτος. Οι συνεχείς και ρωμαλέες λαϊκές συγκεντρώσεις, οι αποτελεσματικές ενέργειες σαμποτάζ, οι αντιθέσεις στους κόλπους του καθεστώτος καθώς και η κατάρρευση της χιλιανής οικονομίας χάρη στα «παιδιά του Σικάγο», φέρνουν πολύ κοντά τη δημοκρατική αλλαγή στη Χιλή.

Αντίθετα, πιο δύσκολα μοιάζουν αυτή τη στιγμή τα πράγματα στην Τουρκία, καθώς το καθεστώς έχει εξασφαλίσει όχι μόνο την (δεδομένη) υποστήριξη των ΗΠΑ αλλά και την «κατανόηση» της Ευρώπης για την «πορεία εκδημοκρατισμού» του! Είναι σαφές βέβαια πως τα δημοκρατικά ιδεώδη της Δύσης υποστέλλονται εύκολα, όταν συγκεκριμένα στρατηγικά και οικονομικά συμφέροντα το επιβάλλουν.

Αλλά και στην Τουρκία η Αντίσταση παρά τα πλήγματα που δέχτηκε είναι υπαρκτή και δραστήρια. Οι διάφορες μορφές πάλης αναπτύσσονται σταθερά και οι οργανώσεις ανασυγκροτούνται μέσα από τον αγώνα. Καθώς η πολιτική του Οζάλ σημαίνει μεγαλύτερη φτώχεια απέναντι σε ένα προκλητικό πλούτο, είναι δύσκολο να έχει κανείς αμφιβολία για τις μακροπρόθεσμες προοπτικές της στρατοκρατίας.

Χαρακτηριστικό δείγμα της αποφασιστικότητας των Τούρκων αγωνιστών είχαμε και στο κλείσιμο της Βαλκανιάδας, όπου με το πανώ, τα συνθήματα και τις προκηρύξεις οι Τούρκοι αντιφασίστες έσπασαν τη σιωπή γύρω από την πραγματικότητα στη χώρα τους.

Ήταν, πρόσθετα, μια πολύ όμορφη στιγμή όταν ο κόσμος αγκάλιασε την υπόθεση των Τούρκων και απέτρεψε την άμεση και βίαιη αστυνομική επέμβαση.

Σημειώνουμε πάντως τις χαρακτηριστικές διαφορές: για την μεν Χιλή και δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου υπήρξε και κατάλληλη προβολή.

Αντίθετα, την παρέμβαση των τούρκων αντιφασιστών, η πανταχού παρούσα τηλεόραση (όταν θέλει) δεν την «ανακάλυψε» παρόλο που οι κάμερές της φιλμάρισαν όλο το περιστατικό.

Νομίζουμε ότι τα σχόλια περιττεύουν...

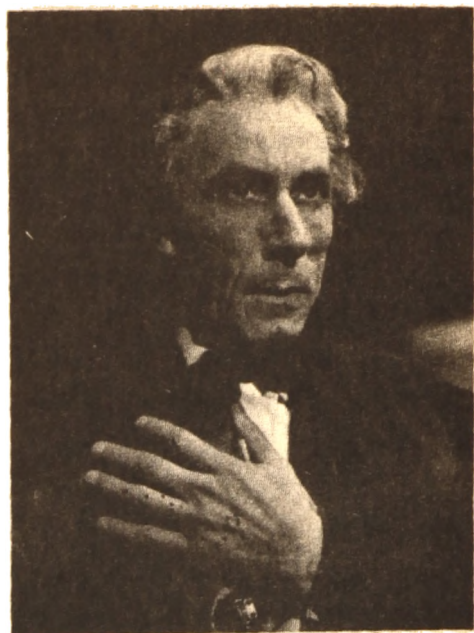
ΜΑΝΟΣ ΚΑΤΡΑΚΗΣ

Ο καλύτερος επιτάφιος για τον Μάνο Κατράκη ήταν το είδος του πένθους που προκάλεσε. Κανείς δεν είχε την αίσθηση της οδύνης για μια απώλεια, που όμως διέθετε το αντιστάθμισμα ενός «τελειωμένου», ωριμού έργου. Αντίθετα, ο Μάνος Κατράκης έφυγε με την ίδια πίκρα και οργή που νιώθεις όταν πεθαίνει ένας νέος δημιουργός, όταν πιστεύεις πως χάθηκαν πρόωρα χιλιάδες ελπίδες και προοπτικές ζωής.

Ο Μάνος Κατράκης που θήτευσε πενήντα σχεδόν χρόνια στο ελληνικό θέατρο είχε τη διαρκή λάμψη της νιότης. Γεννούσε διαρκώς το αίσθημα μιας φυσικής ρώμης και ανανέωσης, μιας διαρκούς πνευματικής ανησυχίας, μιας ευαισθητής εγρήγορσης για την τέχνη του και τον καιρό του.

Μόνο με ανθρώπους σαν τον Κατράκη συνειδητοποιείς πόσο φτωχή είναι η ζωή μας. Πόσα πράγματα κείτονται μέσα μας ως δυνατότητες που μόνο όμως «οι ωραίοι και γενναίοι» τα φέρνουν με πληρότητα στο φως.

Ένας από αυτούς τους «ωραίους και γενναίους» υπήρξε ο Μάνος Κατράκης. Αλύγιστος στις εξορίες και τα βασανιστήρια. Ασυμβίβαστος με τις μικρότητες στο χώρο της τέχνης του. Διονυσιακός στη ζωή, με πάθη και εξάρσεις. Ηθοποιός

που κάθε μέρα ξαναγεννιόταν στο σανίδι. Όμορφος στις σχέσεις του, με την απέραντη αρχοντιά, του πράγματι ευγενούς ανθρώπου απέναντι στην υλική πλευρά της ζωής. Άνθρωπος με ευαισθησία στις πιο πεζές στιγμές της καθημερινότητας, που ακτινοβολούσε γύρω του μια σπάνια χάρη.

Έτσι, λοιπόν, η πανσπερμία των επικηδείων όπου άλλοι υμνούσαν τον Ψηλορείτη, άλλοι τον αγωνιστή, και άλλοι τον καλλιτέχνη, δεν υπογράμμισε παρά τη δύναμη της απουσίας του.

Για να αντέξουμε και να συνυπάρξουμε με την ομορφιά και τη δύναμη πρέπει να την κομματιάσουμε...

Η ΥΠΟΘΕΣΗ «ΤΣΑΚΟΣ - ΑΒΕΡΩΦ - ΑΧΧΟΝ»

Μια δήλωση του υπουργού Δικαιοσύνης κ. ΑΛ. ΜΑΓΚΑΚΗ:

Σε δύο εκτεταμένα ρεπορτάζ στα προηγούμενα τεύχη, το «ΑΝΤΙ» αποκάλυπτε πολλές από τις πτυχές ενός πολιτικο-οικονομικού σκανδάλου: την αγορά το Μάιο του 1981, επί υπουργίας Αβέρωφ, 110 αρμάτων τύπου «Λέοπαρντ». Η υπόθεση αυτή έχει πολλές προεκτάσεις και θέτει μια σειρά ερωτηματικά για πρόσωπα και μηχανισμούς.

Η υπόθεση Λέοπαρντ έχει πάρει τις διαστάσεις ενός διεθνούς σκανδάλου. Δεν είναι μόνον η αμερικανική κοινή γνώμη που έχει σκανδαλιστεί από τις δραστηριότητες ενός πρώην φίλου του κ. Αβέρωφ και αείποτε εμπόρου όπλων, του Β. Τσάκου. Στη Γερμανία έχουν αρχίσει επίσης έρευνες.

Μέχρι στιγμής είναι δημοσιογραφικές· έτσι το «Σπήγκελ» που κυκλοφορεί την προσεχή Δευτέρα, θα έχει, όπως πληροφορούμαστε ένα εκτεταμένο ρεπορτάζ για την υπόθεση «Λέοπαρντ».

Τι γίνεται όμως στην Ελλάδα; Πέρα από τις δημοσιογραφικές έρευνες δεν έχει φανεί ακόμα κάποιο ενδιαφέρον από την Πολιτεία. Και όμως στο διάστημα των 15 ημερών που πέρασαν υπό την έκδοση του προηγούμενου τεύχους που αναπτύσσαμε ιολές νέες απόψεις για την υπόθεση και φαίνονταν ότι το ενδιαφέρον της έρευνας έπρεπε να προσανατολιστεί προς την εταιρεία ΑΧΧΟΝ Α.Ε., δυο σημαντικά ντοκουμέντα ήρθαν στο ως που συμπληρώνουν πολλά από τα αδιευκρίνιστα σημεία της υπόθεσης «Τσάκος - Αβέρωφ - ΑΧΧΟΝ»:

Το απόρρητο έγγραφο του Τσάκου προς την ΚΡΑΥΣ-

ΜΑΦΕΙ που αποκάλυψε ο Σπ. Καρατζαφέρης («Ελευθεροτυπία» 2/9), και

2. Τα αποδεικτικά των προμηθειών —ή μάλλον μέρους των προμηθειών— που εισέπραξε η ΑΧΧΟΝ Α.Ε. από την αγορά των αρμάτων («Νέα» 31/8).

Θεωρούμε ότι τα νέα αυτά ντοκουμέντα αν συνδυαστούν με τα δύο προηγούμενα ρεπορτάζ του «ΑΝΤΙ» δίνουν αρκετά καθαρά τους όρους συναλλαγής για την αγορά των «Λέοπαρντ». Η υπόθεση «Λέοπαρντ» και η ενδεχόμενη πιθανότητα διεξαγωγής έρευνας και απαγγελίας διώξεως για παράνομες πράξεις ήταν το ερώτημα το οποίο θέσαμε στον υπουργό Δικαιοσύνης κ. Αλ. Μαγκάκη, ο οποίος και μας απάντησε τα ακόλουθα:

«Βρίσκεται σε εξέλιξη, εις βάθος έρευνα στο υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Επικοινωνήσα ήδη με τον αρμόδιο υπουργό ο οποίος με διαβεβαίωσε ότι μόλις συγκεντρώσουν συγκεκριμένα στοιχεία και καταλήξουν σε ορισμένα πορίσματα θα μας τα θέσουν υπόψη».

Στην περίπτωση αυτή θα διαβιβασθούν αρμοδίως ώστε να επιληφθεί του θέματος η δικαιοσύνη· και τότε, ενδέχεται να υπάρξουν απαγγελίες για συγκεκριμένες πράξεις».

Το «ΑΝΤΙ» θα επανέλθει στην υπόθεση —και σε μερικές συναφείς προς αυτήν— σε επόμενο ρεπορτάζ. Η «υπόθεση Λέοπαρντ» έχει πάρει διαστάσεις πολιτικού σκανδάλου. Και για το λόγο αυτό θα επιμεινουμε στην αποκάλυψή του όσο μακριά κι αν οδηγήσει...

«ΤΑ ΝΕΑ» Δευτέρα 3 Σεπτεμβρίου 1984

Πανηγυρισμοί, για την εκλογή του Κων. Μητσοτάκη και... Καν-Καν! Η κόρη του νέου ηγέτη της «Ν. Δημοκρατίας» Ντόρα Μπακογιάννη και ένας από τους ιδιοκτήτες του γνωστού κέντρου πανηγυρίζουν...

ο μικρο-ποχτικός

Ενωμένοι και στην ευτυχία

Ο «μικροπολιτικός» των «Νέων» απαθανάτισε το στιγμιότυπο. Ευτυχισμένα χαμόγελα· όπως ταιριάζει άλλωστε σε παρόμοιες περιστάσεις. Ο «κολλητός», ο έμπιστος, ο μπράβος, το άβουλο κινούμενο δηλαδή, χαιρέται και συγχαίρει για την προαγωγή του Αρχηγού. Για την προαγωγή αυτή άλλωστε δούλεψε τόσα χρόνια, αφανώς και εκ του ασφαλούς. Αν μέχρι στιγμής η ανταπόδοση του Αρχηγού ήταν η κάλυψη της ανομίας, της παρανομίας και το φιλικό χτύπημα στην πλάτη, τώρα πια, στο πλήρωμα του χρόνου, ο «κολλητός» δικαιούται να ελπίζει σε περισσότερο χειροπιαστά δοσίματα. Στην Κρήτη, όταν σου τάξουν, δικαιούσαι να απαιτείς.

Παιδότοπος παιδικός σταθμός νηπιαγωγείο

“Ένας χώρος στην αποκλειστική διάθεση των παιδιών. Οι ανάγκες του παιδιού για επικοινωνία, παιδαγωγικό παιχνίδι, δημιουργική συλλογική δραστηριότητα, αντιμετωπίζονται με την αγάπη, τη ζεστασιά και με ξεχωριστή ευθύνη από ανθρώπους ειδικούς.

Ντίνα Καψάλη
Λεωφ. Πεντέλης 53 - Χαλάνδρι
Τηλ. 68.28.047

Καλά αυτά, για τον έμπιστο, τον «κολλητό», τον μπράβο. Αλλά το στενό περιβάλλον του Αρχηγού —το οργανωμένο, το επαρκές, το, καθ’ όλα, άξιο— έχει τόσο διασαλευμένη την μνήμη ώστε να λησμονεί τα «περιστατικά» για τα οποία αμνηστεύθηκαν οι διάφοροι «καν-καν» το καλοκαίρι του 1947; Και ας μην καμονόμαστε πως τάχατες δεν κάνουμε πια αναδρομές στο παρελθόν. Γιατί τότε δεν είναι παρελθόν ο «νονός» μας ο Βενιζέλος και είναι παρελθόν —που πρέπει να ξεχαστεί— η γερμανική Κατοχή, ο Εμφύλιος, η λοβιτούρα, η Αποστασία και η ομοιοφυσική δολιχοδρομία κατά την επταετία και την μεταπολίτευση; Οι «κολλητοί», οι έμπιστοι και οι μπράβοι του παρελθόντος δίνουν καλύτερα παντός άλλου την ταυτότητα του κ. Μητσοτάκη.

Αχ Μαρία!....

Η κ. Μαρία Ρεζάν έχει παρρησία γνώμης. Η κ. Μαρία Ρεζάν δεν είναι μαθητευόμενη. Η κ. Μαρία Ρεζάν τολμά, κρίνει, ανακρίνει και, διακριτικά, επικρίνει με ερωτήσεις που καίνε. Μεγάλοι και μικρομεσαίοι παράγοντες αυτού του τόπου τιμώνται κάθε Κυριακή πρωί με την μετάδοση των συνεντεύξεών της. Και είναι απορίας άξιο πως μια δημοσιογράφος με τη δική της πείρα μας άφησε να μετεωριστούμε στο τέλος της εκπομπής της την Κυριακή 2 Σεπτεμβρίου; Η κ. Μαρία Ρεζάν αναμένουμε να διατηρήσει το αίσθημα ευθύνης που διακρίνει όσους ασκούν επιρροή από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αναμένουμε στο μέλλον να διατηρήσει την ευαισθησία που πολλές φορές είχε επιδείξει. Ο κ. Μητσοτάκης —το ξέρει καλά— πως είναι ο υπόλογος πολιτικός για την αποφασιστική εκτροπή του '65 και όσων ακολούθησαν. Το ότι τον ακολουθούν οι αντιπαπανδρείκοι δεξιοί δεν τον νομιμοποιεί για εθνικό ηγέτη. Η κ. Μαρία Ρεζάν δεν είχε δικαίωμα να ξεχάσει με ποιον πολιτικό συζητούσε. Μπορεί ο συνομιλητής της να διαθέτει ευστροφία. Αλλά, πιστεύουμε ότι η ευαισθησία για το πολιτικό ήθος —χάρισμα που διαθέτει η κ. Ρεζάν— είναι ισχυρότερο όπλο από την ευστροφία και την ευφυΐα του κ. Μητσοτάκη. Αυτό το όπλο, η κ. Ρεζάν αρνήθηκε στον εαυτό της να το χρησιμοποιήσει. Αχ, Μαρία! Κρατήστε τους καλούς φίλους σας. Αφήστε τον κ. Μητσοτάκη να έχει τους δικούς του.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΣΛΑΝΙΔΗ

Ο Ασλανίδης υπήρξε ένα από τα σκληρότερα και χυδαιότερα στελέχη του δικτατορικού καθεστώτος της 21ης Απριλίου. Από τον πρώτο συνωμοτικό πυρήνα έπαιξε σημαντικό ρόλο τη νύχτα της 21ης Απριλίου και σε όλη την περίοδο μέχρι το πραξικόπημα του Ιωαννίδη.

Έχει βαρύτερες ευθύνες για συγκεκριμένες ενέργειες του καθεστώτος της χούντας που κόστισαν ζωές, οδήγησαν σε βασανιστήρια, δημιούργησαν τα κολαστήρια της εξορίας.

Ο Ασλανίδης θα αντιπροσωπεύει την πιο άθλια πλευρά του καθεστώτος, την προσπάθεια δηλαδή ενός λαϊκού εκμαυλισμού μέσω του ποδοσφαίρου και του αθλητισμού ενός ορισμένου τύπου.

Το άτομο αυτό, που συνέπραξε σε ένα γιγάντιο έγκλημά κατά του λαού, συνέπραξε στο καθεστώς που οδήγησε στην προδοσία της Κύπρου, το άτομο που δεν σεβάστηκε τους αντιπάλους του και εξάντλησε την σκληρότητά του στα ανυπεράσπιστα θύματά του, έρχεται σήμερα να ζητήσει τον οίκτο της Δημοκρατίας μπροστά στο φάσμα του θανάτου.

Η Δημοκρατία μπορεί και πρέπει να φανεί μεγαλόψυχη στον μικρόψυχο καταλυτή της. Δεν χρειάζεται να ενεργοποιηθεί κανένα δικαστικό ένταλμα.

Ας συνοδεύσουν τον Ασλανίδη στα τελευταία του σήματα οι Εριννύες των θυμάτων του και η περιφρόνηση που αξίζει στα έργα του.

Ας συνοδεύσουν τον Ασλανίδη στα τελευταία του βήματα οι Εριννύες των θυμάτων του και η περιφρόνηση που αξίζει στα έργα του.

ΑΑΧ !!! ΑΝ ΕΙΧΑΜΕ
ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΟΜΟΦΩΝΙΑ
Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΔΙΕΘΝΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.....

του Γιάννη Ιωάννου

Το βαλς εξιτασιών της εκλογολογίας και των θεσμών

του Δημήτρη Μιχαήλ

Η ξαφνική μεταστροφή —ακόμα και για τους περισσότερους υπουργούς και στενούς συνεργάτες του Πρωθυπουργού— της κυβερνητικής θέσης για πρόωρες εκλογές τον Νοέμβριο, προκάλεσε περισσότερα προβλήματα απ' όσα υποτίθεται ότι έλυσε.

Το «βαλς εξιτασιών» που χορεύτηκε όλη την περασμένη εβδομάδα με την συνεχή σιωπή του κυβερνητικού εκπροσώπου, την αμηχανία πολλών υπουργών, το διχασμό των απόψεων υπουργών και στελεχών σε συζητήσεις τους, οι οποίες δημοσιεύονταν καθημερινά στον Τύπο και στις σιβυλλικές δηλώσεις του Πρωθυπουργού την Κυριακή το μεσημέρι στο αεροδρόμιο του Ελληνικού, αποτέλεσαν μια κακή συνέχεια της «επίθεσης κατά Μητσοτάκη» στις 2 Σεπτεμβρίου στη Θεσσαλονίκη.

Μπορεί αυτή τη φορά να μην κέρδισε σε κομματική εδραίωση ο κ. Μητσοτάκης, αλλά πολύ λίγοι αμφισβητούν ότι πριν και μετά την «τετραήμερη περισυλλογή» της Ελούντας παρέμεινε ανέγγιχτη η δημόσια εικόνα της Κυβέρνησης και του ΠΑΣΟΚ. Και κυρίως η αξιοπιστία τους. Αρκεί να καταμετρήσει κανείς την επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε τόσο σε ορισμένες «Γιορτές Νεολαίας» όσο και κομματικές συζητήσεις στην οδό Χαριλάου Τρικούπη προκειμένου να «περάσει στη βάση» η διαφαινόμενη υψηλή επιθυμία για εκλογές τον Νοέμβριο.

Από την περασμένη Τρίτη όλη η επιχειρηματολογία και ο «προβληματισμός» αυτός («δεν θα αλλάξουν μ' αυτή την κυβέρνηση πολλά πράγματα μέσα στον επόμενο χρόνο», «δεν πρέπει να εδραιωθεί ο Μητσοτάκης», «μετά τις νέες εκλογές τομέα») δημιουργεί τουλάχιστον αμηχανία στους βιαστικούς —και καθόλου λίγους σε επίπεδο μεσαίων στελεχών— «υπερρωδίζοντες τον Ηρώδη» Ο συγκεντρωτισμός δεν εκτρέφει μόνο ετσιθελισμούς της κορυφής, αλλά και συγχύσεις της βάσης.

Επιπλέον από τον όλο χειρισμό του θέματος δεν φαίνεται να βγήκε ενισχυμένο το χαρισματικό γόητρο του κ. Α. Παπανδρέου, ενώ τραυματίστηκε η εικόνα της κυβερνητικής και κομματικής λειτουργίας από τις επιλεκτικές συνεργασίες στην Ελούντα και αναβαθμίστηκε ο ρυθμιστικός ρόλος του κ. Κων. Καραμανλή στις πολιτικές εξελίξεις.

Μετά την έκβαση της «εκλογολογίας» της περασμένης εβδομάδας ενισχύθηκε η εντύπωση πολλών πολιτικών παρατηρητών ότι αφενός ο Πρωθυπουργός πιστεύει στην συναινετική αναγκαιότητα του Προέδρου της Δημοκρατίας και αφ' ετέρου ο κ. Κ. Καραμανλής εννοεί να ασκήσει αποφασιστικά τις αρμοδιότητές του, που σχετίζονται με ορισμένες κρίσιμες πολιτι-

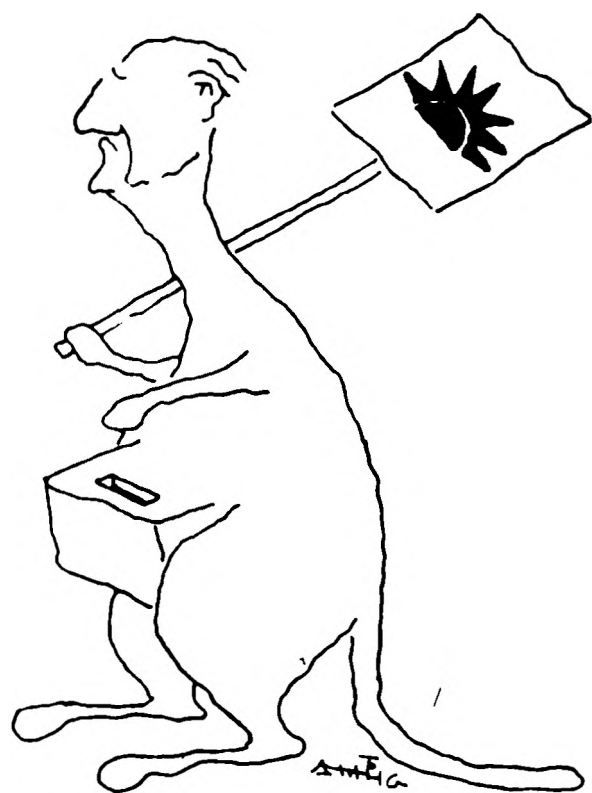
κές επιλογές (προκήρυξη εκλογών, εκλογικός νόμος, ελληνοαμερικανικές σχέσεις, ΕΟΚ, Κυπριακό).

Η επαναβεβαίωση αυτής της ρυθμιστικής λειτουργίας και οριοθέτησης αρμοδιοτήτων του καθενός έγινε στη δεκαπεντάλεπτη συνομιλία των κ. Καραμανλή και Παπανδρέου πριν την άφιξη του Προέδρου της Δημοκρατίας της Αυστρίας.

Στη συνάντηση αυτή λέγεται ότι κρίθηκε το θέμα των εκλογών τον Νοέμβριο, γιατί ο κ. Κ. Καραμανλής φέρεται να αντιμετώπισε με επιφύλαξη το αίτημα διαλύσεως της Βουλής με το αιτιολογικό ότι το «εξαιρετικής σημασίας εθνικό θέμα» είναι το σύνολο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και εκκρεμοτήτων. Δύο μέρες νωρίτερα ο κ. Α. Παπανδρέου είχε συναντηθεί με τον καθηγητή του Συνταγματικού κ. Δημ. Τσάτσο και είχε επίσης συνεργασία με διευθυντή του νομικού του γραφείου καθηγητή του Συνταγματικού κ. Γιώργο Κασιμάτη για την τυπική και τελευταία φάση της όλης διαδικασίας για πρόωρες εκλογές τον Νοέμβριο. Έως τότε ο κ. Παπανδρέου είχε μεταθέσει την ημερομηνία συνεδριάσεως του Εκτελεστικού Γραφείου, του οποίου η πλειοψηφία φερόταν να είναι κατά της πρόωρης διεξαγωγής των εκλογών, αντίθετα με τους «κεντρογενείς» υπουργούς και συνεργάτες. Οι συνταγματολόγοι τόνισαν στον Πρωθυπουργό κάτι που ξεχνούν οι τυφλοί «αντικαραμανλικοί». Ότι, δηλαδή τυχόν παραιτήση της Κυβερνήσεως με σκοπό την πρόωρη διεξαγωγή των εκλογών, δεν υποχρεώνει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να αναθέσει σε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ την διεξαγωγή τους και ότι προκειμένου η σημερινή κυβέρνηση να οπλισθεί με το δικαίωμα διαλύσεως της Βουλής και προκήρυξης εκλογών, χρειάζεται η απόφαση να προέλθει από τον ίδιο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, του οποίου παραμένει αποκλειστικό προνόμιο.

Από τον καιρό ακόμα των διακοπών της Ελούντας ο κ. Α. Παπανδρέου, είχε πληροφορηθεί από πλάγια κανάλια ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν συναινούσε «κατ' αρχήν» στην προκήρυξη εκλογών τον Νοέμβριο για λόγους πολιτικούς —«δεν συμφέρουν ούτε την κυβέρνηση, ούτε τον τόπο, ούτε κανέναν»—, ενώ επιπλέον έπρεπε ο κ. Καραμανλής —στα πλαίσια του «πλήρους σεβασμού του Συντάγματος»— να πεισθεί ως τελικός κριτής για το «εξαιρετικής σημασίας εθνικό θέμα», που θα εκπληρούσε την αναγκαία συνταγματική επιταγή του άρθρου 41.

Την ίδια μέρα της βραδυής μεταστροφής, ο Πρωθυπουργός από το πρωί, είχε γίνει αποδέκτης απόψεων ότι το σύνολο των ελληνοαμερικανικών σχέσεων —με αιχμές από την επανεκλο-

Δημήτρης Χαντζόπουλος

γή του Ρ. Ρήγκαν έως την κατευθυνόμενη επιλογή Μητσοτάκη— θα μπορούσε να εκπληρώσει την τυπική συνταγματική επιταγή, όπως δεν μπορούσε σ' αυτή τη φάση να εκπληρώσουν οι αργόσυρτες και συναινετικές διαδικασίες του Κυπριακού. Εισηγητής των απόψεων αυτών, δεν ήταν —κατά το πρότυπο του «προεδρικού πρωθυπουργικού συστήματος» της Ελόντας— κάποια θεσμοθετημένα συλλογικά κομματικά και κυβερνητικά όργανα ή εκπρόσωποί τους, αλλά προσωπικοί σύμβουλοι, πρόσωπα επιρροής —που η αντιπολίτευση ομαδοποιεί σχηματικά ως «Καστρί»— σε άτυπες διαβουλεύσεις και ανταλλαγές απόψεων. Όμως αυτοί αγνοούσαν ότι η δική τους άτυπη εξουσία μπορεί να καταργεί τους έσωθεν θεσμούς, αλλά δεν επεκτείνεται στο άλλο κέντρο εξουσίας, επίσης με πατερναλιστικά και προσωποποιημένα λειτουργικά χαρακτηριστικά.

Έτσι, μετά την θεμιτή αλλά άδοξη επίθεση κατά Μητσοτάκη, που αντικατέστησε την ως τώρα προσωποποιημένη αντίθεση Παπανδρέου - Αβέρωφ σε προσωπική διαμάχη Παπανδρέου - Μητσοτάκη, το προσωπικό στοιχείο ενισχύθηκε ιδιαίτερα έντονα με τις εξελίξεις της «εκλογολογίας» σε βάρος των θεσμών. Ο κ. Καραμανλής κατέδειξε ότι επιθυμεί να ασκήσει ορισμένα συνταγματικά δικαιώματα —κλειδιά στις πολιτικές εξελίξεις— και ο κ. Παπανδρέου ότι είναι ο μαέστρος ολόκληρης της θεσμικής κομματικής και κυβερνητικής ορχήστρας.

Αρκεί να σημειωθεί ότι ως εκπρόσωπος των γνώμων του Εκτελεστικού Γραφείου —με την αρνητική πλειοψηφία— κλήθηκε στην Κρήτη ο κ. Α. Τσοχατζόπουλος, ο οποίος φέρεται να μεταπίσθηκε καλόπιστα από την επιχειρηματολογία του «αντιδεξιού μπαράζ εδώ και τώρα» του κ. Κουτσόγιωργα.

Ανάλογη μεταστροφή —και αυτό αποτελεί αναμφισβήτητο δεδομένο— παρατηρήθηκε και στην ηγεσία της κυβέρνησης, αν κρίνει κανείς από την σιβυλλική δήλωση της Κυριακής το μεσημέρι στο αεροδρόμιο και της «κατ' αρχήν αρνητικής» την Τρίτη το βράδυ. Μια συμβιβαστική πρόταση «άνωθεν» για εκλογές την Άνοιξη φαίνεται να απορρίφθηκε στο αεροδρόμιο του Ελληνικού.

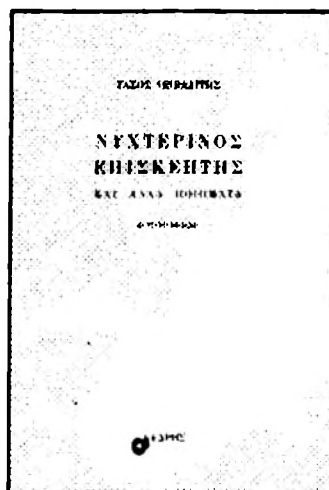
Πάντως ελάχιστοι πείσθηκαν ότι σταθερός και αμετακίνητος στόχος της κυβερνήσεως αποτελεί η εξάντληση της τετραετίας όταν μάλιστα στη δήλωσή του ο κ. Πρωθυπουργός τονίζει ότι τούτο ισχύει «σ' ό,τι μας αφορά», δηλαδή ότι υπάρχουν τα ενδεχόμενα λ.χ. «πρόσφορης» εξέλιξης του Κυπριακού ή επανεκτίμησης των απόψεων του κ. Κ. Καραμανλή, ο οποίος επιπλέον συνέστησε —και έγινε δεκτό— στον κ. Μητσοτάκη να μην εκμεταλλευθεί κομματικά το θέμα της κυβερνητικής «παλινωδίας ή φοβίας» για εκλογές τον Νοέμβριο.

Με βάση τα δεδομένα αυτά —τα οποία δεν μπορεί να αμφισβητήσει καμιά καβαλιστική ερμηνεία για δήθεν «μπλόφα» γύρω από το όλο θέμα— είναι σαφές ότι θα συνεχισθεί —με ή χωρίς ανασχηματισμό— η πορεία «βήμα σημειωτόν», που χαρακτηρίζει την όλη κυβερνητική δράση το τρίμηνο μετά τις Ευρωεκλογές.

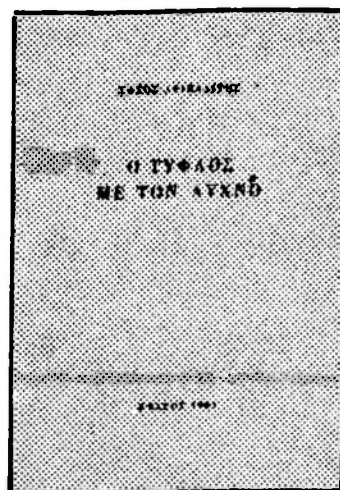
Μια πορεία, η οποία μπορεί να χαιρετίσθηκε επιφανειακά ως «νίκη και επιβεβαίωση της αυτοδυναμίας», αλλά που αφενός ανέκοψε την όλη δυναμική του Κινήματος και αφ' ετέρου καθήλωσε την κυβέρνηση σε ανασφάλειες, διστακτικότητες και σε προσθαφαιρέσεις ενός ή δύο τα εκατό στις ερχόμενες βουλευτικές εκλογές.

Ο πρωθυπουργός στη δήλωσή του της Τρίτης, που συντάχθηκε στο Καστρί και άκουσαν οι περισσότεροι υπουργοί και στελέχη μια ώρα αργότερα από την τηλεόραση διαβεβαιώνει τον ελληνικό λαό ότι «θα συνεχίσουμε με μεγαλύτερη ακόμα ένταση και αποτελεσματικότητα την πορεία προς την Αλλαγή», όπως ακριβώς και την επομένη της 17ης Ιουνίου.

τα βιβλία του ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ στις εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ

**ΝΥΧΤΕΡΙΝΟΣ
ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΣ**

**Ο ΤΥΦΛΟΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΛΥΧΝΟ**

ακόμα τα βιβλία

- Σκοτεινή πράξη
- Ποίηση
- Ο διάβολος με το κηροπήγιο
- Οι τρεις
- Βιολί για μονόχειρα
- Ανακάλυψη
- Οι τελευταίοι
- Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας
- Φυσάει στα σταυροδρόμια
- Καντάτα
- Μάχη στην άκρη της νύχτας
- Συμφωνία αρ. 1
- Ποιήματα 1958-1964
- Οι γυναίκες με τ' αλογίσια μάτια
- Ο άνθρωπος με το ταμπούρλο
- Εγχειρίδιο ευθανασίας
- Το εκκρεμές (Διηγήματα)

1954-1984 **ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ**
...δημιουργούμε αναγνώστες

Γεωργίου Γενναδίου 6 - Τηλ.: 36.15.783

30 ΚΕΔΡΟΣ

Ευτυχώς γλιτώσαμε από τις πρόωρες εκλογές

του Στέλιου Κούλογλου

Νιώθουμε σαν ξεγελασμένοι θεατές ελληνικού κινηματογράφου, που πλήρωσαν για να δουν καουμπόικο, και τους προβάλλουν μελό. Εκεί που το πρόγραμμα έγραφε «μονομαχία στο Ελ Γκρέκο», και περιμέναμε —εδώ δεν αστειευόμαστε— να παρακολουθήσουμε μία σύγκρουση από την οποία εξαρτιόταν το πολιτικό μέλλον ή και η πολιτική ζωή των πρωταγωνιστών, ενώ τα σκάγια μπορεί να έπαιρναν και αυτόν που μετράει τα βήματα, δηλαδή τον Κ. Καραμανλή, ξαφνικά μας σερβίζουν το «Όσα παίρνει ο άνεμος».

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΕΚΛΟΓΕΣ;

Ο άνεμος όμως, δεν μπορεί να «πάρει» και το γεγονός ότι ο κ. Παπανδρέου, υπέστη, μέσα σε 15 μέρες, μια πολιτική ήττα τη σοβαρότερη ίσως από τότε που ανέλαβε την πρωθυπουργία, και με τρόπο που δεν μας είχε συνηθίσει μέχρι τώρα. Η μνήμη μας, όπως και η μνήμη αυτού του τόπου είναι φυσικά εξασθενημένη, αλλά όχι σε σημείο τέτοιο ώστε να ξεχνάμε ότι ήταν ο ίδιος που ξεκίνησε την «εκατολογία» για τις εκλογές.

Γιατί με απαρχή την περίφημη επίθεση εναντίον του Κ. Μητσοτάκη, την επομένη της εκλογής του, ξεκίνησε μια ατμόσφαιρα προεκλογική, την οποία τροφοδότησε όλη η κυβέρνηση στη συνέχεια: υπουργοί έπαιρναν τηλέφωνο στις εφημερίδες προτρέποντας να πιέσουν για εκλογές, «ώστε να ξεπεραστούν και οι τελευταίοι δισταγμοί του προέδρου». Άλλοι διοχέτευαν και ημερομηνίες σε φιλικά έντυπα, που τα τελευταία βλακωδώς δημοσίευαν. Ορισμένοι υπουργοί και στελέχη του κομματικού μηχανισμού, άφηναν να διαρρεύσουν τις δικές τους αντίθετες απόψεις. Ο δόλιος κυβερνητικός εκπρόσωπος, επεδίδετο σε ασκήσεις σλάλομ στο πρεσ-ρουμ. Μέχρι και «νύξεις έγιναν προς το ΚΚΕ εσ.»

—σύμφωνα με ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες μας— για κοινή κάθοδο στις εκλογές.

Οι τελευταίες αναβλήθηκαν για ένα λόγο εντελώς διαφορετικό απ' αυτόν που επιμένουν να παρουσιάζουν οι εφημερίδες συμπολιτευόμενες και αντιπολιτευόμενες. Ούτε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας «διαμήνυσε» ότι δεν θα δεχόταν πρόωρες εκλογές, γιατί —όπως θα αναλύσουμε και παρακάτω— δεν θα διακινδύνευε μια μετωπική σύγκρουση με τον Ανδρέα, ακόμη και στην περίπτωση που δεν τις ήθελε. Ούτε οι ενδοπασοκικές αντιρρήσεις έπαιξαν τον κύριο ρόλο στην τελική απόφαση, αφού είναι γνωστό τοις πάσι ότι ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ μπορεί άνετα να επιβάλει τις αποφάσεις του στο κόμμα. Ούτε βεβαίως η επίκληση των κρίσιμων εθνικών θεμάτων θα δημιουργούσε μείζον θέμα, αφού έτσι κι αλλιώς το άμοιρο Κυπριακό δεν βρίσκεται σε λιγότερο κρίσιμη φάση από το 1977, όταν χρησιμοποιήθηκε ξανά ως πρόσχημα προκήρυξης πρόωρων εκλογών.

Απλούστατα ο πρωθυπουργός κατάλαβε, έστω και την τελευταία στιγμή, ότι, όπως είχαν έρθει τα πράγματα, η επίσπευση της εκλογικής διαδικασίας θα εκλαμβάνετο ακόμη και από τον τελευταίο πολίτη σαν «ξεκαθάρισμα λογαριασμών» με τον Μητσοτάκη. Και στην πολιτική, η δημιουργία αντίπαλου δέους, είναι μερικές φορές καταστροφική.

ΠΩΣ Ο Κ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΕΧΑΣΕ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΑΧΗ

Ο κ. Παπανδρέου θα πρέπει ή να αλλάξει πολιτικούς συμβούλους, ή να ακούει αυτούς που ήδη έχει. Σε όλες τις χώρες —ήδη από την εποχή του Μακιαβέλλι το δέκατο πέμπτο αιώνα —πρώτα σχεδιάζε-

ται μία τακτική και μετά αρχίζει να υλοποιείται, αφού έχουν προβλεφθεί όλες οι κινήσεις, τα εμπόδια, οι αντιπερισπασμοί κτλ. Τις τελευταίες μέρες, παρακολουθήσαμε το ακριβώς αντίθετο: πρώτα γίνεται μια αυθόρμητη —όπως αποδεικνύεται εκ των υστέρων— ομιλία του πρωθυπουργού, που περιέχει μία βιαιότατη επίθεση εναντίον του Μητσοτάκη. Η επίθεση αυτή δικαιολογείται μόνο αν ξεκινάει την προεκλογική περίοδο, αλλιώς είναι λάθος, αφού δικαιώνει την εκλογή στους εχθρούς και αναδεικνύει τον υβριζόμενο σε εισπράκτορα της λαϊκής δυσαρέσκειας, ένα χρόνο πριν τις εκλογές. Και μετά όλα αυτά, το κυβερνητικό επιτελείο αρχίζει να μελετά σοβαρά την προοπτική των εκλογών!!!

Και μπορεί μεν να λεχθεί, ότι όλοι αυτοί οι χειρισμοί, όπως και οι —δυστυχώς ευφυείς— απαντήσεις του αρχηγού της ΝΔ, δεν έχουν μεγάλο πολιτικό κόστος, αφού παρακολουθούνται από τον συνεχώς συρρικνούμενο κύκλο των ασχολούμενων με την πολιτική, και το ελληνικό της κακέκτυπο. Η ήττα του κ. Παπανδρέου έγκειται στο γεγονός ότι έδινε για 15 μέρες στους πολλούς, την εικόνα ενός ταλαντευόμενου ηγέτη, τη στιγμή που ακριβώς αυτοί οι πολλοί θέλουν σταθερότητα και αποφασιστικότητα, και στις αρετές αυτές οφείλεται σε μεγάλο βαθμό η δημοτικότητα του.

Η δε διστακτικότητα του πρωθυπουργού, όπως άλλωστε και οι προβληματισμοί για την επίσπευση των εκλογών, οφείλεται στο γεγονός ότι η ανάδειξη του αποστάτη του 1965 στην ηγεσία της αξιωματικής αντιπολίτευσης, θέτει για τον ίδιο ένα προσωπικό πρόβλημα: οι επόμενες εκλογές θα είναι για τον κ. Παπανδρέου «εκλογές ζωής», σύμφωνα με την έκφραση κορυφαίου στελέχους του ΠΑΣΟΚ. Όταν σήμερα και από θέση ισχύος αρνείται να συνομιλήσει με τον κ. Μητσοτάκη, πολύ περισσότερο δεν θα το έκανε, αν στην περίπτωση εκλογικής ήττας, περνούσε στην αξιωματική αντιπολίτευση. Αλλά τι θα μπορούσε να κάνει ένας αρχηγός ηττημένος και αναγκασμένος σε συνομιλία από τον μεγαλύτερο εχθρό του; Σε κάθε περίπτωση, είτε επειδή το όπλο του αιφνιδιασμού είχε χαθεί, είτε γιατί τα «προσωπικά» δεν επικράτησαν των γενικότερων αναγκαιοτήτων, η εκλογική αναμέτρηση αναβλήθηκε. Και το κυριότερο, γλιτώσαμε από εκλογές μπροστά στην ποιότητα των οποίων, ακόμη και οι πρόσφατες ευρωεκλογές, θα κοκκίνιζαν από ντροπή...

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

Όμως «γλιτώσαμε»; Η δήλωση του κ. Παπανδρέου περιέχει, αυτό το «πονηρό» απόσπασμα: «σε ό,τι μας αφορά, οι εκλογές θα διεξαχθούν τον Οκτώβριο του 1985». Και επειδή ο κ. Μητσοτάκης σίγουρα δεν θα ζητήσει επίσπευση, η φράση... αφορά τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, που μετά την εκλογή Μητσοτάκη παρου-

σιάζεται λιγότερο δυνατός απ' ό,τι προηγούμενα.

Ας μην κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας. Ο σημερινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας, έκανε τα πάντα για την εκλογή του κ. Στεφανόπουλου. Ήταν άλλωστε αυτός που είχε δώσει το «πράσινο φως» για την απομάκρυνση του κ. Αβέρωφ στην Κοινοβουλευτική Ομάδα στα τέλη Ιουλίου, μεταθέτοντας απλώς την ημερομηνία της ώστε να μπορέσει να συζητήσει πριν με τον πρωθυπουργό, αλλά σε κάθε περίπτωση εκτιμώντας ότι η εκλογή του Πατρινού πολιτικού ήταν σίγουρη. Και ήταν οι άνθρωποί του, που ακόμη και την παραμονή της εκλογής μετέφεραν σε «συνάξεις» βουλευτών τις ανησυχίες του Προέδρου και τις πληροφορίες του για την υπερψήφιση του κ. Μητσοτάκη από τους «κατηγορούμενους» βουλευτές, για να πάρουν κάποιες καθησυχαστικές απαντήσεις που ανατράπηκαν κιόλας την επομένη.

Μετά την εκλογή του νέου αρχηγού της ΝΔ, οι βιογράφοι του ιδρυτή της θα πρέπει να προσθέσουν έναν ακόμη τόμο στο έργο τους. Όχι μόνο γιατί ο Κ. Καραμανλής πληρώνει τώρα τα σφάλματα του παρελθόντος: δηλαδή την οικοδόμηση μετά το 1974 ενός πολιτικού συστήματος στηριγμένου όχι στα πολιτικά προγράμματα των κομμάτων, αλλά αυταρχικού και πατερναλιστικού, κομμένου και ραμμένου στα μέτρα κάποιων αρχηγών-πατέρων, που κάποτε υφίστανται έκπληκτοι την επανάσταση των κακομαθημένων παιδιών τους. Ούτε γιατί ο κ. Αβέρωφ, ο «Βαγγέλης» κατά Καραμανλή, παίρνει, απολακτιζόμενος από το κόμμα την τελευταία εκδίκησή του, όπως ο κακός (θα έλεγε και η κ. Βλάχου) στα γουέστερν, που πριν πεθάνει καταφέρνει να πυροβολήσει τον αρχηγό που τον ανέβασε και μετά τον πρόδωσε. Ή ακόμα χειρότερο, να πριμοδοτήσει αυτόν που ο αρχηγός θεωρεί λίγο πολύ «κίνδυνο για το έθνος».

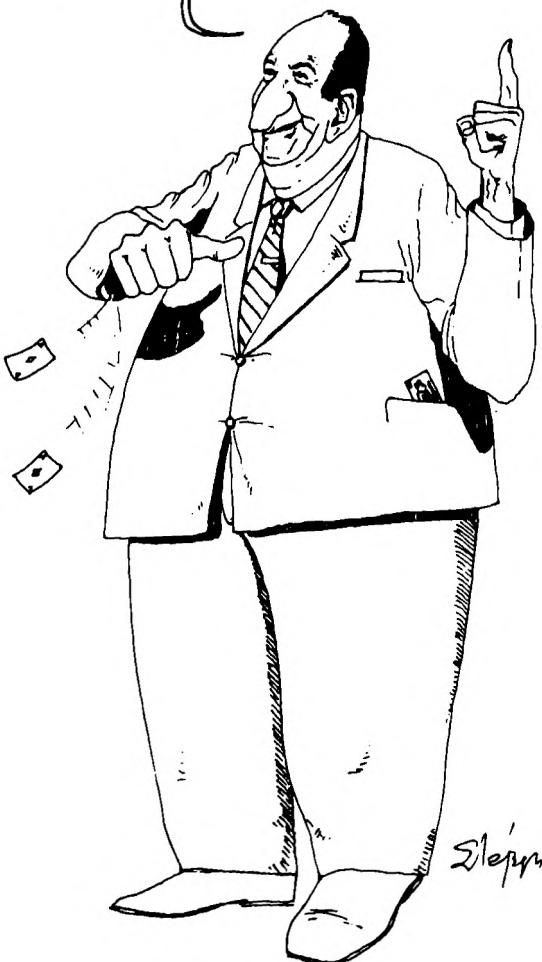
Αλλά κυρίως γιατί η εκλογή Μητσοτάκη, σηματοδοτεί μια νέα περίοδο για την παράταξη που ο ίδιος ίδρυσε, επειδή ακριβώς επιλέγει την «εδώ και τώρα» —και με όλους τους τρόπους «απαλλαγή» αντί του ήρεμου κοινοβουλευτικού παιγνιδιού που θα ευχόταν ο ιδρυτής της. Και επειδή αρνούμενη με αυτόν τον κραυγαλέο τρόπο να υποταχτεί στον τελευταίο, του αφαιρεί ένα σημαντικό μέρος από την δύναμή του. Τα δύο όπλα που μέχρι τώρα ο Κ. Καραμανλής διέθετε στο πολιτικό παιχνίδι, δηλαδή την δημοτικότητα του και τον έλεγχο της ΝΔ, τείνουν να περιοριστούν στο ένα.

Ο κ. Καραμανλής έχει σήμερα μια βασική επιδίωξη: να εκλεγεί ξανά ως αρχηγός του κράτους αλλά αυτή τη φορά με την ομοφωνία τουλάχιστον των δύο μεγαλύτερων κομμάτων της Βουλής. Όσοι μας σερβίρουν κατά καιρούς την εκδοχή της πιθανής αποχώρησής του από την πολιτική ζωή, ή πάσχουν από κρεττινισμό ή στην καλύτερη περίπτωση παίζουν διάφορα πολιτικά παιχνίδια δουλεύοντας τους αναγνώστες τους.

Έτσι, πολύ περισσότερο μετά την εκλογή Μητσοτάκη, ο Κ. Καραμανλής είναι αναγκασμένος να συνδιαλλαγεί με το ΠΑΣΟΚ. Η αίρεση της δήλωσης Παπανδρέου λέει ακριβώς αυτό: «τα πράγματα μπορεί να μην κυλίσουν έτσι ομαλά μέχρι του χρόνου, στη διάρκεια του οποίου λήγει η θητεία του Προέδρου της Δημοκρατίας. Αν ο τελευταίος δεν συνεναιίσει σε ορισμένα πράγματα, τότε, επειδή με την παρούσα Βουλή δεν εκλέγεται Πρόεδρος χωρίς την συμφωνία των δύο μεγαλύτερων κομμάτων, θα χρειαστεί να πάμε για νέες εκλογές».

ΤΟΞΕΡΑ ΠΩΣ ΘΑ ΝΙΚΗΣΩ ...
ΕΙΔΑ ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΤΟΝ
ΥΠΝΟ ΜΟΥ ΕΓΩ !

Και τα σημεία του «παζαρέματος», ίσως είναι η αποδοχή ορισμένων θέσεων του ΠΑΣΟΚ από τον Κ. Καραμανλή, όπως επίσης και η συγκράτηση της αξιωματικής αντιπολίτευσης, στο βαθμό που αυτή μπορεί να επιτευχθεί από τον ιδρυτή της.

Η ΜΑΧΗ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ

Αντίθετα με τα αναμενόμενα, ο νεοφερμένος αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν προχώρησε σε μια όξυνση του πολιτικού κλίματος μετά την εκλογή του. Η τακτική του συνίσταται —προς το παρόν τουλάχιστον— στο να αφήνει να εκτίθεται ο αντίπαλός του, ενώ ο ίδιος παρουσιάζει μια «κεντρώα» εικόνα.

Αν πρόκειται για μία μονιμότερη πολιτική, τότε ο κίνδυνος για το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται ακριβώς εδώ: στην απώλεια δηλαδή των κεντρογενών ψηφοφόρων, που ίσως αποτελούν και το μετακινούμενο μέρος του εκλογικού σώματος, άρα αυτό που κρίνει τις εκλογές, και οι οποίοι μπορούν να «επαναπατριστούν» παρά το βεβαρυμένο παρελθόν του αρχηγού της ΝΔ.

Το ΠΑΣΟΚ δεν κινδυνεύει «από τα αριστερά» του. Αντίθετα οι ψηφοφόροι του ΚΚΕ θα είναι επιρρεπείς σε μια προεκλογική πόλωση έστω και το 1985 με θέμα την αποστασία, και το ΚΚΕ εκτός από τις διαγραφές (όπως σύμφωνα με πληροφορίες μας η πρόσφατη του γραμματέα της ΕΣΑΚ Αθήνας και μέλους της Επιτροπής Πόλης της Αθήνας Νίκου Σκουφάκη) θα πρέπει να περάσει και σε μια αμυντική εκλογική στρατηγική. Το ΠΑΣΟΚ είναι αναγκασμένο να πραγματοποιήσει ένα άνοιγμα προς το κέντρο, ξαναδίνοντας παράλληλα στην κυβέρνηση μία όψη αποφασιστικότητας, αλλά και έργων και αυτό φαίνεται σήμερα πολύ δύσκολο...

ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΗΤΣΟΤΑΚΙΣΜΟΣ

Ο Κ. Μητσοτάκης δεν αναδείχθηκε εξ αιτίας της παρέμβασης των «ξένων και ντόπιων μονοπωλίων». Βεβαίως, έχουν

κάθε λόγο να επιχαιρούν από την εκλογή ενός ανθρώπου, που δεν θα δίσταζε να συμμετάσχει σε οποιοδήποτε σχέδιο, αν αυτό τον οδηγούσε στην εξουσία. Αλλά η εκλογή του κ. Μητσοτάκη έκφρασε —είτε το θέλουμε είτε όχι— την πλειοψηφία της βάσης της ΝΔ, και οι βουλευτές της βρέθηκαν για μια τουλάχιστον φορά, σε καταπληκτική αρμονία με τον κομματικό μηχανισμό. Αν κάποιος ξεπερνώντας τις ψευτο-αντιιμπεριαλιστικές παρωπίδες, ρωτήσει έναν απ' αυτούς γιατί ψήφισαν ή γιατί υποστήριξαν Μητσοτάκη θα πάρει την ίδια απάντηση: «Ναι είναι ανυπόλητος, αποστάτης και ξένο σώμα. Αλλά είναι ο μόνος που μπορεί να αντιμετωπίσει τον Ανδρέα».

Ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός που ξεκίνησε τον Οκτώβρη του 1981, κατάφερε μέχρι στιγμής δύο πράγματα: έφτιαξε για πρώτη φορά οργανωμένη βάση στην δεξιά και ανέδειξε αρχηγό τον υπονομευτή του πατέρα του σημερινού πρωθυπουργού. Η ρητορεία της πολιτικής βούλησης, η καταγγελία προσώπων, αντί δηλαδή την μεταρρύθμιση εκείνων των δομών που στήριζαν μέχρι τώρα και αναπαρήγαγαν την εξουσία της συντηρητικής παράταξης δεν οδήγησε παρά στην εφαρ-

μογή της ίδιας πολιτικής από διαφορετικούς ανθρώπους, με αποτέλεσμα οι παραμερισθέντες να αναρωτιούνται —και δικαίως— «τι έφταιγαν».

Αν το «ήπιο κλίμα», δεν αποτελούσε μέχρι τώρα μία παρόλα που θεραπεύει «πάσα νόσο και πάσα μαλακία» και προηγείται κάθε φορά όλων, των πιο χυδαίων επιθέσεων που προσωποποιούν —και υποβαθμίζουν— τις κοινωνικές αντιθέσεις, αν ένα άλλο ύφος εξουσίας είχε επικρατήσει στο κυβερνητικό στρατόπεδο, τότε αρχηγός της ΝΔ θα ήταν ο κ. Στεφανόπουλος ή ο κ. Ράλλης. Και επειδή είναι η κυβέρνηση που δίνει τον τόνο στα πολιτικά πράγματα, είναι αυτή που ευθύνεται έμμεσα για αυτή την «ιστορική στροφή» της δεξιάς. Ο «Κουτσογιωργισμός» γεννάει τον «Μητσοτακισμό», και το φαινόμενο δεν έχει τέλος. Εδώ και μερικούς μήνες, ο σημερινός Υπουργός Εσωτερικών έχει χάσει πολύ και μέσα στην κυβέρνηση, και μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Μετά την εκλογή του κ. Μητσοτάκη, μια από τις λύσεις που συζητά ο πρωθυπουργός, είναι η τοποθέτηση του κ. Κουτσογιωργά στην αντιπροεδρία της κυβέρνησης, με κύρια αρμοδιότητα τον... Μητσοτάκη...

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΟΠΛΟ: Ο ΕΚΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ

Το πιθανότερο είναι ότι το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να αλλάξει νοοτροπία, είναι όμως αναγκασμένο, τώρα που οι εκλογές αναβλήθηκαν, να αλλάξει τον εκλογικό νόμο, σύμφωνα με τις επανειλημμένες δηλώσεις και διακηρύξεις του.

Πρόκειται για ένα όπλο με «πανκομματικό» βελινεκές: Από το ΚΚΕ μέχρι τη ΝΔ. Το ΠΑΣΟΚ, δείχνοντας έμπρακτα την «αλλαγή» του, θα έπρεπε να καταθέσει το συντομότερο δυνατό, την απλή αναλογική (για να διευκολύνει τις διεργασίες μέσα στη ΝΔ), αλλά και για να αποσαφηνίσει τους όρους του παιχνιδιού.

Αν και αυτό το όπλο, χρησιμοποιηθεί αντίθετα, δηλαδή στα πλαίσια των εκλογικών «μαγειριών», μπορεί να γυρίσει μπουμεραγκ στους εμπνευστές του. Όπως ακριβώς η κατάργηση του σταυρού, που επειδή δεν εντάχθηκε σε ένα δημοκρατικό κλίμα, κατάντησε να αποτελεί ένα από τα κυριότερα όπλα του Κ. Μητσοτάκη, για τον έλεγχο της ΝΔ. Μην ξεχνάμε ότι οι εκλογές δεν αργούν. Και θα είναι «εκλογές ζωής»...

□

Εξάντας

Ελληνική Λογοτεχνία • Δοκίμιο • Ξένη Λογοτεχνία
Φιλοσοφία • Εθνική Αντίσταση • Παιδικά
Ελληνικά Θέματα • Επιστημονική Φαντασία

Κωλέττη 11 - Τηλ. 38.04.885
Τζαβέλα 1 - Τηλ. 38.21.238

αυτομόρφωση

3-4

εκατον ογδοντα δραχμές

- γλώσσα και αυτομορφωση
- ο αναλφαβητισμός στην ελλαδα
- ιβαν ιλλιτς: η διαλυση της εκπαιδευσης
- δανια-ολλανδια: λαϊκα πανεπιστημια
- σχολικο θεατρο στον κορυδαλλο
- ομαδα γυναικων κατερινης
- αποπειρες στο βελβεντο κοζανης
- λαϊκη επιμορφωση: προσκληση σε διαλογο
- ο κοινωνικος τομεας του ελληνικου μνημονιου
- δυο βιβλια του παουλο φρεϊρε
- μισελ φουκω, μαξ χορκχαϊμερ-τεοντορ αντορνο

Ισπανικά

Εταιρεία Ισπανικών Σπουδών
- ΜΙΓΚΕΛ ΝΤΕ ΘΕΡΒΑΝΤΕΣ -

Καποδιστρίου 2, Τηλ. 3628880

Πρόγραμμα Σπουδών

Βασικός Κύκλος Γλώσσας
(Κανονικά & Εντατικά Τμήματα)
Ανώτερος Κύκλος Ισπανόφωνου
Πολιτισμού.

Ειδικά τμήματα:
Προφορική άσκηση
Ισπανικά για τουριστικούς ξεναγούς
Ισπανικά επιχειρήσεων
Σεμινάρια και τμήματα
επεξεργασίας ειδικών θεμάτων

Διδάσκουν Ισπανοί καθηγητές

πτυχιούχοι ισπανικών πανεπιστημίων.

Πληροφορίες-εγγραφές: Από 10 Σεπτεμβρίου
πρωί: 10.00-1.30

απόγευμα: 5.30-8.30 καθημερινά

Και τώρα ποιος θα οδηγή τη «Γαλάζια γενιά»;

Τον κ. Μητσοτάκη ήθελε για αρχηγό της ΝΔ το μεγαλύτερο τμήμα από την ηγετική ομάδα της ΟΝΝΕΔ, γιατί αποτελούσε την τελευταία τους ελπίδα να κρατήσουν θέσεις που κέρδισαν επί Ευάγγελου Αβέρωφ. Τώρα γιατί ήταν τόσο σίγουροι ότι ο κ. Μητσοτάκης θα τους διατηρούσε στις θέσεις αυτές δεν είναι γνωστό, μπορεί να πίστευαν ότι ο εκ Κρήτης ανήρ θ' αναγνωρίσει την προσφορά τους στον αγώνα του. Ή τέλος πάντων, με Στεφανόπουλο δεν είχαν καμιά ελπίδα, που ξέρεις, ο Μητσοτάκης ίσως να συνέχιζε την πολιτική της γέφυρας που εδίδαξε με επιτυχία ο κ. Αβέρωφ. «Μυλόπετρα στο λαιμό του Μητσοτάκη» χαρακτηρίζονται από κάποιους ανανεωτικούς οι Αβερωφικοί εκπρόσωποι της νεολαίας —κι αν συζητείται ακόμη η με κάποιο τρόπο παραμονή του Βασίλη Μιχαλολιάκου, έχει αποκλεισθεί κάθε σκέψη για διατήρηση —έστω και στο ψυγείο— του Μάνου Μανωλάκου. Ε, πώς να το κάνουμε, ο αρχηγός Μιχαλολιάκος περισσότερο πολιτικός νους από τον «στρατηγό» φρόντισε τόσα χρόνια να εξασφαλίσει τα νώτα του και ν' αποκτήσει τις επαφές εκείνες που του επιτρέπουν την προαγωγή του σε υποψήφιο (σχεδόν σίγουρο) βουλευτή, αφού μεγάλωσε αρκετά πια και «εκπλήρωσε στο έπακρο τα καθήκοντά του σαν αρχηγού νεολαίας».

Έτσι, όλοι πιστεύουν ότι δεν θ' αργήσει η «τιμητική απομάκρυνση» του Β. Μιχαλολιάκου, ενώ δεν θα πρέπει να διαφεύγει ρήση βουλευτή που ψήφισε το νέο ηγέτη: «ο Μητσοτάκης δεν έχει την πολυτέλεια να κουβαλάει μαζί του τον Μιχαλολιάκο, ούτε την κρίση που μαστίζει τόσο καιρό τη νεολαία». Ενώ βέβαια, αν τοποθετήσει τον Β. Μιχαλολιάκο στη λίστα υποψηφίων βουλευτών, κανείς δεν θα έχει να του καταλογίσει τίποτε, στο βαθμό που πολλοί άλλοι, ήδη βουλευτές είναι αρκετά πιο δεξιοί κι ακραίοι από τον πρόεδρο της ΟΝΝΕΔ. Το πώς θα συνυπάρξουν φυσικά διάφορα κεντρώα κι ανανεωτικά στοιχεία που λέγεται ότι θα προσχωρήσουν σαν συνεργαζόμενοι στη ΝΔ (Πεπελάσης, Τσουδερού κτλ.) με τον κ. Παπαδόγγονα, τον κ. Μανίκα, ή τον νεραό κ. Μιχαλολιάκο, είναι ένα άλλο ζήτημα.

Οι ανανεωτικοί της νεολαίας (μέσα ή έξω από τη διοίκησή της) που έδωσαν έναν άλλο τόνο επί αρχηγίας Αβέρωφ στις διαδικασίες και στα προβλήματα της «γαλάζιας γενιάς» μοιάζουν για πρώτη ίσως φορά τόσο ενωμένοι στην αντίληψη του «τι πρέπει να γίνει» ιεραρχώντας σαν πρώτο στόχο την απομάκρυνση των Β. Μιχαλολιάκου - Μ. Μανωλάκου από την ΟΝΝΕΔ. Κάποιες προσπάθειες για δημιουργία κρί-

σης στη νεολαία από μέσα προς τα έξω —με σκοπό τη γρηγορότερη πτώση του Μιχαλολιάκου— εμποδίστηκαν από τους πιο ψυχραιμους, με το σκεπτικό ότι «δεν πρέπει να εκβιάσουμε τις βουλήσεις του νέου αρχηγού».

Πράγματι, ο κ. Μητσοτάκης σε μια επίδειξη πολιτικών ελιγμών (το στοιχείο του δηλαδή) ζητά και παίρνει υπομνήματα από διάφορες πτέρυγες της νεολαίας που εκφράζουν, Στεφανοπουλική, Ραλλική ή άλλη γραμμή «για ν' αξιοποιήσει καλύτερα τα δεδομένα». Το σίγουρο είναι ότι ο Κ. Μητσοτάκης είναι εκνευρισμένος (όσο μπορεί να εκνευρίζεται ένας Μητσοτάκης) από ενέργειες στελεχών της νεολαίας που φέρονται σαν υποστηρικτές του. Ο Γ.

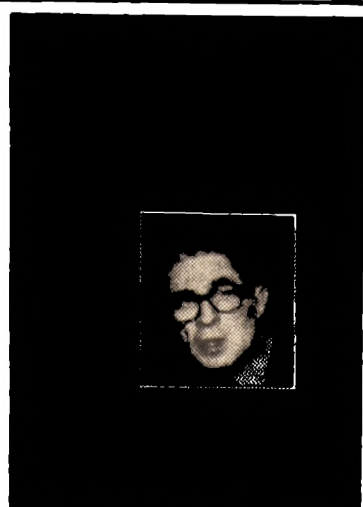
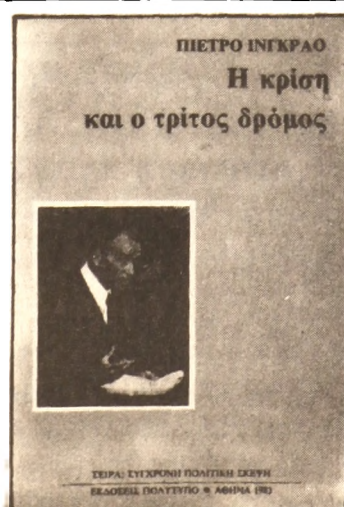
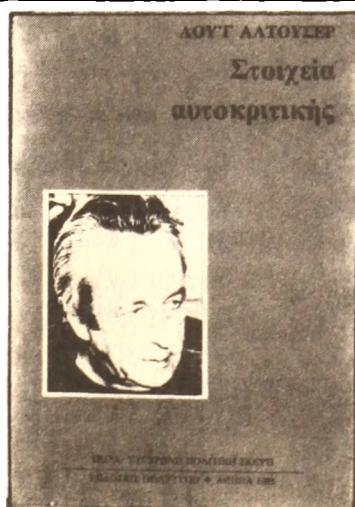
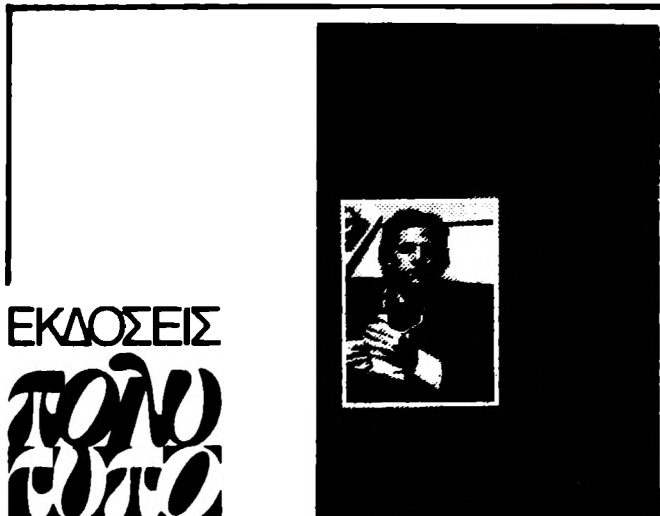
Ξανθάκης δηλαδή, δεν έχει λάβει κανένα «πράσινο φως» από τη νέα ηγεσία για να μοιράζει θέσεις στην Εκτελεστική Επιτροπή της ΟΝΝΕΔ λέγοντας ότι «εγώ είμαι ο επόμενος πρόεδρος». Η τριανδρία που αποτελεί με τους κ. Σιαμπάνη και Δελλάκη δεν διακρίνεται για την ιδεολογική της ομοιογένεια, στο μέτρο που κανείς δεν μπορεί να θεωρήσει τον Αβερωφικό Δελλάκη σαν —όψιμο έστω— λάτρη του κ. Μητσοτάκη. Όσο για το «ανανεωτικό δίδυμο» Αναγνωστάκου-Μπουχώρη, φαίνεται ότι ήρθε ο καιρός ν' ανταμειφθεί για την «προοδευτική του προσφορά» στο χώρο. Ο Γιώργος Αναγνωστάκος έχει οξύνει (έφθασε άλλωστε ο καιρός να το κάνει εκ του ασφαλούς) την ιδεολογική αντιπαράθεση με τον Β. Μιχαλολιάκο, ενώ ο Πασχάλης Μπουχώρης χτυπιέται με τον πρόεδρο της ΟΝΝΕΔ και σε προσωπικό επίπεδο.

Σύμφωνα με πληροφορίες τη Δευτέρα ο βουλευτής Μιχάλης Παπακωνσταντίνου πρότεινε στον κ. Μητσοτάκη για πρόεδρο της ΟΝΝΕΔ τον Θ. Πανάγο.

Την Τρίτη επισκέφθηκαν την Ντόρα Μπακογιάννη (κόρη Μητσοτάκη) ανανεωτικοί ΟΝΝΕΔίτες της ομάδας του «31» και κατήγγειλαν τον κ. Πανάγο ως Μασώνο και επικεφαλής των ROTARY στα Βόρεια προάστια. Η κ. Μπακογιάννη διαβεβαίωσε ότι ο κ. Πανάγος δεν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί.

Όλοι περιμένουν με αγωνία τις αποφάσεις του —νέου προέδρου του κόμματος— αποφάσεις που δεν υπάρχει κανένας λόγος να είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακές, όσο υπάρχει το ενδεχόμενο των πρόωγων εκλογών. Οι εκ βάθρων αλλαγές θα συμβούν —αν συμβούν— μετά τη διεξαγωγή των εκλογών αφού κανείς δεν φαντάζεται ότι ο κ. Μητσοτάκης θέλει να χρεωθεί με αποτυχία ακόμη και στο επίπεδο της νεολαίας. Οπότε μέχρι τις εκλογές (αν γίνουν νωρίτερα) θ' ακούμε σαν κυρίαρχο σύνθημα της γαλάζιας γενιάς το περίφημο κι εμπνευσμένο «χούντα είναι θα περάσει». Λίγο μετά, θ' αναλάβει κάποιος να πείσει τους «γαλάζιους» ότι «εντάξει, θα περάσει, αλλά χούντα δεν είναι»...

□

Η νομιμοποίηση μιας ηγεσίας είναι θέμα χειρισμών...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΤΟΣ μιλάει
στον συνεργάτη του «ΑΝΤΙ»
ΑΚΗ ΚΟΣΩΝΑ για;

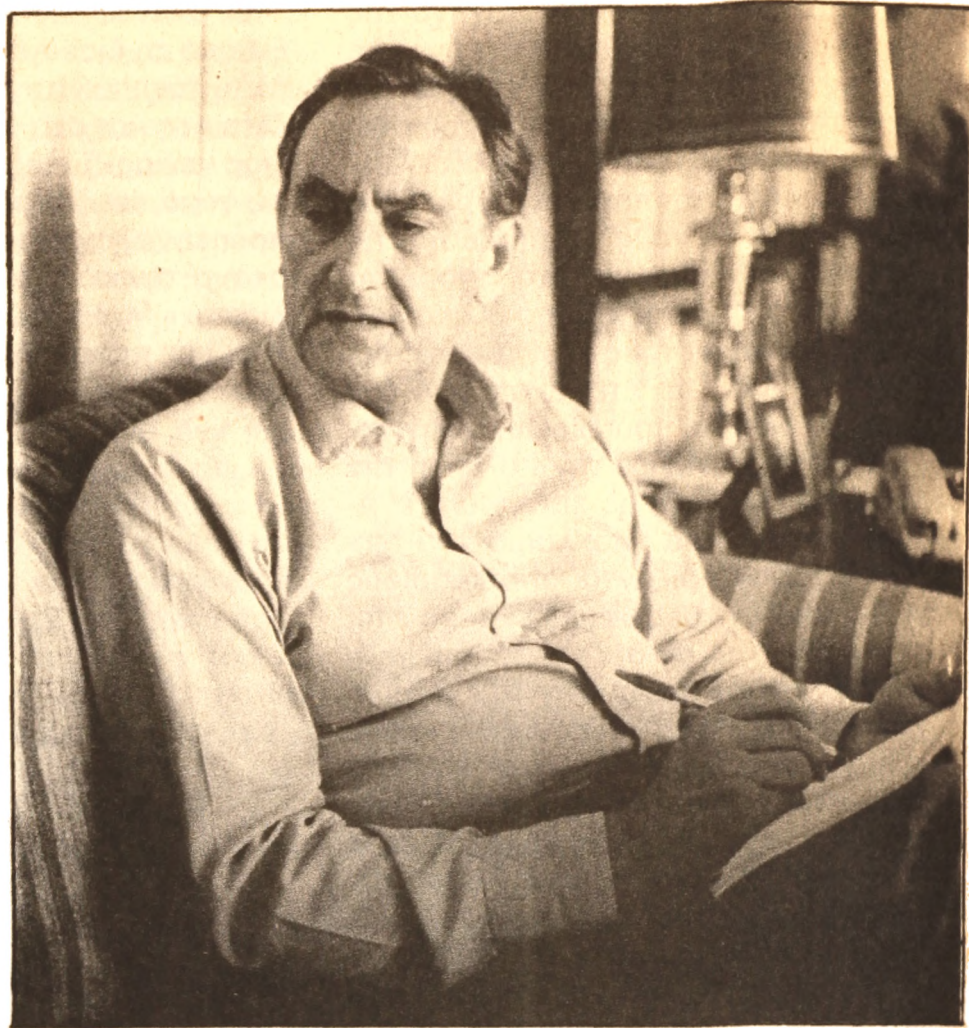
- τις επιπτώσεις της εκλογής του κ. Μητσοτάκη.
- τις εκλογές και τον εκλογικό νόμο
- την προοπτική να μετασχηματιστεί η ΝΔ σε κεντρώο κόμμα
- την έλλειψη ιδεολογικού υπόβαθρου στις διαδικασίες της ΝΔ
- την εμμονή του για την επικράτηση των «ανανεωτικών» ιδεών στη Δεξιά

ΑΝΤΙ: Η παραφιλολογία της διαδοχής ίσως να τελείωσε, το ουσιαστικό πρόβλημα όμως των εσωκομματικών αντιθέσεων στη ΝΔ παραμένει κι όχι σαν υποψία, μα σαν πραγματικότητα που εκφράστηκε από τις 41 ψήφους που συγκέντρωσε ο κ. Στεφανόπουλος. Με ποια λογική ο Κ. Μητσοτάκης θα γίνει ο αδιαφιλονίκητος ηγέτης χάρη στις 70 ψήφους που πήρε, στο βαθμό που ο κ. Αβέρωφ με τρεις μόλις λιγότερες αμφισβητήθηκε έντονα;

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΤΟΣ: Από την ερώτησή σου προκύπτει ότι δεν έχει γίνει κατανοητή η σημασία αυτής της εκλογής. Η Νέα Δημοκρατία αυτή τη φορά δεν ανέδειξε μόνο τον αρχηγό, τον πρόεδρό της. Από τη λογική των πραγμάτων και από πολιτική αναγκαιότητα επικράτησε η άποψη ότι αυτή η εκλογή θα έπρεπε να είναι οριστική, να μην υπάρξουν δηλαδή περιθώρια αμφισβήτησής της. Έτσι, ο δεύτερος όποιος κι αν ήταν θα οριζόταν κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος και θα έπαιρνε τη δεύτερη σε ιεραρχία θέση μέσα στο κόμμα. Έτσι η ΝΔ έλυσε το πρόβλημα ηγεσίας στο σύνολό του, πράγμα που δεν είχε συμβεί ούτε τυπικά ούτε ουσιαστικά στην περίπτωση Αβέρωφ. Η αντιπαράθεση Μητσοτάκη - Στεφανόπουλου δεν εξέφρασε ιδεολογικά ρεύματα ή αντιθέσεις. Μπορούμε να πούμε ότι και οι δύο είχαν αποδεχτεί τους όρους του παιχνιδιού για την ενότητα του κόμματος. Ύστερα η εκλογή αυτή έγινε εν όψει εθνικών εκλογών —ήδη έχουμε μπει σε προεκλογική περίοδο— και είναι επιτακτική η ανάγκη να δώσουμε ενωμένοι τη

Πρέπει να πούμε ότι οποιαδήποτε πλειοψηφία, μεγαλύτερη ή μικρότερη, αποτελεί τυπικό στοιχείο νομιμοποίησης. Η ουσιαστική νομιμοποίηση εξαρτάται και αποκτάται στη συνέχεια από τον τρόπο που θα χειριστεί κανείς την οποιαδήποτε πλειοψηφία.

μάχη. Τέλος, πρέπει να πούμε ότι οποιαδήποτε πλειοψηφία, μεγαλύτερη ή μικρότερη, αποτελεί τυπικό στοιχείο νομιμοποίησης. Η ουσιαστική νομιμοποίηση εξαρτάται και αποκτάται στη συνέχεια από τον τρόπο που θα χειριστεί κανείς την οποιαδήποτε πλειοψηφία. Είμαι βέβαιος ότι ο νέος αρχηγός της ΝΔ θα χρησιμοποιήσει

την πλειοψηφία που του εμπιστεύτηκαν αποτελεσματικότερα απ' ό,τι οι προκάτοχοί του.

ΕΡ: Πιστεύετε ότι η εκλογή του κ. Μητσοτάκη στην αρχηγία της ΝΔ είναι λειτουργική και αποδεκτή από τη βάση;

ΑΠ: Το θέμα Μητσοτάκη δεν πρέπει να το δεις στατικά αλλά μέσα σε μια δυναμική εξέλιξη των πραγμάτων της ΝΔ. Νομίζω ότι κατ' αρχήν ο ίδιος ο Μητσοτάκης διαθέτει ένα σημαντικό ψυχολογικό προσόν: πιστεύει ο ίδιος ότι είναι ηγέτης. Κι αυτό είναι μεγάλη υπόθεση. Δεύτερο στοιχείο είναι ότι ένας μεγάλος αριθμός των οπαδών της ΝΔ και κυρίως στην οργανωμένη βάση έχει από καιρό πιστέψει ότι αυτός είναι ο κατάλληλος ηγέτης για ν' αντιπαλαίσει το ΠΑΣΟΚ. Βεβαίως η αντίληψη αυτή ξεκινά από το συντηρητικό κομμάτι της ΝΔ, έτσι όμως του παρέχεται η δυνατότητα να πραγματοποιήσει κεντρώα ανοίγματα. Και βέβαια τρίτο και σπουδαιότερο ίσως είναι ότι πλησιάζει ο χρόνος των εκλογών και φυσικά κανένας από εκείνους που είχαν στο παρελθόν ή εξακολουθούν να έχουν ηγετικές φιλοδοξίες δεν μπορούν να προχωρήσουν σε πράξεις αμφισβήτησης της ηγεσίας που θα πάρουν το χαρακτήρα αντικομματικών ενεργειών.

ΕΡ: Υπάρχει διάχυτη η αντίληψη ότι η εκλογή του κ. Μητσοτάκη στην ηγεσία αποτελεί από μόνη της πρόκληση στους θεσμούς, στο μέτρο που το όνομά του έχει συνδεθεί με μελανές σελίδες της σύγχρονης ιστορίας μας. Ο πρωθυπουργός πρώτος αντέδρασε (χαρακτηριζόμενος ίσως από μια έλλειψη ψυχραιμίας) σ' αυτό που θεωρείται πρόκληση.

Η κολυμβήθρα του Σιλβάμ και η Αριστερά

ΑΠ: Οποιοδήποτε κι αν είναι το παρελθόν του Μητσοτάκη η εκλογή του στην προεδρία της Νέας Δημοκρατίας λειτουργεί σαν κολυμβήθρα του Σιλβάμ. Αυτή καθ' εαυτή η εκλογή τον απαλλάσσει μέχρι ένα πολύ μεγάλο βαθμό από οιαδήποτε ευθύνη κι αν είχε στο παρελθόν και τον καθιστά ένα PERSONNA GRATA το οποίο όλοι οφείλουν να σέβονται, όσοι φυσικά ενδιαφέρονται για τη λειτουργία της δημοκρατίας. Εξάλλου η αριστερά ορθώς το έθεσε: θα αφήσουμε τα γεγονότα του '65 να μας διαιρέσουν το '84; Τα γεγονότα αυτά είναι θέμα ιστορικής κρίσης κι όχι πολιτικής πράξης —δεν μπορεί το πολιτικό παιχνίδι του 1984 να παιχθεί με

Οποιοδήποτε κι αν είναι το παρελθόν του κ.

Μητσοτάκη, η εκλογή του στην προεδρία της ΝΔ λειτουργεί σαν κολυμβήθρα του Σιλβάμ. Αυτή καθ' εαυτή η εκλογή του τον απαλλάσσει μέχρι ένα πολύ μεγάλο βαθμό από οιαδήποτε ευθύνη κι αν είχε στο παρελθόν και τον καθιστά ένα PERSONNA GRATA το οποίο όλοι οφείλουν να σέβονται.

τα δεδομένα μιας εικοσαετίας πριν. Πρόκληση και υπονόμηση των θεσμών δεν αποτελεί η δημοκρατική εκλογή του Κ. Μητσοτάκη, αλλά η οξύτης που επεχείρησε να δημιουργήσει ο κ. Παπανδρέου, τη συμπεριφορά του οποίου την καταδίκασαν όχι μόνον οι Νεοδημοκράτες που εθίγησαν άμεσα, αλλά ολόκληρος ο πολιτικός κόσμος...

ΕΡ: Για ένα σημαντικό τμήμα του ελληνικού λαού ο κ. Μητσοτάκης ταυτίζεται με την εξάρτηση και την υποτέλεια —πράγμα άλλωστε που εξέφρασε και ο κ. πρωθυπουργός...

ΑΠ: Πέρα από την υπονόμηση των θεσμών η επάνοδος του κ. Παπανδρέου σε φθαρμένα και διχαστικά συνθήματα για διεθνή εξάρτηση και συνωμοσία, δηλητηριάζει και δυναμιτίζει την εθνική ενότητα και αυτοπεποίθηση. Αλήθεια η εξάρτηση αναβίωσε με την αντικατάσταση του Αβέρωφ από τον Μητσοτάκη; Μεταβλήθηκε, κατά τον πρωθυπουργό, ένας ολόκληρος κόσμος σε όργανο της διεθνούς συνωμοσίας επειδή άλλαξε ο πρόεδρος του κόμματος; Αυτά δεν είναι σοβαρά πράγματα. Η εξάρτηση είναι θέμα γενικότερων συνθηκών και συσχετισμών, όχι ζήτημα μεμονωμένων προσώπων και όλες οι χώρες αλληλοεξαρτώνται. Πιστεύω ότι η όποια εξάρτηση υπήρχε —και είχε μειωθεί επί Νέας Δημοκρατίας— έχει μεγαλώσει επί ΠΑΣΟΚ. Γιατί με το αδυνάτισμα των παραδοσιακών και ιστορικά δεδομένων εξωτερικών στηριγμάτων μας, με την αποδυνάμωση της οικονομίας μας και την απώλεια της σοβαρότητός μας είμαστε περισσότερο εκτεθειμένοι απ' όσο στο παρελθόν στις πιέσεις εχθρών και φίλων.

ΕΡ: Μιλώντας για εξάρτηση και για σχέσεις με το ΝΑΤΟ θα έπρεπε ίσως να δούμε τι μπορεί να έχει αλλάξει ή ν' αλλάξει στα υπάρχοντα δεδομένα. Ο Κ. Καραμανλής από το '74 και ο Α. Παπανδρέου από το '81 έχουν δημιουργήσει μια συγκεκριμένη μορφή σχέσεων με τους Αμερικανούς και την Ατλαντική Συμμαχία που οριοθετεί με κάποια αυτονομία τη θέση μας απέναντί τους. Υπάρχει η εκτίμηση ότι ο κ. Μητσοτάκης είναι πρόθυμος ν' αλλάξει σε βάρος μας αυτούς τους συσχετισμούς με τις «κινήσεις καλής θέλησης» που προτίθεται να κάνει.

Οι πρόωρες εκλογές έκπληξη για το ΠΑΣΟΚ

ΑΠ: Η πολιτική που ακολούθησε ο Καραμανλής στο παρελθόν, η οποία καθόρισε τα όρια των αξιώσεων και υποχωρήσεών μας απέναντι στη Συμμαχία βασιζόταν στην εκτίμηση μιας πραγματικότητας, των γεωπολιτικών δηλαδή όρων που ισχύουν στην περιοχή μας. Αυτά τα όρια κανείς δεν μπορεί να τα υπερβεί χωρίς να κατηγορηθεί ότι ζημιώνει τα εθνικά μας συμφέροντα. Ούτε και ο Παπανδρέου. Δεν καταλαβαίνω γιατί μπορεί να θεωρηθεί ότι ο Μητσοτάκης θα δώσει περισσότερα από εκείνα που είχαν παραδεχτεί σαν ύστατα όρια υποχωρήσεών μας και ο Καραμανλής και ο Παπανδρέου.

ΕΡ: Εάν η κυβέρνηση αποφασίσει να κάνει τις εκλογές νωρίτερα, το Νοέμβριο π.χ., πιστεύετε ότι η ΝΔ υπό τη νέα ηγεσία είναι σε καλύτερη θέση από ότι πριν; Το ΠΑΣΟΚ δηλαδή, ενδυναμώνεται ή όχι από το στοιχείο αυτό;

ΑΠ: Θα τρίβουν τα μάτια τους στο ΠΑΣΟΚ από το αποτέλεσμα των εκλογών αν επισπευθεί ο χρόνος διεξαγωγής τους. Πιστεύω ότι πολλά έχουν αλλάξει στον πολιτικό μας χάρτη μετά τις Ευρωεκλογές. Το ΠΑΣΟΚ εξάντλησε όλα τα περιθώρια ανοχής και από

Θα τρίβουν τα μάτια τους στο ΠΑΣΟΚ από το αποτέλεσμα των εκλογών αν επισπευθεί ο χρόνος διεξαγωγής τους... Η επίσπευση των εκλογών —αν γίνει— προδίδει τελικά τον πανικό του ΠΑΣΟΚ.

τ' αριστερά και από τα δεξιά. Η επίσπευση των εκλογών —αν γίνει— προδίδει τελικά τον πανικό του.

ΕΡ: Πώς βλέπετε να διαμορφώνεται ο εκλογικός νόμος;

ΑΠ: Εδώ και πολύ καιρό έχω πεισθεί ότι η απλή αναλογική είναι το μέσο για να ξεφύγει η χώρα από την πόλωση και την αντιπαράθεση. Η θέση αυτή δεν έγινε δεκτή στη ΝΔ και νομίζω ότι τη στιγμή αυτή δεν γίνεται δεκτή ούτε στο ΠΑΣΟΚ. Αντίθετα, το κυβερνών κόμμα μετά την κάμψη που υπέστη στις Ευρωεκλογές, θα επιδιώξει να κόψει και να ράψει έναν εκλογικό νόμο στα μέτρα του. Το ΠΑΣΟΚ μετά το αποτέλεσμα των Ευρωεκλογών είναι υποχρεωμένο να κάνει δύο πράγματα και φοβάμαι ότι θα προσπαθήσει να τα κάνει και τα δύο: να περάσει εκλογικό νόμο στα μέτρα του, και δεύτερο, όπως αποδεικνύεται και με το νομοσχέδιο των σωμάτων ασφαλείας να κάνει μίαν απροσχημάτιστη χρήση της κυβερνητικής του εξουσίας για να νοθεύσει και να βιάσει το φρόνημα του ελληνικού λαού —με την απειλή των μεταθέσεων, με την άρνηση των βασικότερων δικαιωμάτων του πολίτη, με απροκάλυπτες παρεμβάσεις σ' όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής μας ζωής, με τον εκβιασμό των δημοσίων υπαλλήλων, κ.ά., προκειμένου να πάρει και την τελευταία ψήφο.

Άλλο «Κεντρώο» άνοιγμα και άλλο Κεντρώο Κόμμα...

ΕΡ: Ας περάσουμε σε σας και την κεντρώα τάση που εκφράσατε. Πώς βλέπετε να περνάει αυτή στον ευρύτερο χώρο της Νέας Δημοκρατίας;

Υπάρχει μια διαφορά ανάμεσα στη δική μου στάση και τη στάση κάποιων άλλων στη ΝΔ. Εγώ δεν υποστηρίζω ότι η ΝΔ θα πρέπει να κάνει κεντρώα ανοίγματα παραμένοντας στο βάθος δεξιό κόμμα. Υποστηρίζω ότι η ΝΔ είναι κόμμα του κέντρου απ' την ιδρυτική της πράξη.

ΑΠ: Κατ' αρχήν υπάρχει μια διαφορά ανάμεσα στη δική μου στάση και στη στάση κάποιων άλλων που κι εκείνοι ομιλούν για κεντρώα ανοίγματα.

Εγώ δεν υποστηρίζω ότι η ΝΔ θα πρέπει να κάνει κεντρώα ανοίγματα από καθαρή σκοπιμότητα για να προσελκύσει τους κεντρώους ψηφοφόρους παραμένοντας στο βάθος δεξιό κόμμα —υποστηρίζω ότι η ΝΔ από την ιδρυτική της πράξη είναι κόμμα του Κέντρου και τέτοιο πρέπει να παραμείνει. Επίσης πιστεύω ότι προβάλλοντας αυτό το πραγματικό της πρόσωπο ανενδοίαστα θ' αυξήσει σημαντικά και την εκλογική της βάση. Το πέρασμα αυτού του μηνύματος στο χώρο που υπαινίσσεσαι πιστεύω ότι θα πραγματοποιηθεί από τη νέα ηγεσία.

ΕΡ: Τελευταία, φαίνεται ότι εμφανίζονται μέσα στο κόμμα πολλοί υποστηρικτές αυτής της τάσης...

Δεν έχω καμιά διάθεση να υποταγώ σε σκοπιμότητες. Θα υποστηρίξω αυτή τη γραμμή και πιστεύω ότι θα περάσει μέσα στο κόμμα για δύο λόγους: πρώτο γιατί ωριμάζει στους ψηφοφόρους μας η προοδευτική κεντρώα ιδέα, και δεύτερο επειδή τα γεγονότα έρχονται σύνδρομα προς αυτή την ωρίμανση.

ΑΠ: Σωστά. Να δούμε όμως από πότε άρχισαν να υπάρχουν. Οι απόψεις αυτές έγιναν αποδεκτές από πολλά μέλη του κόμματος όταν είδαν ότι τα όσα είπα εγώ προς τα έξω είχαν θετική απήχηση. Η προσπάθεια αυτή καρποφορεί. Ο βαθμός αποδοχής είναι πολύ μεγαλύτερος απ' ότι πριν δυο χρόνια. Το θέμα είναι πόσο γρήγορα αυτό που πριν δυο χρόνια ήταν μειοψηφία μέσα στο κόμμα, μπορεί να μεταβληθεί σε κομματική πολιτική. Στο σημείο αυτό πρέπει να σου πω, ότι δεν έχω καμιά διάθεση να υποταγώ σε σκοπιμότητες. Θα υποστηρίξω αυτή τη γραμμή και πιστεύω ότι θα περάσει μέσα στο κόμμα για δύο λόγους: πρώτο, γιατί ωριμάζει στους ψηφοφόρους μας η προοδευτική κεντρώα ιδέα, και δεύτερο επειδή και τα γεγονότα έρχονται σύνδρομα προς αυτή την ωρίμανση.

ΕΡ: Ίσως όλα αυτά να μην βρουν τρόπο έκφρασης περισσότερο δυναμικής και αποτελεσματικής, στο βαθμό που θα είστε αναγκασμένοι να υποταγείτε σε κάποιες σκοπιμότητες «προς χάριν της ενότητας».

ΑΠ: Σου είπα και προηγουμένως ότι δεν έχω καμιά διάθεση να υποταγώ σε σκοπιμότητες εις βάρος των πολιτικών μου πεποιθήσεων. Η συνέπειά μου αυτή έχει οδηγήσει πολλούς οι οποίοι συμβιβάζονται εύκολα να με κατηγορούν για δύστροπο χαρακτήρα. Αυτό το «δύστροπο» του χαρακτήρα μου εγώ το τοποθετώ έτσι: είμαι σταθερός στις ιδέες μου και προσπαθώ να κάνω πάντοτε λογικές αναλύσεις των πολιτικών πραγμάτων του τόπου μας. Τα συμπεράσματα των αναλύσεων αυτών δεν μπορώ να τ' αγνωώ και αυτό από αρκετούς δεν γίνεται δεκτό μ' ευχαρίστηση.

Γιατί ψήφισα Μητσοτάκη...

ΕΡ: Σας προσάπτουν ότι επιλέξατε τον υποψήφιο εκείνο που θα εξυπηρετήσει καλύτερα τα ηγετικά σας σχέδια...

ΑΠ: Ποτέ δεν σκέφτηκα υποστηρίζοντας τον ένα ή τον άλλον υποψήφιο ότι θα έχω κάποιο τακτικό κέρδος στις ηγετικές φιλοδοξίες μου. Ας μην ξεχνάμε ότι στο παρελθόν —κι όχι γιατί είχα ελπίδες να νικήσω— είχα εκθέσει μια ανεξάρτητη υποψηφιότητα για να καταγράψω μια τάση ανανεωτική και προοδευτική, και βέβαια για να βοηθήσω το κόμμα, δείχνοντας ότι υπάρχει μια άλλη φωνή, ολοκληρωμένη, αρθρωμένη, που δεν εξαντλείται απλώς στη διατύπωση πολιτικών συνθημάτων. Στην τελευταία εκλογή αρχηγού, που για πολλούς ήρθε ξαφνικά μετά τη θετική λογοδοσία που έκανε ο κ. Αβέρωφ στην κοινοβουλευτική ομάδα σχετικά με το αποτέλεσμα των Ευρωεκλογών, κατέληξα στην απόφαση να μην πάρω μέρος γιατί διέκρινα ότι στο κλίμα που είχε επικρατήσει δεν υπήρχε ιδεολογικό υπόβαθρο, κι έτσι η δική μου υποψηφιότητα παρουσιαζόταν ανεδαφική. Μετά από αυτή τη διαπίστωση, είχα ένα πρόβλημα και το εξομολογούμαι πρώτα σε σένα, είσαι ο πρώτος δημοσιογράφος που το ακούει: Θεώρησα ότι δεν έπρεπε να σταθώ εμπόδιο, χάριν της ενότητας του κόμματος (κι αυτό για μένα ήταν πολύ σοβαρό κριτήριο) και της ανάγκης για την καθιέρωση αναμφισβήτητης ηγεσίας, σε εκείνον που προέβλεπα ότι θα εκλεγόταν έτσι κι αλλιώς αρχηγός.

ΕΡ: Πιστεύατε δηλαδή ότι ο κ. Μητσοτάκης προηγείτο αισθητά.

ΑΠ: Ναι αυτή ήταν η εκτίμησή μου και δεν ήθελα να σταθώ εμπόδιο στον σχηματισμό μιας ισχυρής πλειοψηφίας που θα διασφάλιζε τη νομιμότητα της νέας ηγεσίας.

Το πρόβλημα της φυσιογνωμίας εξακολουθεί να υπάρχει...

ΕΡ: Θα συνέβαινε το ίδιο αν εκτιμούσατε ότι ο κ.

Στεφανόπουλος ήταν εκείνος που προηγείτο;

ΑΠ: Είναι μια πολύ σωστή ερώτηση αυτή που μου κάνεις. Σου λέω αδίστακτα ναι. Γιατί για μένα το πρόβλημα δεν ήταν το συνηθισμένο πρόβλημα ενός άλλου βουλευτή. Μια κι έχω καταγράψει τις φιλοδοξίες μου για την ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας, κατα-

Μια και έχω καταγράψει τις φιλοδοξίες μου για την ηγεσία της ΝΔ για μένα ήταν αδιάφορο αν αρχηγός θα ήταν ο Μητσοτάκης ή ο Στεφανόπουλος... Κυρίαρχο είναι να δημιουργηθεί η πολιτική / ιδεολογική ταυτότητα. Και φυσιογνωμία του κόμματος και όχι ποιος θα είναι αρχηγός. Για μένα το πρόβλημα αυτό εξακολουθεί να υπάρχει.

λαβαίνεις ότι για μένα ήταν αδιάφορο αν αρχηγός θα ήταν ο Μητσοτάκης ή ο Στεφανόπουλος. Πέρσι τέτοιοι καιρό (σ.σ. ΑΝΤΙ 242) σου έλεγα ότι κατά τη γνώμη μου κυρίαρχο είναι να δημιουργηθεί η πολιτική / ιδεολογική ταυτότητα και φυσιογνωμία του κόμματος κι όχι ποιος θα είναι ο αρχηγός. Για μένα το πρόβλημα αυτό εξακολουθεί να υπάρχει. Τώρα αν με ρωτήσεις γιατί δεν είμαι εγώ κι είναι ένας από τους δύο...

ΕΡ: Αν θέλετε δεν το ρωτάω.

ΑΠ: Θα σου απαντήσω καθαρά. Οι συσχετισμοί των δυνάμεων έγιναν στη βάση προσωπικών κριτηρίων κι όχι στη βάση μιας διεργασίας πολιτικών ιδεών και ιδεολογικών θέσεων που θα έπρεπε

Οι συσχετισμοί δυνάμεων (για την εκλογή μεταξύ Μητσοτάκη - Στεφανόπουλου) έγιναν στη βάση προσωπικών κριτηρίων και όχι στη βάση μιας διεργασίας πολιτικών ιδεών και ιδεολογικών θέσεων που θα έπρεπε να διαμορφωθεί μέσα στο κόμμα.

να διαμορφωθεί μέσα στο κόμμα. Το ατύχημα για μας τη ΝΔ, είναι ότι δεν λειτούργησαν οι διαδικασίες ανταλλαγής απόψεων απόσκοπα, ώστε η κρίση περί του ενός ή του άλλου προσώπου ή κάποιου τρίτου να γίνει στη βάση των πολιτικών θέσεων τις οποίες υποστηρίζουν. Απόδειξη είναι ότι οι πολιτικές αυτές θέσεις εκφράστηκαν από τον Μητσοτάκη μετά την εκλογή του κι όχι πριν.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να σου πω, ότι η προσφορά του Μητσοτάκη μπορεί να είναι μεγάλη. Και από την ομιλία του στην κοινοβουλευτική ομάδα στάθηκε στην ανάγκη ύπαρξης δημοκρατικών διαδικασιών. Μίλησε επίσης και για συνέδριο, για τον κεντρικό χαρακτήρα του κόμματος. Δεν ξέρω αν οιοσδήποτε άλλος εξελέγετο θα είχε την τόλμη να διατυπώσει τόσο καθαρά αυτές τις ιδέες.

ΕΡ: Εκτός όμως απ' αυτά που λέτε ο κ. Μητσοτάκης αναφέρθηκε και σ' άλλα ζητήματα, όπως αυτό της αμφισβήτησης της ηγεσίας του, όπου ήταν μάλλον σκληρός. Με αυτή την έννοια αν και δεν με συμφέρει να το πω, η συνέντευξη αυτή σας εκθέτει σ' έναν κίνδυνο. Είναι πιθανό δηλαδή, να κατηγορηθείτε για το άνοιγμα κάποιου μετώπου απέναντι στον κ. Μητσοτάκη.

Το ανανεωτικό αίτημα είναι προς επίλυση...

ΑΠ: Κοίταξε, δεν νομίζω ότι είναι έτσι, μια και οι δικές μου θέσεις είναι δεδομένες κι ο Μητσοτάκης έχει την άνεση και την ευφυΐα να αποδέχεται τη διατύπωση τέτοιων ιδεών, έστω κι αν διαφοροποιούνται από την επίσημη γραμμή του κόμματος. Κι αυτό γιατί γνωρίζει ότι η διατύπωση αυτή δεν γίνεται «εκ του πονηρού» για ν' αποβλέπει στην υπονόμευσή του, αλλά από μια καλόπιστη θέση η οποία πηγάζει και από το γεγονός ότι αυτά αποτελούν τα πιστεύω μου, αλλά και ταυτόχρονα εξυπηρετούν το ίδιο το κόμμα. Η δική μου θέση στο κόμμα δεν έχει συρρικνώσει τη βάση μας, αντίθετα τη διευρύνει και νομίζω ότι σαν αρχηγός που θέλει να συγκεντρώσει μια πλειοψηφία θα ενισχύσει τέτοιες τάσεις.

ΕΡ: Με την εκλογή του κ. Μητσοτάκη στην ηγεσία δεν μοιάζει να πραγματοποιήθηκε η επιταγή της ανανέωσης και δεν επιλύεται η εκκρεμότητα του ανανεωτικού αιτήματος.

ΑΠ: Η διατύπωση όπως την κάνεις με αρνητική την έμφαση, αναφέρεται περισσότερο —άσε με να στο πω έτσι— σε προκαταλήψεις που έχετε για το πρόσωπο του Μητσοτάκη, παρά σε μια σωστή εκτίμηση των αντικειμενικών δεδομένων της Νέας Δημοκρατίας. Και ποια είναι αυτά;

Πρώτα απ' όλα, αυξάνει διαρκώς το ποσοστό των οπαδών μας που θέλει την ανανέωση. Όπου επήγα στο διάστημα των Ευρωεκλογών, φυσικά μου emίλησαν για ενότητα, αλλά μου emίλησαν και γι' ανανέωση. Κι εδώ θέλω να θυμίσω ένα σύνθημα που ανήκει σε μένα κι έχει περάσει στον κόσμο μας. Το «ενωμένοι κι ανανεωμένοι». Για την ΝΔ και τα δύο αυτά αιτήματα είναι ισοδύναμα: ενότητα και ανανέωση. Και η δυσκολία της νέας ηγεσίας είναι να συνδυάσει και τα δύο. Χωρίς να σπάσει την ενότητα να προχωρήσει στην ανανέωση. Εδώ βρίσκεται ο δικός μας ρόλος: να προωθήσουμε αυτές τις ιδέες και να ενισχύσουμε την ηγεσία να προχωρήσει προς την κατεύθυνση αυτή. Ένα δεύτερο στοιχείο που δεν πρέπει να μας διαφεύγει είναι οι προωθημένες φιλελεύθερες θέσεις που πήρε ο Κ. Μητσοτάκης κατά την πρώτη του ομιλία, θέσεις που ανταποκρίνονται στην καταγωγή και τοποθέτησή του στην φιλελεύθερη παράταξη. Ο κ. Μητσοτάκης έχει θέσει μερικούς πολύ υψηλούς στόχους, αποδεχόμενος τον κίνδυνο της πραγματοποιήσεως ή όχι. Είναι δηλαδή ο ίδιος δέσμιος των στόχων που έθεσε. Και είναι βέβαια καθήκον μας εφόσον συμπίπτει η άποψή μας για την εκπλήρωση αυτών των στόχων να τον βοηθήσουμε να τους επιτύχει.

ΕΡ: Οπότε, το ανανεωτικό αίτημα είναι προς επίλυση;

ΑΠ: Ναι, είναι προς επίλυση και θα έλεγα καλά δρομολογημένο.

σπειρα

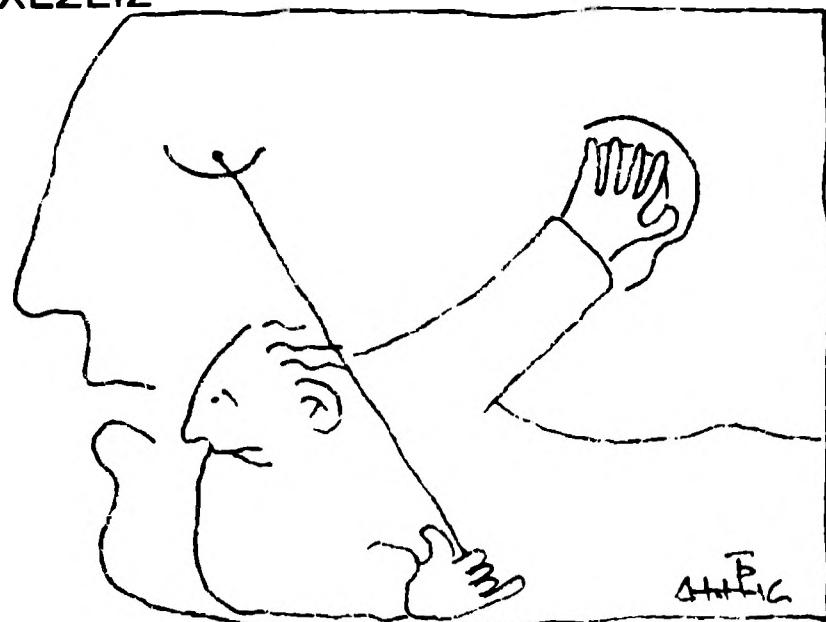
Κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος της Β' περιόδου του περιοδικού Σπείρα, που καλύπτει θέματα θεωρίας λογοτεχνίας και εικαστικών τεχνών και διευθύνεται από συντακτική επιτροπή που αποτελείται από τους Γ. Αριστηνό, Β. Δημητρέα, Α. Καφέτση, Α. Μπελεζίνη, Ε. Μποναφάτου, Σ. Σόρογκα.

Περιεχόμενα

Ούγος Φόσκολος: *Της Υπερκαλύψεως βιβλίον μοναδικόν* (μετάφραση και πρόλογος Α. Μπελεζίνη). Γιάννης Χαϊνης: *Υπόθεση πάνω στη μεταφορική δυνατότητα του σημείου στις πλαστικές τέχνες*. Γιώργης Αριστηνός: *Επιθυμία και γλώσσα στο έργο του Α. Εμπειρίκου*. Λουί Μαρέν: *Στοιχεία για μια σημειολογία της ζωγραφικής* (μετάφραση και πρόλογος Α. Καφέτση). Βαγγέλης Δημητρέας: *Η πρωτοποριακή τέχνη και το εμπορικό-μεσολαβητικό κύκλωμα*. Γιούρι Λότμαν & Μπ. Α. Ουσπένσκι: *Για το σημειωτικό μηχανισμό της κουλτούρας* (μετάφραση Άρη Μπερλή). Τ.Σ. Έλιοτ: *Σκέψεις για τον ελεύθερο στίχο* (μετάφραση Α. Ζέρβα). Ι. Κωνσταντουλάκη-Χάντζου: *Εικόνα και γραφή. Ένα καλλιγράμ του Απολλινάιρ*. Κριτική. Σχόλια.

Μεγάλη κινητικότητα αλλά οι εκκρεμότητες θα παραμείνουν

του Σταύρου Λυγερού

Δημήτρης Χαντζόπουλος

Αντίθετα μ' έναν εντυπωσιακά μεγάλο αριθμό δημοσιευμάτων που επίμονα προβλέπουν ότι επίκειται η άρση των ελληνονατοϊκών εκκρεμοτήτων, δεν αναμένονται ουσιαστικές εξελίξεις στο άμεσο μέλλον. Κι αυτό, παρά την ιδιαίτερα αυξημένη κινητικότητα που παρατηρείται τους τελευταίους μήνες με τις αλληπάλληλες διαβουλεύσεις υψηλού επιπέδου και με την προσκόμιση συγκεκριμένων προτάσεων.

Ο πρωθυπουργός δεν φαίνεται διατεθειμένος σ' αυτή τη φάση να ανάψει το πράσινο φως, για οριστικές διευθετήσεις, έστω κι αν σύμφωνα μ' ορισμένες πληροφορίες, κάποιοι κυβερνητικοί παράγοντες ωθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Ο σημαντικότερος λόγος είναι ότι το ΝΑΤΟ δεν έχει ικανοποιήσει μέχρι τώρα τον ελληνικό όρο για την επιχειρησιακή ευθύνη του Αιγαίου, αν και δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η μεγάλη πιθανότητα προκήρυξης πρόωγων εκλογών μοιραία παγώνει κάθε σχετική εξέλιξη.

Η μη συμμετοχή της χώρας μας και στη φετινή νατοϊκή άσκηση «Ντισπλέι Ντετερμινέισον», έφερε για μια ακόμα φορά στην επικαιρότητα το θέμα της Λήμνου. Είναι γνωστό ότι η εξαίρεση του νησιού από τους σχεδιασμούς του ΝΑΤΟ προκαλεί την ελληνική απουσία και κατά συνέπεια σημαντικό αμυντικό χάσμα στη νότια πτέρυγα, σε μια περίοδο που η στρατηγική της σημασία θεωρείται αυξημένη. Το ενδιαφέρον είναι ότι η Ατλαντική Συμμαχία επιμένει να εξαιρεί τη Λήμνο και να υφίσταται τις αρνητικές γι' αυτήν αντιδράσεις της Αθήνας, παρά το γεγονός ότι οι πλέον αρμόδιοι νατοϊκοί κύκλοι έχουν και δημόσια εκφραστεί υπέρ της ελληνικής θέσης:

- Απόρρητη έκθεση του νομικού συμβούλου της Συμμαχίας κ. Μπαίλ (2/11/78) αναγνωρίζει ρητά το νόμιμο της στρατικοποίησης του νησιού.
- Σε τηλεγράφημα-απάντησή του τον Ιούλιο του '80 προς το Τουρκικό Γενικό Επιτελείο, ο στρατηγός Ρότζερς τονίζει ότι το ΝΑΤΟ οφείλει να συμπεριλαμβάνει στα στρατιωτικά του σχέδια όλες τις περιοχές των χωρών-μελών και βέβαια τη Λήμνο («Βήμα» 29/4/84). Τη θέση του αυτή ο Ανώτατος Διοικητής εξέφρασε επανειλημμένα και με δημόσιες δηλώσεις του.
- Το σχέδιο έκθεσης που υπέβαλε στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση του ΝΑΤΟ ο

Ολλανδός Βουλευτής κ. Φρίνκινγκ (Απρίλιος '84), αναγνωρίζει επίσης το βάσιμο των ελληνικών απόψεων.

● Παρόμοιες θετικές δηλώσεις έχουν κάνει τόσο ο διοικητής της νότιας πτέρυγας ναύαρχος Σμωλ («Μιλιέτ» 29/5/84), όσο και άλλοι νατοϊκοί αλλά και Αμερικανοί αξιωματούχοι, όπως για παράδειγμα ο Υφυπουργός Άμυνας Περλ («Τζουμχουριέτ» 21/2/84).

Το πρόβλημα με τη Λήμνο

Για να καταλάβουμε τη στάση της Συμμαχίας, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η ηγεσία της αντιμετωπίζει τα προβλήματα στο Αιγαίο σαν σύνολο και κάτω από το πρίσμα πολιτικής σκοπιμότητας. Παρά, λοιπόν, τη γενικά «θετική» θεώρησή της για το θέμα της Λήμνου, δεν θα υποχωρήσει αν δεν εξασφαλίσει μια συνολική ρύθμιση, που θα επιτρέψει την ίδρυση των στρατηγείων της Λάρισας (7η ΑΤΑΦ και LANDSOUTHCENT) και την άρση των εκκρεμοτήτων. Μ' αυτόν τον τρόπο ελπίζει ότι θα ξεπεράσει και τις αντιδράσεις της Άγκυρας.

Πριν προχωρήσουμε είναι χρήσιμο να σημειώσουμε ότι μέχρι το 1977 η Λήμνος συμπεριλαμβανόταν στους σχεδιασμούς του ΝΑΤΟ, χωρίς να εκφράζονται αντιρρήσεις. Το πρώτο δείγμα υπαναχώρησης του Αρχηγείου εμφανίζεται το 1978 κατόπιν τουρκικών πιέσεων. Ωστόσο, το επιχείρημα της Άγκυρας περί αποστρατικοποίησης απορρίπτεται, όπως είδαμε, από γνωμοδότηση του αρμόδιου νομικού συμβούλου. Το Μάιο του 1980 ο κ. Λουνς με αφορμή ένα σχέδιο εγκατάστασης ραντάρ στο νησί, υιοθέτησε τα τουρκικά επιχειρήματα και εξαίρεσε τη Λήμνο από προγράμματα για την κατασκευή έργων υποδομής, με το αιτιολογικό ότι υπάρχει νομική διαφορά. Παρά το γεγονός ότι ο Γενικός Γραμματέας δεν είχε αρμοδιότητα να εκδώσει μια τέτοια οδηγία, το στρατηγείο όχι μόνο την αποδέχτηκε, αλλά και την επέκτεινε αποκλείοντας το νησί και από το σχεδιασμό των ασκήσεων.

Ο αποκλεισμός της Λήμνου έχει μεγάλη σημασία για τους Τούρκους. Η γεωγραφική της θέση την επιτρέπει να ελέγχει την έξοδο των Στενών, γεγονός που υποβαθμίζει τον απόλυτο τουρκικό έλεγχο σ' αυτή την τόσο κρίσιμη θαλάσσια οδό και κα-

τά συνέπεια υποβαθμίζει το ισχυρό πλεονέκτημα της Άγκυρας απέναντι στις δύο υπερδυνάμεις. Σε μελέτη του «ΝΑΤΟ - AGE» υπογραμμίζεται ότι η Λήμνος προσφέρεται σαν βάση αεροναυτικών επιχειρήσεων, οι οποίες εκτός του ότι είναι σε θέση να εξασφαλίσουν την άμυνα και τον έλεγχο του Βόρειου αιγαίου χώρου, μπορούν ακόμα να πλήξουν καίρια σημαντικά τουρκικά στρατιωτικά, βιομηχανικά και συγκοινωνιακά κέντρα.

Η επιμονή της Άγκυρας για μη συμπερίληψη του νησιού στους νατοϊκούς σχεδιασμούς έχει και μιαν άλλη πλευρά. Οι Τούρκοι επιδιώκουν τη στήριξη της Συμμαχικής άμυνας στις δυο ηπειρωτικές περιοχές που βρίσκονται εκατέρωθεν του Αιγαίου, δηλαδή της ελληνικής χερσονήσου και της Μικράς Ασίας. Είναι προφανές ότι η ευθεία προέκταση αυτής της θεώρησης οδηγεί στη διχοτόμηση του αιγαίου χώρου σ' ό,τι αφορά τον επιχειρησιακό έλεγχο στα πλαίσια του ΝΑΤΟ.

Η δεύτερη γραμμή άμυνας

Από την άλλη πλευρά, η Αθήνα στην προσπάθειά της να επιβάλει στη Συμμαχία τις θέσεις της για το Αιγαίο, τονίζει τη στρατηγική σημασία των νησιών σαν «δεύτερη γραμμή άμυνας» μετά τα Στενά και τη βόρεια Ελλάδα. Η συζήτηση αυτή που συνδέεται άμεσα με το πρόβλημα της εγκατάστασης των πυραύλων «Χαρπούν», είναι επίκαιρη αφού διανύουμε τη φάση που το ΝΑΤΟ επεξεργάζεται τους αμυντικούς στόχους του (FORGE GOALS) για την ερχόμενη πενταετία.

Η χρησιμότητα του νησιώτικου αιγαίου χώρου για τον έλεγχο της ροής αεροναυτικών δυνάμεων τόσο από τη Μαύρη Θάλασσα προς τη Μεσόγειο όσο και αντίστροφα, φαίνεται πως αναγνωρίζεται από τους νατοϊκούς κύκλους, παρά τις τουρκικές αντιδράσεις. Η σχετική έκθεση «SOUTHEAST ASIA IMPACT STUDY» που διατυπώνει τη νέα στρατηγική αντίληψη της Συμμαχίας για την ευρύτερη περιοχή, αντιμετωπίζει ευνοϊκά το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας συμπληρωματικής γραμμής άμυνας στο Αιγαίο. Ευνοϊκά για το θέμα μίλησε και ο στρατηγός Ρότζερς στην πρόσφατη συνέντευξή του στη «Μιλιέτ» που αναδημοσίευσε το «Βήμα» (19/8/84).

Είναι προφανές ότι η συμπερίληψη της Λήμνου θα προωθήσει πολύ τις ελληνικές

θέσεις για το ευρύτερο αυτό θέμα, γεγονός που ενισχύει παραπέρα τις τουρκικές αντιδράσεις. Παρόλη όμως, τη σημασία που έχει το ζήτημα για την Άγκυρα, αυτή δεν διαθέτει το παραμικρό νομικό έρεισμα. Η συνθήκη του Μοντρέ (1936) που αντικατέστησε στην περίπτωση μας, εκείνη της Λωζάνης (1923), είναι κατηγορηματική.

Οι Τούρκοι γνωρίζουν ότι θα έρθει η ώρα που το ΝΑΤΟ θα συμπεριλάβει τη Λήμνο στα σχέδιά του. Γι' αυτό εκτός από τις συνεχιζόμενες προσπάθειές τους να την αποτρέψουν, προσανατολίζονται κυρίως σε μια συνολικότερη λύση που θα τους εξασφαλίσει αφενός σοβαρά ανταλλάγματα και αφετέρου θα τους εμφανίσει μετριοπαθείς και υποχωρητικούς μπροστά στις συμμαχικές ανάγκες. Η τακτική τους αυτή αντικειμενικά συμπλέει με την τακτική της νατοϊκής ηγεσίας, η οποία, όπως ήδη σημειώσαμε, επιδιώκει επίσης συνολική ρύθμιση.

Χαρακτηριστικές αυτού του πνεύματος είναι οι ελληνοαμερικανικές συνομιλίες υπό τους κ. Παπανδρέου και Γουάιμπεργκερ, στα τέλη του περασμένου Μαρτίου. Όταν η ελληνική πλευρά έθιξε το θέμα της Λήμνου, ο Αμερικανός Υπουργός Άμυνας υπενθύμισε ότι στη «Ντισπλέι Ντετερμινέισον '83» το νησί είχε σιωπηλά συμπεριληφθεί, αλλά η υπόθεση ναυάγησε μετά την επίσημη ανακοίνωση της Αθήνας για το θέμα. Όταν η ελληνική πλευρά του υπενθύμισε με τη σειρά της ότι προέβει σ' αυτή την ανακοίνωση μόνο όταν το Αρχηγείο του ΝΑΤΟ απέφυγε να επιβεβαιώσει τη συμπερίληψη, ο Γουάιμπεργκερ ζήτησε την επίλυση του προβλήματος της Λήμνου με μια παρόμοια σιωπηλή συμφωνία μέχρι να επιτευχθούν οι συνολικές ρυθμίσεις.

Ο επιχειρησιακός έλεγχος

Οι συνολικές ρυθμίσεις που υπονοεί ο Αμερικανός Υπουργός είναι βέβαια η ύδρευση των νατοϊκών στρατηγείων της Λάρισας. Η ελληνονατοϊκή διαφορά για το αν θα προηγηθεί ο καθορισμός των ορίων της επιχειρησιακής ευθύνης του στρατηγείου όπως ζητάει η Αθήνα ή αντίστροφα, προκύπτει από την ασάφεια της συμφωνίας Ρότζερς και όπως ήδη έχουμε σημειώσει, είναι η πραγματική αιτία της εμπλοκής που εδώ και αρκετά χρόνια ταλανίζει τη Ν.Α. πτέρυγα του ΝΑΤΟ.

Στην περσινή «Ντισπλέι Ντετερμινέισον» είχαν ενταχθεί δύο παρακλάδια της (FREE PLAY) που θα διεξήγοντο αντίστοιχα από το στρατηγείο της Λάρισας και το στρατηγείο της Σμύρνης με σκοπό να περιληφθεί η Λήμνος σαν στόχος στο πρώτο απ' αυτά. Ο σχεδιασμός αυτός έγινε αποκλειστικά για να βρεθεί ένας έμμεσος τρόπος ένταξης του νησιού, ο οποίος αφενός να μη δημιουργεί σοβαρό προηγούμενο σε βάρος της Τουρκίας και αφετέρου να οδηγήσει στην άτυπη ενεργοποίηση του στρατηγείου της Λάρισας, αφού αυτό θα είχε την ευθύνη του παρακλαδιού της άσκησης που περιλάμβανε τη Λήμνο.

Μετά την αποτυχία αυτής της μεθόδευσης, το θέμα συνέχισε να αποτελεί αντικείμενο διαβουλεύσεων. Όπως είναι γνωστό η Αθήνα επιμένει ότι τα όρια της επιχειρησιακής ευθύνης του υπό την ίδρυση στρατηγείου θα πρέπει να ταυτίζονται μ' αυτά που ίσχυαν από το 1952 μέχρι το 1974, δηλαδή με τη νατοϊκή «περιοχή 41». Τη θέση της αυτή στηρίζει σε βασική αρχή της Συμμαχίας (MC 36/2) που προβλέπει ότι κάθε χώρα-μέλος είναι τελικά υπεύθυνη για την άμυνα και ασφάλεια των εδαφών και του λαού της.

Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών Παπανδρέου-Γουάιμπεργκερ ο τελευταίος πρότεινε την άτυπη ίδρυση του στρατηγείου της Λάρισας μέχρι τη στιγμή που μια ομάδα εμπειρογνομόνων θα επιλύσει το πρόβλημα των ορίων της επιχειρησιακής ευθύνης. Η πρόταση του Αμερικανού Υπουργού ήταν παρεμφερής με τη μεθόδευση που επιχειρήθηκε στη «Ντισπλέι Ντετερμινέισον '83» και δεν καρποφόρησε με αποτέλεσμα να φτάσουμε στις πρόσφατες επισκέψεις νατοϊκών αξιωματούχων.

Οι νέες προτάσεις Ρότζερς

Οι νέες προτάσεις του στρατηγού Ρότζερς αποδίδουν την επιχειρησιακή ευθύνη του Αιγαίου στο στρατηγείο της Λάρισας αλλά μόνο σε καιρό ειρήνης. Σε περίοδο πολέμου, και τέτοια θεωρείται η περίοδος των ασκήσεων, θα ισχύει η αντίληψη των Δυνάμεων Επιχειρήσεων (TASK FORCE). Η αντίληψη αυτή ουσιαστικά καταργεί την έννοια των ορίων, αφού τότε η επιχειρησιακή ευθύνη θα μπορεί να αποδίδεται σε οποιονδήποτε νατοϊκό στρατηγό, άρα και Τούρκο, εφόσον οι συγκεκριμένες συμμαχικές ανάγκες το επιβάλλουν.

Η εφαρμογή της αντίληψης των Δυνάμεων Επιχειρήσεων αρχικά προοριζόταν μόνο για τον τομέα των ναυτικών επιχειρήσεων και αποσκοπεί στην παραπέρα ενιαιοποίηση του χώρου και των δυνάμεων της Ατλαντικής Συμμαχίας. Η μεταφορά της αντίληψης αυτής στον αιγαιακό χώρο θα έχει σαν αποτέλεσμα τη νατοποίηση του, αφού την επιχειρησιακή ευθύνη σε περίοδο πολέμου ή ασκήσεων θα καθορίζει το στρατηγείο της Νάπολης.

Η ελληνική κυβέρνηση, σύμφωνα με τις σχετικές δηλώσεις του πρωθυπουργού στα τέλη Ιουλίου, απέρριψε την πρόταση αυτή, της οποίας το μεγαλύτερο «πλεονέκτημα» είναι ότι προσφέρεται για παραπλάνηση του λαού με βάση το επιχείρημα ότι αποδίδεται ο επιχειρησιακός έλεγχος έστω και σε καιρό ειρήνης. Θα πρέπει να θεωρείται μάλλον σίγουρο, ότι ο Ρότζερς ζήτησε επίσης από την Αθήνα ελαστικότερη στάση στο θέμα των πτήσεων συμμαχικών αεροσκαφών πάνω από το Αιγαίο. Το θέμα αυτό, που έχει να κάνει με τα συχνά κρούσματα παραβάσεων αλλά και παραβιάσεων εκ μέρους τουρκικών και αμερικανικών αεροσκαφών, θα μπορούσε να διευθετηθεί —υποστήριξε ο Ανώτατος

Διοικητής— με την υποβολή στην ελληνική πλευρά μιας γενικής προαγγελίας των ασκήσεων κι όχι συγκεκριμένων σχεδίων πτήσης για κάθε αεροσκάφος.

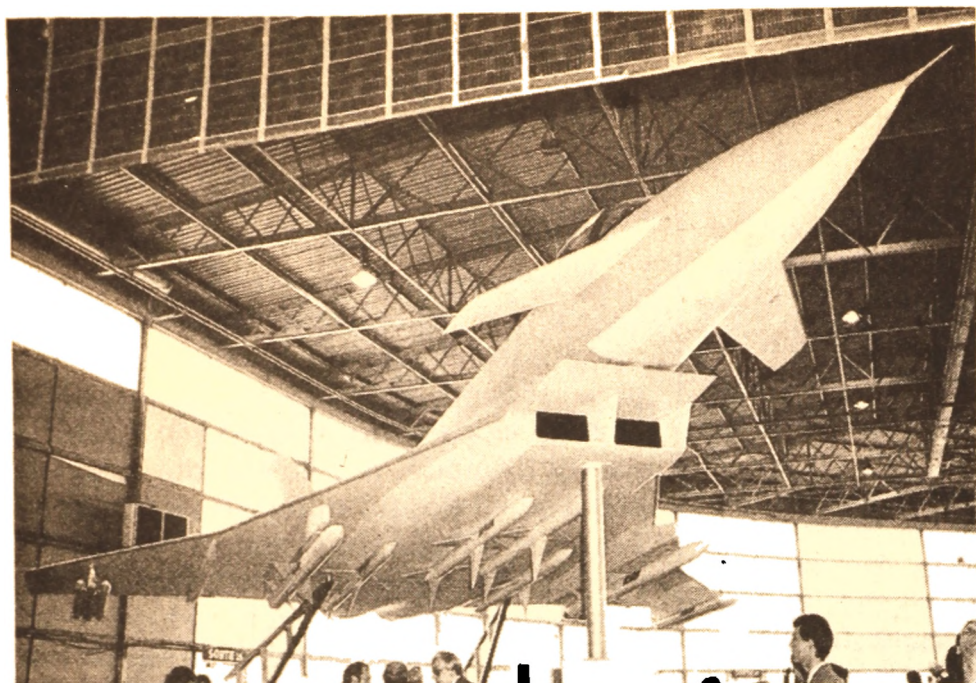
Τρίτο νατοϊκό στρατηγείο;

Μεγάλο ενδιαφέρον, τέλος, παρουσιάζουν οι πληροφορίες της «Αυγής» (8/9/84) ότι η νατοϊκή ηγεσία προσανατολίζεται στην ίδρυση ενός τρίτου συμμαχικού στρατηγείου (εκτός απ' αυτά της Σμύρνης και της Λάρισας), που θα έχει σαν περιοχή ευθύνης το Βόρειο Αιγαιακό χώρο και τα Στενά. Η ρύθμιση αυτή προβλέπει Αμερικανό διοικητή και σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες εντάσσεται σ' ένα συνολικό σχέδιο λύσης που αγκαλιάζει και το Κυπριακό.

Οι παραπάνω πληροφορίες παρουσιάζουν ξεχωριστό ενδιαφέρον, γιατί παρόμοιοι προβληματισμοί απασχολούν από πολύ καιρό τη νατοϊκή ηγεσία. Η ιδέα της κοινής συμμαχικής επιχειρησιακής ευθύνης για το Αιγαίο εκτός του ότι συζητήθηκε εκτεταμένα το 1978 και υποστηρίχθηκε από την Άγκυρα, είναι σύμφωνη με το όλο πνεύμα της αντίληψης για τις Δυνάμεις Επιχειρήσεων που προωθεί ο Ρότζερς και ίσως τελικά γίνει προσπάθεια να συνδεθεί με το ελληνικό σχέδιο για δεύτερη γραμμή άμυνας στο Αιγαίο.

Όπως, όμως, κι αν έχουν τα πράγματα, το σίγουρο είναι ότι οι ελληνο-νατοϊκές εκκρεμότητες έχουν φτάσει πια σ' ένα δύσκολο σημείο. Η μεγάλη διπλωματική κινητικότητα που αποσκοπεί στην άρση τους δεν εμποδίζει, απ' ό,τι φαίνεται, τη νατοϊκή ηγεσία να υπενθυμίζει στην Αθήνα ότι είναι σε θέση να της ασκήσει και πιέσεις. Πώς αλλιώς να ερμηνεύσουμε το τμήμα της φετινής «Ντισπλέι Ντετερμινέισον» που σχεδιάστηκε να πραγματοποιηθεί στο χώρο του F.I.R. Αθηνών. Είναι σαφές ότι πρόκειται για έμπρακτη αμφισβήτηση της ελληνικής θέσης ότι ο επιχειρησιακός έλεγχος του Αιγαίου θα πρέπει να ανήκει στο στρατηγείο της Λάρισας. Γιατί η επίμαχη άσκηση είναι άσκηση αεράμυνας, η οποία αεράμυνα μαζί με το μηχανισμό έγκαιρης προειδοποίησης και τις τακτικές επιθετικές ενέργειες, συνθέτουν αυτό που ονομάζουμε επιχειρησιακό έλεγχο.

Η αυστηρή ελληνική αντίδραση σ' αυτή την πρόκληση, σύμφωνα με συγκλίνουσες πληροφορίες, θα οδηγήσει στην αφαίρεση αυτού του τμήματος της άσκησης. Το αν, όμως, θα ικανοποιηθεί η κεντρική απαίτηση της Αθήνας για τον επιχειρησιακό έλεγχο του Αιγαίου, είναι κάτι που θα το δούμε σύντομα. Η ομιλία του κ. Παπανδρέου στη σύνοδο του ΝΑΤΟ το Δεκέμβρη —αν μάλιστα έχουν προηγηθεί εκλογές και έχει επανεκλεγεί— αναμένεται να είναι ιδιαίτερα διαφωτιστική και ίσως τότε ανάψει το πράσινο φως για τις ραγδαίες εξελίξεις στις οποίες αναφέρονται αρκετοί σχολιαστές, τοποθετώντας τις νωρίτερα απ' ότι προβλέπεται να λάβουν χώρα.

Το πειραματικό ACA των Βρετανών, που αρχίζει δοκιμές το 1986, και αποτελεί την μία εκδοχή για το ευρωπαϊκό μαχητικό αεροπλάνο του 2.000 μ.Χ.

Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ Νατοϊκές επιλογές και εθνική άμυνα

- ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΕΣ
- ΧΡΟΝΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ
- ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΩΦΕΛΗ

Γράφει: Ο Στρατιωτικός

Ως τον Οκτώβριο θα έχουν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις που διεξάγει ο κ. Αρσένης για λογαριασμό της Ελληνικής Κυβέρνησης, για την αγορά 80-100 πολεμικών αεροπλάνων που θα στοιχίσουν 2,5-3,6 δις. δολάρια (χωρίς να υπολογίζουμε τους τόκους των δανείων με τα οποία θα χρηματοδοτηθεί η αγορά).

Τα ως τώρα δεδομένα είναι, ότι θα πάρουμε οπωσδήποτε Μιράζ-2.000 της Γαλλικής Ντασσώ, και ένα από τα F-16/F-18 αμερικανικής κατασκευής.

Η συζήτηση για την αγορά των 100 πολεμικών αεροσκαφών έχει κινηθεί ως τώρα σε πολύ στενά πλαίσια. Κατ' αρχήν είχαμε κάποιες παρατηρήσεις της Νέας Δημοκρατίας για υπερβολική καθυστέρηση, ενώ πρόσφατα εμφανίστηκε και το ΚΚΕ με μια αγοραία αντιπολίτευση, που χρησιμοποιεί χυδαία επιχειρήματα όπως αυτό της σύγκρισης της τιμής ενός αεροπλάνου και ενός νοσοκομείου.

Από την πλευρά της κυβέρνησης είχαμε τις «αναμενόμενες» τοποθετήσεις για διαφάνεια και εξασφάλιση του εθνικού συμφέροντος.

Ωστόσο τα ερωτήματα που θέτει η «αγορά του αιώνα» βρίσκονται πέρα των πατριωτικών εξάρσεων, πέραν των κομματικών ανταγωνισμών και πέραν της αγοραίας επιχειρηματολογίας.

- Γιατί γίνεται τώρα η αγορά και όχι πριν ή μετά από 10 χρόνια.
- Γιατί αυτά τα αεροπλάνα και όχι άλλα.
- Γιατί 100 και όχι λιγότερα ή περισσότερα.
- Ενισχύεται πράγματι η Εθνική Άμυνα.
- Αντέχει η Οικονομία μας στην Αγορά.
- Υπάρχουν αναπτυξιακά οφέλη για την χώρα μας.

Στα έξι αυτά ερωτήματα ως τώρα δεν έχουν δοθεί απαντήσεις.

Ο χρόνος της αγοράς και το εθνικό μας αμυντικό πρόβλημα:

α. Γιατί τώρα η αγορά

Η αρχική σκέψη για την αγορά νέων αεροπλάνων δεν ανήκει ούτε στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, ούτε της Νέας Δημοκρατίας, ούτε στην ηγεσία της αεροπορίας.

Οι αγορές των νέων αεροπλάνων είναι απόφαση του ΝΑΤΟ, που ενέκρινε και τους 4 τύπους αεροπλάνων που ικανοποιούν τις Νατοϊκές προδιαγραφές.

Αυτός είναι ο λόγος που ξαφνικά η Τουρκία αποφάσισε να αγοράσει νέα αεροπλάνα, και φυσικά η αφορμή για τη διαδικασία της αγοράς στην Ελλάδα.

Αυτή όμως είναι η μισή αλήθεια.

Η άλλη μισή είναι πως η αεροπορία μας είχε και έχει ανάγκη νέου υλικού για να εξασφαλίσει την άμυνα στο Αιγαίο (και γιατί όχι της Κύπρου).

Γι' αυτό άλλωστε πήραμε και το 1974 τα 36 Μιράζ F-1C.

Με το δεδομένο λοιπόν της Νατοϊκής απόφασης, ήδη η Νέα Δημοκρατία είχε ξεκινήσει τις διαδικασίες για την αγορά 24 αεροπλάνων.

Την εποχή άλλωστε αυτή άρχισαν και οι παραγγελίες της Δα-

νίας, της Ολλανδίας, της Νορβηγίας, της Ιταλίας κτλ. (Βλ. πίνακα - Ι).

Η Νατοϊκή προτροπή όμως δεν έχει τόση σημασία όση έχουν οι Νατοϊκές προδιαγραφές.

Για να ακριβολογούμε: Το ΝΑΤΟ ενέκρινε τέσσερεις τύπους αεροπλάνων, και συγκεκριμένα τα:

- F-16
- TORNEINTO F1/F2
- MIRAZ - 2.000
- F/A-18

β. Η επιλογή

Όπως γράφουν, τα ειδικά στρατιωτικά περιοδικά, αρχικά οι Ηνωμένες Πολιτείες, σκόπευαν να εφοδιάσουν τους συμμάχους τους στην Ευρώπη με το F-16. Ωστόσο οι Γάλλοι επέμεναν να περιληφθεί το δικό τους Μιράζ-2000 για να μην αποκλειστεί από την ευρωπαϊκή αγορά, ενώ οι Άγγλοι με την τεχνολογική συνεργασία των Γερμανών (στα ηλεκτρονικά και μηχανολογικά) και την συμμετοχή των Ιταλών (κυρίως ως αγορά) έφτιαξαν το TORNE'I'NTO. Έτσι όταν το F-16 απέκτησε δύο αντίπαλους στις Νατοϊκές προδιαγραφές, οι ΗΠΑ πρόσθεσαν και το F-18, αν και συνήθως δεν πρότειναν για Νατοϊκό αεροπλάνο τα αεροσκάφη του αμερικανικού ναυτικού.

Έτσι η λεγόμενη «επιλογή» από την αεροπορία, μόνο τέτοια δεν μπορεί να χαρακτηριστεί. Απλά υποβλήθηκε επίσημα στην κυβέρνηση η λίστα των αεροπλάνων που έχουν Νατοϊκές προδιαγραφές, και έτσι έδωσαν στην κυβέρνηση να επιλέξει με πολιτικά κριτήρια τον τύπο ή τους τύπους που θ' αγοράσουμε.

Αντίθετα ήταν πράγματι ουσιαστική η δουλειά της Επιτροπής στην πρότασή της για τον αριθμό των νέων αεροσκαφών. Είναι απόλυτα αναγκαία τα 120 νέα αεροπλάνα. Το γιατί θα το δούμε στη συνέχεια.

Ας επιστρέψουμε όμως στην επιλογή και τις προδιαγραφές. Αν πάσχει κάπου, η «αγορά του αιώνα» είναι στην «επιλογή» των τύπων και τις Νατοϊκές προδιαγραφές.

Το ΝΑΤΟ για να αντιμετωπίσει την ανάγκη αντικατάστασης του F-104 (που ήταν για δύο δεκαετίες το βασικό νατοϊκό αεροπλάνο) επέλεξε τύπους αεροσκαφών ικανών να αναμετρηθούν στους Ευρωπαϊκούς «αιθέρες» με το σοβιετικά Μινγκ-25, Μινγκ-27, Μινγκ-31.

Η ελληνική αεροπορία όμως χρειάζεται ένα αεροπλάνο ικανό να αντιμετωπίσει το F-16, που αγόρασε η Τουρκία.

Η ελληνική επιτροπή «επιλογής» στηρίχτηκε στις Νατοϊκές κρίσεις και σε ορισμένες επισκέψεις και παρακολούθηση επιδείξεων. Κανένα αεροπλάνο δεν ήρθε σε ελληνικό αεροδρόμιο για να υποβληθεί σε ελληνικά επιχειρησιακά τεστ, από έλληνες πιλότους.

Η προτίμηση που εξέφρασε η Ελληνική Επιτροπή, για τα F-16 συμπτωματικά συμπίπτει με την βασική προτίμηση των αμερικανών αξιωματικών (πως την «διαμόρφωσαν» είναι άλλη υπόθεση) που επηρέασε και πολλές άλλες Νατοϊκές αεροπορίες. Μια ανα-

λυτική εικόνα δίνει ο πίνακας που ακολουθεί, και στον οποίο αναφέρονται οι πωλήσεις των τεσσάρων αεροσκαφών με προδιαγραφές NATO. (Δεν υπολογίζονται οι αγορές των ΗΠΑ).

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι			
ΧΩΡΑ	ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ	ΑΕΡΟΠΛΑΝΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ
• ΒΕΛΓΙΟ	NATO	F-16	81
• ΔΑΝΙΑ	NATO	F-16	50
• ΟΛΛΑΝΔΙΑ	NATO	F-16	82
• ΝΟΡΒΗΓΙΑ	NATO	F-16	67
• ΤΟΥΡΚΙΑ	NATO	F-16	150
• ΚΑΝΑΔΑΣ	NATO	F-18	138
• ΙΣΠΑΝΙΑ	NATO	F-18	72
• ΙΤΑΛΙΑ	NATO	ΤΟΡΝΕΙΝΤΟ	108
• Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ	NATO	ΤΟΡΝΕΙΝΤΟ	195
• Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	NATO	ΤΟΡΝΕΙΝΤΟ	123 + (262)
• ΓΑΛΛΙΑ	NATO	Μιράζ-2.000	200
• ΙΣΡΑΗΛ	ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΗΠΑ	F-16	149
• ΠΑΚΙΣΤΑΝ	ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΗΠΑ	F-16	40
• ΚΟΡΕΑ	ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΗΠΑ	F-16	36
• ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΗΠΑ	F-16	70
• ΗΝΩΜ. ΑΡΑΒ. ΕΜΙΡ.	ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΗΠΑ	Μιράζ-2.000	20
• ΠΕΡΟΥ	ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΙ	Μιράζ-2.000	24
• ΙΝΔΙΕΣ	ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΙ	Μιράζ-2.000	150
• ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΙ	F-16	24
• ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΗΠΑ	F-18	75

Όπως φαίνεται από τις χώρες του NATO μόνο το Λουξεμβούργο, (δεν έχει ουσιαστικά αεροπορία), η Πορτογαλία (είναι καταχρεωμένη) και η Ελλάδα, δεν έχουν προμηθευτεί νέα αεροπλάνα.

Άλλα συμπεράσματα από τον πίνακα που παραθέσαμε είναι: α) Όσοι κατασκευάζουν δικό τους αεροπλάνο έκλεισαν την πόρτα στα αμερικανικά μοντέλα.

β) Οι μεγάλες αεροπορίες (Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία) ουσιαστικά ανανεώνουν τον στόλο των αεροσκαφών σε ποσοστό 20%. (Αυτό είναι άμεση άρνηση συμμόρφωσης στην αύξηση των αμυντικών δαπανών του κ. Ρέηγκαν και του Πενταγώνου των ΗΠΑ).

Οι συνολικές πωλήσεις (συμβόλαια) στο NATO και εκτός NATO είναι:

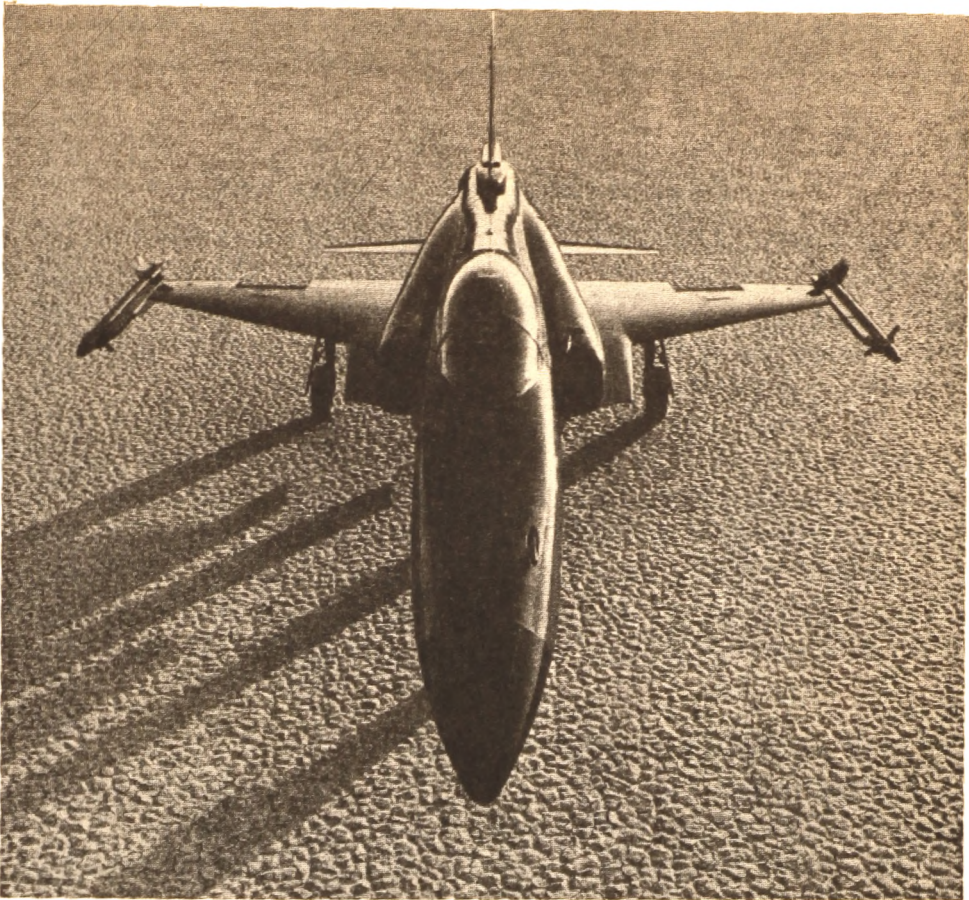
ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ			
	NATO	ΕΚΤΟΣ NATO	
• F-16	460	• F-16	319 = 779
• F-18	210	• F-18	75 = 285
• Μιράζ-2.000	200	• Μιράζ-2.000	214 = 414
• ΤΟΡΝΕΙΝΤΟ	426	• ΤΟΡΝΕΙΝΤΟ	— = 688 + (262)

(Για τις πωλήσεις των Μιράζ-2.000 πρέπει να σημειωθεί ότι η Γαλλία αγόρασε 73 και υπάρχει πρόβλεψη (που θα υλοποιηθεί με βραδύ ρυθμό) για άλλα 127, ενώ αντιθέτως πήραν 40 με πρόβλεψη για άλλα 110. Η Ντασσώ έχει σίγουρα τα 133 από τα 414 Μιράζ-2.000 που ελπίζει να διαθέσει). Σ.Σ. Η Βρετανία, υπολογίζει ότι θα πάρει συνολικά 385 ΤΟΡΝΕΙΝΤΟ (ποσοστό ανανέωσης 40%. Ωστόσο από τα σημερινά F1 θα πάρει 123).

● Η συγκρότηση της Ελληνικής και της τουρκικής αεροπορίας.

Τα νέα αεροπλάνα χρειάζονται για να διατηρηθεί η ποιοτική και ποσοτική ισορροπία στο Αιγαίο. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν την ακόλουθη δύναμη (χωρίς τα μεταγωγικά).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ			
ΕΛΛΑΔΑ	358	ΤΟΥΡΚΙΑ	401
• 35 ΜΙΡΑΖ F-1C.....		—	
• 36 F/RF-4.....		—	
• 40 F/TF-104G.....		95 F/TF-104 G	
• 63 F-5A/B/RF-5.....		100 F-5A/B/RF-5A	
• 18 F-4E.....		82 F -4E	
• 24 F-104S.....		36F-104S	
• 8 RF-4E.....		8RF-4E	
• 54 A-7H.....		—	
• 6 TA-7H.....		—	
• 56 F-84F.....		—	
• 18 RF-84F.....		—	
• —.....		80F-100 C/D/F	

Το F-20 ταϊγκερσαρκ της Νορθροπ. Ως τώρα είναι έτοιμα 3 αεροπλάνα, και η παραγωγή του μπορεί ν' αρχίσει αμέσως.

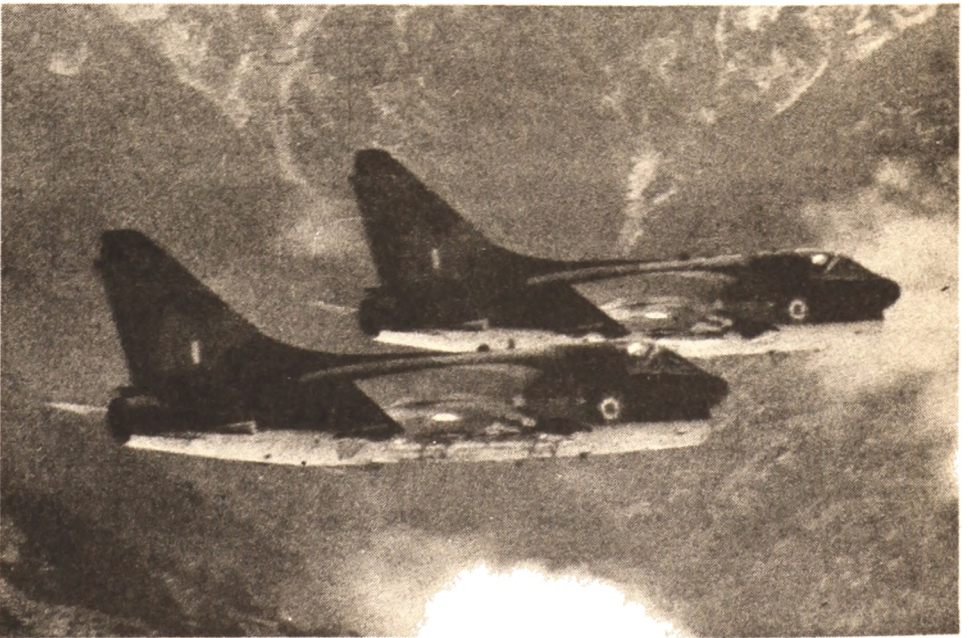
Η αριθμητική σχέση μεταβλήθηκε πέρσι με την αγορά από την Τουρκία 33F-104G και 14F-100D. Ποιοτικά ωστόσο υπάρχει μια μικρή υπεροχή της Ελλάδας με τα 35 Μιράζ F-1C. Πάντως η ελληνική αεροπορία δεν μπορεί να περιμένει πολλά από τα 54 F-84F που άλλωστε τώρα τα έχει στην εφεδρεία.

Μέσα στο 1985 η Τουρκία θα πάρει 100 περίπου F-104G, από την Δυτική Γερμανία.

Με την Τουρκία υπάρχει μια αριθμητική ισορροπία, και θα πρέπει να εξασφαλίσουμε την ποιοτική υπεροχή.

Η «αγορά του αιώνα» δεν βελτιώνει βραχυπρόθεσμα την ισορροπία στο Αιγαίο γιατί και τα ελληνικά και τα τουρκικά νέα αεροπλάνα θα μπουν σε υπηρεσία την ίδια εποχή (γύρω στα 1987). Παράλληλα αγοράζουμε μεταχειρισμένα (από την Ιορδανία, την Νορβηγία (15F-5A), και διαπραγματευόμαστε τα F-4 της Αιγύπτου. Ωστόσο βραχυπρόθεσμα, θα πρέπει να βελτιωθεί υπέρ της ελληνικής αεροπορίας η ποιοτική υπεροχή στο Αιγαίο, αφού κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει «δυσάρεστες» εξελίξεις στο Αιγαίο ή το Κυπριακό, μόνο και μόνο επειδή Τουρκία και Ελλάδα θα περιμένουν τα νέα αεροπλάνα.

Η αγορά νέων αεροσκαφών αν πάρουμε υπόψη τις βραχυπρόθεσμες ανάγκες αλλά και τις μεσο-μακροπρόθεσμες προοπτικές είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία. Είναι ουσιαστικά θέμα Εθνικής Επιβίωσης, τη στιγμή που η Τουρκία εξοπλίζεται με 150 F-16.

Δύο A-7H ΚΟΡΣΑΙΡ της ελληνικής αεροπορίας, που διαθέτει 60 αεροπλάνα αυτού του τύπου. (Είναι το μοντέλο A-7E του αμερικανικού Ναυτικού). Κατασκευαστής η Νορθροπ. Στα αεροπλάνα αυτά θα τοποθετηθούν οι πυραύλοι αέρος-αέρος σαιν-τρονιτερ.

Βρισκόμαστε έτσι, μπροστά στο ερώτημα. Πόσα και ποια αεροπλάνα χρειαζόμαστε και από πού να τα αγοράσουμε.

Αεροπλάνα και προοπτικές

Το ρητορικό ερώτημα γιατί μόνο αυτά τα αεροπλάνα διατύπωσε δημόσια δήλωση του γραφείου Τύπου, του ΚΚΕ, με την αναφορά μάλιστα στα Σκανδιναβικά, (SAAB, VIGGEN, Drakon) που για όσους γνωρίζουν, θα πρέπει να προέρχεται από ευκαιριακό (όχι τακτικό) αναγνώστη στρατιωτικών περιοδικών.

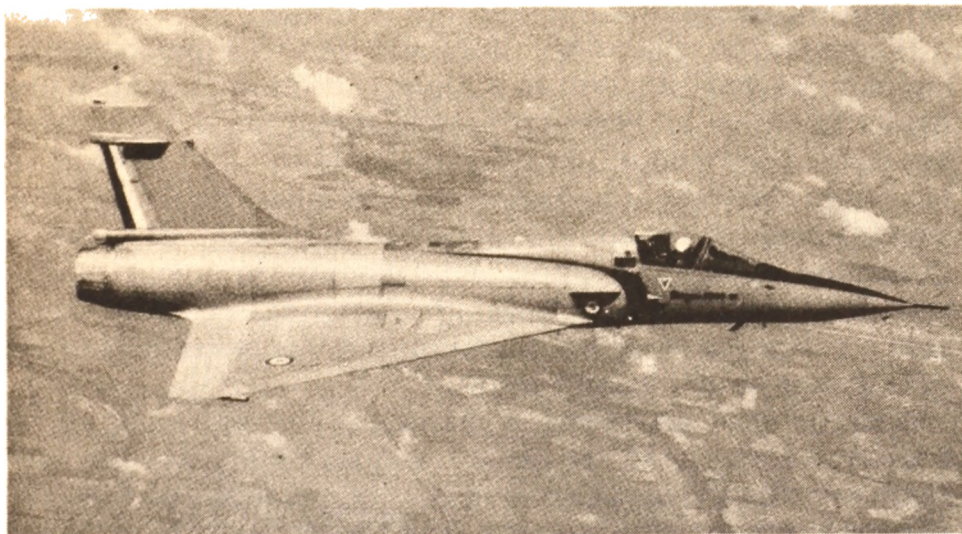
Αφού αποκλείσουμε τα σοβιετικά αεροπλάνα, κυρίως γιατί οι Σοβιετικοί δεν δίνουν ούτε στις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας Μινγκ 25 και Μινγκ 27, (ανεξάρτητα από τις τεράστιες πολιτικές και τεχνικές δυσκολίες που περικλείει μια τέτοια αγορά), βλέπουμε ότι πιθανές πηγές είναι η Αμερική, η Γαλλία, και το Αγγλο-Γερμανικό-Ιταλικό Κονσόρτσιουμ της «Πανάβια». Ήδη το TOP-NE'Ι'ΝΤΟ αποκλείσθηκε, μένουν λοιπόν Γάλλοι και Αμερικανοί.

● Τι αεροπλάνο χρειαζόμαστε

Προηγουμένως αναφέραμε, ότι μεσο-μακροπρόθεσμα χρειαζόμαστε ένα αεροπλάνο που να μπορεί να καταρρίψει τα F-16 της Τουρκίας, και βραχυπρόθεσμα θέλουμε αεροπλάνα που εξασφαλίζουν την ποιοτική υπεροχή στο Αιγαίο.

● Κύρια αποστολή του ελληνικού αεροπλάνου δεν είναι ο βομβαρδισμός αλλά η αναχαίτηση. Έτσι δεν πρέπει να δεσμευόμαστε από τις ΝΑΤΟ'Ι'ΚΕΣ προδιαγραφές που σχεδιάστηκαν αεροπλάνα που θα μπορούν να αναλαμβάνουν επιθετικές αποστολές.

● Στα πλαίσια των ΝΑΤΟ'Ι'ΚΩΝ ασκήσεων η ελληνική αεροπορία αναλαμβάνει επιθετικές αποστολές (και την άμυνα) προς Βορρά. Η Εθνική όμως άμυνα επιβάλλει άμυνα και επίθεση προς ανατολάς.

Το Μιράζ-2.000. Αντιμετωπίζει προβλήματα με την μηχανή και το ραντάρ του. Η γαλλική τεχνολογία ρίχνει το βάρος της στο νέο Μιράζ ACX.

Το F-20 Ταϊγκερσάρκ

Το αεροπλάνο αυτό της Νόρθροπ (είναι συμπαραγωγός του F/A-18 Χόρνετ και η Παραγωγός των F-5 και A-7) σχεδιάστηκε το 1980 ήδη έχει τελειώσει τις δοκιμές του και είναι έτοιμο για παραγωγή. Η τιμή του είναι 11,5 εκ. δολάρια (το 33% των άλλων) και διαθέτει προηγμένα ηλεκτρονικά συστήματα (τεχνολογία 6 χρόνια νεώτερη του F-16) και έχει μηχανή της Τζένεραλ Ελέκτρικ (GE/F404) που είναι η καλύτερη στην αγορά και που το επιτρέπει να απογειωθεί και να βρίσκεται στα 32.000 πόδια σε 2½ λεπτά. Το πεδίο του ραντάρ του έχει βάθος 61 μιλίων.

Είναι ευέλικτο και ταχύτατο, σχεδιασμένο κυρίως για αμυντικές αποστολές αναχαίτησης και αερομαχίες.

Το αεροπλάνο αυτό μπορεί να είναι ο αντίπαλος του F-16 πάνω από το Αιγαίο.

Το αεροπλάνο αυτό δεν έχει Νατοϊκές προδιαγραφές γιατί δεν είναι αποτελεσματικό ως βομβαρδιστικό. Μπορεί όμως να συνδυαστεί με ένα από τα F/A-18 και Μιράζ-2.000 οπότε η αγορά 2 τύπων αεροσκαφών αποκτάει κάποιο νόημα.

Το F-20 Ταϊγκερσάρκ προσφέρεται —επειδή αντιμετωπίζει πρόβλημα πωλήσεων στην Ευρώπη η Νόρθροπ— για σοβαρά αντισταθμίσιμα.

Μην ξεχνάμε ότι η Νόρθροπ κατασκευάζει τα F-5 και A-7 ΚΟΡ-ΣΑΙΡ, που αποτελούν το 40% των αξιόμαχων αεροσκαφών μας. Εκτός των οικονομικών αντισταθμισμάτων η Νόρθροπ μπορεί να μας προσφέρει:

— Τη συναρμολόγησή του F-20 στην Ελλάδα.

— Την αντιπροσώπευση και πώληση από την ΕΑΒ του F-20

— Την κατασκευή στην Ελλάδα ανταλλακτικών των F-5 και A-7

— Την εξ ολοκλήρου κατασκευή του F-5E στην ΕΑΒ. (Η παραγωγή του αεροπλάνου αυτού στην Αμερική σταματάει το 1986.

Το ACX της Ντασσώ και το ACA της Βρετανίας

Πρόκειται για τα πειραματικά αεροσκάφη της Γαλλικής Ντασσώ και της Βρετανικής αεροβιομηχανίας (προάγγελος του νέου Τορνέντο) που προγραμματίζεται ν' αρχίσει η παραγωγή τους το 1990.

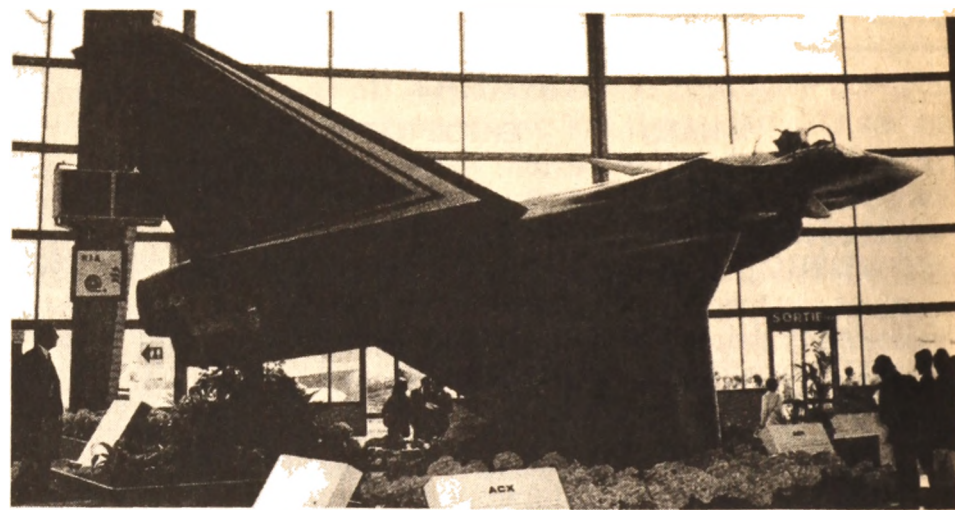
(Να θυμίσουμε τη σύντομη συζήτηση για το ευρωπαϊκό μαχητικό αεροπλάνο). Αυτά τα αεροπλάνα καθιστούν τεχνολογικά ξεπερασμένα τα F-16, F-18, Μιράζ-2.000 μέσα σε 10 χρόνια.

Η προοπτική είναι να αγοράσουμε το 1990 το ACX και όχι να μπλοκάρουμε την οικονομία μας με την αγορά τώρα πολλών F-16, ή F-18 Μιράζ 2.000.

Οι Τούρκοι έκαναν το λάθος να δεσμευτούν ως το 2.000 μ.Χ. Ας μην τους ακολουθήσουμε και να διατηρήσουμε το στρατηγικό πλεονέκτημα της τεχνολογικής υπεροχής.

Τα F-5E, F-5F και Μιράζ F-1C

Τα 3 αυτά αεροπλάνα, δοκιμασμένα από όλες σχεδόν τις πολεμικές αεροπορίες της δύσης, και φτηνότερα είναι και εξασφαλι-

Το ACX της Ντασσώ. Το αεροπλάνο του 2.000. Η παραγωγή του υπολογίζεται ν' αρχίσει το 1990.

ζουν την βραχυπρόθεσμη υπεροχή. Μιράζ έχουμε ήδη. Τα F-5E και F-5F (που κατασκευάζει η Νόρθροπ) έστω και σε μικρό αριθμό μπορούν μαζί με τα Μιράζ να «απαγορεύσουν» τις πτήσεις των τουρκικών F-5A και F-104 (αν αυτό χρειαστεί).

Τα F-16, F/A-18 Χόρνετ, τα Μιράζ-2.000

Τα αεροπλάνα αυτά εκτός από την υπερβολικά υψηλή τιμή τους παρουσιάζουν άλλα προβλήματα.

● Το F-16 με τη μηχανή του (που θα αντικατασταθεί με την F-110, της Τζένεραλ Ελέκτρικ. (Το F-20 χρησιμοποιεί την εξελιγμένη F-404)

Τα F-16 μάλιστα άρχισαν να πέφτουν όπως τα F-104 (ιπτάμενα φέρετρα).

● Το F-18 με την άτρακτο (ραγίζουν τα πτερύγια).

● Το Μιράζ-2.000 με την μηχανή και το ραντάρ που δεν είναι έτοιμα.

Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι τεχνολογικά βρίσκονται στο μεσοδιάστημα και σε 10 χρόνια θα έχουν ξεπεραστεί.

Είναι βέβαιο ότι σε μία δεκαετία οι Ηνωμένες Πολιτείες θα δίνουν τα F-16 ως δωρεάν βοήθεια, ενώ όσοι τα αγοράσουν τώρα θα πληρώνουν τότε δόσεις και τόκους.

- Τα F/A-18 έχουν το πλεονέκτημα ότι σε περίπτωση «ανάγκης» μπορούν να μας προμηθεύσουν ανταλλακτικά οι «φίλες» Ισπανία και Αυστραλία.

- Ο αριθμός αεροσκαφών

Από τα 358 αεροπλάνα που διαθέτει η αεροπορία μας αυτά που μπορούν να αναλάβουν πολεμικές αποστολές, και να ελπίζουν σε επιτυχία με μια αερομαχία είναι περίπου 200. Οι Τούρκοι μπορούν να στηρίζονται περίπου σε 300. Με την προσθήκη μάλιστα των 150F-16 (που θα παραδοθούν ως το 1990) μας αναγκάζουν να ανανεώσουμε την αεροπορία μας κατά 30%.

Χρειαζόμαστε δηλαδή 120 αεροπλάνα.

Η «αγορά του αιώνα»

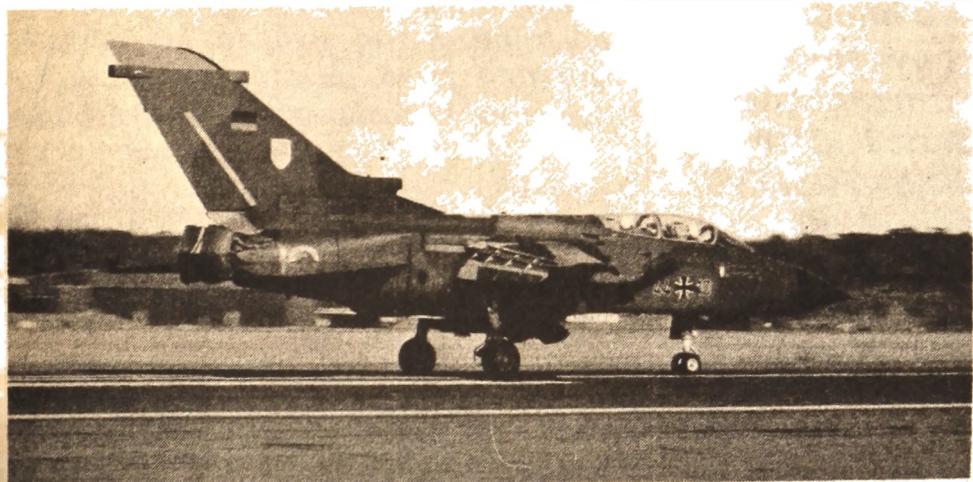
Η αγορά τον Οκτώβριο 80-100 αεροπλάνων, όπως προχωράει τώρα, στηριγμένη στην «επιλογή» της αεροπορίας, δηλαδή στους τύπους NATO, δεν λύνει κανένα πρόβλημα.

- Το NATO μπορεί να περιμένει την ανανέωση της αεροπορίας μας.

- Καμιά μαζική αγορά δεν θα πρέπει να γίνει πριν εξετάσουμε πραγματικά το F-20 Ταϊγκερσαρκ

- Άμεσα θα πρέπει να πάρουμε μερικά Μιράζ F-1C (αεροπλάνο δοκιμασμένο που το ξέρει η αεροπορία μας) και να πάρουμε μικρό αριθμό Μιράζ-2.000 (20-24). Το μεγάλο άλμα όμως είναι η συμμετοχή μας στο πρόγραμμα του ACX της Ντασσώ, (του αεροπλάνου του 2.000 μ.Χ) με το οποίο μπορούμε να εξοπλιστούμε από τις αρχές της δεκαετίας του '90.

- Η συμφωνία με την Ντασσώ όμως —που είναι κρατική— είναι ουσιαστικά συμφωνία με την Γαλλική κυβέρνηση, και σ' αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να αναζητήσουμε άμεσα στρατιωτικά αντισταθμίσματα. (Δωρεάν βοήθεια σε άρματα μάχης (AMX-30A), ελικόπτερα, πυραύλους κτλ.).

Το γερμανικό TOPNE'INTO F-1. Ο εκπαιδευτικός διθέσιος τύπος.

- Σε αναμονή της δοκιμής του F-20, να παγώσουν οι συνομιλίες για το F-18. Σε περίπτωση μάλιστα που επιλέξουμε το F-20, μπορούμε να πάρουμε και F-5E και F-5F που αποτελούν την πιο σύγχρονη μορφή των F-5, που αποτελούν (τα F-5A/B) το 25% της τουρκικής αεροπορίας, και τα οποία δεν μπορούν να αναμετρηθούν με τα F-5E/F.

- Να αποκλείσουμε οριστικά τα F-16.

Κλείνοντας αυτές τις παρατηρήσεις, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο κατάλληλος χειρισμός της αγοράς των νέων αεροπλάνων μπορεί και την εθνική άμυνα να εξασφαλίσει αλλά και ν' αποτελέσει μοχλό αναπτυξιακής προσπάθειας. Αυτό θα γίνει αν σκεφθούμε και βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα αλλά κυρίως μακροπρόθεσμα. Θα πρέπει να είμαστε ικανοί για το τεχνολογικό άλμα του 1990. Αυτό σημαίνει ότι άμεσα, μέσα στο 1985 θα ενισχυθούμε με Μιράζ F-1C και F-5E/F, ως το 1990 θα πάρουμε τόσα Μιράζ-2.000 ή F/A-18 ή F-20 όσα να αντισταθμίζουν τα Τουρκικά F-16 (περίπου 60-65) και ότι θα πάρουμε το 1990 το αεροπλάνο του 2.000 μ.Χ.

Μια τέτοια αγορά και μπορεί να περιοριστεί σε πρώτη φάση κάτω από 2 δις. δολάρια, αλλά και με τα κατάλληλα αντισταθμίσματα, να συμβάλει στην τεχνολογική απογείωση της ελληνικής βιομηχανίας.

Ο Στρατιωτικός

Τι μπορεί να σημαίνουν για σας οι οικονομικές επιδόσεις* μιας Ασφαλιστικής Εταιρίας; (όταν είναι τόσο εντυπωσιακές) σιγουριά!

Και η σιγουριά που εμπνέει η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ στηρίζεται:

- Στα κεφάλαιά της και τα ελεύθερα αποθεματικά, που φτάνουν το 1.500.000.000 δραχμές.
- Στο σύνολο του Ενεργητικού της, που είναι πάνω από 4.000.000.000 δραχμές.
- Στα καθαρά ασφάλιστρα, που ξεπερνούν τα 2.000.000.000 δραχμές.
- Στα έσοδά της από επενδύσεις, που ανέρχονται σε 376.000.000 δραχμές.
- Στα 490.000.000 δρχ. καθαρά κέρδη της, που της χάρισαν, για τρίτη συνεχή χρονιά, τον τίτλο της πρώτης σε κέρδη Ασφαλιστικής Εταιρίας στην Ελλάδα.

ΚΑΙ ΤΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟ:

Αυτά τα κέρδη επενδύονται σε κοινωφελή έργα για το ξαναζωτάνεμα της ελληνικής υπαίθρου. Γιατί η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ είναι Κρατικο-Συνεταιριστική Εταιρία.

* ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟ 1983

ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ:

ΖΩΗΣ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ, ΦΩΤΙΑΣ, ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ, ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΧΑΛΑΖΙΟΥ, ΣΚΑΦΩΝ, ΚΤΗΝΑΣΦΑΛΕΙΕΣ.

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

κοντά σας ό,τι κι αν τύχει

Λεωφ. Συγγρού 163, 17 121 Ν. Σμύρνη, Αθήνα, Τηλ. 952 4801 - Telex 223004 AGRO GR

ΣΤΡΑΤΟΣ: βήματα ση-μει-ω-τόν...

του Ρέπορτερ

ΑΝΤΙ

Είναι γεγονός ότι ακόμα και τώρα, δέκα χρόνια μετά τη μεταπολίτευση, το πρόβλημα του Στρατού και των σχέσεών του με την πολιτική εξουσία και την κοινωνία παραμένει θέμα «κλειστό». Διάφορες αιτίες που κατά καιρούς προβάλλονται και η σιωπή η οποία σε αρκετές περιπτώσεις επιβάλλεται έχουν περιορίσει τη συζήτηση για το Στρατό και έχουν δημιουργήσει ένα κλίμα το οποίο τελικά ακυρώνει τις όποιες προσπάθειες έγιναν ή γίνονται τα τελευταία κυρίως χρόνια, να τεθεί το πρόβλημα του Στρατού με διαφορετικούς όρους από εκείνους που είχε αντιμετωπισθεί από τις κυβερνήσεις της Δεξιάς.

Ωστόσο, μετά την εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ τον Οκτώβριο του '81 υπήρξε και υπάρχει μια διαφοροποίηση, αποτέλεσμα τόσο της νέας πολιτικής κατάστασης, όσο και κυρίως των δραστηριοτήτων που αναπτύχθηκαν από την πλευρά του κινήματος για τα δικαιώματα των στρατιωτών.

Βέβαια, κανείς δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προχώρησε στο μεγάλο εγχείρημα της μεταβολής και της αλλαγής του ισχύοντος καθεστώτος στο Στρατό, ούτε ότι από την πλευρά του κινήματος για το Στρατό και των κομμάτων της Αριστεράς υπάρχει μια ολοκληρωμένη πολιτική η οποία να θέτει από διαφορετική και κυρίως αποτελεσματική σκοπιά, το θέμα Στρατός. Η κυβέρνηση δεν αντιμετώπισε το πρόβλημα του εκδημοκρατισμού του Στρατού στη δομική του διάσταση. Ούτε, δηλαδή, υπήρξαν κάποια συντονισμένα μέτρα στην κατεύθυνση της μεταβολής των Ενόπλων Δυνάμεων σε οργανικό τμήμα της κοινωνίας ούτε μεριμνά για να σπάσουν τα στεγανά στο Στρατό, ούτε η αλλαγή του κανονισμού 20-1 κατέργησε την θεσμοποιημένη αντιδημοκρατική λειτουργία του στρατεύματος στην καθημερινή ζωή στο στρατόπεδο. Ούτε ακόμη η κυβέρνηση φάνηκε διατεθειμένη να προχωρήσει σε μια διαφορετική πολιτική οργάνωσης και διοίκησης των Ενόπλων Δυνάμεων με δεδομένο τον εθνικό κίνδυνο που επικαλείται. Αντίθετα η επίκληση του εθνικού κινδύνου αποτελεί το κύριο επιχείρημα των υπεύθυνων της κυβέρνησης για να διατηρηθεί η ίδια πολιτική στο Στρατό. Μέτρα πάρθηκαν. Αλλά όμως χωρίς συνοχή, χωρίς συνέπεια και κυρίως χωρίς να οδηγούν έστω και στο μέλλον σε μια πορεία εκδημοκρατισμού του Στρατού.

Η «αγορά του αιώνα» π.χ. δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι βελτιώνεται το περίφημο «αξιόμαχο» του Στρατού και από μόνη της κάθε άλλο παρά αποτελεί μια πολιτική η οποία θα έχει τα αποτελέσματα που οι υποστηρικτές της προβάλλουν μέχρι σήμερα. Ούτε, βέβαια, η αξιοπρέπεια, το δικαίωμα και οι ελευθερίες των στρατευμένων πολιτών κατοχυρώνονται από το νέο Σ.Κ. 20-1, ο οποίος δεν τροποποιεί τίποτα που να αφορά την ιεραρχική δομή και την καταπιεστική λειτουργία του Στρατού.

Τα προηγούμενα δεν σημαίνουν βέβαια ότι ορισμένα μέτρα της κυβέρνησης όπως π.χ. τα «πολιτικά» για τους στρατιώτες στερούνται σημασίας. Αυτό όμως που κυρίως χαρακτηρίζει τις επιλογές της κυβέρνησης είναι η διατήρηση των ισορροπιών και η λήψη μέτρων τα οποία είναι τελικά αναγκαία εκ των πραγμάτων για το σημερινό ρόλο του Στρατού, ο οποίος ούτε σε ένα πλαίσιο εθνικοφροσύνης του παρελθόντος μπορεί να στηριχθεί, ούτε την ίδια θέση στην άσκηση της εξουσίας μπορεί να έχει.

Το πρόβλημα Στρατός επομένως αποτελεί σήμερα σημαντικό παράγοντα από τον οποίο κρίνονται και άλλες ευρύτερες επιλογές με πολιτική και κοινωνική σημασία. Και ακριβώς επειδή τα εθνικά θέματα έχουν μια ιδιαίτερη θέση, το θέμα του Στρατού και της πολιτικής που ακολουθείται, τίθεται με διαφορετικούς όρους. Όταν μάλιστα υποτίθεται ότι η σημερινή κυβέρνηση θέλει να προχωρήσει σε κοινωνικές αλλαγές, η πολιτική που ακολουθεί για το Στρατό, κρίνεται ευρύτερα και στο σύνολό της. Και η μέχρι σήμερα πολιτική της δεν οδηγεί ούτε στην ευρύτερη Αλλαγή ούτε σε μια αλλαγή με συνέπεια και στις Ένοπλες Δυνάμεις.

Και αυτό κάποτε θα πληρωθεί...

Η ύπαρξη ενός κινήματος για τα δικαιώματα των στρατιωτών αποτελεί σήμερα μια πραγματικότητα. Το κίνημα αυτό βρίσκεται βέβαια ακόμη στην αρχή του με διαφορετικές αντιλήψεις, με αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις, χωρίς να έχει διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη θέση και χωρίς να έχει αναπτύξει τους προβληματισμούς του στο σύνολο των θεμάτων που αφορούν το Στρατό και τις σχέσεις του με την κοινωνία. Δύο κυρίως πράγματα κατόρθωσε να πετύχει από την εμφάνισή του μέχρι τώρα. Πρώτο να δημοσιοποιήσει το θέμα Στρατός και δεύτερο να το μεταθέσει από την αποκλειστική αρμοδιότητα των κομμάτων σε ευρύτερους κοινωνικούς χώρους και κυρίως στο χώρο της νεολαίας.

Το ΑΝΤΙ έχει δημοσιεύσει στο παρελθόν μια σειρά στοιχεία για τη δραστηριότητα του κινήματος των στρατιωτών. Σ' αυτό το τεύχος με αφορμή την 9η συνδιάσκεψη της ECCO απηύθυνε τα παρακάτω ερωτήματα στις κινήσεις και επιτροπές για το Στρατό, με στόχο τη διερεύνηση των προβλημάτων στη σημερινή φάση.

1 Υπάρχει ήδη εδώ και 4 χρόνια ένα ποικιλόμορφο κίνημα για τα δικαιώματα των στρατιωτών με διαφορετικές αντιλήψεις στους κόλπους του. Άλλες που ζητούν αυτόνομο συνδικαλισμό των στρατιωτών μέσα στις μονάδες και άλλες που προκρίνουν ως αποτελεσματικότερη τη διεκδίκηση της διατήρησης των συνδικαλιστικών και πολιτικών δικαιωμάτων τα οποία είχε ο στρατιώτης ως πολίτης π.χ. να συνδικαλίζεται ως οικοδόμος. Ποια είναι η γνώμη σας πάνω στο θέμα;

2 Ποια είναι η γνώμη σας για την πολιτική, που ακολουθεί η κυβέρνηση στο θέμα του Στρατού, τόσο σε ό,τι αφορά τις γενικότερες επιλογές της (π.χ. εξοπλισμοί, «αγορά του αιώνα»), όσο και σε ό,τι αφορά τις επιλογές της στο θέμα του εκδημοκρατισμού (νέος Σ.Κ. 20-1 κτλ.).

3 Πώς αντιμετωπίζετε τη συνδιάσκεψη της ECCO και πώς βλέπετε τη συμμετοχή σας σ' αυτή.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΦΑΝΤΑΡΩΝ:

Οργάνωση σε αυτόνομη συνδικαλιστική ένωση

1. Το θέμα της διατήρησης των συνδικαλιστικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν αποκλείεται από την προώθηση της αυτόνομης συνδικαλιστικής οργάνωσης στα στρατόπεδα από τους ίδιους τους φαντάρους. Αντίθετα η ισχύ των συνταγματικά κατοχυρωμένων δημοκρατικών και συνδικαλιστικών ελευθεριών για τους στρατευμένους, είναι το πρώτο βήμα και η απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη αυτόνομης συνδικαλιστικής οργάνωσής τους. Εμείς σαν Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Φαντάρων, θεωρούμε ότι οι φαντάροι είναι ένστολοι πολίτες, άρα η ισχύς των Συνταγματικών δικαιωμάτων τους είναι αυτονόητη και αυτήν παλεύουμε να κατοχυρώσουμε, χωρίς να βλέπουμε ότι το θέμα σταματάει εκεί. Γι' αυτό παράλληλα στηρίζουμε την πάλη των στρατιωτών για την καθιέρωση συνδικαλιστικών μορφών οργάνωσης. *Τέτοιες μορφές, απαραίτητες και ουσιαστικές σήμερα είναι η συμμετοχή των στρατιωτών μέσα από εκλεγμένες επιτροπές σε κάθε στρατόπεδο και η οργάνωσή τους σε μια αυτόνομη συνδικαλιστική ένωση.*

Η ύπαρξη εκλεγμένων επιτροπών στρατιωτών στα στρατόπεδα μπορεί:

- να θέσει το θέμα του ελέγχου σε ζητήματα όπως η ίση και δίκαιη μεταχείριση στις υπηρεσίες, στις άδειες, στις μεταθέσεις, στις συνθήκες διαβίωσης και στις αυθαίρετες μεταχειρίσεις·

- να προωθήσει την ουσιαστική συμμετοχή στρατιωτών στη λήψη των αποφάσεων για θέματα που αφορούν τη διαβίωσή τους στα στρατόπεδα (στρατωνισμός, φαγητό, υγιεινή, ψυχαγωγία, ασφάλεια, εργασία κτλ.)·

- να εξασφαλίσει την πιο πλατιά και ενεργητική συμμετοχή των στρατευμένων. Κάτι που δεν εξασφαλίζεται με την ύπαρξη μόνο μιας κεντρικής μορφής οργάνωσης.

* * *

2. Υπάρχει ένα συνολικό θέμα των Ε.Δ. σήμερα που περιλαμβάνει, την πολιτική και κοινωνική παρουσία του στρατού, τα δημοκρατικά δικαιώματα των ενστόλων πολιτών και το ζήτημα της αμυντικής πολιτικής. Η πολιτική της κυβέρνησης στα προηγούμενα ζητήματα είναι πολιτική προσεταιρισμού και συμβιβασμού με τους στρατιωτικούς που:

- διατηρεί και αναπαράγει τα στεγανά στις Ε.Δ., με όλες τις συνέπειες για τη δημοκρατική εξέλιξη του τόπου (και είναι γνωστός ο ιστορικός ρόλος του στρατού με τις πολύμορφες επεμβάσεις μέχρι και στρατιωτικές δικτατορίες)·

- δεν αλλάζει τον ρόλο του στρατού σαν ιδεολογικού θεσμού ένταξης των νέων ανθρώπων στην κοινωνία (ίσα ίσα θέλησε να τον εντείνει με την επαναφορά της στράτευσης στα 18) μη κατοχυρώνοντας και τα δικαιώματα των στρατευμένων. Ο νέος Σ. Κ. είναι απλά μια μεταγγλώτιση του προηγούμενου. Και·

- όσον αφορά την αμυντική πολιτική συνεχίζει το κυνήγι των εξοπλισμών και την τακτική των προηγούμενων κυβερνήσεων. Χωρίς να δημιουργεί τις προϋποθέσεις μιας αποτελεσματικής εθνικής άμυνας.

Σαν τέτοιες προϋποθέσεις είναι ο ουσιαστικός έλεγχος και η υπαγωγή της ΕΔ στο κοινοβούλιο, η διαφάνεια και ο διάλογος με τα κόμματα και τους μαζικούς φορείς για όλα τα θέματα των ΕΔ (οργάνωση, εκπαίδευση, εξοπλισμοί, δα-

πάνες). Χωρίς αυτές τις προϋποθέσεις η αναγκαία σήμερα για την εθνική ανεξαρτησία διαφοροποίηση των πηγών εξοπλισμού, από μόνη της δεν είναι αποτελεσματική. Μόνο μια πολιτική που θα στηρίζεται στις προϋποθέσεις που αναφέραμε, είναι ικανή να εξασφαλίζει την καθολική συναίνεση της ελληνικής κοινωνίας για το κόστος της διατήρησης της εθνικής μας ανεξαρτησίας στις σημερινές συνθήκες.

* * *

3. Η 6η Πανευρωπαϊκή συνδιάσκεψη οργάνωσης στρατιωτών στην οποία θα συναντηθούν Έλληνες και Ευρωπαίοι στρατιώτες, είναι ένα γεγονός ιδιαίτερης σημασίας για την πολιτική ζωή του τόπου και για τη νεολαία.

Γιατί γίνεται σε μια στιγμή που μπαίνουν επιταχτικά όλα τα προβλήματα που σχετίζονται με τις Ε.Δ. και δίνεται η δυνατότητα για πρώτη φορά να συζητηθούν από τους Στρατευμένους αλλά και από τις πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις θέματα που μέχρι σήμερα ήταν «απαγορευμένα». Πιστεύουμε πως η συνδιάσκεψη θα ενισχύσει αποφασιστικά τις πρωτοβουλίες και κινήσεις των Στρατιωτών, που σήμερα περνούν μια φάση μεταβατική.

Η συμμετοχή της Επιτροπής για τα Δικαιώματα των Φαντάρων σε παρόμοιες συνδιασκέψεις αλλά και στην ίδια την ECCO χρονολογείται από τα 1982. Στο διάστημα αυτό έχουμε διαπιστώσει σημαντική ταύτιση των θέσεών μας με το πρόγραμμα και τις θέσεις της ECCO.

Καλούμε τις πολιτικές δυνάμεις, τις οργανώσεις νεολαίας τους μαζικούς κοινωνικούς φορείς να ενισχύσουν, πολιτικά, ηθικά και οικονομικά την 6η Πανευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη οργάνωσης στρατιωτών.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟ

Στόχος η ανάπτυξη της αντίστασης συνδικαλιστική έκφραση από τις επιτροπές

1. Η «Επιτροπή για το στρατό» συγκροτήθηκε, απ' την πρώτη εμφάνιση του κινήματος των Ελλήνων φαντάρων, σε μια βάση προβολής και «εξωτερικεύσης» της διαμάχης που εκτυλίσσεται μέσα στο στρατό μεταξύ του κινήματος και της ιεραρχίας. Αντίληψή μας είναι ότι, το κίνημα των στρατιωτών, που συγκροτείται για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, αφορά όλη την κοινωνία, μιας κι αντιπαλεύει τον κοινωνικό και πολιτικό ρόλο του στρατού σαν αστικού μηχανισμού. Είναι, πιστεύουμε, φανερό ότι, ένα τέτοιο κίνημα δεν μπορεί να εξαντλείται στην αποκλειστική διατήρηση των προηγούμενων δικαιωμάτων των μελών του σαν πολιτών, αλλά να παρεμβαίνει πρώτα και κύρια στο πεδίο που ζουν και εκφράζονται οι φαντάροι, στα στρατόπεδα και στα καράβια. Ειδικότερα, μετά το «πέσιμο των τειχών της σιωπής γύρω απ' τους στρατώνες» —στόχος των Επιτροπών Στρατιωτών, Ναυτών, Σμηνιτών που επιτεύχθηκε κύρια μέσα από τις πετυχημένες κεντρικές πολιτικές καταγραφές του κινήματος (διαδηλώσεις Πολυτεχνείου, Πρωτομαγιάς, τριήμερα στρατιωτών, εκδηλώσεις για τις αυτοκτονίες κτλ.)— όρος ύπαρξης του κινήματος γίνεται η ανάπτυξη της αντίστασης μέσα στους χώρους και η άτυπη, σε πρώτη φάση, συνδικαλιστική έκφρασή του μέσα από τις επιτροπές. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι, η διεκδίκηση των πολιτικών και συνδικαλιστικών ελευθεριών των φαντάρων, που είχαν σαν πολίτες, είναι κάτι το αμελητέο. Ίσα ίσα, είναι βασικό υποβοηθητικό στοιχείο της πάλης των φαντάρων για τη συγκρότησή τους σαν κίνημα. Άλ-

λωστε, εμείς, σε συνεργασία με τις επιτροπές φαντάρων και τις αριστερές συσπειρώσεις φοιτητών, προωθήσαμε την εκλογή φαντάρων στο συνέδριο της ΕΦΕΕ, και πετύχαμε την εκλογή του σμηνίτη Φώτη Χουλιαρά στο Κεντρικό Συμβούλιό της, ενέργεια που είναι η πιο χαρακτηριστική, από την άποψη της έμπρακτης διεκδίκησης αυτών των δικαιωμάτων. Ο μόνος φορέας —έξω απ' την κυβέρνηση και τη Δεξιά— που διαχωρίζει τα δύο αυτά μέτωπα πάλης είναι η ΚΕΕΔ, η οποία αντιτίθεται φανατικά στον αυτόνομο συνδικαλισμό των φαντάρων και ζητάει έναν —ιδιότυπο, είναι αλήθεια— συνδικαλισμό φαντάρων και αξιωματικών μαζί. Κάτι σαν εργάτες —εργοδότες— ενωμένοι, αλλά ας σταματήσουμε, γιατί θα λέγαμε πολλά...

* * *

2. Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ακολουθεί μια πολιτική εκσυγχρονισμού και ενίσχυσης του ελέγχου της πολιτικής εξουσίας πάνω στο στρατό, παράλληλα με την εδραίωση της ισχύος του, τη διατήρηση των ανελεύθερων και αντιδραστικών δομών και την πλήρη κατάπνιξη των δικαιωμάτων των ένστολων πολιτών. Μια πολιτική που ξεκινάει από οικονομικές παροχές στο σώμα των αξιωματικών, χτυπάει στη συνέχεια με τρομοκρατικά μέτρα τους αγωνιστές φαντάρους, και κορυφώνεται με την ψήφιση του «νέου» 20-1 —που είναι η μεταγλώττιση του παλιού στη δημοτική— και την περιβόητη «αγορά του αιώνα» στα πλαίσια της έντασης των εξοπλισμών. Πρόκειται για μια αστική πολιτική σε σχέση με το στρατό (συνέχεια ουσιαστικά αυτής της Δεξιάς), η οποία προσπαθεί να «αναβαπτίσει» το στρατοκρατικό μηχανισμό σαν «υπερασπιστή της δημοκρατίας και της ανεξαρτησίας», για να αποκτήσει τη συναίνεση της κοινωνίας. Σαν «Επιτροπή για το στρατό» είμαστε συνολικά ενάντια σ' αυτή την πολιτική, που, κατά τη γνώμη μας, δεν διαφέρει καθόλου απ' τη συνολική Δεξιά πολιτική που ακολουθεί το ΠΑΣΟΚ σ' όλα τα προβλήματα της κοινωνικής ζωής. Και μόνο το γεγονός της περιθωριοποίησης και του χτυπήματος των αγωνιστών φαντάρων, νομίζουμε ότι θα έφτανε για τους προηγούμενους χαρακτηρισμούς.

* * *

3. Η «Επιτροπή για το στρατό» είναι μέλος της ECCO, γιατί ουσιαστικά αποτελεί ένα χώρο συνάντησης, που δίνει τη δυνατότητα επαφής, γνωριμίας και ανταλλαγής απόψεων πάνω στα προβλήματα που έχουν ν' αντιμετωπίσουν τα κινήματα στρατιωτών σ' όλη την Ευρώπη. Κάτι που από μόνο του είναι ουσιαστικό στοιχείο για την αλληλεγγύη των λαών, την ανάπτυξη του αντιπολεμικού κινήματος και την καταστροφή των βάσεων που κάνουν αναγκαία την ύπαρξη στρατοκρατικών μηχανισμών. Η «Επιτροπή για το στρατό», σε συνεργασία πάντα με τις Επιτροπές Στρατιωτών, Ναυτών, Σμηνιτών, ακολούθησε τη διαδικασία που θα επέτρεπε στο ίδιο το κίνημα των στρατιωτών να συμμετάσχει στις πανευρωπαϊκές συνδιασκέψεις. Η λογική ήταν, ότι από τη μια μεριά θα δινόταν η δυνατότητα πληροφόρησης τόσο των στρατιωτών όσο και γενικότερα της κοινής γνώμης για την ύπαρξη κινήματων στρατιωτών στην Ευρώπη, καθώς και η μεταφορά άλλων εμπειριών, και από την άλλη θα έδινε ένα επιπλέον στήριγμα στις προσπάθειες των στρατιωτών να ξεπεράσουν τα εμπόδια που τους βάζει ο στρατιωτικός μηχανισμός και η κυβέρνηση. Η ίδια λογική ακριβώς, είναι που μας κάνει σήμερα να συνδιοργανώσουμε μαζί με τη «Επιτροπή για τα δικαιώματα των φαντάρων» την 6η Συνδιάσκεψη της ECCO.

Πτωχότερος λέκτορας

«οί λεπτῶς μεριμνῶντες... ἄρα πένονται»
Πλάτων

Χρονογράφος πρωινής αθηναϊκής εφημερίδας χρησιμοποίησε, χαριτολογώντας προφανώς, την έκφραση «πιο φτωχός κι από λέκτορα», έσπευσε να με πληροφορήσει τηλεφωνικώς μεταπτυχιακή υπότροφος (in spe εννοείται), η οποία γνωρίζει ότι ασχολούμαι και με τη συλλογή παροιμιωδών εκφράσεων και μάλιστα με το είδος εκείνο που οι αρχαίοι τεχνοκριτικοί ονόμαζαν «υπερβολή επί υπερβολής» και οι τεύτονες γραμματικοί steigender Vergleich. Γι' αυτό το θέμα δηλώνω ότι προτίθεμαι να συρράψω, αν χρειαστεί —αν δηλαδή, μαζί με την ΑΤΑ του Οκτωβρίου, τους 500 και πλέον υπεράριθμους φοιτητές, καταφτάσει και νέα ερμηνευτική εγκύκλιος, ακόρεστη για μονογραφίες—, πετώντι, φυσικά, καλάμω, εκατοντασέλιδη μονογραφία.

Όλοι μας, λοιπόν, ακόμη και οι επάριστερα γράμματα μαθόντες, έχουμε χρησιμοποιήσει φράσεις όπως «ήλιου φαινότερον», «ίχθυος άφωνότερος», «βασιλικώτερος του βασιλέως». Οι λογιότεροι μάλιστα θα πρέπει να έχουν συναντήσει, τότε που διάβαζαν, και φράσεις όπως «έλαφρότερος φελλού», «ίατρού άρπαγίστερος», «νομοίστορος εύμεταβολώτερος», «φauλότερος...» —εδώ οι εναλλακτικές λύσεις είναι πολλές. Αυτού λοιπόν του τύπου είναι η λεγόμενη παροιμιακή σύγκριση.

Ο πληροφορητής μου θεώρησε χρέος

του να μου επισημάνει ότι η εν λόγω φράση δεν μπορεί να χρεωθεί στην κακεντρεχή επίνοια του χρονογράφου, αλλά ότι και αυτός κάπου την άκουσε, από κάπου την πήρε, από το στόμα δηλαδή του κυρίαρχου (επιτέλους) λαού.

Άλλη μια φορά έμεινα ενεός από τη λεπτή παρατηρητικότητα την ευτραπεία και τη γλωσσοπλαστική ικανότητα αυτού ακριβώς του λαού, που τώρα με μπροστάρηδες τους φοιτητές βρίσκεται στοργυλοκαθισμένος (και επαξίως) στην αναπαυτική πολυθρόνα της εξουσίας. Ιδού λοιπόν αυτός ο πολυβασανισμένος λαός που κάποτε είχε δημιουργήσει, σμιλέψει θα 'λεγα, τις πλαστικότητες εκφράσεις «πτωχότερος κίγκλου» (πουλί που εμφωλεύει σε ξένες φωλιές), «πτωχότερος λεβηρίδος» (το πουκάμισο του φιδιού), «πενέστερος Ίρου» (ο επαιτης της Οδύσσειας) βρήκε και πάλι τον τρόπο, διαμέσου του νομοθέτη του, να πλουτίσει τη γλώσσα του με μια έκφραση δραστική και εύστοχη, «πτωχότερος λέκτορας»! Είμαι βέβαιος πως, εφόσον κανόνας απαράβατος της γλώσσας είναι η οικονομία, η λιτότητα δηλαδή, σιγά σιγά θα εγκαταλειφθεί και το συγκριτικό και έτσι η λέξη «λέκτωρ» θα χρησιμοποιείται και από μόνη της ως επιτατικό συνώνυμο των λέξεων που ανήκουν στην πολυμελή οικογένεια του «πτωχός». Ίσως ακόμη η λ. αυτή, η τόσο εύηχη, αντικαταστήσει εν καιρώ και την πιο συχνά χρησιμοποιούμενη λέξη της νεοελληνικής, αυτήν την τρισύλλαβη με τα τρία άλφα.

Προτού όμως καταχωρίσω τον παροιμιακό νεολογισμό για να τον αποστείλω στη σύνταξη του λεξικού της Ακαδημίας, μαύρες σκέψεις σαν τα κοράκια

του Δημητρώφ άρχισαν να τριβελίζουν το μυαλό μου. Οι αμφιβολίες, οι δισταγμοί, οι παλινωδίες και τα συναφή ψυχονευρωτικά αδιέξοδα του ερευνητή-διανοούμενου άρχισαν και πάλι να παίρνουν την πάνω βόλτα. Ναι, βέβαια, διαλογίζομουν, δεν υπάρχει περίπτωση η λέξη να υποστεί σημασιολογική μετάπτωση, τουλάχιστον στο μεταφορικό επίπεδο, και αν ακόμη ερεβομανή διαβούλια βυσσοδομούν εναντίον της παρά την πείσμονα, την ανυποχώρητη, την αταλάντευτη αντίσταση της κυβέρνησης και του κινήματος που την στηρίζει, αλλά και την κριτικάρει. Άλλωστε οι κατὰ καιρούς υποσχέσεις επισήμων χειλέων για επανεξέταση, για αναπροσαρμογή, για δραστική μεταβάθμιση του πενητολογίου των «λειτουργών» της ανώτατης εκπαίδευσης, (βέβαια μέσα στο πλαίσιο, και σε συσχετισμό, και σε συνάρτηση) υποβάλλουν την εντύπωση ότι τα πράγματα θα μείνουν ως έχουν— «Μή κάνει τά άκίνητα, ως γάρ άμεινον!».

Ας αφήσει, σκεπτόμουνα, στο κάτω της γραφής και τίποτα μισοτελειωμένο ή και ανεκπλήρωτο ακόμη αυτή η κυβέρνηση. Αν όλα τακτοποιηθούν και εξυγιανθούν και νοικοκυρευτούν και δρομολογηθούν, τότε γιατί να την ξαναψηφίσουν τα υπερήφανα γηρατειά, και τα μαχητικά νιάτα; Οι μαύρες σκέψεις λοιπόν πήγαζαν από αλλού. Συνηθισμένος να διυλίζω τον κώνωπα προσπάθησα να κατοπτεύσω από το ύψος του λεκτοράτου μου όλο το σημασιολογικό πεδίο, κυριολεκτικό και μεταφορικό του όρου λέκτωρ / λέκτορας, προκειμένου να εξακριβώσω αν πράγματι είναι δυνατόν, και τώρα και στο μέλλον, το σημαίνουν

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΕΟ

να συνάδει με το σημαινόμενον. Όλες οι παράμετροι έπρεπε να ληφθούν υπόψη· θα έπρεπε με άλλα λόγια να εργαστώ με συστηματικότητα και τον λεπτόλογο προγραμματισμό και τη σοβαρότητα του υπουργείου που προτίθεται να υπαρπάσει πάνω στη στροφή την τρίτη (και τελευταία ίσως) τεχνολογική επανάσταση. Το αποτέλεσμα της ενδελεχούς διερεύνησής μου είναι ότι: εφόσον ο όρος «λέκτωρ» χρησιμοποιείται χωρίς προσδιορισμούς, μπορεί πράγματι να ισοδυναμεί (και να επιτείνει) με το απόλυτο υπερθετικό του επιθέτου «πτωχός» και των συνωνύμων του. Όταν όμως, όπως και το ομόλογο του «καθηγητής», συνοδεύεται από ετερόπρωτο προσδιορισμό, λ.χ. «λέκτωρ ιατρικής», ή «νομικής», τα πράγματα αλλάζουν εντελώς, τότε —πλην ευαρίθμων περιπτώσεων δακτυλοδειχτούμενων— πρόκειται για αλλαγή με όλη τη σημασία και τη βαρύτητα της λέξεως.

Την αλλαγή αυτή, τη μετάπτωση δηλαδή του όρου στο ακριβώς αντίθετό του, την εγγυώνται τα ευκίνητα και αδηφάγα πιράνχας που φρουρούν ερμητικά κλεισμένα τα δυσοίωνα άρθρα του νόμου πλαισίου. Γιατί —πρέπει να ομολογηθεί— προτού ο κομποφακελλορήμων νόμος εξελιχθεί σε κλωτσοσκούφι είχε κάμποσα ερυθροπράσινα λοφία και βαρύγδουπα κωδωνοφάλαρα. Έτσι υπάρχουν συμπολίτες μας, ίσως φθονεροί και φιλύποπτοι και βάσκανοι, που υποστηρίζουν πως τα άθρα-μορμολύκεια θα παραμείνουν εσαεί ο ευσεβής πόθος για τους δε (τους πολλούς, τον «χυλό») και ο άσβεστος εγερσίγελως για τους μεν (τους ολίγιστους, τους weathercocks).

Όθεν φρονώ ότι η λ. λέκτωρ/λέκ-

τορας θα πρέπει μάλλον να καταταχτεί στις λεγόμενες «μέσες λέξεις» (mediae voces), όπως είναι λόγου χάρη στα αρχαία οι λέξεις «συμφορά» και «φάρμακον». —Νομοθέτα σας ευγνωμονούμε που πλουτίσατε την ελληνική με μια άκομη δισσημη και δύσφημη λέξη!

Πρόδρομος Πτωχολέκτωρ
ο και χαμαετός

Το νέφος χτυπά παντού!

Μια από τις γνωστές δράσεις των ρυπάντων του νέφους εστιάζεται στην μειωμένη οξυγόνωση του αίματος και γι' αυτό παρατηρούμε ταχυκαρδία και παθήσεις που έχουν σχέση με το αναπνευστικό και το κυκλοφοριακό μας σύστημα. Βεβαίως, υπάρχουν και άλλες άμεσες όπως το τσούξιμο στα μάτια, και έμμεσες δράσεις όπως ο πονοκέφαλος και η ναυτία, που πιθανότατα προέρχονται από τη μειωμένη οξυγόνωση του εγκεφάλου.

Είναι —χωρίς αμφιβολία— φανερό ότι με μειωμένη οξυγόνωση στον εγκέφαλο η σκέψη παύει να είναι καθαρή και οι δύσκολες αποφάσεις αδύνατον να παρθούν.

Σύμφωνα με τα παραπάνω όταν υπάρχουν επεισόδια νέφους όσοι βρίσκονται στο κέντρο της Αθήνας θα πρέπει ν' αποφεύγουν τις σοβαρές αποφάσεις γιατί υπάρχει μειωμένη διανοητική επάρκεια. Αν συγκρίνουμε κυβερνητικές εξαγγελίες που πάρθηκαν κατά τη διάρκεια τέτοιων επεισοδίων είμαι σχεδόν βέβαιος ότι θα το διαπιστώσουμε ξεκάθαρα. Ο πρωθυπουργός, με την διορατικότητα που τον διακρίνει, κάνει άριστα που τις

κρίσιμες αποφάσεις και τις συζητήσεις τις κάνει είτε εκτός Αθηνών είτε σε περιοχές χωρίς νέφος όπως τ' Αστέρια και το Λαγονήσι!

Είτε το θέλουμε, είτε όχι το νέφος καταδυναστεύει πλέον τη ζωή και τη σκέψη μας. Όταν ο κ. Αβέρωφ ήταν στην Αθήνα, προφανώς υπό την επιρρεϊάν του νέφους, διέγραψε τον βουλευτή κ. Σοφούλη γιατί αμφισβήτησε το κύρος του ως αρχηγού ενώ, μόλις βρέθηκε στον καθαρό ουρανό της Κέρκυρας, διαπίστωσε ότι ο κ. Σοφούλης είχε δίκιο και παραιτήθηκε. Όσον αφορά την εκλογή του νέου αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας φοβούμαι ότι το νέφος έπαιξε σημαντικότερο ρόλο με τα γνωστά αποτελέσματα της εκλογής. Ας το έχει υπόψη του ο κ. Στεφανόπουλος στην επόμενη κρίση αρχηγού.

Όταν γράφεται το σημείωμα αυτό —σε περιοχή χωρίς νέφος!— δεν είναι γνωστά ακόμη τ' αποτελέσματα των διαβουλεύσεων του κ. Παπανδρέου με τους επιτελείς του. Είμαι όμως βέβαιος (... ελπίζω ότι δεν υπάρχει ατμοσφαιρική ρύπανση στο Ελούντα-beach!) ότι με ξεκαθαρισμένο μυαλό και ηρεμία θα παρθούν σωστές αποφάσεις.

Όμως, αφορμή για το σημερινό σημείωμα, για να είμαι ειλικρινής, δεν είναι η εκλογολογία των ημερών αλλά άλλη σοβαρότερη είδηση. Γράφτηκε στο ΒΗΜΑ ότι το νέφος, πλην των παραπάνω γνωστών δράσεων έχει και άλλες παρενέργειες μία από τις οποίες, η σοβαρότερη, είναι η στειρότητα. Δεν εννοώ φυσικά την πνευματική για την οποία αναφέρθηκα ήδη αλλά την... πρακτική. Επιστημάνθηκε, λέει η είδηση, ότι η θεαματική μείωση των γεννήσεων στις εκ-

Γιάννης Μπάλας • Τέτη Σώλου

βιομηχανισμένες χώρες δεν οφείλεται απλώς στον οικογενειακό προγραμματισμό. Υπάρχουν πολλά ζευγάρια που ενώ θέλουν ν' αποκτήσουν παιδιά δεν μπορούν και πιθανότατα γι' αυτό φταίει η ρύπανση της ατμόσφαιρας. Ίσως αυτή είναι η εξήγηση για το δημογραφικό πρόβλημα της χώρας μας, μια και το 40% μένει στη ρυπασμένη Αθήνα.

Η ίδια είδηση μπορεί, πιθανότατα, να εξηγήσει την πορεία του ΥΧΟΠ για συζήτηση με το λαό. Ας συζητήσουμε για το νέφος και τη ρύπανση μια και φαίνεται να έχουμε πρόβλημα σε ουσιαστικότερες και περισσότερο δραστήριες... συνομιλίες, και δεν αναφέρομαι —φυσικά— στις συνομιλίες του Κυπριακού! Στο σημείο αυτό πρέπει να προσεχθεί η μαζικότητα και το εύκολο της επικοινωνίας του κ. Τρίτη με... 7.000 άτομα συγχρόνως!

Δυστυχώς τα πράγματα χειροτέρεψαν περισσότερο όταν συνέχισα το διάβασμα της είδησης και διαπίστωνα ότι «στις ΗΠΑ, όπου ο ένας στους δέκα άντρες αδυνατεί ν' αποκτήσει απογόνους η περιεκτικότητα σε σπερματοζωάρια του σπερματικού του υγρού έχει μειωθεί στο μισό, ενώ παράλληλα εντοπίστηκαν μέσα σ' αυτό και ίχνη διαφόρων χημικών ουσιών καθώς και... εντομοκτόνων».

Πρέπει να ομολογήσω ότι η είδηση είναι σοβαρότατη ιδιαίτερα στα ζευγάρια που δεν έχουν ή δεν μπορούν να κάνουν παιδιά! Θα ήταν δυνατόν η πολιτεία, στα πλαίσια και στην αποκέντρωση, να διαφημίσει το γεγονός (... ουδέν κακόν αμιγές καλού!) κι έτσι να δεχθούν να μεταφερθούν στην επαρχία αρκετοί.

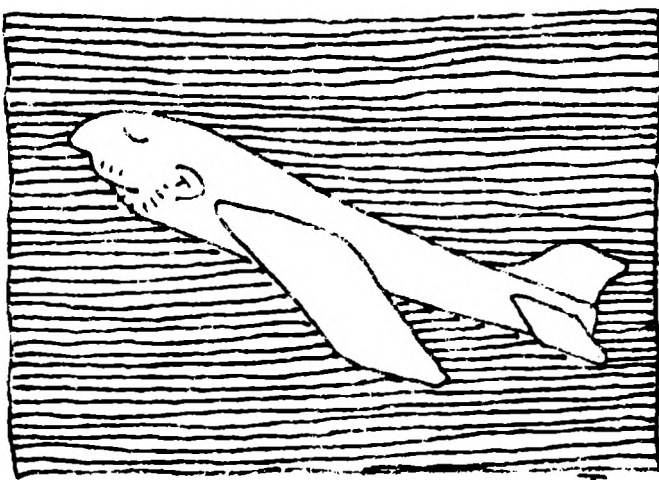
Ίσως πρέπει να γνωστοποιηθεί και στους διαμαρτυρόμενους για διωγμούς μετατιθεμένους υπαλλήλους του ΟΤΕ καθώς και στο προσωπικό της Αστυνομίας Πόλεων. Μια και στη συγκέντρωση για τους αγροφύλακες, όπως φαίνεται και από τις φωτογραφίες, ήταν οτιδήποτε άλλο εκτός από την συμπαθή αυτή τάξη, ίσως είναι σκόπιμο να στείλουμε όσους διαμαρτύρονται στην εξοχή να φυλάνε τους αγρούς οπότε —όταν η κομματική αστυνομία χτυπήσει την δημοκρατία— να πάρουν τις γκλίτσες τους και να ορμήσουν προκειμένου να σώσουν τα παιδάκια τους (... που αν μείνουν στην Αθήνα δεν θ' αποκτήσουν) από τον ερυθρό φασισμό.

Παράλληλα προς την αθρόα μετακίνηση του πληθυσμού προς την καθαρή ύπαιθρο μπορεί το γεγονός της στειρότητας να χρησιμοποιηθεί και σαν πόλος έλξης μια και ανδρικό αντισυλληπτικό χάπι ακόμη δεν έχει βρεθεί. Όσα ζευγάρια θέλουν να επιδίδονται στο sex χωρίς κίνδυνο τεκνοποίησης ας έρθουν να μει-

νουν στις προβληματικότερες από πλευράς νέφους περιοχές των Αθηνών χωρίς κανένα φόβο. Έτσι θα υπάρξει και κοινωνική αναβάθμιση σ' αυτές και συγχρόνως δεν θα διαμαρτύρονται οι ηθικοί λόγοι για την ελευθερία των εκτρώσεων που σήμερα είναι απαγορευμένες και ούτε οκτώ στις δέκα γυναίκες δεν την δοκίμασε.

Υπάρχουν όμως και άλλα κέρδη που με κατάλληλο σχεδιασμό μπορούν να προκύψουν. Αφού υπάρχει εντομοκτόνο στο σπέρμα μας τι καθόμαστε; Μπορεί να μην μπορούμε να κάνουμε παιδιά αλλά τουλάχιστον ας σκοτώνουμε... κατσαρίδες!

Ν. Σ. Μάργαρης

Στη Μαύρη Λίστα

Με μισόκλειστα τα μάτια είχες παραδοθεί στο ηδονικό ρούφηγμα των ακτίνων του ήλιου ενώ στ' αυτιά σου αντηχούσε το απαλό πάφλασμα της θάλασσας που πήγαινε μπρος - πίσω πάνω στην άμμο της ακρογιαλιάς βρέχοντάς σου με σταθερή συχνότητα τις άκρες των ποδιών σου. Μετά από πολλές προσπάθειες και μικροεκνευρισμούς που κράτησες για τον εαυτό σου κατάφερες να βρεις μια γωνιά, λίγο απόμακρη, με κάποιους συμβιβασμούς ως προς τη βολή σου αλλά που σε απομάκρυνε από το πολύβουο πλήθος των λουομένων, από το Γιωργάκη που 'κλαιγε γιατί τον έβρεξε η αδελφούλα του, από την έντονη μυρωδιά της καρύδας που αναδυόταν από το πλαδαρό σώμα της κυρίας που είχε ξαπλώσει κολλητά στην πρώτη σου θέση, από τις ακατάσχετες φλυαρίες της παρέας που πλατσούριζε στο ένα μέτρο νερό (είχες παρατηρήσει τότε κιόλας ότι οι συμπατριώτες σου στη συντριπτική τους πλειοψηφία δεν κολυμπούν αλλ' απλώς βρέχονται συζητώντας), από τους ευσταλείς νέους που έπαιζαν επιδεικτικά βόλεϋ μέσα στο νερό εκεί μπρος σου, από την καμακοκουβέντα των διπλανών σου με στόχο κάτι τουρίστριες ξαπλωμένες παρακάτω, από την μπάλα αυτών που 'παιζαν ρακέτες, από τό τεράστιο φορητό μαγνητόφωνο της εύθυμης παρέ-

ας που θεωρούσε δεδομένη τη συγκατάθεση όλων ή μάλλον δεν διανοούνταν ότι ίσως χρειαζόταν συγκατάθεση.

Τα μάζεψες λοιπόν, περπάτησες αρκετά και τη βρήκες τη γωνιά σου. «Αθανάτη Ελλάδα με τις ατέλειωτες ακρογιαλές σου» σκέφτηκες ενθουσιασμένος. «Έξη εκατομμύρια τουρίστες και εννιά εκατομμύρια Έλληνες μα ακόμα βρίσκεις το ήσυχο ακρογιάλι σου» μονολόγησες και εγκαταστάθηκες ευτυχισμένος στη νέα σου θέση. Ανακάλυψες μάλιστα κι άλλα πλεονεκτήματα όταν μπήκες να κολυμπήσεις. Δεν κινδύνευες από τα κρις - κραφτ, ούτε από τους ατζαμήδες του σέρφινγκ, ούτε από ψαροντουφεκάδες. Όλοι τους φαίνεται προτιμούν να γυροφέρνουν εκεί που έχει πολύ κόσμο.

Μετά από την πρώτη σου βουτιά λοιπόν, ξάπλωσες για τα καλά και χαϊρόσουν τον ήλιο και το αεράκι και την ησυχία σου. Μα ξαφνικά ακούστηκε ο θόρυβος μιας μηχανής που γινόταν όλο και πιο έντονος. «Κι εδώ μηχανάκια;», απόρησες κι ανακάθισες τρομαγμένος. Όμως ο θόρυβος πια σε ξεκούφαινε, γύρισες ψηλά κι αντίκρυσες το αεροπλάνο που 'σερνε πίσω του μια τεράστια διαφήμιση.

«Να, φασίστα!» το μούτζωσες με τα δυο σου χέρια έξαλλος. Στην επόμενη εναέρια διαφήμιση το μυαλό σου άρχισε να κατασκευάζει σενάρια αντιμετώπισης. Αφού πέρασες βιαστικά από το ακόντιο της Βερούλη (άλλη σύγχυση κι αυτή) και το πιστόλι της Κασούμη, ξέφυγες από τους Ολυμπιακούς και προχώρησες στις παιδικές σου αναμνήσεις. Μια διχάλα από το θάμνο παραδίπλα, το λάστιχο από τη μάσκα σου και ένα μεγάλο βότσαλο και η σφεντόνα ήταν έτοιμη μα η επόμενη διαφήμιση ήταν πιο ψηλά από τις δυνατότητές σου.

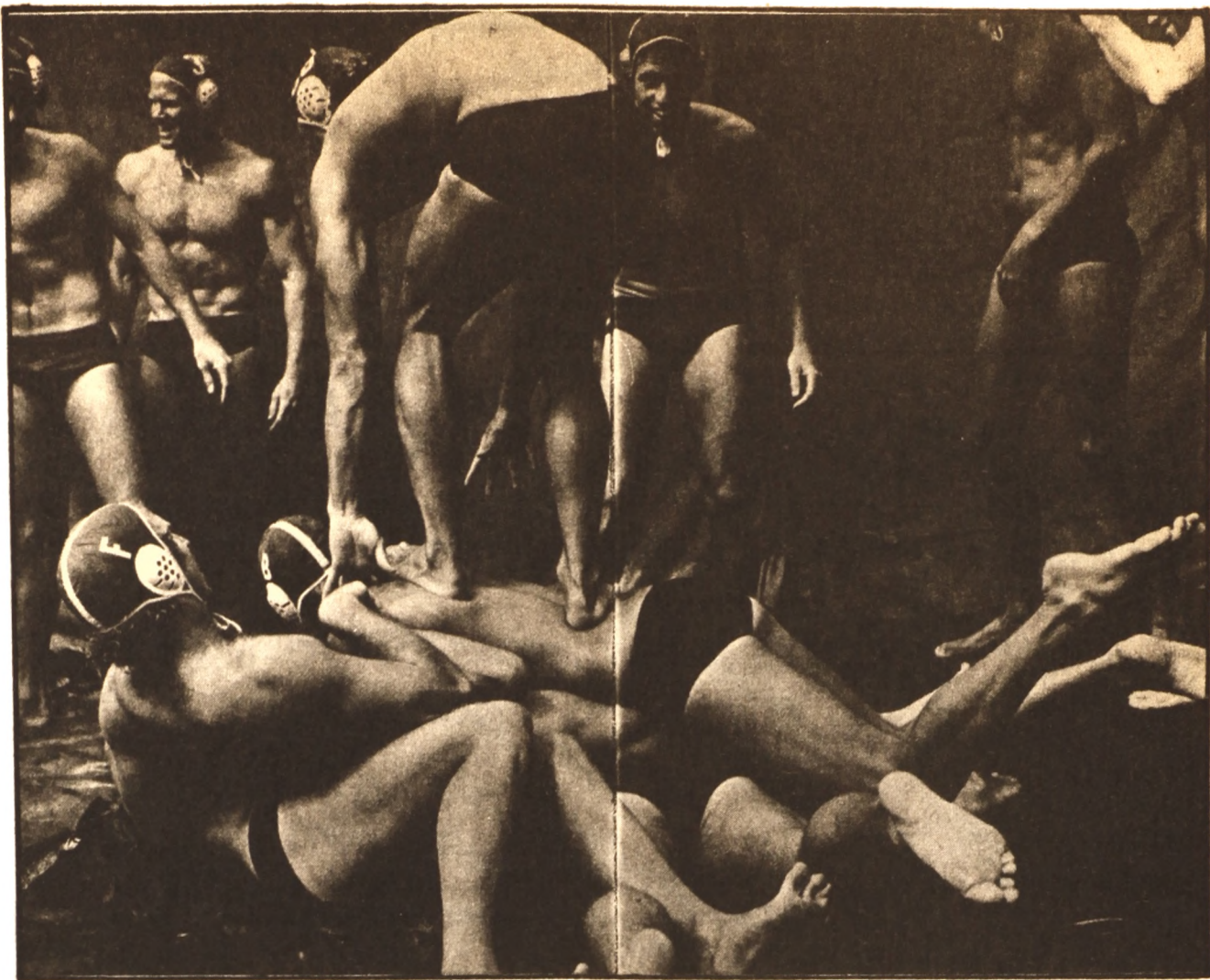
Τότε, σα θεία επιφοίτηση, σου 'ρθε στο νου η πολιτική σου παιδεία «Τι διάολο, τόσα χρόνια στο κόμμα κάτι μάθαμε...» μουρμούρισες. «Πρώτο στάδιο αγκιτάτσια, δεύτερο στάδιο συλλογή υπογραφών, τρίτο στάδιο δράση». Και ξεκίνησες πίσω προς την πολύβουη παραλία. «Η πιο πλατιά ενότητα όλων που συμφωνούν στο στόχο ανεξάρτητα από άλλες διαφορές» αντηχούσαν στ' αυτιά σου τα λόγια του καθοδηγητή σου. Και μ' ένα κομμάτι χαρτί άρχισες να μαζεύεις υπογραφές και από τη μαμά του Γιωργάκη και από την κυρία που μύριζε καρύδα, και από την παρέα με το μαγνητόφωνο, και από τα καμάκια, κι από τις τουρίστριες. Η κίνηση για το μπουκοτάρισμα των εναέριων καταπιεστών μας είχε ξεκινήσει.

Σπύρος Καβουνίδης

α2τοχο7

Μια κάμερα μέσα στο μυαλό

— σκέψεις για το πόλο — του Σωτήρη Κακίση —

● Είδατε που οι πρωτοπόροι αμερικάνοι, για να μεταδώσουν τους αγώνες πόλο της Ολυμπιάδας τους, εγκατέστησαν μια κάμερα μέσα στο νερό, μπας και αποκαλυφθούν τα σημεία και τα τέρατα που λαμβάνουν χώραν υπό την επιφάνειαν. Εμείς οι τηλε-τηλε-θεατές δεν είδαμε, βέβαια, τίποτα, όσο κι αν πανηγυρίστηκε το γεγονός από αδαείς σπορτκάστερς. Γιατί και στο πόλο, όπως σε κάθε άθλημα, σε κάθε ανθρώπινη εκδήλωση θα 'λεγαν κοινωνιολόγοι, κάθε τι φαίνεται τελικά, όλα βγαίνουν στη φόρα μοιραίως. Τίποτα δεν κρύβεται, αρκεί να 'χεις λίγο εξασκημένο μάτι. Λίγο μυαλό.

● Τι θέλω να πω; Θέλω να πω ότι ποτέ δεν κατάλαβα, όσα χρόνια έπαιξα πόλο, αλλά και μετά, τον θαυμασμό των ασχέτων με το κολύμπι για τα συμβαίνοντα υπό το νερό. Ούτε οι διαιτητές είχαν ποτέ πρόβλημα στο πόλο. Τα φάουλ, η ηθοποιία, το αντικανονικό παίξιμο είναι πάντα ζωγραφισμένα στα πρόσωπα των παικτών, ανάγλυφα στις κινήσεις, καθαρώτατα. Ακόμα και οι πράξεις αυτών που προτιμούν τα αίματα και τις νυχιές από την ανάταση ενός φαιρ-πλέν, δύσκολα γενικεύονται και δύσκολα υιοθετούνται. (Θα σημειώσω εδώ ότι μπορεί το 1956 στην Μελβούρνη να έγινε κατακόκκινη η πισίνα από τα αίματα στον τελικό ανάμεσα στην Ουγγαρία και στη Ρωσία που μόλις «είχε σώσει» τον σύμμαχό της στρατιωτικά, αλλά τότε δεν ήταν πια πόλο, ούτε ομαλή κοινωνική εκδήλωση).

● Στην Ελλάδα το άθλημα του πόλο

βρίσκεται σε εξαιρετικά ερμαφρόδιτη κατάσταση. Απ' τη μια, είναι το πιο επιτυχημένο διεθνώς ομαδικό μας σπορ, με ανελλιπείς συμμετοχές σε Ολυμπιάδες και μεγάλους αγώνες. Απ' την άλλη, το πρωτάθλημά μας είναι τόσο μονότονο και τόσο οπισθοδρομικό που δεν αξίζει να ασχολείται κανείς μαζί του. Μια τεράστια φθορά από σαιζόν σε σαιζόν κι από αγώνα σε αγώνα: Όλο και λιγότερο καλοί παίκτες, όλο και πιο κακό παιχνίδι, όλο και περισσότερο, υπερβολικό κολύμπημα.

● Η περίπτωση του Εθνικού, του μονίμου πρωταθλητή και ακτύπητου υπερόπτη, είναι και τραγική και αστεία. Σημαίνει τον μηδέν προγραμματισμό, την πλήρη παραίτηση, τη μελαγχολία. Αστεία είναι γιατί ο Εθνικός σαν να 'ρχεται από άλλη χώρα. Χώρα με μυαλό, ψυχραιμία, μέτρο. Σαν να παίζει αναγκαστικά και παγιδευμένος τον σκληρό «λευκό κλόουν» του Φελλίνι, τη Μαμά, τον Καλλιτέχνη, τον Πάπα. Και σαν να παίζουν όλοι οι άλλοι τον «παλιάτσο», τον μέτριο όμως «παλιάτσο» που δεν έχει καμία ελπίδα, ως Τσάπλιν ή ως Πικασσό, να του την φέρει στο τέλος.

● Ένα άλλο ωραίο στο ελληνικό πόλο είναι οι υψηλού επιπέδου διαιτητές που παράγουμε. Εδώ, το επίπεδο της διαιτησίας δεν συμβαδίζει καθόλου με το επίπεδο του πρωταθλήματος, όπως θα μπορούσαμε να πούμε για το μπάσκετ π.χ. Ο Τσαντάς, ο Θεοδωρακόπουλος, ο Πατλάκας, ακόμα κι ο Παναγάκος είναι ανάλογοι του Εθνικού, συγκροτούν τη δικιά τους καλή ομάδα, και

στον διεθνή χώρο, ιδίως με τον Τσαντά, έχουν να επιδείξουν σημαντικότερες επιτυχίες.

● Μια και είπα ονόματα, παρασύρομαι τώρα και δεν μπορώ να μη δηλώσω ότι παίκτες σαν τον Κώνστα, τον πατέρα Γαρυφαλλο, τον Θεοδωρακόπουλο, τον Κουβεγιετόπουλο, τον Αγγουρίδη και τους άλλους που οι πιο παλιοί από μένα θαύμασαν, δεν υπάρχουν τώρα. Ακόμα κι ο τέρας θελήσεως Αρώνης οπωσδήποτε δεν μπορεί να τα βάλει με τέτοιες προσωπικότητες.

● Και φθάνουμε στην κεντρική μου ιδέα: Γιατί δεν μπορούν οι σημερινοί; Γιατί, απαντώ, οι δικές τους προσωπικότητες δεν θα ολοκληρωθούν ποτέ όσο επιμένουν να αφήνουν την καρδιά και τη φαντασία στα αποδυτήρια. Ο μόνος τρόπος να πάνουν να το κάνουν αυτό είναι το μυαλό. Το μυαλό τους πρέπει να δουλέψει.

● Μόνο αν οι παίκτες πρώτοι οπλιστούν κι αναθαρρέψουνε όπως πρέπει, μόνο τότε θα γεφυρωθεί και το χάσμα ανάμεσα σ' αυτούς και στους παράγοντες, ανάμεσα σ' αυτούς και στους προπονητές τους, ανάμεσα σ' αυτούς και τον κόσμο, ανάμεσα σ' αυτούς και στον εαυτό τους.

● (Μπορεί να μην κατάφερα να γίνω πολύ κατανοητός σήμερα. Οι σκέψεις μου δεν έχουν κλασική δομή. Κι αυτό συμβαίνει γιατί το πόλο το αγαπάω και είμαι αδύναμος να το αντιμετωπίσω νηφάλια. Γιατί εγώ είδα μέσα απ' το νερό πόσο μας ταιριάζει σαν άθλημα, πόσες ελπίδες είχαμε και πόσο διαψεύστηκαν εκείνες οι ελπίδες).

Οι σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλλας

Μια ιστορική επέτειος για τους Άραβες

του Μιχ. Ν. Ράπτη

Πάνε δυο χρόνια από τότε που σημειώθηκαν στο Λίβανο οι σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλλας, τους δυο παλαιστινιακούς συνοικισμούς στην Δυτική Βηρυτό.

Σ' ολόκληρο τον αραβικό κόσμο η ημερομηνία αυτή θεωρείται τώρα ιστορική, και δεν πρόκειται γρήγορα να ξεχαστεί.

Το αθώο αίμα που χύθηκε εκεί έβαψε ανεξίτηλα το λάβαρο ιδίως των πιο ριζοσπαστικών αραβικών κύκλων, κι έγινε σύμβολο της απόφασής τους να συνεχίσουν τον αγώνα έως την πλήρη δικαίωση των εθνικών δικαιωμάτων του παλαιστινιακού λαού.

Ασυγχώρητο σφάλμα διέπραξαν οι σιωνιστές ηγέτες του Ισραήλ, επιτρέποντας, συμβάλλοντας σ' αυτή τη σφαγή την πιο εκτεταμένη και την πιο αποτρόπαια στην μακριά αλυσίδα της αιματηρής βίας που συστηματικά ασκούν και επαυξάνουν κάθε φορά εναντίον των Παλαιστινίων.

Είναι βέβαια μοναδικό παράδειγμα στην ιστορία λαού επί χιλιετηρίδες κατατρεγμένου, που από συστηματικό θύμα δημίων κάθε λογής, μετατράπηκε ο ίδιος σε δήμειο άλλου λαού κατατρεγμένου. Ότι από τους Εβραίους που τόσο υπέφεραν ήδη πριν από τον Χίτλερ, και προς τους οποίους πήγαινε αυθόρμητα η συμπάθεια και η συμπράταση κάθε δημοκράτη, κάθε επαναστάτη, βγήκε αυτό το φαρμακρό άνθος που λέγεται σιωνισμός και το θεοκρατικό του κρατίδιο αποτελεί μια από τις πιο παράδοξες μεταμφιέσεις της διαλεκτικής της ιστορίας. Που εξηγείται βέβαια, αλλά δεν ικανοποιεί, τόσο παράδοξη και τερατώδης κατάντησε.

Οπωσδήποτε, οι σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλλας εγγράφονται στο μακρύ μαρτυρολόγιο του παλαιστινιακού λαού, από τότε που με την βία οι σιωνιστές απεφάσισαν και επέβαλαν την ίδρυση του κρατιδίου τους πάνω σε έδαφος, κατοικούμενο επί αιώνες από μια αναμφισβήτητη πλειοψηφία φτωχών Αράβων.

Οι σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλλας είναι το αποκορύφωμα της εισβολής του

Λιβάνου που άρχισε στις 6 Ιουνίου 1982.

Η εισβολή αυτή είχε προετοιμαστεί από καιρό και απέβλεπε κυρίως στο να εξαναγκάσει όχι μόνο την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΛΡ), αλλά και την πλειοψηφία του Παλαιστινιακού πληθυσμού στο Λίβανο (500.000 περίπου) να εγκαταλείψουν αυτή τη χώρα.

Έτσι η σιωνιστική κυβέρνηση του Ισραήλ πίστευε ότι θα μπορούσε μετά να προχωρήσει καλύτερα στην αφομοίωση του αραβικού πληθυσμού στο κράτος τους και στα κατεχόμενα αραβικά εδάφη της δυτικής όχθης του Ιορδάνη και της Γάζας, στα πλαίσια ενός μεγαλύτερου ακόμα Ισραήλ.

Σε καμιά περίπτωση δεν αντιμετωπίστηκε, όπως ούτε και τώρα, η ίδρυση Παλαιστινιακού μικρό-κράτους στα κατεχόμενα αραβικά εδάφη.

Η όλη διεξαγωγή της εισβολής του Λιβάνου δείχνει καθαρά ότι σκοπός του Ισραήλ ήταν όχι η κατάκτηση του Λιβάνου, αλλά η έξοδος των Παλαιστινίων από τη χώρα αυτή, ώστε ν' αποκλειστεί οποιαδήποτε ουσιαστική αυτοδυναμία των Παλαιστινίων στα κατεχόμενα εδάφη, που προορίζονται να ενταχθούν κι αυτά στο σιωνικό κράτος.

Η έκταση και το μέγεθος της βίας και τρομοκρατίας που χρησιμοποιήθηκαν κατά την εισβολή από τις αρχές Ιουνίου 1982 έως τις σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλλας (στις 16 και 17 Σεπτεμβρίου) είχαν σαν στόχο, ακριβώς αυτό: να εξαναγκάσουν τόσο την Ο.Α.Π. όσο όμως και τον παλαιστινιακό πληθυσμό να φύγουν ηττημένοι και τρομοκρατημένοι από την τελευταία αραβική χώρα στην οποία είχαν βρει κάποιο ευνοϊκό και σχετικά ασφαλές καταφύγιο.

Το Ισραήλ κινητοποίησε γι' αυτό το σκοπό στρατιωτικά μέσα, χωρίς σύγκριση με κείνα που διέθεταν οι «τρομοκράτες» Παλαιστίνιοι και που είχαν σαν αποτέλεσμα περί τις 20.000 νεκρούς και 30.000 τραυμα-

τίες στις γραμμές των Παλαιστινίων και των Λιβανέζων, κι αυτό κατά τους μετρίστερους άλλωστε υπολογισμούς. Απλώς ήταν δύσκολο, αν όχι αδύνατο για οποιονδήποτε να καταμετρήσει αυτούς που θάφτηκαν κάτω από τα ερείπια, που εξαφανίστηκαν, ή που πληγωμένοι απέφυγαν την καταγραφή τους στα νοσοκομεία κτλ.

Στον αριθμό αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται τα θύματα της Σάμπρα και της Σατίλλας. Από τη μεριά τώρα των Ισραηλίων (κατά την ίδια την αστυνομία τους) τα θύματα δεν ξεπέρασαν τους 282!

Σπίτια, χωριά, συνοικισμοί ολόκληροι, σχολεία, νοσοκομεία, καταστράφηκαν σε μια προγραμματισμένη προσπάθεια εξαναγκασμού των Παλαιστινίων να εγκαταλείψουν πανικόβλητοι τον Λίβανο. Ο σκοπός αυτός εξηγεί γιατί η τάχα περιορισμένη αρχική «αμυντική» επιχείρηση «Ειρήνη στη Γαλιλαία» ξεπέρασε τα 40 χιλ. λιβανικού εδάφους κι έφερε τον Στρατό του Ισραήλ στις πόρτες της Βηρυτού.

Εκεί διαδραματίστηκε η κύρια σύγκρουση με την Ο.Α.Π. και τον παλαιστινιακό πληθυσμό.

Μπροστά στην απροσδόκητη αντίσταση που συνάντησαν οι Ισραηλινοί από τις 9 έως τις 11 Ιουνίου δεν αποτόλμησαν την εισβολή στην πρωτεύουσα όπως το είχαν προσχεδιάσει. Αρκέστηκαν να την πολιορκήσουν, και να την βομβαρδίσουν επιλεκτικά ελπίζοντας ότι από τις στερήσεις (νερού, ηλεκτρισμού, τροφίμων) και την τρομοκρατία των καταστροφών, οι Παλαιστίνιοι θα εγκατέλειπαν κάθε αντίσταση, και θα έφευγαν πανικόβλητοι. Επί δύο μήνες 400.000 κάτοικοι της Δυτικής Βηρυτού έζησαν μέσα σε πραγματική κόλαση, συνοικίες ολόκληρες, σχολεία, νοσοκομεία καταστράφηκαν, και 7.000 τουλάχιστον άτομα έχασαν τη ζωή τους.

Στις 2 Σεπτεμβρίου η Ο.Α.Π., έφυγε από τη Βηρυτό, και ο Λιβανικός Στρατός, διαδεχόμενος τους Γάλλους, Αμερικανούς και Ιταλούς που ετοίμαζαν τις βαλίτσες

ους, άρχισε να προχωρεί προς τη Δυτική Βηρυτό, και τους συνοικισμούς των Παλαιστινίων.

Στις 11 Σεπτεμβρίου οι κάτοικοι της Σάμπρα και της Σατίλλας περίμεναν ήσυχοι τον ερχομό των Λιβανέζων στρατιωτών.

Οι αρχηγοί των Μουσουλμάνων Σουνιτών είχαν ήδη παραδεχθεί την εκλογή του Μπεσίρ Τζαμαγιέλ σαν Πρόεδρο του Λιβάνου, που σε αντάλλαγμα είχε υποσχεθεί κάποια τάξη σ' ολόκληρη την πρωτεύουσα. Την Τρίτη 14 Σεπτεμβρίου μια τεράστια βόμβα τοποθετημένη στη στέγη του προεδρικού μεγάρου το ανατίναξε ολόκληρο κι έθεσε πρόωρο τέρμα στη ζωή και τη δράση του πολυθρύλητου Μπεσίρ, που είχε αρχίσει με τον τρόπο του να αντιστέκεται κάπως στα σχέδια του Ισραήλ και να το ενοχλεί.

Ευθύς μετά η αναχώρηση η δυάδα του Μπεγκίν-Σαρόν έδωσε διαταγή να προελάσει ο Ισραηλινός Στρατός στη Δυτική Βηρυτό, για να ξεκαθαρίσει από τους τελευταίους Παλαιστίνιους «τρομοκράτες».

Ήταν το σύνθημα για την προετοιμασία των σφαγών της Σάμπρα και της Σατίλλας.

Στις 3-30 το πρωί της Τετάρτης σε μια κοινή συνάντηση του στρατηγού Ραφαέλ Εϊτάν αρχηγού του Ισραηλινού Επιτελείου Στρατού, του στρατηγού Αμίν Ντρόρι αρχηγού, του ισραηλινού Στρατού του Βορρά, και του γενικού Επιτελείου των Χριστιανών Φαλαγγιτών, η «είσοδος στους συνοικισμούς (της Σάμπρα και της Σατίλλα) μνημονεύτηκε» σύμφωνα με τη κατάθεση αργότερα του Σαρόν στο Κνεσσέτ.

Πέμπτη πρωί 16 Σεπτεμβρίου ο ισραηλινός στρατός περικύκλωσε τους δύο συνοικισμούς και απαγόρευσε κάθε έξοδο ή είσοδο σ' αυτούς. Περί την Πέμπτη το απόγευμα έως 1.500 φαλαγγίτες χριστιανοί και Μουσουλμάνοι του περίφημου ταγματάρχη Χαντάτ, που οι Ισραηλινοί χρησιμοποιούσαν στο Νότιο Λίβανο) συγκεντρώθηκαν στο αεροδρόμιο της Βηρυττού και από εκεί ξεκίνησα προς τους δύο Παλαιστινιακούς συνοικισμούς. Η σφαγή άρχισε τη νύχτα της Πέμπτης προς την Παρασκευή. Οι Ισραηλινοί με φωτοβολίδες σ' όλη τη διάρκεια της τραγικής νύχτας, φώτιζαν τα δυο μαρτυρικά στρατόπεδα για να μπορέσουν οι φαλαγγίτες «γρηγορότερα» και «καλύτερα» ν' αποτελειώσουν το έργο τους.

Ένας μάρτυρας της σκηνής λέει «ποτέ σ' ολόκληρη τη διάρκεια της πολιορκίας της Βηρυτού δεν είδα τέτοιο λαμπρό ουρανό πάνω από τους συνοικισμούς. Ήταν σαν ολόφωτο στάδιο σε αγώνα ποδοσφαίρου».

Ο Χιρς Γούντμον, στρατιωτικός ανταποκριτής της ισραηλινής εφημερίδας Jerusalem Post μαρτυρεί ότι περί τις 11 τη νύχτα της Πέμπτης είδε τηλεγράφημα σταλμένο από τον φαλαγγίτη αρχηγό των δημίων στο συνοικισμό της Σατίλλας προς το ισραηλινό αρχηγό της Ανατολικής Βηρυτού που ανέφερε: «Μέχρι στιγμής έχουμε σκοτώσει 300 πολίτες και τρο-

μοκράτες».

Σύμφωνα με τον Σαρόν ο στρατηγός Ντρόρι διέταξε τους Φαλαγγίτες να σταματήσουν τη σφαγή στις 11 το πρωί της Παρασκευής.

Αλλά πολλαπλές μαρτυρίες έκτοτε διαβεβαιώνουν ότι η σφαγή συνεχίστηκε μέχρι τη νύχτα της Παρασκευής προς το Σάββατο, σε μικρότερη ίσως κλίμακα γιατί στο μεταξύ οι Παλαιστίνιοι είχαν αρχίσει να αντιστέκονται, ενώ έξω πολλαπλασιάζονταν οι πληροφορίες και οι αντιδράσεις σχετικά με το τι συνέβαινε στους δυο συνοικισμούς.

Το πρωί του Σαββάτου απεσταλμένοι της Αμερικανικής Πρεσβείας επί τόπου διεπίστωσαν την έκταση της σφαγής και ειδοποίησαν, τους ανωτέρους τους.

Η Επιτροπή Μακ Μπράιντ που ερευνήσε διεξοδικά και αντικειμενικά την υπόθεση στηριζόμενη στους αριθμούς του Ερυθρού Σταυρού υπολογίζει σε 2.750 τα άτομα που δολοφονήθηκαν αλλά προσθέτει ότι πολλά πτώματα, θάφτηκαν γρήγορα από τους ίδιους τους Φαλαγγίτες για να μειωθεί ο αριθμός των θυμάτων.

Ο ισραηλινός δημοσιογράφος Άμνον Καπελιούκ που ασχολήθηκε με το θέμα (στο πολύκροτο βιβλίο του «Έρευνα για μια σφαγή») υπολογίζει ότι σ' ένα σύνολο πληθυσμού των δύο συνοικισμών από 20.000 άτομα, 3.000 έως 4.000 σφαγιάστηκαν μέσα στις 40 περίπου ώρες που κράτησε το δράμα.

Κατά τον ίδιο δημοσιογράφο η ενοχή του Ισραήλ στην προπαρασκευή και καθοδήγηση της σφαγής είναι ολοφάνερη.

Το Ισραήλ επέτρεψε την είσοδο των Φαλαγγιτών στους συνοικισμούς που το ίδιο είχε προηγουμένα περικυκλώσει, ξέροντας πολύ καλά τι ακριβώς θα συνέβαινε.

Σε καμιά στιγμή δεν τους αναχαίτισε, αλλά αντίθετα τους κάλυψε έως ότου αποτελειώσουν την αποστολή τους, δηλαδή να σφαγιάσουν τον μεγαλύτερο δυνατό α-

ριθμό από Παλαιστίνιους, ώστε να τρομοκρατήσουν το σύνολό τους να φύγουν, τόσο από τη Βηρυτό, όσο και από ολόκληρο τον Λίβανο.

Είναι βέβαια προς τιμήν ενός μέρους του πληθυσμού του Ισραήλ ότι μόλις έγινε γνωστή η έκταση και η φρίκη της σφαγής 400.000 περίπου κάτοικοι της χώρας διαδήλωσαν κατά της κυβέρνησης του Μπεγκίν-Σαρόν, και τον εξανάγκασαν να διορίσει μια «Δικαστική Επιτροπή Έρευνας».

Η Επιτροπή αυτή («Επιτροπή Καχάν») αναγνώρισε την ενοχή «υψηλά ιστάμενων» στην κυβέρνηση και τον Στρατό ατόμων αλλά σε καμιά περίπτωση δεν συνέδεσε την είσοδο του ισραηλινού Στρατού στη Βηρυτό με την προετοιμασία της σφαγής, ή δεν κατήγγειλε το απαράδεκτο της συμμαχίας του Στρατού με τους Φαλαγγίτες για την πραγματοποίηση τέτοιας σφαγής οπωσδήποτε η εισβολή του Λιβάνου αποδείχτηκε ένα πραγματικό φιάσκο για το Ισραήλ σε όλους τους τομείς.

Τα χτυπήματα που δέχτηκε η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης υπήρξαν σοβαρά, αλλά δεν την έθεσαν οριστικά εκτός μάχης ή στο περιθώριο.

Πιο επικίνδυνα γι' αυτήν υπήρξαν τα χτυπήματα που δέχτηκε αργότερα από τη διάσπαση στις γραμμές της και τον ρόλο που συνεχίζει να παίζει η Συρία του Ασάντ.

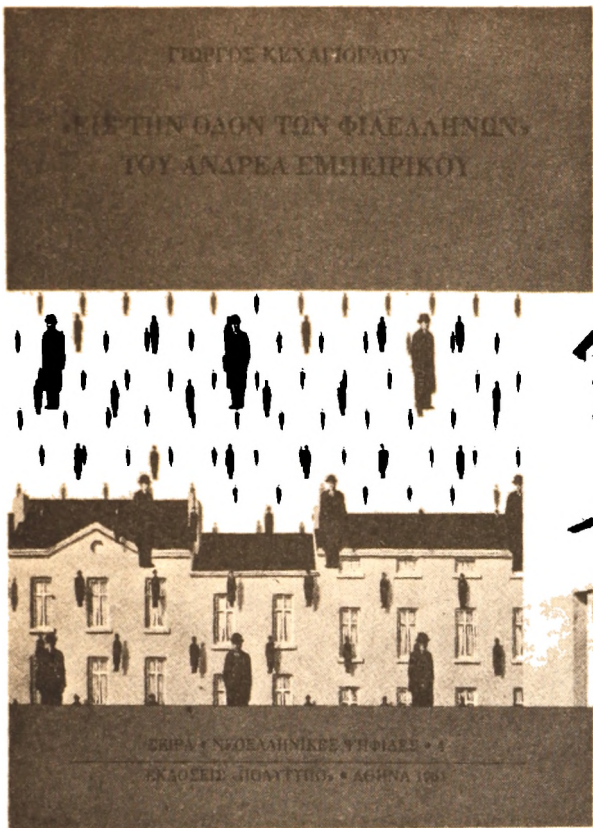
Ο ρόλος αυτός σχετικά με τον Λίβανο, και τους Παλαιστίνιους δεν είναι καθαρός. Επιθυμεί ο Ασάντ μια δικιά του ολότελα Παλαιστινιακή Οργάνωση, πρόσθετο εργαλείο στα σχέδιά του για μια «Μεγάλη Συρία» στην οποία ένα μέρος τουλάχιστον του Λιβάνου θα 'ναι άμεσα ή έμμεσα ενταγμένο, ενώ ένα άλλο μέρος θα ελέγχεται από το Ισραήλ;

Σε μια τέτοια περίπτωση η εισβολή του Λιβάνου θα εντάσσονταν σ' ένα σχέδιο,

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

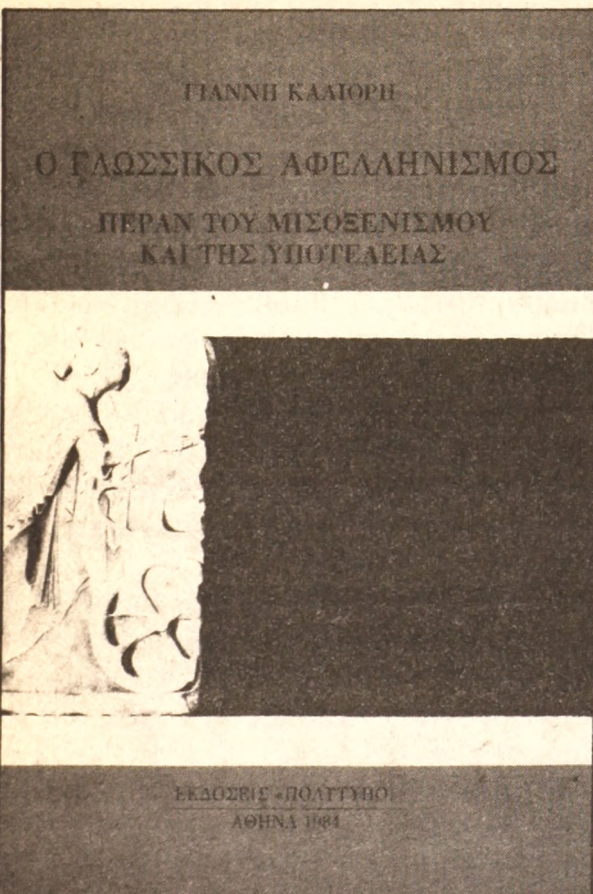
ΣΕΙΡΑ:

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
 «ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ»
 του Ανδρέα Εμπειρίκου.
 Μία ανάγνωση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΙΟΡΗ
Ο ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ ΜΙΣΟΞΕΝΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΕΛΕΙΑΣ

σε τελευταία ανάλυση, διαμελισμού της χώρας άμεσα ή έμμεσα προς κοινό όφελος της Συρίας και του Ισραήλ. Αλλά τέτοια «μακιαβελλική» ερμηνεία των γεγονότων ίσως ξεπερνά τις πραγματικές προθέσεις του Ασάντ, που θεωρεί ότι ενεργεί σαν Άραβας εθνικιστής για λογαριασμό του συνόλου του Αραβικού Έθνους.

Το Ισραήλ πάντως δεν κατόρθωσε να εξουδετερώσει την ΟΑΠ ούτε να φοβίσει και να διώξει τους Παλαιστίνιους από τον Λίβανο. Αντίθετα ο πόλεμος και η κατοχή κατέστρεψαν τόσο την ευκίνησία του όσο και την εθνική εσωτερική του ηθική συνοχή.

Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι η σημερινή κρίση ηγεσίας και Κυβέρνησης που επικρατεί στο Ισραήλ, και η ταραγμένη συνείδηση ενός τμήματος του πληθυσμού. Αλλά ούτε και η Συρία του Ασάντ κατορθώνει να «ειρηνεύσει» τον Λίβανο, όσο παραγνωρίζει αφ' ενός την ανεξαρτησία της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης, και αφ' ετέρου τις βαθιές κοινωνικο-πολιτικές αλλαγές που συντελέστηκαν τα τελευταία χρόνια στο Λίβανο.

Οι αλλαγές αυτές μετέφεραν το βάρος από τις χριστιανικές, στις αραβικές μουσουλμανικές μάζες της χώρας και τους Δρούζους, που έμαθαν να αυτοοργανώνονται, και ν' αυτοδιοικούνται, με τα όπλα στο χέρι.

Τελικά πρόκειται για εξελίξεις που θα ενισχύσουν και πάλι την υπόθεση των Παλαιστινίων όσο αναγκαία και αν είναι επίσης μια πραγματική δημοκρατικοποίηση της ΟΑΠ και ένας νέος στρατηγικός και τακτικός αναπροσανατολισμός της με βάση τα διδάγματα μιας τόσο πλούσιας πείρας.

Οι σφαγές της Σάμπρα και της Σατίλλας ριζοσπαστικοποίησαν ακόμα περισσότερους τους Παλαιστίνιους αλλά και πλατιά λαϊκά στρώματα στο σύνολο του Αραβι-

κού Κόσμου.

Όπως κάθε επέτειο αυτών των σφαγών έτσι και φέτος στα τζαμιά, τα Σχολεία, και τα Πανεπιστήμια οι νέες γενεές των Αράβων συγκεντρώνουν τις προσευχές και την σκέψη τους πάνω σε μια από τις συγκλονιστικότερες σελίδες της πρόσφατης ιστορίας τους, γραμμένη με το αίμα από τα θύματα της Σάμπρα και της Σατίλλας.

Εύχεται κανείς έστω και αργά η αιωνιστική αδιαλλαξία που οδηγεί αλλιώς σε πραγματικά νέο ολοκαύτωμα, να ενδώσει πια, αφήνοντας έγκαιρα τη θέση σε μια γρήγορη δίκαιη λύση του παλαιστινιακού ζητήματος. Αν και η πληγή που άφησαν οι σφαγές της Σαμπρά και της Σατίλλας είναι δυστυχώς από εκείνες που χρειάζονται μεγάλο χρόνο για να επουλωθούν στην μνήμη των λαών.

M. N. Ράπτης

Σημείωση: Η βιβλιογραφία γύρω από την εισβολή του Λιβάνου και τις σφαγές ολοένα και πυκνώνει.

Πέρα από τα πολυάριθμα άρθρα στον διεθνή Τύπο στο διάστημα του πολέμου, και ιδιαίτερα εκείνα που δημοσιεύτηκαν στο ίδιο το Ισραήλ, τα σημαντικότερα έκτοτε ντοκουμέντα είναι η έκθεση της Επιτροπής MacBride, η έκθεση της Επιτροπής Kahane η έκθεση για λογαριασμό της Russell Foundation, και τα ακόλουθα έργα: The battle of Beirut: Why Israel invaded Lebanon, by Martin Jansen (London Zed Press 1982)

The Longest War by Jacobo Timerman (London 1982)

La Revue d' Etudes Palestiniennes (Paris)

Enquête sur un massacre par Amnon Kapeliouk (Paris 1982)

The Invasion of Lebanon στην Επιθεώρηση «Race and Class»

(Άνοιξη 1983 στις εκδόσεις Russell Press Nottingham England).

Αναταραχές στο τουρκικό Κουρδιστάν

του Φρίξου Αστερίδη

Στις 15 Αυγούστου, όχι περισσότεροι από 10 Κούρδοι αυτονομιστές, μέλη της αντάρτικης οργάνωσης «ΑΠΟ», χωρισμένοι σε δύο ομάδες, πραγματοποίησαν επιθέσεις εναντίον των μικρών πόλεων Έρουχ και Σέμντιλλη.

Στόχος τους τα φυλάκια της χωροφυλακής, οι χώροι ψυχαγωγίας καθώς και τα σπίτια των αξιωματικών, οι δοτοί Δήμαρχοι και οι παράγοντες του κυβερνώντος κόμματος.

Η πράξη όμως αυτή των Κούρδων δεν έχει μόνο εκδικητικό ή προειδοποιητικό χαρακτήρα. Αποτελεί ίσως «πρόβα τζενεράλε» για μια μεγαλύτερη επιχείρηση που στόχο της θα έχει τα διυλιστήρια του Μπάτμαν και τον αγωγό που μεταφέρει τα πετρέλαια του Κιέρκιουκ και της Μουσούλης (Ιράκ) σε τουρκικό λιμάνι της Μεσογείου. Απόδειξη ότι, αμέσως με την εκδήλωση της επιχείρησης, στα δύο αυτά στρατηγικά σημεία εφαρμόστηκαν μέτρα αυξημένης επαγρύπνησης.

Για να μπορέσει η Τουρκία να αντιμετωπίσει την περιορισμένη αυτή επίθεση οργάνωσε ολόκληρη πολεμική επιχείρηση. Κινητοποιήθηκε η 7η στρατιά που εδρεύει στο γειτονικό Ντιάρμπακιρ. Επανδρώθηκε από τις άλλες κοντινές μονάδες και ενισχύθηκε με πολεμικό υλικό. Επιστρατεύθηκαν μάλιστα φορτηγά και μεγάλα μηχανήματα (εκσκαφείς κ.ά.) που ανήκουν σε ιδιώτες. Στην όλη επιχείρηση μετέχουν χωροφύλακες, αλεξιπτωτιστές, μονάδες ειδικών καταδρομών καθώς και ελικόπτερα τελευταίου τύπου σαν κι αυτά που χρησιμοποιήσαν οι Αμερικανοί στο Βιετνάμ. Την επιχείρηση που γίνεται με την επωνυμία «Επιχείρηση περιορισμένων στόχων: Τελειωτικό κτύπημα» διευθύνει ο διοικητής της 7ης στρατιάς Αντιστράτηγος καγιά Γιαζγκάν. Την πρώτη όμως φάση επέπτευσαν ο διοικητής του Β' Σώματος στρατού στρατηγός Αντνάν Ντογού, ο Διοικητής Χωροφυλακής στρατηγός Μεχμέτ Μπουϊρούκ και ο ίδιος ο Γενικός Επιτελάρχης Στρατηγός Νετζντέτ Ουρούγ.

Η φάση αυτή κράτησε τρεις μέρες, από 23-25 Αυγούστου, περιέλαβε τις επαρχίες Ντιάρμπακιρ, Σιρτ, Χακκιάρι και Βαν και τέλος, ανακοινώθηκε ότι αποκαταστάθηκε η τάξη. Στον ξένο τύπο εμφανίσθηκαν δημοσιεύματα σύμφωνα με τα οποία η επιχείρηση επεκτάθηκε πέραν των τουρκικών συνόρων σε περσικά και ιρακινά εδάφη. Ωστόσο, η πληροφορία διαψεύθηκε από τους Τούρκους επισήμους.

Η δεύτερη, όμως, φάση της επιχείρησης «τελειωτικό κτύπημα» συνεχίζεται και φαίνεται ότι θα συνεχισθεί για αρκετό ακόμη διάστημα. Ίσως διακοπεί μόνο αναγκαστικά από τον χειμώνα που δεν αργεί στην περιοχή αυτή. Οι μονάδες του τουρκικού στρατού βρίσκονται στις επαρχίες Σιρτ και Χακκιάρι και κυρίως στις ορεινές περιοχές Τζίλο (υψόμετρο 4.168 μ.) και Χέ-

Κούρδοι κατά τη σύλληψή τους από τον τουρκικό στρατό.

ρακολ (2.943 μ.). Εχθρικό για τους τούρκους στρατιώτες το έδαφος με τις αμέτρητες σπηλιές του προσφέρει μεγάλη φυσική κάλυψη στους Κούρδους που ξέρουν καλά την περιοχή. Αξίζει να θυμηθούμε ότι το 1925 στην εξέγερση των Κούρδων με επικεφαλής τον Σεϊχ Σαϊτ, μόνο δύο Κούρδοι πολεμιστές είχαν κατορθώσει να καθελώσουν ολόκληρο σύνταγμα για ολόκληρες ώρες.

Τα νέα όμως που παρόλη τη λογοκρισία των Τούρκων έρχονται από τα χωριά και τις μικρές πόλεις είναι τρομερά. Συνελήφθησαν περισσότερα από τριακόσια άτομα, γίνονται μπλόκα, κυκλώνονται χωριά και συλλαμβάνονται φίλοι και συγγενείς των υπόπτων ή όσοι έχουν σχέσεις μαζί τους. Κρατούνται όσοι κυκλοφορούν δίχως να έχουν την ταυτότητά τους. Εξαναγκάζονται οι πολίτες να κάνουν τους οδηγούς στα αποσπάσματα και να τα οδηγούν στις πιθανές κρυψώνες των ανταρτών. Ήρθε στη δημοσιότητα η θλιβερή ιστορία του 58χρονου Ομέρ Μπεκτάς ο οποίος εξαναγκάστηκε να παραδώσει το ι-

διο του το παιδί, τον 22χρονο Ισμέτ. Το γεγονός προπαγανδίστηκε από τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης και τον ελεγχόμενο Τύπο σαν εθελοντική πράξη, προτρέποντας και άλλους να τον μιμηθούν. Τα αποσπάσματα που περιπολούν στα βουνά κουβαλούν μαζί τους ακόμη και τα ανήλικα παιδιά των ανταρτών ή των συγχωριανών τους για σιγουριά.

Φαίνεται, όμως, ότι παρ' όλα αυτά, ο τακτικός τουρκικός στρατός έχει υποστεί σημαντικές απώλειες. Η ειδική υγειονομική μονάδα που μεταφέρθηκε από το Ντιάρμπακιρ στην περιοχή λέγεται ότι εργάζεται επί 24ώρου βάσεως.

Τα ξένα πρακτορεία πάντως σημειώνουν, ιδιαίτερα το γεγονός ότι η επιχείρηση αυτή της Τουρκίας εναντίον των Κούρδων, ξεκίνησε σχεδόν ταυτόχρονα με ανάλογη της Περσίας, η οποία εκδηλώθηκε κοντά στα τουρκικά σύνορα.

Είναι γνωστό ότι στην περιοχή αυτή των συνόρων Τουρκίας - Περσίας - Ιράκ ζουν περί τα 25 εκατομμύρια Κούρδοι. □

Τα αποσπάσματα που περιπολούν στα βουνά κουβαλούν μαζί τους ακόμα και τα ανήλικα παιδιά των ανταρτών ή των συγχωριανών τους για σιγουριά!

Επιστροφή από τις Κυκλάδες

του Κωστή Χατζημιχάλη

Νάξος --καλοκαίρι του '84: τουρισμός, συνωστισμός, γυμνισμός και ανεπτυγμένος καπιταλισμός.

Ο Γιώργος λειτουργεί το εστιατόριό του μόνο τα βράδια από Πάσχα μέχρι Σεπτέμβρη κι έχει καθαρό κέρδος περίπου 2,5 εκατ. το χρόνο. Ο Νίκος που υπερηφανεύεται κι αυτός για τα κέρδη του (γύρω στα 4 εκατ. τη σαιζόν από ένα μπαρ και ένα εστιατόριο) πηγαίνει κάθε χρόνο 3 μήνες διακοπές στο εξωτερικό, κατά προτίμηση Γερμανία, Ελβετία για σκι. Είναι κι οι δύο τους νέοι, Ναξιώτες, παντρεμένοι με αλλοδαπές και χρησιμοποιούν μόνο ξένους σερβιτόρους για προσωπικό. Γιατί; Μα είναι πιο έξυπνοι, πιο πρόθυμοι και ευγενικοί, συνεννοούνται πιο άνετα με τους ξένους και --το σπουδαιότερο-- είναι φτωχότεροι από τους ντόπιους. Το ίδιο κι ο Παναγιώτης: ήρθε πέρσι από την Αθήνα και άνοιξε Disco, self-service και σχολή Windsurfing και εκτός από τον ίδιο και την καθαρίστρια, το υπόλοιπο προσωπικό είναι Γιουγκοσλάβοι και Πολωνοί (μάλιστα Πολωνοί) που ψήνουν σουβλάκια και ετοιμάζουν greek salad with feta cheese. Το ενδιαφέρον είναι ότι οι αλλοδαποί εργαζόμενοι δεν ελέγχονται από καμιά ελληνική υπηρεσία και δεν έχουν έρθει τυχαία στη Νάξο: οι Ναξιώτες επιχειρηματίες τους βρήκαν με αγγελίες στο γερμανικό και βελγικό Τύπο.

Μέσα στην πόλη, στα μπακάλικά και στα δυο μεγάλα νέα super-market, κεφαλοτύρι υπάρχει μόνο Ιρλανδίας, φέτα μόνο Δανίας και Βουλγαρίας, γραβιέρα μόνο Ιταλίας και χυμοί φρούτων μόνο γερμανικοί. Σ' όλο τον οικισμό η κερδοσκοπία της γης αναπτύσσεται αφάνταστα γρήγορα, και στην παραλία, που δεν υπάρχει πια άκτιστη γωνιά, η εφορία υπολογίζει 160.000 το τ.μ., τιμές Πλατείας Κολωνακίου.

Βιάζομαι να σημειώσω ότι τούτες οι σκόρπιες και αποσπασματικές παρατηρήσεις, δεν είναι ούτε πρωτότυπες, ούτε επαρκούν για γενικά συμπεράσματα για την Νάξο, τα υπόλοιπα κυκλαδονήσια, ή τους άλλους παράλιους τουριστικοποιημένους τόπους. Δείχνουν όμως μια τάση που βρίσκεται εδώ και μερικά χρόνια σε πλήρη εξέλιξη και που χωρίς να έχει ερευνηθεί σε βάθος, τροφοδοτεί με εύκολα επιχειρήματα τις διάφορες εθνοκεντρικές καμπάνιες του τύπου «ο επιμένων ελληνικά», ή «η ΕΟΚ μας εκμετελλεύεται και μας θέλει μόνο για τις διακοπές της», ή «εμπρός να κτυπήσουμε την υποαπασχόληση και

τους κομπιναδόρους της παραοικονομίας», κτλ.

Τα πράγμα όμως, δεν είναι καθόλου απλά, ούτε τα υπαρκτά προβλήματα λύνονται με εξορκισμούς. Είναι λίγο πολύ γνωστό, ότι ο κλάδος του τουρισμού κάθε χώρας είναι από τους πιο ενσωματωμένους στη διεθνή οικονομία και αν μια χώρα, ή ένα νησί εν προκειμένω, θέλει να διατηρήσει την τουριστική του ανταγωνιστικότητα, θα πρέπει να αξιοποιήσει αυτή του την ενσωμάτωση όσο το δυνατόν καλύτερα. Η «ενσωμάτωση» αυτή είναι κάτι σαν τη φωτιά: όταν κάθεσαι στη σωστή απόσταση σε ζεσταίνεται όταν πλησιάζεις πολύ κοντά σε καίει. Χρειάζεται λοιπόν κάποια σκέψη η απόσταση. Αυτή η σκέψη όμως, δεν γίνεται ποτέ συλλογική εμπειρία, γνώση και πράξη, κι έτσι η τουριστική «ανάπτυξη» εξακολουθεί να βασίζεται στις ατομικές επιδόσεις και να παραμένει η μεγάλη άγνωστη στην ελληνική αναπτυξιακή διαδικασία. Είναι ελάχιστες οι σχετικές έρευνες (το βάρος είναι πάντα στη βιομηχανία - γεωργία και πρόσφατα στην ενέργεια, τεχνολογία) και το χειρότερο, το ενδιαφέρον του κράτους, των νομαρχιών, του ΟΤΑ και των φορέων των ενδιαφερομένων φαίνεται να είναι αντιστρόφως ανάλογο της τουριστικής κίνησης κάθε περιοχής. Εκτός από αιτήματα για υποδομή, για δάνεια, παρεκλήσεις και κίνητρα, δεν ακούς τίποτε άλλο. Είμαστε μακριά ακόμη από ενέργειες όπως αυτές των Δήμων της Ανδαλουσίας που ζήτησαν από το ισπανικό κράτος και διεθνή οργανισμό να κάνουν έρευνα γιατί τα τοπικά έσοδα είναι τόσο χαμηλά σε σχέση με την αυξανόμενη τουριστική κίνηση. Ή σαν αυτή των Δήμων και επιχειρηματιών της Σικελίας που έχουν συνεταιριστεί σε ενιαίο τουριστικό οργανισμό και προωθούν «πακέτα» διακοπών (διανυκτερεύσεις, αγορές, διασκέδαση, σπορ) με κούπόνια που ισχύουν για όλους τους οικισμούς του νησιού.

Στα δικά μας τα μέρη, όπως και επί ΝΔ, έτσι και επί ΠΑΣΟΚ, οι αρμόδιοι --βοηθούντως και της TV με τα ανόητα ρεπορτάζ-- περιορίζονται σε κροκοδείλια δάκρυα για την απρογραμμάτιστη τουριστικοποίηση, την καταστροφή του περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και των τοπικών ηθών και άλλα τέτοια. Και οι απαντήσεις είναι οι ίδιες όπως και παλιά: ο τουρισμός βοηθά στην περιφερειακή ανάπτυξη και στην αποκέντρωση (πώς;) και γι' αυτό θα δώσουμε περισσότερα δάνεια

κι κίνητρα για ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, θα επιχορηγήσουμε λαϊκότροπα φεστιβάλ, θα αναβιώσουμε παραδο- ακούς οικισμούς, θα φτιάξουμε δρόμους και λιμάνια ... και ο ρός καλά κρατεί.

Έτσι, μια και κανείς δεν ενδιαφέρεται να ερευνήσει σοβαρά και σε βάθος το πρόβλημα τουρισμός και τις επιπτώσεις του στην τοπική οικονομία, το κράτος καταφεύγει σε εκφοβισμούς να εφαρμόσει την πολιτική του. Ο Νάξιος μοίραρχος λοι- τον φώναξε στην αρχή της σαιζόν τους πάσης φύσεως δανειο- οτημένους μικρομεσαίους και τους έκανε συστάσεις να απα- χολούν Έλληνες στα μαγαζιά τους και να προωθούν ελληνικά προϊόντα. Όλοι τότε ξεσηκώθηκαν, ΠΑΣΟΚτζήδες και μη: να απασχολούν Έλληνες ναι, αλλά πού να τους βρουν όπως τους ελουν; Και πόσο θα τους πληρώνουν που θέλουν και ΙΚΑ; Κι ν κάνουν και καμιά απεργία; Και πώς να αγοράσουν την όν- ως νοστιμότερη ναξιωτική γραβιέρα όταν αυτή έχει 575 δρχ. ο κιλό, ενώ η ιταλική μόνο 370; Πού να βρουν ελληνικούς χυ- ούς, όταν το δίκτυο διανομής των νησιών τα «έχει βρει» με την γερμανική εταιρεία και εισάγει μόνο ξένα; Κρέας, πατάτες και λαχανικά μάλιστα, παίρνουμε ντόπια, είναι φτηνότερα και καλύτερα, αλλά από ψάρια... τα καλύτερα τα στέλνουν στην Αθήνα κι έτσι μεγάλα ψάρια, αστακούς, καραβίδες και καλα- άρια βρίσκουμε μόνο εισαγωγής συνήθως από τη Λιβύη. Αυτά ερίπου είπαν οι μαγαζάτορες στον μοίραρχο και τον άφησαν ναυδο. Και η δικαιολογημένη έκπληξη και άγνοιά του ήρθε να ροστεθεί σ' αυτή του Λιμενάρχη: ο πρώτος είναι διορισμένος επόπτης» της τουριστικής ανάπτυξης του νησιού, ενώ ο δεύ- ερος της οικολογικής ισορροπίας και του ελέγχου της θαλάσ- ιας ρύπανσης.

Δεν λύνονται όμως έτσι τα προβλήματα. Το κυνήγι του γρή- ορου και εύκολου κέρδους, η έλλειψη οποιουδήποτε ελέγχου, σύγχυση αρμοδιοτήτων, η έλλειψη γνώσης και ειδικευμένης εχνικής βοήθειας που αντικαθίσταται από την προχειρότητα αλλά και την κατασυσώνη, έχουν δημιουργήσει ένα νέο κλί- α στην τουριστική ελληνική επαρχία που σήμερα βγάζει λε- τά, πολλά λεφτά. Για το αύριο κανείς σχεδόν δεν ενδιαφέρε- αι. Απ' αυτό το κλίμα της τελευταίας δεκαετίας, έχει αναδει- θεί μια νέα μικρομεσαία τάξη επιχειρηματιών. Δεν είναι πια οι ραφικοί μαγαζάτορες με την ποδιά, την κουζίνα στα κάρβου- α, τα λαδερά και το κρασί χύμα. Είναι οι γιοι τους, νέοι και ι- ανοί (28-40 χρόνων) ντόπιοι ή ξένοι, πρώην και νυν. Καμάκια, ου ξέρουν τον τουρισμό από τα μέσα, δηλαδή από την πλευρά ης ζήτησης. Ξέρουν να αξιοποιούν την ακίνητη περιουσία των υγγενών τους, μερικοί έχουν σπουδάσει, ξέρουν ξένες γλώσ- es κι έχουν διεθνείς επαφές. Ξέρουν από δάνεια, κόλπα και ικροπαρανομίες (τίποτε αρχαιοκαπηλίες και λαθρεμπόρια οτών). Είναι η αφρόκρεμα της κατηγορίας «των ανεξαρτή- ων επιτηδευματιών», η διάχυτη μικρομεσαία κατασυσώνη, ο άνθος της ελληνικής παραοικονομίας και φοροδιαφυγής. Στην Ελλάδα αποτελούν πάνω από 50% του ενεργού πληθυ- ού, το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη, πιο ψηλό και από ην Τουρκία (βλ. ΑΝΤΙ τχ. 260, Κ. Τσουκαλά «το μικρομεσαίο αύμα», σελ. 21). Στη Νάξο θα πρέπει να αποτελούν περίπου ο 95% του ενεργού πληθυσμού.

Διαμορφώνεται λοιπόν μια νέα τοπική αγορά εργασίας στην λληνική περιφέρεια με εντελώς νέα χαρακτηριστικά. Πρώτα- ρώτα, δεν είναι κοινωνικά ομοιογενής όπως παλιότερα ούτε ωρικά ομοιόμορφη. Η εισβολή των νέων μικρομεσαίων επιχει- ηματιών έχει διαμορφώσει έντονες διαφορές στην παραγωγι- ότητα, με αποτέλεσμα οι νέες μονάδες που πωλούν τεχνικό οκλόρ να κερδίζουν, εκτοπίζοντας σιγά - σιγά τα γνήσια λαϊ- ά στέκια που περιορίζονται σε κέρδη απλής συντήρησης. εύτερο, η ανάπτυξη συγκεντρώνεται στις παραλίες αφήνοντας πίσω το υπόλοιπο πλούσιο εσωτερικό του νησιού, μ' εξαίρεση τις περιοχές που καλλιεργούν πατατόσπορο. Αυτό έχει σαν α-

ποτελέσμα την αύξηση του μόνιμου και εποχιακού πληθυσμού, οικοδομικό οργανισμό (χωρίς σχέδιο φυσικά) και άνθιση των οι- κοδομικών επαγγελμάτων. Αν θες να επισκευάσεις το σπίτι σου, είναι όλοι απασχολημένοι, καλύτερα να φέρεις συνεργία από την Αθήνα. Τρίτο, πρόβλημα ανεργίας ουσιαστικά δεν υ- πάρχει, αρκεί κάποιος να ενδιαφέρεται να δουλέψει για τον τουρισμό, τις εξυπηρετήσεις του ή στην οικοδομή. Οι επιστρο- φές μεταναστών στο νησί πολλαπλασιάστηκαν τα τελευταία χρόνια, ενώ ο συνολικός πληθυσμός (για πρώτη φορά από το 1951) σημείωσε αύξηση και βέβαια δεν μπορεί να θεωρηθεί υπο- απασχόληση το γεγονός ότι δουλεύουν μόνο 3-4 μήνες όταν τα συγκεκριμένα κέρδη επαρκούν και περισσεύουν για όλο το χρόνο, ή όταν τις συνθήκες διαμονής, εργασίας και διακοπών θα την ζήλευαν οι περισσότεροι μισθωτοί των αστικών κέν- τρων. Τέταρτο αναπτύσσεται μια πολυμορφία και κινητικότητα στην απασχόληση όπου τόσο ο ίδιος επιχειρηματίας όσο και τα υπόλοιπα μέλη της οικογενείας, του κάνουν περισσότερες από μία εργασίες στην διάρκεια του χρόνου συμμετέχοντας έ- τσι στην αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος: Νοικιάζουν δωμάτια, καλλιεργούν μερικά κτήματα και συντηρούν ζώα, έ- χουν ιδιόκτητο σπίτι, όλο και κάποιος έχει ένα σταθερό εισό- δημα από δημόσια θέση ή σύνταξη και τα παιδιά δουλεύουν α- πό 12 ετών κάθε καλοκαίρι. Και πέμπτο, αυτή η αγορά εργα- σίας με βάρος στην προσφορά εργασιών ελέγχεται δύσκολα και επιτρέπει ακόμη τις μη χρηματικές ανταλλαγές μεταξύ των ντόπιων, την αυτοεξυπηρέτηση και φυσικά την παραοικονομία. Τα αποτελέσματα είναι γνωστά. Το φορολογηταίο εισόδημα εί- ναι πάντα σημαντικά μικρότερο από τα πραγματικά κέρδη και τα τοπικά και κρατικά έσοδα παραμένουν χαμηλά.

Οι εξελίξεις αυτές έχουν άμεσες επιπτώσεις στις κοινωνικές σχέσεις. Η παλιά κυρίαρχη τάξη με τα μεγάλα εμπορικά κατα- στήματα, τους καταστηματάρχες, τους μεγαλοκτηματίες, τα μονοπώλια εισαγωγών - εξαγωγών, αντικαθίστανται σταδιακά στην τοπική ιεραρχία, από την νέα δυναμική των τουριστικών επαγγελμάτων. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι οι «παλιοί» στην πλειοψηφία τους ψήφισαν και ψηφίζουν ΝΔ (το «κάστρο» των Πρωτοπαπαδάκηδων ήταν η Νάξος), ενώ οι νέοι όχι μόνο ψη- φίζουν αλλά στηρίζουν και στηρίζονται από το ΠΑΣΟΚ. Ίσως πουθενά δεν φαίνεται τόσο έντονα αυτή η διαδοχή στην τοπική κυριαρχία, η αντικατάσταση των παλιών από τους νέους δυνα- μικούς κεφαλαιοκράτες και η πολιτική αντιστοιχία, όσο στη σύγχρονη τουριστική Ελλάδα. Αυτή η διαδοχή έχει αναπτύξει και μια νέα συλλογικότητα: μέσα από την Τ.Ο. (που λειτουργεί υποκαθιστώντας τον παλιό κομματάρχη χωρίς όμως την ίδια αποτελεσματικότητα ως προς τις σχέσεις με τους βουλευτές), την Τ.Α., τους συνεταιρισμούς, τα Νομαρχιακά Συμβούλια, τους εκπολιτιστικούς συλλόγους, κ.ά., η συλλογικότητα δρά- σης των μελών του ΠΑΣΟΚ πιάνει κυριολεκτικά τόπο, εξαργυ- ρώνεται κοινωνικά και οικονομικά.

Δεν είναι λοιπόν ανεξήγητες οι προστριβές των διαφόρων Τ.Ο. και παραγόντων με την Νομάρχη Κυκλάδων, που φαίνε- ται ότι δεν τους κάνει όλα τα χατήρια, που προσπαθεί --για πρώτη φορά με πρόγραμμα και συνέπεια-- να βάλει σε κάποια τάξη τα πράγματα. Και τέλος οι αλλαγές στην τοπική κυριαρ- χία και η οικονομική άνθιση θα πρέπει να έχουν κάποια σχέση --που ακόμα δεν έχει μελετηθεί-- με την διατήρηση ή αύξηση των ψήφων του ΠΑΣΟΚ στην επαρχία και τα τουριστικά κέν- τρα. Το υψηλότερο (σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο) ποσο- στό των μισθωτών στα αστικά κέντρα, ο πληθωρισμός, η ανερ- γία, η υποβάθμιση της καθημερινής ζωής, το νέφος, όλα αυτά δηλαδή που ταλαιπωρούν όλους εμάς και όσα μας είχε τάξει το ΠΑΣΟΚ, είναι ακόμα «ξένα προβλήματα» για την ελληνική τουριστική περιφέρεια --μ' άλλα λόγια η οικονομική κρίση και οι συνέπειές της δεν είναι μακριά-- ως τότε όμως;

□

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΠΟΛΗ

του Βαγγέλη Ραπτόπουλου

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΒΡΑΔΙ, ο Μάικ, ο Κωνσταντίνος κι ο Λεό, κατηφορίζανε την Πατριάρχου Ιωακείμ προς την πλατεία. Ο δρόμος είχε κίνηση κι ο Μάικ κοιτούσε τ' αυτοκίνητα που γλυστρούσαν αργά, με τα φώτα αναμμένα. Ήταν ψηλός, με φαρδιές πλάτες και το περπάτημά του είχε κάτι αθλητικό, σα να χοροπηδούσε. Όταν το μάτι του έπιανε γκόμενα σε κάνα αυτοκίνητο, βουλιαγμένη στη θέση του συνοδηγού, χάζευε τις εκτεθειμένες γάμπες της και σουφρωνε τα χείλια σε φιλή. Ο Λεό δίπλα του είχε το γουόκμαν στη ζώνη, τ' ακουστικά στ' αυτιά και πήγαινε αφηρημένος, με τα μάτια μισόκλειστα. Ήταν ο πιο κοντός, με φακίδες και μασουλάγε συνέχεια τα χείλια του. Ο Κωνσταντίνος που βάδιζε απ' τη μέσα μεριά ήταν αδύνατος, λελέκι, με μια μεγάλη ξανθή τούφα ριγμένη στο μέτωπό του. Σκεφτόταν το καλοκαίρι που έφτανε, τις διακοπές σε κάποιο νησί κι ο κόσμος και τα φώτα τον μεθούσαν. Μια υποψία μουσικής που ξέφευγε απ' τ' ακουστικά του Λεό τον έκανε να λικνίζεται, ενώ την ίδια στιγμή κοιτούσε το είδωλό του στις βιτρίνες.

Έξω απ' το Έμπασι κοντοστάθηκαν. Κοίταξαν λίγο τις φωτογραφίες απ' το έργο στις προθήκες, ο κόσμος έκανε ουρά στα σκαλοπάτια. Ο Μάικ είδε μια ξανθιά, καλό κομμάτι, απ' το Λύκειο στο Μαράσλειο, όπου πήγαιναν όλοι τους, εκτός απ' το Λεό που πήγαινε στου Μωραΐτη.

«Σινεμά;» τη ρώτησε ο Μάικ.

«Το σκεφτόμαστε» είπε εκείνη κι έδειξε με τα μάτια και κάποιες άλλες που στεκόντουσαν δίπλα της. «Εσείς;»

«Θα δούμε» είπε ο Μάικλ και αναμέτρησε και τις φίλες της.

«Έχετε δουλειά;» ρώτησε η ξανθιά.

Ο Κωνσταντίνος αντάλλαξε ένα βλέμμα συνωμοτικό με τον Μάικ, στα χείλια του κάτι σα χαμόγελο.

«Κάποιο ραντεβού» της είπε. «Με κάτι τύπους».

Η ξανθιά σήκωσε τους ώμους.

«Καλά» έκανε. «Θα πάτε μήπως ντίσκο μετά;»

«Μπορεί» είπε ο Μάικ. «Άντε γεια» και προχώρησε μπροστά.

Κατηφόρισαν όλοι μαζί προς την πλατεία.

Ο ΣΤΑΜΑΤΗΣ φρενάρισε έξω απ' το Έβερεστ κι η μηχανή στάθηκε κόκκαλο. Ένωσε την Ελένη να σφίγγεται πάνω του, τα δάχτυλά της με τα μακριά βαμμένα νύχια, μπήχτηκαν στα πλευρά του.

«Φρόνιμα» της είπε.

Ο Φώτης στάθηκε δίπλα του, κατέβασε το πόδι να στηρίξει τη μηχανή κι ο Τακούλης πίσω του πήγε κι ήρθε. Ήταν σταματημένοι πλάι πλάι, οι μηχανές δουλεύανε ακόμα, πρώτος έσβησε ο Σταμάτης, τον μιμήθηκε κι ο Φώτης.

«Θα πάμε όλοι μέσα;» ρώτησε ο Σταμάτης.

«Πήγαινε εσύ» έκανε η Ελένη.

Ο Σταμάτης ρώτησε και τους άλλους με τα μάτια, είδε τη γενική απροθυμία κι έστριψε το κεφάλι πίσω, στην Ελένη.

«Κράτα την» είπε και ξεκαβάλησε απ' τη μηχανή.

Η Ελένη γλίστρησε πάνω στη σέλα, άπλωσε τα πόδια να στηρίξει τη μηχανή και για μια στιγμή κόντεψε να πέσει, ολόκληρο το σύμπλεγμα έγειρε απ' τη μια μεριά. Ο Σταμάτης άπλωσε τα χέρια και ξανάπιασε το τιμόνι, η Ελένη βρήκε την ισορροπία της.

«Φρόνιμα» είπε πάλι ο Σταμάτης. «Μπορείς ή δε μπορείς;»

Εκείνη κούνησε το κεφάλι.

«Ε, βάστα τη, τότε» και της άφησε τη μηχανή.

Εν τω μεταξύ είχε πηδήσει κι ο Τακούλης απ' τη μηχανή του Φώτη και χώθηκαν κι οι δυο μαζί στο μαγαζί. Η Ελένη κοιτούσε τις πλάτες του Σταμάτη, καθώς τον έβλεπε να στριμώχνεται ανάμεσα στον κόσμο, μια περιοχή γνωστή σε ξένο τόπο.

ΜΠΡΟΣΤΑ στη Λυκόβруση, απ' τη μεριά του δρόμου πάντα, στάθηκαν για λίγο. Έφεραν με τα μάτια γύρω τα τραπέζια, οι φωνές σύννεφο κάτω απ' τις τέντες, τ' αναφυκτικά και τα ποτά στραφτάλιζαν μες στα ποτήρια. Ντυσίματα παρδαλά και πόζες. Τα γκαρσόνια στριφογυρνούσαν με τους δίσκους στα χέρια. Ο Λεό είχε κατεβάσει τ' ακουστικά στο λαιμό, σα στηθοσκόπιο. Καθώς στεκόντουσαν κι επιθεωρούσαν τους θαμώνες, φορώντας κι οι τρεις αθλητικά παπούτσια, ομοιόμορφες μακώ και μπλουτζήν, έμοιαζαν με μέλη κάποιου συλλόγου έτοιμοι για φωτογραφία. Ακόμα περισσότερο, καθώς ο Λεό που ήταν κοντός στεκόταν στη μέση κι οι άλλοι δύο που ήταν ψηλοί τον ζώνανε, θύμιζαν πρωταθλητές που περιμένουν σε στάση προσοχής να 'ρθουν να τους φορέσουν στο λαιμό τις κορδέλες με τα μετάλλια. Ασχέτως, βέβαια, αν ο Λεό φορούσε κιόλα το δικό του, τα πορτοκαλί ακουστικά του.

«Δε βλέπω τίποτα» είπε ο Κωνσταντίνος.

«Περίμενες να τους βρούμε στη Λυκόβруση;» έκανε ο Λεό.

«Δεν ξέρεις καμιά φορά» έκανε ο Κωνσταντίνος.

«Πάμε από κάτω» είπε ο Μάικ, «απ' το Μπρίτις Κάουνσιλ».

«Εγώ λέω να πάμε κατευθείαν στο Έβερεστ» έκανε ο Κωνσταντίνος.

«Πάμε από κάτω» είπε πάλι ο Μάικ. «Γυρίζουμε μετά και πάμε κι απ' το Έβερεστ».

«Να χωριστούμε καλύτερα;» πρότεινε ο Κωνσταντίνος.

«Όχι» είπε ο Μάικ κι οι φαρδιές του πλάτες ανοιγόκλεισαν σα φουσερό.

«Σωστά» έκανε κι ο Λεό. «Αν πέσουμε πάνω τους να 'μαστε όλοι μαζί» και μασουλήσε τα χείλια του.

«Άντε, πάμε» είπε ο Μάικ και τράβηξε μπροστά.

Διέσχισαν κάθετα την Πατριάρχου Ιωακείμ και πέρασαν στο απέναντι πεζοδρόμιο.

Η ΕΛΕΝΗ έβλεπε το ξεβαμμένο μπουφάν του Σταμάτη στο εσωτερικό του μαγαζιού, τις πλάτες του που πάνω τους έγερνε το κεφάλι όταν ανέβαιναν στη μηχανή. Ένιωθε σιγουριά κολλώντας πάνω τους, φώλιαζε και κρυβόταν στη σκιά τους. Ακόμα και στο κρεβάτι, σ' εκείνο το μικρό ντιβάνι στο κομμωτήριό της όπου τη στριμώχνε ο Σταμάτης, τα ίδια έκανε. Τα βράδια, μες στο μισοσκόταδο, όταν εκείνος τέλειωνε κι έκλεινε τα μάτια, τον έσπρωχνε απαλά να γυρίσει μπρούμυτα και κολλούσε ολόκληρη πάνω του, τριβόταν στις πλάτες του κι έσβηνε, μαζί της χανόντουσαν οι καθρέφτες κι οι άδειες κάσκες των σεσουάρ, τα ρολέϊ κι η μυρουδιά της λαχ, έσβηναν για κάποιες στιγμές όλα.

Είδε το Σταμάτη να κάνει μεταβολή και να προσπερνά τα στριμωγμένα σώματα κι έσφιξε ασυναίσθητα τη μηχανή ανάμεσα στα πόδια της. Ο Τακούλης σερνότανε πίσω του, το πρόσωπό του σκαμμένο απ' τα σπυριά, της Ελένης της έδινε στα νεύρα. Αν δεν τον είχε ο Σταμάτης υπό την προστασία του, ούτε θα γύριζε να τον κοιτάξει. Μόνο ο Φώτης άξιζε στην παρέα, σκοτεινός κι αμίλητος πάντα, τα μελαχροινά μαλλιά του σηκωμένα προς τα πίσω, κάτι άγριο πάνω του, λίγα λόγια και καλά. Του 'ριξε μια φευγαλέα ματιά για ένα κλάσμα του δευτερολέπτου, ύστερα γύρισε ξανά προς το Σταμάτη που έφτασε κοντά και της έδωσε την τυρόπιτα.

Ἀρχισαν να μασουλάνε αμίλητοι, ο Φώτης κι η Ελένη πάνω στις μηχανές, ο Σταμάτης κι ο Τακούλης ὀρθιοι δίπλα τους. Με τα μάτια ξεφάχνιζαν τους διερχομένους. Στο πεζοδρόμιο στεκόντουσαν διάφοροι με τυρόπιτες, τοστ και παγωτά. Κάτι ψόφιο στον αέρα, μια πλήξη υπέροχη γύρω τους. Πάνω απ' ὅλα ἦταν το καλοκαίρι που πλησίαζε και παρέλυε τα πάντα, αυτό το βράδι της Παρασκευής, μια γενική χαλάρωση που τους εἶχε κυριεύσει ὅλους.

Ο Φώτης πέταξε πρώτος το χαρτί και τίναξε τα ψίχουλα ἀπὸ πάνω του. Ο Τακούλης βρέθηκε μ' ἓνα σάλτο στη μηχανή. Ο Σταμάτης ἀπλώσε τα χέρια στο τιμόνι κι η Ελένη οπισθοχώρησε πάνω στη σέλα, τα πόδια της βρέθηκαν για λίγο στον αέρα. Ο Σταμάτης καβάλησε τη μηχανή, ἀνάφε τσιγάρο, ἔδωσε φωτιά και του Φώτη.

«Θα πάμε στην πλατεία;» ρώτησε ο Φώτης.

«Παντού» ἔκανε ο Σταμάτης. «Μέχρι να τους βρούμε».

«Πάμε ἀπὸ Σκουφά» εἶπε ο Τακούλης που στριμωχνόταν πίσω απ' το Φώτη. «Να κάνουμε και το γύρο της πλατείας».

«Εντάξει» εἶπε ο Σταμάτης. «Φύγαμε» και για φιγούρα ἀνοίξε τη μανιβέλα με το πόδι του, τινάχτηκε ψηλά κι ἔσκασε με φόρα πάνω της.

Η Ελένη τον περίμενε να ξανακάτσει στη σέλα και σφίχτηκε πάνω του. Το κεφάλι της φώλιασε στις πλάτες του. Ο Σταμάτης μαρσάρισε λίγο κι ὕστερα απογείωσε το μηχανήμα, ἐνῶ ο Φώτης χυνόταν πίσω του μαζί με τον Τακούλη. Βγήκαν απ' τη Σκουφά στην πλατεία, ἔκαναν το γύρο της και ξαναφάνηκαν στην Πατριάρχου Ιωακείμ. Στο περίπτερο ἀπέναντι απ' τη Λυκόβρυση στάθηκαν.

«Βλέπεις τίποτα;» ρώτησε ο Φώτης.

«Πάμε πιο κοντά» εἶπε ο Σταμάτης κι ἐγείρε τη μηχανή στο πλάι, ἔκανε ἐπὶ τόπου στροφή κι ἤρθε απ' την πλευρά των ζαχαροπλαστείων.

Ο Φώτης τον μιμήθηκε. Κυλούσαν ἀργά προς του Μπόκολα φάχνοντας με τα μάτια ἀνάμεσα στον κόσμο. Ὑστερα, ὅταν τα τραπεζάκια στο πεζοδρόμιο πήραν τέλος, ξανάστριψαν ἀνάποδα κι ἀρχισαν ν' ἀνηφορίζουν. Στην Ἀναγνωστοπούλου, παρ' ὅλο που εἶχε ἀπαγορευτικά σήματα της τροχαίας, ἔκαναν ἀριστερά και την ἀνέβηκαν ἀνάποδα.

«Πάμε Δεξαμενή» φώναξε ο Σταμάτης κι ο Φώτης κούνησε το κεφάλι και τον προσπέρασε.

Η Ελένη εἶδε το Φώτη και τον Τακούλη να φεύγουν μπροστά κι ἀνασηκώθηκε μια ιδέα πάνω στη μηχανή. Φίλησε το Σταμάτη στο σβέρκο και βόγγηξε μες στ' αὐτί του.

«Φρόνιμα» εἶπε ἐκεῖνος. «Θες ν' ἀρχίσουμε τ' ἀκροβατικά;»

«ΕΝΤΕΛΩΣ λαϊκοὶ τύποι» εἶπε ο Λεὸ στον Κωνσταντίνο.

Εἶχαν καθίσει σ' ἓνα παγκάκι με την πλάτη στραμμένη στο Βρετανικὸ Συμβούλιο, ο Μάικ εἶχε πάει στο περίπτερο για τσιγάρα.

«Εἰδικά ο ἓνας» συμφώνησε κι ο Κωνσταντῖνος, «εἶχε μια φάτσα, οἰκοδόμος και βάλε».

«Απὸ κάνα Αιγάλεω» εἶπε ο Λεὸ.

«Αγία Βαρβάρα» ἔκανε ο Κωνσταντῖνος. «Ἐχει γεμίσει η πλατεία γύφτους».

«Δεν μπορείς να σταθείς πουθενά. Παντού τους βρίσκεις» συμπλήρωσε ο Λεὸ.

Ο Μάικ ἔφτασε κοντά τους.

«Πάμε προς το Ἐβερест;» ρώτησε.

«Πάμε» εἶπε κι ο Κωνσταντῖνος και σηκώθηκαν.

Διέσχισαν την Πατριάρχου Ιωακείμ και μπήκαν στην Τσακάλωφ.

«Κι αν δεν εἶν' ἐδῶ;» ρώτησε ο Λεὸ.

«Θα κάτσουμε λίγο, μήπως περάσουνε» εἶπε ο Μάικ.

«Το Ἐβερест εἶναι κέντρο διερχομένων» εἶπε κι ο Κωνσταντῖνος.

«Κι ἐξάλλου, ἐδῶ ἀρχισε ο καυγᾶς» ἔκανε χαμογελώντας ο Μάικ. «Ο δολοφόνος ξαναγυρνᾷ στον τόπο του ἐγκλήματος».

«Εδῶ που τα λέμε» εἶπε ο Λεὸ, «αν δεν ἔκανες τη μαλακία να την πειράξεις αὐτή την αλανιάρικη» και σήκωσε τα φρύδια κοιτάζοντας τον Μάικ.

«Και πού ἤξερα;» ἔκανε ἐκεῖνος. «Πού ἤξερα πως τη συνόδευε ολόκληρη φυλὴ κάφρων;»

«Μα, δεν την εἶδες, ρε παιδί μου;» ἐπέμεινε ο Λεὸ. «Μύριζε φάμπρικα ἀπὸ διακόσια μέτρα. Ξανθὸ μαλλί ξεπλυμένο και νύχι βαμμένο κόκκινο. Ἀπορώ πῶς σου ἄρεσε».

Εἶχανε φτάσει στο Ἐβερест και στάθηκαν. Ο Μάικ ἀφήσε τα τελευταία λόγια του Λεὸ ἀναπάντητα. Χαζεύανε τον κόσμο που περνοῦσε.

«Ἐν πάσῃ περιπτώσει, κάτι τύποι σαν κι αὐτοὺς πρέπει να παίρνουν κάποιο μάθημα» εἶπε ο Κωνσταντῖνος μετὰ ἀπὸ λίγη ὥρα. «Ὅχι να γυρίζουν ἀτιμώρητοι και να πουλάνε μαγκιά».

«Ἀστειεύεσαι;» ἔκανε ο Λεὸ και ξύνισε τα μούτρα. Οἱ φακίδες στο πρόσωπό του, σα να φωτίστηκαν. «Ευτυχῶς, να λες, που βρέθηκε τόσοσ κόσμος ἐδῶ και μας χώρισε. Αὐτὸ το τέρας, ο ξανθὸς με τις μπουκλίτσες, θα τον ἔκανε μαῦρο το Μάικ».

«Αὐτὸ θα το δούμε ἀπόψε» εἶπε ο Μάικ και φούσκωσε το στήθος του, οἱ πλάτες του τετνώθηκαν κι ἀνοιξαν, τεζάροντας το μπλουζάκι. Ἐκανε το δεξὶ του χέρι γροθιά και χτύπησε τ' ἀριστερὸ πάνω στο ποντίκι. «Τα σίδερα δεν πονάνε».

Ἐσκασαν κι οἱ τρεῖς στα γέλια, κάποια παρέα που εἶχε σταθεῖ δίπλα τους γύρισε και τους κοίταξε.

«Κατὰ βάθος, ἐγὼ ἐλπίζω πως δε θα τους βρούμε» εἶπε ο Λεὸ μασουλώντας τα χεῖλια του.

«Τα 'χεις κάνει πάνω σου» του 'πε ο Κωνσταντῖνος ἀνασηκώνοντας την τούφα απ' το μέτωπό του.

«Ἀπλῶς, ἀρνούμαι να κατέβω στο ἐπίπεδό τους» ἔκανε ο Λεὸ.

«Ἐγὼ σας το 'πα» πετάχτηκε ο Μάικ. «Ὅποιος δε θέλει, μπορεῖ να φύγει».

«Μπορεῖ να διαφωνούμε» εἶπε ο Λεὸ. «Αὐτὸ ὅμως δεν σημαίνει πως» κι ἀφήσε τη φράση του ἀτέλειωτη.

«ΚΑΤΙ ΒΟΥΤΥΡΑ» εἶπε ο Σταμάτης.

Εἶχαν καθίσει στη Δεξαμενή, σ' ἓνα τραπέζι ψηλά, προς το δρόμο, με τις μηχανές παρκαρισμένες δίπλα τους σχεδόν. Ἀπ' τη μια μεριά ο Φώτης με τον Τακούλη κι απ' την ἄλλη η Ελένη κι ο Σταμάτης. Τους χώριζε το τραπέζι. Ο Σταμάτης καθόταν ἀντικρυστὰ με την Ελένη κι εἶχε το ἓνα του πόδι ἀνάμεσα στα δικά της. Πότε πότε το κουνούσε κι ἐκεῖνη ἔσφιγγε τα γόνατα και πήγαινε ολόκληρη πέρα δώθε, μαζί με το πόδι του.

«Κι αὐτὸς που με πειράζε, τι νομίζεις;» εἶπε η Ελένη. «Μπορεῖ να εἶχε λίγο πλάτες, ἀλλὰ μαμόθρεφτο του κώλου ἦτανε».

«Θα τους πετύχουμε» ἔκανε ο Σταμάτης. «Ἡρέμησε, κούκλα. Ἀν δεν ἦτανε κι ο κόσμος μπροστά στο Ἐβερест, θα τους ταπῶναμε ἐπὶ τόπου».

«Θα τους τσακίσουμε» ἔκανε κι ο Τακούλης κι ἔξυσε ἓνα σπυρὶ στο μάγουλό του.

«Εσύ, πρόσεχε» ἔκανε η Ελένη. «Μη φας καμιά ἀδέσποτη και μείνεις στον τόπο».

«Ἄς τον ἡσυχό» μπήκε στη μέση ο Σταμάτης.

«Καλά» εἶπε η Ελένη. «Κουβέντα δε σηκώνεις πια».

Το γκαρσόνι πλησίασε κι ἔφερε τις μπίρες που 'χαν παραγγεί-

λει. Τον πληρώσανε για να 'ναι έτοιμοι. Ύστερα πήραν τα μπουκάλια στο χέρι κι ήπιαν έτσι, χωρίς να μεταχειριστούν τα ποτήρια.

«Κάτι τέτοια βούτυρα, μου κάθονται στο στομάχι» είπε ο Σταμάτης.

Ο Φώτης κάπνιζε χωρίς να μιλάει. Το μπουκάλι με τη μπύρα δεν το 'χε αγγίξει ακόμα.

«Στο συνεργείο» είπε ο Τακούλης κι έριξε ένα πλάγιο βλέμμα στην Ελένη, «όταν έρχονται με κάνα αμάξι που τους το 'χει κάνει δώρο ο μπαμπάκας τους και το 'χουνε γαμήσει σε καμιά κολόνα, σου μιλάνε μ' ένα στιλ, σα να σ' έχουνε χεσμένο. Μου 'ρχεται να τους φέρω κάνα κλειδί στο κεφάλι».

«Φρόνιμα» του 'πε ο Σταμάτης και σκούπισε τα χείλια του με την ανάστροφη.

«Δεν πρόκειται να τους βρούμε» είπε η Ελένη. «Θα 'χουνε κρυφτεί πουθενά».

«Μην είσαι και τόσο σίγουρη» είπε ο Σταμάτης.

«Εκτός κι αν το 'πανε στο μπαμπάκα τους και μας φάχνουνε τίποτα μπάτσοι τώρα» έκανε η Ελένη κι έχωσε τα βαμμένα νύχια στ' αμαλλιά της, να τα ισιώσει.

«Τι μπάτσοι;» ρώτησε ο Τακούλης. «Έγκλημα κάναμε;»

Ο Φώτης σήκωσε απότομα το μπουκάλι και το κόλλησε στο στόμα του. Όταν το κατέβασε η μπύρα είχε κιόλα φτάσει στη μέση. Η Ελένη τον κοιτάζε καθώς έπινε. Τον είδε που ξανάφερε το μπουκάλι στο στόμα και το στράγγιζε. Ύστερα σκούπισε τα χείλια του και πήρε μια βαθιά ανάσα.

«Πάμε» είπε. «Δε θα 'ρθουν να πέσουνε πάνω μας».

Ο Σταμάτης συμφώνησε. Τράβηξε το πόδι του απ' τα γόνατα της Ελένης.

«Αντε, σηκωθείτε».

Καθώς ο Φώτης έπιανε κιόλα τη μηχανή του, η Ελένη πήδηξε με φόρα και ανέβηκε στην πλάτη του Σταμάτη. Γατζώθηκε απ' το λαιμό του και χρεμάστηκε μαζεύοντας τα πόδια της. Ο Σταμάτης τη φορτώθηκε κι έφερε βόλτα τσιρίζοντας. Απ' τα γύρω τραπέζια τους κοιτούσαν. Στο τέλος την άφησε κάτω κι εκείνη γύρισε και του 'σκάσε ένα ρουφηχτό φιλι στο στόμα.

«Φρόνιμα» είπε ο Σταμάτης καθώς χωρίζανε.

Την έπιασε απ' τη μέση κι έτσι δεμένοι ήρθαν προς τη μηχανή.

ΤΗΝ ΩΡΑ που ο Μάικ, ο Κωνσταντίνος κι ο Λεό ανηφόριζαν την Ηρακλείτου με σκοπό ν' ανέβουν τα σκαλιά και να καταλήξουν στα τραπεζάκια της Δεξαμενής, οι άλλοι με τις μηχανές έμπαιναν κιόλα στη Γλύκωνος έχοντας τη Δεξαμενή στο δεξί τους χέρι κι έπαιρναν την κατηφόρα προς την Ηρακλείτου. Σε λίγο θα βρισκότουσαν αντιμέτωποι.

Ο Φώτης με τον Τακούλη πήγαιναν μπροστά, το φως της μηχανής να σκίζει το σκοτάδι, ενώ ο Σταμάτης με την Ελένη γατζωμένη πίσω του, ακολουθούσε αργά με το χέρι στο φρένο. Αριστερά τους στη μέση περίπου της Γλύκωνος ήταν μια γκαλερί ημιυπόγεια κι ο κόσμος συνωστιζόταν στην είσοδο λουσμένος στο φως, θα 'χαν εγκαίνια.

Η Ελένη σκούνησε το Σταμάτη να γυρίσει και να δει.

«Κάτσε λίγο» του 'πε, «θέλω να δούμε».

«Τι;» ρώτησε εκείνος κι ύστερα, «δε γουστάρω».

«Λίγο».

«Τι;» ρώτησε πάλι ο Σταμάτης και γέρνοντας τη μηχανή πλεύρισε τ' απέναντι πεζοδρόμιο.

Η Ελένη ξεκαβάλησε και στάθηκε μπροστά στο τζάμι. Ο Σταμάτης γύρισε κι είδε το Φώτη να 'χει σταματήσει τη μηχανή δεξιά και να τους περιμένει.

«Έλα» της είπε.

Εκείνη έστριψε το χέρι της και του 'κανε νόημα να περιμένει.

«Έλα» έκανε ο Σταμάτης. «Μη με πρήξεις. Πάμε να φύγουμε».

«Κάτσε λίγο» είπε η Ελένη χωρίς να γυρίσει.

Ο Σταμάτης γύρισε το πρόσωπο, είδε κάτι τύπους κουστουμαρισμένους που ερχόντουσαν στα εγκαίνια κι αμόλησε μια ροχάλα στην άσφαλτο.

«Μου τη δίνεις ώρες ώρες» είπε μες απ' τα δόντια του, περισσότερο σα να το 'λεγε στον εαυτό του. Κοίταξε την Ελένη που 'χε απορροφηθεί απ' τα μεγαλεία και τις τουαλέτες μες στην αίθουσα. «Εγώ φεύγω» έκανε ο Σταμάτης. «Κάτσε εσύ και κοίτα» και μαρσάροντας τη μηχανή, τινάχτηκε μπροστά.

Η Ελένη γύρισε και τον είδε να ξεμακραίνει, χαμογέλασε, είδε και το Φώτη με τον Τακούλη να ξεκινάνε, σε χρόνο μηδέν κι οι δυο μηχανές είχαν χαθεί απ' τα μάτια της. Είδε κι ένα αυτοκίνητο που μπήκε με φόρα στη Γλύκωνος, τα φανάρια του, την τύφλωσαν και γύρισε πάλι προς το τζάμι, τ' άκουσε να την προσπερνά στρίβοντας για τη Δεξαμενή. Ύστερα ξεκόλλησε κι εκείνη κι άρχισε με το πάσο της να κατηφορίζει.

Άκουσε απότομα τις σειρήνες, είδε το γαλάζιο φως να πασπαλίζει τις προσόψεις, τρικύμισε αμέσως ο αέρας. Η Ελένη χύθηκε στο δρόμο, πέρασε απέναντι, σε δευτερόλεπτα είχε φτάσει στη γωνία κι έκανε δεξιά στη Φωκυλίδου. Είδε το πλήθος μπροστά στο περίπτερο, μερικοί ήταν σταματημένοι απέναντι, στα σκαλιά που οδηγούσαν στη Δεξαμενή. Πίσω απ' το πλήθος διέκρινε το ασθενοφόρο, οι πίσω πόρτες ήταν ανοιχτές και σπρώχναν μέσα ένα φορείο. Ο κόσμος άνοιξε σα βεντάλια, οι πόρτες έκλεισαν και το ασθενοφόρο ξεκίνησε με την όπισθεν. Η Ελένη το 'δε να 'ρχεται προς το μέρος της και κινήθηκε αργά, δυο κυρίες που στέκονταν παράμερα την κοιτάξαν.

«Τι έγινε;» τις ρώτησε.

«Δεν ξέρω» είπε η μία. «Κάποιος έπαθε συγκοπή. Η καρδιά του» και την ίδια στιγμή, καθώς ο κόσμος σκόρπιζε, η Ελένη είδε το Μάικ, τον Κωνσταντίνο και το Λεό μπροστά στο περίπτερο.

Απέναντί τους ήταν σταματημένες οι μηχανές, ο Τακούλης ξεκαβάλησε, κατέβηκε κι ο Φώτης. Ο Σταμάτης τους μιμήθηκε αργά, σα να το σκεφτόταν. Οι άλλοι ανοίχτηκαν και πήραν θέσεις. Βρέθηκαν πια αντιμέτωποι. Ο κόσμος είχε διαλυθεί, οι τελευταίοι απομακρύνονταν με βήμα αργό, ο δρόμος άδειος, μόνο ο περιπτεράς είχε ακόμα το κεφάλι έξω απ' το κουτί του και χάζεψε. Η Ελένη είδε το Λεό να βγάξει τ' ακουστικά απ' το λαιμό και να τα στερεώνει στη ζώνη του. Πήγε να κλείσει τη φωνή αλλά γύρισε το κουμπί ανάποδα κι ένα βραχνό στρίγγλισμα τινάχτηκε για λίγο ανάμεσά τους, ο Μάικ κι ο Κωνσταντίνος του 'ριξαν ματιές. Ύστερα έπεσε πάλι ησυχία, ο Μάικ σταύρωσε τα χέρια στο στήθος κι έριξε μπατσάκια στα ποντίκια του, ο Σταμάτης απέναντι λύγισε ελαφρά τα γόνατα και τίναξε το 'να πόδι μπροστά να ξεμουδιάσει. Άρχισαν σιγά σιγά να πλησιάζουν ανοίγοντας στα πλάγια, λες κι ήθελαν να σχηματίσουν κύκλο. Η Ελένη έσφιξε τις γροθιές κι ένωσε τα νύχια να μπήγουν στο κρέας της. Είδε τον περιπτερά να κρεμάει το 'να του χέρι έξω απ' το κουβούκλιο και να τ' ανεμίζει, προς το μέρος τους.

«Δεν πάτε πιο χει;» είπε.

Κανείς δεν του 'δωσε σημασία. Εξακολουθούσαν να μειώνουν την απόσταση που τους χώριζε, σηκώθηκε αεράκι ξαφνικά και το 'νιωσαν πάνω στα ιδρωμένα τους κορμιά. Ήτανε τώρα πια πολύ κοντά κι ακόμα και να ήθελαν, ήτανε κάπως αργά για να γυρίσουν πίσω. Σα μια παρέα φίλων που 'χαν καιρό να ιδωθούν, θα 'σμιγαν προς το παρόν για να χωρίσουν αργότερα πάλι.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

σε λίγες μέρες το νέο βιβλίο

της Anja Meulenbelt

ΓΙΑ ΜΑΣ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Μια ακόμη σημαντική προσφορά
στη φεμινιστική βιβλιογραφία της χώρας μας.

Επίσης στη «ΦΕΜΙΝΙΣΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ»
κυκλοφορούν βιβλία - επιτυχίες:

- Άννα Μένλεμπελτ: **ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΝΤΡΟΠΗΣ**
- Άννα Μένλεμπελτ: **ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ**
- Ελίζ. Νταϊήβις: **ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΦΥΛΛΟ**
- Άντριεν Ριτς: **ΓΕΝΝΗΜΑ ΓΥΝΑΙΚΑΣ**
- Μαρί Ο. Φαρζιέρ: **Ο ΒΙΑΣΜΟΣ**
- Άγκνιες Σμάντλεϋ: **ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΓΗΣ**
- Τίνα Πανταζή: **Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ - ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 94, ΤΗΛ. 3610589-3600398

Ευτυχώς, έρχεται ο δορυφόρος...

Υπάρχουν ορισμένοι που υποστηρίζουν, ότι η πρόσφατη μετάδοση από την ΕΡΤ-1 μιας εκπομπής αφιερωμένης στον Γαϊτη στα γαλλικά (δηλαδή χωρίς ελληνικούς υπότιτλους) ήταν μια γκάφα του σταθμού. Από έγκυρες πηγές, οι οποίες ήθελαν να μιλήσουν μόνο στο ΑΝΤΙ, μάθαμε —και αποκαλύπτουμε— ότι η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική: επρόκειτο για ένα τεστ των Ελλήνων τηλεθεατών, μπροστά στο νέο ευρωπαϊκό δορυφόρο που θα μπει σύντομα σε τροχιά.

Φυσικά αστεειυόμαστε, σε ό,τι αφορά την εκδοχή της γκάφας. Αλλά από δω και μετά, μιλάμε σοβαρά. Από τις αρχές του 1986, θα τεθεί σε τροχιά από ένα «κονσόρτσιουμ» ευρωπαϊκών κρατών, ένας δορυφόρος, ο οποίος θα εκπέμπει σε όλη την Ευρώπη, ένα μόνιμο τηλεοπτικό πρόγραμμα. Κάθε Ευρωπαίος πολίτης, αγοράζοντας μία ειδική κεραία, που σήμερα κοστίζει 30-40 χιλ. δραχμές, θα μπορεί να πιάνει τον σταθμό, στον οποιοδήποτε τεχνικά αδύνατο να παρεμβληθούν παράσιτα.

Η ελληνική πλευρά, βρίσκεται με το ένα πόδι μέσα και το άλλο έξω στην όλη επιχείρηση, και η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ έχει πέσει σε μεγάλη περιουλοσύνη: Αν μεν αποφασίσει να συμμετέχει, θα έχει κάποιο, περιορισμένο λόγο στην εκπόνηση των προγραμμάτων, τα οποία θα μας παρουσιάζονται με ελληνικούς υπότιτλους. Αν όχι, θα βλέπουν όσοι θέλουν ή γνωρίζουν ξένες γλώσσες. Αν αποφασίσει να συμμετέχει, θα είναι κάπου «μέσα», αν όχι οι υπήκοοι θα βλέπουν έτσι κι αλλιώς, με δεδομένα τα χάγια των εγχώριων προγραμμάτων, αλλά χωρίς την «άδεια» της κυβέρνησης.

Να υποστηρίξουμε ότι πρέπει να συμμετέχουμε στο πρόγραμμα, απευθυνόμενοι σε μία «σοσιαλιστική» εξουσία, που παρά τις διακηρύξεις της, είναι τόσο οπισθοδρομική, ώστε αρνείται να νομιμοποιήσει τους ελεύθερους ραδιοσταθμούς: Να υπενθυμίσουμε τα χάγια της ελληνικής TV, που θυμίζει Ουγκάντα; Να προφητεύσουμε ότι όλος ο κόσμος, ιδιαίτερα ο τηλεοπτικός, καταναλωτικός νεο-Έλληνας θα προτιμήσει εισαγόμενες;

Κύριοι του ΠΑΣΟΚ, ως γνήσιοι αντιιμπεριαλιστές, προφυλάξτε την ελληνική γλώσσα, προσφέροντάς μας τουλάχιστον τους υπότιτλους...

«Συγγραφέας και εξουσία»

Η πολιτική θέση και ο κοινωνικός ρόλος του συγγραφέα θα είναι τα θέματα του συνεδρίου «Συγγραφέας και Εξουσία» που θα γίνει στην Αθήνα και στον Αστερα Βουλιαγμένης από τις 21 μέχρι τις 25 Σεπτεμβρίου.

Η πρωτοβουλία και η διοργάνωση ανήκει στο περιοδικό «Πολιτορμία» το οποίο συνεργάστηκε στενά με κρατικούς φορείς (Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Νέας Γενιάς κ.ά.), με ξένα ιδρύματα στην Αθήνα και με γαλλικές εφημερίδες (Matin, Quin-jaine Litteraire).

Στο συνέδριο αυτό θα πάρουν μέρος τριάντα πέντε περίπου ξένοι συγγραφείς και πανεπιστημιακοί και πολλοί Έλληνες. Άνθρωποι που γνώρισαν τη βαναυσότητα της εξουσίας σε αυταρχικά καθεστώτα όπως ο Νοτιοαφρικανός Μπρέντεν Μπρέντενμαχ, ο Τσεχοσλοβάκος (και σήμερα Ιταλός Ευρωβουλευτής) Γιόρι Πέλικαν, ο τραγουδοποιός Βολφ Μπίρμαν, οι Μαροκινοί Ταχάρ Μπεν Ζελλούν, Ντρίς Σραϊμπί, ο Τούρκος Νεντίμ Γκιουρσέλ και άλλοι. Αλλά και ο Γάλλος συγγραφέας Ρεζίς Ντεμπρέ, ο Σπύρος Πλασκοβίτης ο Βασίλης Βασιλικός, και ο Κύπριος Ανδρέας Χριστοφίδης. Επίσης θα συμμετάσχουν οι: Μαρί Καρυτινάλ, ο Ζακ Λακαριέρ, ο Μπ. Στεπάνοβιτς. Η παρουσία καθηγητών και θεωρητικών της λογοτεχνίας θα είναι κι αυτή σημαντική. Ανάμεσά τους ο Μωρίς Ναντώ, ο Φρέιμουτ Ντούβε, οι Έλληνες Δημήτρης Μαρωνίτης, Γιώργος Βέλτσος, Δημήτρης Κατσούδης, κ.ά.

Παράλληλα με το συνέδριο θα

γίνουν και τέσσερις συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης σε αίθουσες της Αθήνας.

Δύο από αυτές θα γίνουν στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο (Ακαδημίας και Κανάρη).

Την πρώτη (22 Σεπτεμβρίου) θα διευθύνει ο Τίτος Πατρίκιος και θέμα της θα είναι κατά πόσον συμβαδίζουν η πολιτική με την πνευματική πρωτοπορεία. Την δεύτερη (24 Σεπτεμβρίου) θα διευθύνει ο Φίλιππος Δρακονταειδής και θα έχει σαν θέμα της την τεχνολογική εξέλιξη και τις αλλαγές που μπορεί να επάγει στις σχέσεις του συγγραφέα με την εξουσία.

Το τελευταίο βράδυ του συνεδρίου (25 Σεπτεμβρίου) θα γίνει μία συζήτηση στο Γαλλικό Ινστιτούτο (οδός Σίνα) με θέμα «Συγγραφέας και Εξουσία στη Μεσόγειο». Αυτή τη συζήτηση που οργανώνεται από το Γαλλικό Ινστιτούτο και το γαλλικό περιοδικό «Κενζέν Λιτερέρ» θα διευθύνει ο Μωρίς Ναντώ, ο γνωστός γάλλος κριτικός και διευθυντής της «Κενζέν».

Πριν από όλες αυτές τις συζητήσεις στις οποίες θα μετέχουν οι πιο γνωστοί από τους ξένους συνέδρους και αρκετοί Έλληνες θα προηγηθεί μία συζήτηση στο Ινστιτούτο Γκαίτε (Ομήρου), ανάμεσα στους εκπροσώπους λογοτεχνικών περιοδικών με θέμα «Λογοτεχνικά περιοδικά: η εξουσία τους, η σχέση τους με την εξουσία». Αυτή η συζήτηση θα γίνει το βράδυ της πρώτης μέρας (21 Σεπτεμβρίου) και θα τη διευθύνει ο Βασίλης Κουγέας.

Γιλμάζ σημαίνει αυτός που δεν λυγίζει

Ο Γιλμάζ Γκιουνέι με τη γυναίκα του στην Ύδρα.

Αλήθεια, ποιος ήταν ο Γιλμάζ Γκιουνέι;

Όλοι γνωρίζαμε γι' αυτόν ότι ήταν ένας σπουδαίος σκηνοθέτης και ηθοποιός, ένας κομμουνιστής, ένας αγωνιστής πατριώτης, ένας αδερφός απ' τη γειτονική Τουρκία, γεμάτος πάθος για την ελευθερία και σταθερός πολέμιος του φασισμού της χούντας που έσκιαζε κι ακόμη σκοτινιάζει την πατρίδα του, αλλά και του διεθνούς ιμπεριαλισμού.

Είδαμε τις ταινίες του: το συγκλονιστικό «Κοπάδι», αλλά και τη νεανική του «Ελπίδα», όπου το γέρικο άλογο, το άμαξά του η μόνη ελπίδα για να θρέψει την οικογένειά του, δεν ή-

ταν παρά μια ελπίδα κλειστή σ' ένα μέλλον που είχε ήδη προχωρήσει και άλλαζε μέρα μέρα την πόλη, την έκανε «σύγχρονη», γεμάτη αυτοκίνητα, χωρίς χώρο ζωτικό για το άλογο, την άμαξα και τον αμαξηλάτη. Χωρίς μέλλον για τους κατοίκους της, χωρίς καμιά ελπίδα.

Είδαμε τον Γκιουνέι στην Ύδρα, μόλις μετά την απόδρασή του απ' τις φυλακές του Εβρέν. Είχε αποδεχτεί την πρόταση της Μελίνας Μερκούρη να παρεβρεθεί ως σύνεδρος στο Συμπόσιο που οργανώθηκε τον Μάιο του 1982 από το υπουργείο Πολιτισμού με θέμα: «Η Μεσόγειος του τώρα και του πάντα». Σεμνός, σχεδόν δειλός και όμορφος: μίλησε για τη σκλαβιά του τόπου του, για τον πονεμένο τουρκικό λαό που τον ένιωθε βαθιά αλληλέγγυο προς τον ελληνικό, για τους μισητούς στρατοκράτες στην Τουρκία, παλιότερα στην Ελλάδα, και παντού.

Ο Γιλμάζ Γκιουνέι ήταν όλα αυτά: και όχι μόνον. Το αδικήμα που γι' αυτό είχε φυλακιστεί ήταν ένα φονικό. Σκότωσε ένα δικαστή που πείραζε τη γυναίκα του. Τον δικαστή που προσωποποιούσε όλη εκείνη τη «νομιμοποιημένη» μορφή εξουσίας, που συναλλάσσεται και παρανομεί βάσει των νόμων. Τον δικαστή που υπερβαίνει το εθιμικό δίκαιο, αυτό που είναι ο ουσιαστικός νόμος και το βαθύ ήθος ενός λαού.

Τιμούμε τον Γιλμάζ Γκιουνέι και στο πρόσωπό του το γέννημα και το θρέμμα ενός λαού - αδερφού, ενός λαού πολιτικά και ηθικά βιασμένου.

Άντεια Φραντζή

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΑΣΗΜΑΚΗ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Ο Α. Πανσέληνος ανήκε στο είδος εκείνο των ανθρώπων, που δεν παραιτούνται ποτέ από τις ηγιονές που μπορεί να τους προσφέρει η ζωή. Αγαπούσε την έκκληση, γι' αυτό και στα ογδόντα του συνδύαζε τη σοφία «των ποιητών προσαρμογών» του παρελθόντος με τη ζωτικότητα και την περιέργεια μιας νεανικής σκέψης. Ο θάνατος δεν έμοιαζε να τον απασχολεί: «... Εφόσον, αλήθεια, δεν επικρατούν ακόμα οι ιδέες σου, μπορείς να είσαι αισιόδοξος. Δεν ήρθε η ώρα τους, λες. Όταν όμως επικρατήσουν και του φαίνονται αγνώριστες, είναι κι αυτό, αλήθεια, ένας θάνατος».

Πριν ένα μήνα συναντηθήκαμε για τελευταία φορά στην Πέτρα της Λέσβου, όπου περνούσε συνήθως τα καλοκαίρια του. Εκεί, τα απογεύματα, στον κήπο του φίλου του ζωγράφου Τάκη Ελευθεριάδη, μιλούσαν για λογοτεχνία, πολιτική και παλιές ιστορίες πάντα με μια πειραχτική, σχεδόν ιερόσυλη διάθεση. Το χιούμορ είναι χαρακτηριστικό των Μυτιληνίων· ο Πανσέληνος με την παιδεία του και τη σπάνιά του ευφυνία το αναδεικνυε σε αληθινή τέχνη.

Η μεγάλη επιτυχία που γνώρισε το βιβλίο του «Τότε που ζούσαμε» —πολύτιμο χρονικό των λογοτεχνικών μας πραγμάτων της μεσοπολεμικής εποχής— οφείλεται κυρίως στην ανατρεπτική του σάτιρα που παραμονεύει ακόμα και πίσω από το λυρικό και το τραγικό. Αισθάνεσαι παντού αυτό «το ματάκι το παιχνιδιάρικο» ακόμα και «πίσω από τον πάγκο του χασάπη», όταν διαβάζεις για τους έρωτες και τους θανάτους της παιδικής του ηλικίας, τα οράματα των διανοουμένων και καλλιτεχνών της «Λεσβιακής Άνοιξης», τον πόλεμο ή τις δραματικές ιστορίες της Κατοχής.

Την ίδια σκωπτική διάθεση διακρίνουμε και στις πρώτες του ποιητικές συλλογές. Φίλος και μαθητής του Κώστα Βάρναλη γράφει σε δύσκολους καιρούς μια ποίηση που δεν εξαντλείται σε ωραιολογίες, αλλά συμπάσχει

και υπερασπίζεται το δίκιο του απλού ανθρώπου: «... Ένας εργάτης κάθεται στον πάγκο / κι από να σπάγγο κρέμετ' ο Χριστός / κι απ' το Χριστό κρεμιέται δίχως σπάγγο / το Καθεστώς... Για το φτωχό ο καθένας μας το ξέρει / η σκέψη είν' επικίνδυνο μαχαίρι».

Ο Πανσέληνος, από τους τελευταίους εναπομείναντες διανοούμενους του μεσοπολέμου, ενστερνίστηκε και υπηρέτησε από πολύ νωρίς τη μαρξιστική ιδεολογία, χωρίς ωστόσο να ενταχθεί ποτέ κομματικά στο χώρο της αριστεράς, γιατί, ακόμα και στη ρομαντική μεσοπολεμική εποχή του ΚΚΕ, η ανήσυχη σκέψη του αντιδρούσε στο δογματισμό: «... Οι φανατικοί δεν έχουν χιούμορ, ήγουν πλατιά αίσθηση της ζωής. Οι άνθρωποι που συνεδριάζουν και λεν απλοϊκότατα «συμφωνώ» έρχεται η ώρα που λεν με τον ίδιο τρόπο «δε συμφωνώ». Η ζωή προάγεται με το δεύτερο, όταν για να το πεις θέλει τόλμη...».

Μέλος της συντακτικής επιτροπής των «Νέων Πρωτοπόρων» στα 1930, συνεργάτης των «Νεοελληνικών Γραμμάτων» στη δικτατορία του Μεταξά, αρθρογράφος στον παράνομο Τύπο της κατοχής, τα «Ελεύθερα Γράμματα», και την εφημερίδα «Μάχη», ο Ασημάκης Πανσέληνος γράφει ποίηση, πρόζα, δοκίμιο, κριτική, πάντα ευαίσθητος απέναντι στα μεγάλα πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα της εποχής του και το 1950 εκλέγεται βουλευτής Λέσβου με τη Δημοκρατική Παράταξη: «Η γενιά μας αναμετρήθηκε με το θάνατο, ήπια σταλιά σταλιά το φαρμάκι του, μα υπήρξε προνομιούχα. Έζησε με ένταση και ενθουσιασμό μια μια τις στιγμές ενός πολυτάραχου αιώνα... Σκέφτομαι αυτούς που δεν πήραν μέρος, και για μια στιγμή έστω, στην αναταραχή που ξεσήκωσε η Επανάσταση του '17 και η Αντίσταση ενάντια στο φασισμό και λέω πως ήταν τιμημένοι απ' το θεό...».

Τα τελευταία χρόνια αλαφρωμένος απ' τις ανάγκες του βιοπορισμού —είχε ασκήσει με επιτυχία για πολλά χρόνια το επάγγελμα του δικηγόρου— έγραφε και ταξίδευε. Μόλις πριν τρία χρόνια πήγε στην Κίνα και δημοσίευσε τις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις. Για φέτος σχεδίαζε ένα ταξίδι στη Λατινική Αμερική. «Έχω μια πρόταση απ' την Κουβανική Πρεσβεία», ανακοίνωνε περιχαρής.

Στις δώδεκα Αυγούστου, ο Ασημάκης Πανσέληνος, απ' το κατάστρωμα του «Αλκαίος» αποχαιρετούσε τη Μυτιλήνη με το ηλιοβασιλέμα. Δίχως θλίψη στο βλέμμα, δίχως συγκινησιακή φόρτιση στο λόγο. Σε όλη τη ζωή του άλλωστε, είχε αποφύγει το μελό.

Χριστίνα Ντουνιά

Γ. ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ (1917-1984)

Με ελληνικό

Ας μην φανεί παραδοξολογία αυτό που θα πω: Η σημαντικότητα του έργου του Σικελιώτη δεν φαίνεται τόσο στους караγκιόζηδες, στις κοπέλες της Καισαριανής και στις άλλες φιγούρες που μας άφησε, αλλά στα τοπία της παλιάς Αγγλίας που ζωγράφισε γύρω στο 1974. Στα πρώτα, η ελληνική θεματογραφία κρύβει από τον μη ασκημένο θεατή την εικαστική του γλώσσα, στα δεύτερα —όπου τα θέματα δεν μας είναι οικεία— φανερώνεται για μας τους Έλληνες το πραγματικό μέγεθος της ζωγραφικής του προσφοράς: Ένα θέαμα ματιών ξένο και άγνωστο —το Μπέρμιγχαμ και το Στράτφορντ ον Έιβον— γίνεται βαθύτατα ελληνικό μέσα από ματιά ελληνική, μέσα από ζωγραφική γλώσσα δικιά μας.

Φοβάμαι μήπως το έργο του Σικελιώτη χαθεί μέσα απ' την ανεκδοτολογία: Ναι, πράγματι, κατέγραψε μορφές της Καισαριανής και της λαϊκής γειτονιάς, ναι πράγματι αποτύπωσε μορφές του Καραγκιόζη, και, ασφαλώς, είναι γνωστό ότι συμμετείχε στην εθνική αντίσταση. Πρώτα απ' όλα όμως ο Σικελιώτης υπήρξε ένας μεγάλος Έλληνας ζωγράφος, γιατί αυτά που μας έδωσε μας τα έδωσε μ' έναν τρόπο βαθύτατα ελληνικό: Η μετωπικότητα των μορφών, η κίνησή τους μέσα στο χώρο του πίνακα, η σχηματικότητα στα περιγράμματα, ο περιβάλλων χώρος, ο τρόπος που απλώνεται το χρώμα, είναι τα χαρακτηριστικά στοιχεία στους πίνακές του που μας συνδέουν κατ' ευθείαν με τις βυζαντινές εικόνες, τις ζωγραφίες του λαϊκού караγκιόζοπαίχτη, την χωρίς προοπτι-

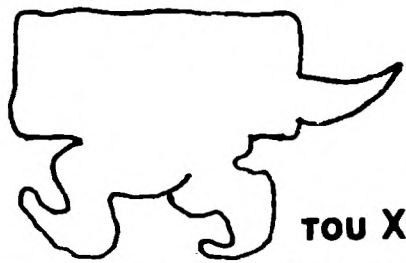
κή ζωγραφική των λαϊκών κεντημάτων. Αυτά τα στοιχεία στη ζωγραφική του έγιναν παραγωγικοί μηχανισμοί, τα εργαλεία που δημιουργούν κρυφά μέσα μας το νόημα και την ψυχική αποδοχή. Αυτές οι ίδιες μορφοπλαστικές τεχνικές έκαναν και τα τοπία της παλιάς Αγγλίας να μας φανούν τόσο οικεία. Αυτές ήταν το ύφος της δουλειάς του.

Μέσα απ' το ύφος του λοιπόν —κι ας μην ξεχνάμε πως το ύφος είναι ο ίδιος ο άνθρωπος— αναγνωρίζουμε τον κόσμο του Σικελιώτη. Και βλέπουμε τη σοφή απλότητα με την οποία έδωσε τις μικρασιατικές του μνήμες, την λαϊκή εικονογραφία του αστικού χώρου, την παλιά παράδοση της βυζαντινής προσωπογραφίας. Και γι' αυτό στην τελευταία περίπτωσή οι μορφές του παίρνουν την αγνότητα και την γλυκύτητα των αγίων.

Ο Σικελιώτης έφυγε από κοντά μας αυτό το εφιαλτικό καλοκαίρι που χάσαμε τόσο πολλούς δημιουργούς. Λίγο το ότι η κοινή γνώμη κουράστηκε απ' τους πολλούς επικηδείους, λίγο το ότι οι εικαστικοί καλλιτέχνες είναι λιγότερο γνωστοί κατά κανόνα και, περισσότερο ίσως, γιατί μερικά οράματα δεν είναι πια για τον κόσμο της αγοράς, ο Σικελιώτης έφυγε σχετικά αθόρυβα. Το έργο του, ωστόσο, από καιρό δικαιωμένο και αγαπημένο, κρατά μια απ' τις σοβαρότερες θέσεις στην νεοελληνική ζωγραφική και μια απ' τις θερμότερες στην καρδιά μας.

Χάρης Καμπουρίδης

Γλώσσα και πολυγλωσσία

του Χρήστου Κλαίρη

4++EHC

Κάθε γλώσσα μεταβάλλεται επειδή λειτουργεί. Το βασικό αυτό αξίωμα της γλωσσολογίας προϋποθέτει και επιβάλλει την ύπαρξη σε κάθε γλώσσα ενός σκληρού πυρήνα με σχετική δομική ομοιογένεια και ταυτόχρονα τη συνύπαρξη μορφικών παραλλαγών στην περιφέρεια του πυρήνα της ίδιας πάντοτε γλώσσας. Το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζει όλα τα επίπεδα μιας γλώσσας, δηλαδή τη φωνολογία, τη σύνταξη, τη μορφολογία, το λεξικό.

Ο πυρήνας εξασφαλίζει την ταυτότητα της γλώσσας, οι παραλλαγές, με άλλα λόγια η πολυγλωσσία, αποτελούν το *δυναμικό* που οδηγεί στην αλλαγή και εξέλιξη. Η έρευνα για τον καθορισμό του πυρήνα μιας γλώσσας πρέπει να μας οδηγήσει στην επισήμανση των βασικών εκείνων χαρακτηριστικών που, πάντοτε σε μια συγκεκριμένη συγχρονία, επιτρέπουν να αναγνωρίζουμε μία και την αυτή γλώσσα. Τι είναι π.χ. αυτό που μας επιτρέπει να πούμε ότι εν έτει σωτηρίω 1983 ένας δημόσιος υπάλληλος στη Μαδρίτη, ένας παπουτοστής στη Λίμα, ένας στρατηγός στο Μπουένος Άιρες, μια μαθήτρια του δημοτικού σχολείου της κοινότητας Μιραφλόρες της Βίνιας ντελ Μαρ στη Χιλή, ο Γκαρσία Μάρκες στο έργο του *Εκατό Χρόνια Μοναξιάς*, ένας εργάτης στα εργοστάσια μακαρονοποιίας του Κίτο στο Εκουαδόρ, μια νεαρή ερωτευμένη στη Μαλάγα, μια υπουργίνα στο Καρακάς, ένας έμπορος στην Πούντα Αρένας, ένας βαρκάρης στη λίμνη Τιτικάκα, ο συμβολαιογράφος του χωριού Γκουέρνικα, ένας πλαίη μπόου στο Πουέρτο Ρίκο και η γιαγιά της Μαρίας στην Ασουνσιόν, τι είναι, λέγω, αυτό που μας επιτρέπει να πούμε ότι όλοι αυτοί σε διαφορετικές εκδηλώσεις της ζωής τους, χρησιμοποιούν μία και την αυτή γλώσσα, στην προκειμένη περίπτωση τα ισπανικά; Σαν απάντηση στο παραπάνω ερώτημα μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει ένας πυρήνας που διαμορφώνει την προσωπικότητα μιας γλωσσικής πραγματικότητας που λέγεται ισπανική γλώσσα. Π.χ. όλοι αυτοί οι άνθρωποι, στα διαφορετικά μήκη και πλάτη της γης, όταν φοράνε τα καλά τους και απευθύνονται επισημώς σε κάποιο κύριο διευθυντή ή όταν φοράνε τις παντούφλες τους και κουβεντιάζουν ανέμελα, όταν καυγαδίζουν ή όταν ερωτοτροπούν ξεχωρίζουν όλοι πέντε διακριτικές φωνηεντικές μονάδες, χρησιμοποιούν δηλα-

δή πέντε φωνήματα φωνηεντικά το *a*, το *o*, το *e*, το *i*, και το *ou*, χρησιμοποιούν ειδικά λειτουργικά μονήματα που υποδεικνύουν ποιος είναι ο πάσχων εν σχέσει με το κατηγορημα ανεξάρτητα από τη σειρά των λέξεων και όλοι λένε (*pan*) όταν θέλουν να αναφερθούν στο «ψωμί». Τα παραπάνω επομένως φωνολογικά, συντακτικά και λεξικά χαρακτηριστικά ανήκουν στο σκληρό πυρήνα της ισπανικής γλώσσας.

Από την άλλη μεριά, συνεχίζοντας πάντοτε με το ίδιο παράδειγμα των ισπανοφώνων, θα διαπιστώσουμε ότι ενώ στην Ισπανία το πνευματικό οδοντικό ηχηρό φώνημα (*ð*) αντιτίθεται στο αντίστοιχο του άηχο (*θ*) το οποίο με τη σειρά του διακρίνεται από το συριστικό φώνημα (*s*), στα ισπανικά της Λατινικής Αμερικής το πνευματικό οδοντικό άηχο φώνημα (*θ*) έχει εξαφανισθεί με αποτέλεσμα το συριστικό (*s*) να καλύπτει το χώρο και του (*θ*). Έτσι ενώ στην Ισπανία διακρίνουμε (*kasa*) «σπίτι» από (κάθα) «κυνήγι» στην Λατινική Αμερική τα δύο αυτά μονήματα είναι ομόηχα. Σε ένα άλλο χώρο ο χιλιανός για να πει «έρχομαι αμέσως» θα προφέρει *voy alíto* ενώ ο αργεντινός *voy inmediatamente* και ο περουβιανός *voy al toque*. Ένα άλλο παράδειγμα παραλλαγής είναι το παρακάτω και αφορά τα χωρίς παιδεία λαϊκά στρώματα της Χιλής, σε αντίθεση με τα μορφωμένα στρώματα. Πρόκειται για την ουδετεροποίηση στο τέλος λέξεως του ακρογλωσσικού παλλόμενου φωνήματος (*r*) με το πλευρικό (*l*), *mal* «θάλασσα» *mal* «κακό». Αυτή η ουδετεροποίηση *l-r* πραγματοποιείται μόνο από τα λαϊκά στρώματα, χωρίς να επηρεάζει τα μορφωμένα στρώματα.

Είπα προηγουμένως ότι η πολυγλωσσία, δηλαδή οι παραλλαγές που μπορούν να εκδηλώνονται στον εξωπυρηνικό χώρο αποτελούν το δυναμικό της γλώσσας. Σ' αυτό τον περιφερειακό τομέα όπου οι δομές είναι λιγότερο σταθερές και παρουσιάζουν σχετική ελαστικότητα, γίνονται οι μεγαλύτερες ζυμώσεις, εδώ, ασκούν κατ' εξοχήν την επίδρασή τους ενδογλωσσικές και εξωγλωσσικές έλξεις και ώσεις που καθορίζουν τις εξελικτικές κατευθύνσεις της γλώσσας. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο παράλληλα με τη διπλή μεθοδολογική διάκριση συγχρονίας / διαχρονίας, που οφείλουμε στο Saussure ο A. Martinet πρόσθεσε την έννοια της δυναμικής συγχρονίας.

Για να φανεί καλύτερα αυτό που εννοούμε με τον όρο «δυναμική συγχρονία» θα μου επιτρέψετε να μακρυγορήσω με ένα παράδειγμα: Αν εξετάσουμε από κοντά το φωνολογικό σύστημα των φωνηεντικών φωνημάτων της γαλλικής θα δούμε ότι η φωνολογική αντίθεση (*β*) κλειστού και (*ε*) ανοιχτού εμφανίζει μια σχετική δομική αστάθεια και ανήκει

επομένως στο χώρο που χαρακτηρίσα ως εξωπυρηνικό. Το αντίθετο συμβαίνει με τη αντίθεση (*i-y*) η οποία ανήκει στον ενδοπυρηνικό χώρο καθότι δομικά σταθερή και πανταχού παρούσα.

Η Anne Marie Houdebine, μελέτησε το φαινόμενο (*e-e*) στην περιοχή του Poitou καταγράφοντας μεταξύ του 1970-1974, 1151 μεθοδικά διαλεγμένους γαλλόφωνους ομιλητές της περιοχής. Η διεξοδική αυτή έρευνα έδειξε μεταξύ άλλων και τα εξής:

α) ότι υπάρχουν ενδογλωσσικοί παράγοντες που εξασκούν πίεση για να καταργηθεί η αντίθεση·

β) ότι παράλληλα με τους ενδογλωσσικούς μια σειρά από εξωγλωσσικούς παράγοντες επιδρούν κατά τρόπο αντιμαχόμενο.

Έτσι π.χ. η καταγωγή, η σταθερότητα της διαμονής στο γεωγραφικό χώρο, η ηλικία και το κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον είναι παράγοντες που παίζουν μεγαλύτερο ρόλο για την ύπαρξη ενός μόνο φωνήματος, και επομένως την κατάργηση της αντίθεσης. Αντίθετα το κοινωνικό-επαγγελματικό περιβάλλον, η γεωγραφική κινητικότητα, το σεξ και μια κάποια ιδέα που μπορούν να έχουν οι ομιλητές για τη γλώσσα, είναι παράγοντες που συντελούν στη διατήρηση της αντίθεσης.

Εξάλλου ο συνδυασμός όλων αυτών των παραγόντων, βασισμένος στα δεδομένα της αυστηρής παρατήρησης, επιτρέπει να καταλάβουμε τους πολύπλοκους μηχανισμούς που καθορίζουν την πορεία του υπό μελέτην φαινομένου. Δηλαδή μας επιτρέπει να καταλάβουμε πώς ενώ η αντίθεση (*e-e*) έτεινε να σταθεροποιηθεί στις αρχές του 20ου αιώνα ακολουθώντας μια ανιούσα πορεία έως το 1935-1937, αρχίζει να υποχωρεί αργά αργά μετά το 1937. Έτσι από 40% στις αρχές του αιώνα, φθάνει το 70% σταθερότητας το 1937 και υποχωρεί μέχρι 60% έως το 1957.

Τέλος φαίνεται πως στις τελευταίες δεκαετίες ανατρέπεται και πάλι η τάση και αναζωογονείται η φωνολογική αντίθεση (*e-e*), έτσι ώστε όχι μόνο παύει να οπισθοχωρεί αλλά και κερδίζει έδαφος.

Ας σημειωθεί ότι σκοπός μας ήταν να δείξουμε, ξεκινώντας από συγκεκριμένα φαινόμενα, πως η γλώσσα κινείται μπροστά στα μάτια μας —η έρευνα της ΑΜΗ στηρίζεται σε παρατηρήσεις που έγιναν από το 1970 έως το 1974— και πως οι υπάρχουσες παραλλαγές, στην περίπτωσή μας η εναλλαγή που προκύπτει από τη λειτουργία ή τη μη λειτουργία μιας φωνολογικής αντίθεσης, εγκλείουν το δυναμικό μιας γλώσσας και μαρτυρούν για το σφρίγος της σαν ζωντανού οργανισμού.

Διάλεξα ένα κατ' εξοχήν «στεγνό» παράδειγμα για να δείξω, όσο μπορεί να γίνει σε μια σύντομη ομιλία, τον τρόπο εργασίας του γλωσσολόγου. Τα προβλήματα αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο, είτε πρόκειται για τη γαλλική, είτε για την ελληνική ή για οποιαδήποτε άλλη γλώσσα, είτε για φωνολογία είτε για σύνταξη ή λεξικό. είτε διερωτηθούμε για τη λειτουργία μιας φωνολογικής αντίθεσης στη γαλλική, είτε για τη λειτουργία και μορφολογία της γενικής στην ελληνική θα μεθοδεύσουμε με την ίδια αυστηρότητα την έρευνα για να συλλάβουμε το δυναμικό

Ομιλία του Χρήστου Κλαίρη, καθηγητή της Γενικής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Ρενέ Ντεκάρτ της Σορβόνης, εκφωνήθηκε στη Σορβόνη στις 19 Ιουνίου 1983 στα πλαίσια μιας ημερίδας μελέτης που οργάνωσε ο Σύλλογος Ελλήνων Πανεπιστημιακών Γαλλίας με θέμα: «Το ζήτημα της ελληνικής γλώσσας -Επικαιρότητα μιας συζήτησης».

; γλώσσας.

Θα ήθελα να καταλήξω σ' αυτό το σημείο την κατάφαση ότι η έννοια της παραλλα-; είναι σύμφυτη με την έννοια της γλώσ-;ς. Γλώσσα μονοκόμματα και απόλυτα ο-ιογενής ούτε υπάρχει ούτε υπήρξε ποτέ. νοκόμματα και ομοιογενείς μπορούν να αι μόνο οι τεχνητοί κώδικες, όπως ο κώδι-;ς μορς, ο κώδικας οδικής κυκλοφορίας λ.

Η μελέτη μιας γλώσσας θέτει το πρόβλημα ; καθορισμού της γλωσσικής κοινότητας ;α στην οποία μιλιέται η εν λόγω γλώσσα. ;ο κι αν είναι δυνατό να φανεί ως κάτι αφ' ;του φανερό το πρόβλημα είναι εξαιρετικά λύπλοκο και πολυδιάστατο. Ανάφερα οηγουμένως την ισπανική γλώσσα. Αν θέ- ;με το ερώτημα ποια είναι η γλωσσική κοι- ;ητα που μιλάει ισπανικά, η απάντηση, νο- ;ω, πως δεν είναι αυτονόητη. Οπωσδήποτε ;θα επεκταθώ σ' αυτό το πρόβλημα, πρό- ;ή μου ήταν απλώς να το υπενθυμίσω.

Άμεσα συνδεδεμένο με το πρόβλημα του ;ορισμού της γλωσσικής κοινότητας είναι ;ρόβλημα της κατάρτισης του κόρπους, ;αδή του μεθοδευμένου γλωσσικού υλικού ;θα αποτελέσει τη βάση για τη γλωσσολο- ;ή ανάλυση, καθώς επίσης και της αντι- ;σωπευτικότητας αυτού του κόρπους σε ;έση με τη γλωσσική πραγματικότητα που ;ουμε να μελετήσουμε. Το κόρπους είναι ;αραίτητη προϋπόθεση για να αποφευχθούν ;τά το δυνατόν οι υποκειμενισμοί του ερευ- ;τή και να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότη- ; της δουλειάς. Ο εμπλουτισμός του κόρ- ;ους παράλληλα με την πρόοδο της έρευνας ;αι αναγκαίος, για να μπορέσει να δοθεί α- ;ντηση στις αναφυόμενες δυσκολίες ανάλυ- ;ς. Η τιμιότητα του ερευνητή έγκειται στο ; φανερώνει πάντοτε τη διαλεκτική σχέση ;άμεσα στα γλωσσικά δεδομένα που διαθέ- ; και στα αποτελέσματα στα οποία κατα- ;γει αναλύοντας τα συγκεκριμένα γλωσσι- ; δεδομένα. Μόνον έτσι μπορεί να τεθεί ;αγμός στις αυθαιρεσίες. Ίσως ένα από τα ;αλύτερα διδάγματα της γλωσσολογίας ; επιστήμης είναι ότι βασίζεται στην αμερό- ;πτη παρατήρηση της γλώσσας όπως λει- ;υργεί και όχι στην αστυνόμευση του λόγου ; βάση κανόνες που ρυθμίζουν μια για πάν- ; το σωστό και το λάθος. Για τη γλωσσολο- ;α σωστό είναι μόνο ό,τι διευκολύνει την ε- ;κοινωνία και λάθος ότι τη δυσχεραίνει.

Η γλώσσα πριν απ' όλα είναι όργανο επι- ;ινωνίας μεταξύ των συνανθρώπων και δεν ;έπει να χρησιμοποιείται σαν ένα επιπλέον ;σο για την ιεράρχησή τους. Τη δομή ;ους νόμους— μιας γλώσσας ο γλωσσολό- ;ς δεν την επιβάλλει σ' αυτήν, την ανακαλύ- ;ει μελετώντας το υλικό που μεθοδικά κα- ;ιρτισε.

Η έρευνα της σημερινής ελληνικής γλώσ- ;ς με όλη την πολυγλωσσία της επείγει. Το ;59 ο Charles Ferguson εισήγαγε τον τεχνικό ;ο «διγλωσσία» για να χαρακτηρίσει την ε- ;κρατούσα κατάσταση σε ορισμένες γλώσ- ;ς όπως τα αραβικά, τα ελληνικά, τα γερ- ;ινικά της Ελβετίας και άλλες, όπου μπο- ;ύσε να ξεχωρίσει κανείς μια επίσημη και ;α ανεπίσημη μορφή της ίδιας γλώσσας. Ο

όρος «διγλωσσία» του Ferguson δεν πρέπει να συγχέεται με τη διπλογλωσσία ορισμένων γλωσσικών κοινοτήτων όπως των Βάσκων στην Ισπανία, (βασκική και ισπανική) ή των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης (ελληνική και τουρκική) που μιλάνε παράλληλα δυο διαφορετικές γλώσσες. Το 1974 ο Fred House- holder σε συνεργασία με τον Κώστα Καζάζη προτείνει την «ελληνική τριγλωσσία». Κατά τη δική μου άποψη πρέπει να ξεκινήσουμε α- πό το γεγονός ότι υπάρχει σήμερα μια γλωσ- σική πραγματικότητα που μπορούμε να ανα- γνωρίσουμε ως ελληνική γλώσσα. Η γλωσσι- κή αυτή πραγματικότητα λόγω ιστορικής ι- διοτυπίας και κοινωνιογλωσσικών συνθηκών παρουσιάζει μια εξαιρετικά πλούσια πολυ- μορφία. Στόχος μας πρέπει να γίνει να τη με- λετήσουμε όπως λειτουργεί, να αναγνωρί- σουμε τις πυρηνικές δομές της, και να περι- γράψουμε τις εξωπυρηνικές παραλλαγές της.

Για την περιγραφή αυτών των παραλλαγών είναι ανάγκη να εγκαταλείψουμε τα ιδεολογι- κά σχήματα της διγλωσσίας ή και τριγλωσ- σίας και να δούμε τα πράγματα από μια κοι- νωνιογλωσσική οπτική γωνία. Μια τέτοια θέ- ση θα μας οδηγήσει στην παραδοχή μιας ελ- ληνικής πολυγλωσσίας, που όχι μόνο δεν εί- ναι κατάρα, αλλά θα 'πρεπε να θεωρείται κα- μάρι και περηφάνειά μας. Ίσως θα 'ταν καλό να βγούμε από το μονόχορδο καβούκι μας της δημοτικής και της καθαρεύουσας και να αγκαλιάσουμε όλη τη μορφική ποικιλία της σημερινής ελληνικής γλώσσας.

Η ελληνική διγλωσσία πάνω απ' όλα είναι προϊόν μιας ιδεολογικής πάλης. Όταν επι- χειρούμε να αντιμετωπίσουμε τα προβλήμα- τα της σημερινής ελληνικής, ως γλωσσολό- γοι πρέπει να κάνουμε μια προσπάθεια να ξε- χωρίσουμε το ιδεολογικό μέρος μιας ιστορι- κής διγλωσσίας αφ' ενός, και την ποικιλία γλωσσικών μορφών που αποτελούν τον ανα- φαίρετο πλούτο της γλώσσας αφ' ετέρου. Ά- δικα θα αναζητήσουμε ενδογλωσσικά κριτή- ρια που θα μας επιτρέψουν να κατατάξουμε με σιγουριά την τάδε ή τη δεινα γλωσσική μορφή ως ανήκουσα στην καθαρεύουσα ή στη δημοτική. Ένα παράδειγμα από το λεξι- κό ίσως μας πείσει.

Έτσι ενώ το σύνθετο *παραδαρμός* θα απορ- ριφθεί από τους καθαρολόγους και το *επιβι- βασμός* θα κινήσει την υποψία των ακραιφ- νών δημοτικιστών, άπαντες θα αποδεχθούν το *συμβιβασμό* που έχει ακριβώς την ίδια δο-μή με το *επιβιβασμός*. Μόνο η συμβολική α- ξία που προστίθεται στη σημασία και τη μορ-φή αυτών των λέξεων και που εγγράφεται στα πλαίσια μιας ιδεολογικής πάλης, μόνον αυτή η συμβολική αξία επιτρέπει διακρίσεις σ' αυτό το επίπεδο και όχι, βέβαια, ενδο- γλωσσικά κριτήρια.

Κάποιος θα μπορούσε να θέσει το ερώτημα πως αντιμετωπίζει η γλωσσολογία τα θέματα τρυ κρατικού παρεμβατισμού και της εκπαί- δευσης.

Ως προς τον κρατικό παρεμβατισμό θα έ- λεγα ότι η υιοθέτηση μιας επιστημονικής στάσης απέναντι στα γλωσσικά προβλήματα δεν σημαίνει αφέλεια. Όταν από το 1911 υ- πάρχει άρθρο του συντάγματος της Ελλάδος που παραμένει ακόμη και στο σύνταγμα του

1968 που καθορίζει ότι «Επίσημος γλώσσα του Κράτους και της Εκπαιδεύσεως είναι ε- κείνη, εις την οποίαν συντάσσονται το σύν- ταγμα και τα κείμενα της ελληνικής νομοθε- σίας» είναι απαραίτητο να έρθει άλλος νόμος για να ξεριζώσει τοιούτον ζυγόν καθορίζον- τα την επίσημον γλώσσα του Κράτους.

Όσον αφορά την εκπαίδευση θα παρατη- ρηθεί δίκαια ότι επιβάλλεται κάποια επιλογή για λόγους παιδαγωγικούς. Περί αυτού δεν υ- πάρχει αμφιβολία. Το θέμα όμως είναι με ποια κριτήρια θα γίνει η επιλογή και ποιος θα την κάνει. Προσωπικά νομίζω ότι πρέπει να προηγηθεί η επιστημονική έρευνα, από την ο- ποία θα ξεπηδήσει το σχολικό εγχειρίδιο. Η γραμματική του Τριανταφυλλίδη είναι μνη- μειώδης και πρωτοποριακό έργο. Ο ίδιος ο Τριανταφυλλίδης, με την τιμιότητα που τον διέκρινε λέει (σ. ΚΘ') ότι η γραμματική του έ- χει κανόνες, «αλύγιστους και ανασχετικούς ως προς την αυριανή εξέλιξη» κι ακόμα ότι έ- γινε προσπάθεια «να δειχτεί η γλώσσα, όπου μπορούσε, όχι σαν κάτι έτοιμο και κοκαλια- σμένο για πάντα, παρά μέσα στην ανανεωτι- κή της ζωή και εξέλιξη». Έχει δίκιο και στις δύο περιπτώσεις και πρέπει να τον ακούσουν οι πιστοί του. Στο μισό περίπου αιώνα που πέρασε από το στάδιο της γλώσσας που πε- ριέγραψε ο Τριανταφυλλίδης και η γλώσσα ε- ξελίχθηκε και η γλωσσολογία προόδευσε. Ε- πομένως χρειάζεται δουλειά. Μ' ένα τέτοιο πνεύμα προτάθηκε στα Γιάννενα κατά τη διάρκεια του 5ου Διεθνούς Συνεδρίου Λει- τουργικής Γλωσσολογίας, το 1978, ένα σχέ- διο έρευνας για τη μελέτη της ελληνικής γλώσσας και τη σύνταξη μιας επιστημονικής γραμματικής.

Ένα πολύ σημαντικό σημείο σε σχέση με την εκπαίδευση αναφέρεται στην νοοτροπία με την οποία θα παρουσιασθούν τα πράγμα- τα. Αυτό που προέχει είναι και όταν ακόμη έ- χει επιλεγεί μια μορφή και διδάσκεται ως η καταλληλότερη για την τάδε χρήση να ξέρει και ο διδάσκων και ο διδασκόμενος ότι δεν είναι η μόνη και ότι υπάρχουν και άλλες επί- σης σωστές που δεν διδάσκονται για λόγους παιδαγωγικής οικονομίας. Μια τέτοια αλλα- γή νοοτροπίας είναι βέβαια και ο δυσκολότε- ρος στόχος που έχουμε να επιτύχουμε με το χρόνο. Μα αξίζει τον κόπο.

Τελειώνοντας επιτρέψτε μου να ανακεφα- λαιώσω τα όσα είπα:

1) Σχετική σταθερότητα ενός πυρήνα αφ' ε- νός, παραλλαγές στην περιφέρεια, αφ' ετέ- ρου, τάση προς συντήρηση αφ' ενός, και τά- ση προς αλλαγή αφ' ετέρου είναι φαινόμενα που χαρακτηρίζουν κάθε γλώσσα.

2) Προϋπόθεση για τη γλωσσική έρευνα είναι η θεμελίωσή της στην παρατήρηση μεθοδικά συλλεγμένου γλωσσικού υλικού.

3) Η έρευνα της σημερινής ελληνικής γλώσ- σας με όλη την πολυγλωσσία της επείγει. Α- ναπόφευκτη φάση αυτής της έρευνας είναι η κατάρτιση ενός κόρπους (τι λέει ή γράφει ποιος, πού, πότε, πως, σε τι συνθήκες) χωρίς το οποίο κάθε κατάφαση κινδυνεύει να είναι αυθαίρετη. Αυτό που προέχει είναι να συγ- κεντρώσουμε τις δυνάμεις μας για μια συ- στηματική έρευνα αξιοποιώντας τις προό- δους και τις κατακτήσεις της γενικής γλωσ- σολογίας.

□

Κοινωνικός καθορισμός της γλώσσας και γλωσσική αγωγή στο σχολείο

της Θ. Ανθογαλίδου

Το γλωσσικό ζήτημα αναβιώνει στις μέρες μας με νέα μορφή στους κύκλους των διανοουμένων. Νέοι γλωσσαμύνητες ανησυχούν για μια υποτιθέμενη συρρίκνωση της νεοελληνικής γλώσσας, στο όνομα μάλιστα της μοντέρνας γλωσσολογίας, την οποία χειρίζονται μ' έναν τρόπο που προσβάλλει βάνουσα κάθε επιστημονική δεοντολογία.

Πέρα όμως από το γλωσσικό ζήτημα, που όσο τουλάχιστον δεν καταφέρνει να εμπλέξει το σχολείο και να πισωγυρίσει τη γλωσσική μεταρρύθμιση, παραμένει ένα ψευδοπρόβλημα, υπάρχει το γλωσσικό πρόβλημα, κοινό σε όλες τις κοινωνίες, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στην καθεμιά, στο οποίο το σχολείο κάθε άλλο παρά αμέτοχο είναι και που καμιά γλωσσική μεταρρύθμιση δε στάθηκε ποτέ ικανή από μόνη της να το θεραπεύσει. Πρόκειται για το πρόβλημα του κοινού καθορισμού της

γλώσσας, για το γλωσσικό ρήγμα που υπάρχει ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις, για τη γλώσσα «περιωπής» που καθιερώνεται ως «εθνική» και γλώσσα του σχολείου. Το πρόβλημα έχει αναγνωριστεί και έχει γίνει αντικείμενο μελέτης και συζητήσεων παντού στον κόσμο. Θα περιοριστώ σε μια εντελώς ενδεικτική παρουσίαση κάποιων «προοδευτικών» απόψεων σχετικά μ' αυτό· συνδέοντάς τις με τον κοινωνικό ρόλο του σχολείου και της γλωσσικής αγωγής, θα προσπαθήσω να δείξω την ιδιαίτερη ιδεολογική φόρτιση της καθεμιάς απ' αυτές.

Η συζήτηση παραμένει ανοιχτή, υπάρχουν όμως κάποιες θεωρητικές προκείμενες στις οποίες μπορεί να στηριχθεί μια νέα διερεύνηση του προβλήματος και κάποιες συγκεκριμένες επιμέρους προτάσεις, μικρής έστω εμβέλειας, για τη γλωσσική αγωγή.

Ποια είναι, λοιπόν, κατ' αρχήν τα δεδομένα:

Ήδη στο επίπεδο της άμεσης παρατήρησης, όλοι γνωρίζουν ότι τα παιδιά έρχονται στο σχολείο με πολύ διαφορετικό γλωσσικό κεφάλαιο. Και ο τελευταίος δάσκαλος το γνωρίζει αυτό και το αντιμετωπίζει, μαζί με τις συνέπειές του, σαν ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στην καθημερινή διδακτική πρακτική του. Όταν, όμως, λέει ότι οι μαθητές του «δεν ξέρουν ελληνικά», ιδεολογικοποιεί ένα πραγματικό γεγονός, που έχει την ευκαιρία να γνωρίζει από πρώτο χέρι.

Η σύγχρονη γλωσσολογική επιστήμη είναι κατηγορηματική και συνάμα αποκαλυπτική στο σημείο αυτό:

«... Ο δάσκαλος», λέει ο Γάλλος γλωσσολόγος Α. Μαρτινέ, πρέπει πρώτα απ' όλα «να συνειδητοποιήσει... ότι το παιδί που πρωτοέρχεται στο σχολείο, κι ακόμη περισσότερο το παιδί που φτάνει στο γυμνάσιο, γνωρίζει τη γλώσσα του· γνωρίζει τη φωνολογία της, τα πιο σημαντικά στοιχεία της μορφολογίας και της σύνταξης· όπως όλος ο κόσμος, σε διαφορετικό βαθμό ο καθένας, έτσι και το παιδί γνωρίζει επίσης το λεξιλόγιό της... Το παιδί, που έρχεται στο σχολείο, γνωρίζει τη γλώσσα του, αλλά εκείνο που δεν γνωρίζει είναι η καθιερωμένη μορφή της γραπτής γλώσσας»¹.

Ο Α. Μαρτινέ μας λέει δύο πράγματα μ' αυτή τη βασική διακρίση γραπτής - προφορικής γλώσσας: πρώτα - πρώτα ότι η γλώσσα δεν είναι μία· η γλώσσα δεν είναι μία, σημαίνει ότι, όταν π.χ. λέμε «νεοελληνική γλώσσα», αναφερόμαστε σε μια αφαι-

ρεση, σε μια ολότητα, που στην πραγματική ζωή υπάρχει ως πολυσύνθετη ποικιλία: εκτός από την προφορική και γραπτή μορφή της γλώσσας, γεωγραφικές διάλεκτοι, ιδιώματα, καθημερινή γλώσσα, λαϊκή γλώσσα, φοιτητική γλώσσα, επιστημονική γλώσσα, επαγγελματική κτλ., συνθέτουν την πραγματικότητα της νέας ελληνικής, όπως είχε την ευκαιρία να επισημάνει σε μια εισήγησή του, ο γλωσσολόγος καθηγητής Μιχ. Σετάτος².

Το δεύτερο πράγμα που μας λέει ο Α. Μαρτινέ είναι ότι η σχολική γλώσσα είναι «η καθιερωμένη μορφή της γραπτής γλώσσας», πάνω στην οποία, άλλωστε, είναι ουσιαστικά συγκεντρωμένη η παραδοσιακή γλωσσική διδασκαλία.

Σ' αυτές τις διαπιστώσεις έρχονται να προστεθούν και εκείνες των κοινωνιογλωσσολόγων και των κοινωνιολόγων της εκπαίδευσης³.

α) ότι η γλώσσα και κουλτούρα των λαϊκών τάξεων διαφέρει από την επίσημη γλώσσα και κουλτούρα, που παρέχεται στο σχολείο·

β) ότι αυτό αποτελεί και το κυριότερο ίσως αίτιο που τα παιδιά των λαϊκών τάξεων αποτυχαίνουν πολύ συχνότερα στο σχολείο από τα παιδιά των ευνοημένων κοινωνικά τάξεων.

Ο Άγγλος κοινωνιολόγος Μπ. Μπερνστάιν, σχολιάζοντας αυτά τα δεδομένα, λέει ότι το σχολείο εμπλέκει τα παιδιά των λαϊκών τάξεων σε μια διαδικασία αλλαγής του γλωσσικού κώδικα, που είναι στην ουσία μια διαδικασία πολιτιστικής ρήξης με το οικείο τους περιβάλλον⁴.

Άλλοι ερευνητές, όπως ο Γάλ-

λος κοινωνιολόγος Π. Μπουρντιέ και η Σχολή του, τονίζουν τις ιδεολογικές συνέπειες που έχει το γεγονός ότι το σχολείο και η σχολική διδασκαλία αγνοεί τις μορφωτικές ανισότητες, που, οι μαθητές φέρουν από το κοινωνικό τους περιβάλλον, και απευθύνεται σε όλους με τον ίδιο τρόπο, την ίδια γλώσσα, που διοχετεύει τα ίδια πολιτιστικά μηνύματα και τις ίδιες αξίες. Η σχολική γλώσσα και κουλτούρα προβάλλονται έτσι —κατά τον Μπουρντιέ— όχι σαν αυτό που πραγματικά είναι, μια αυθαίρετα επιλεγμένη γλώσσα και η αυθαίρετη κυρίαρχη κουλτούρα, προβάλλονται ως η κατ' εξοχήν γλώσσα και η κατ' εξοχήν κουλτούρα. Επομένως, η αδυναμία των μαθητών από λαϊκές τάξεις να αποκωδικοποιήσουν τη σχολική γλώσσα και να συλλάβουν τα πολιτιστικά της μηνύματα εμφανίζεται σα μια φυσική ανεπάρκεια.

Μ' αυτό τον τρόπο η χαρισματική ιδεολογία, η ιδεολογία δηλαδή των έμφυτων ικανοτήτων, από την οποία εμφορούνται οι δάσκαλοι και την οποία εσωτερικεύουν οι μαθητές τους, νομιμοποιεί την πολιτιστική αναπαγωγή και τη σχολική συντήρηση.

«Είναι αναμφισβήτητο», λέει ο Μπουρντιέ, «ότι μερικές από τις ικανότητες, που απαιτεί το σχολείο, όπως ο καλός χειρισμός του προφορικού και του γραπτού λόγου, κι ακόμη η πολλαπλότητα των ικανοτήτων, προσδιορίζουν και θα προσδιορίζουν πάντα τη λόγια κουλτούρα (σε αντιπαράθεση με τη λαϊκή). Ο καθηγητής που διδάσκει τη γλώσσα έχει δικίο να θεωρεί τη λεκτική και ρητορική δεινότητα δεδομένη στο ίδιο το περιεχόμενο της κουλτούρας που μεταδίδει· δεν έ-

χει όμως δικαίωμα να την ζητάει από τους μαθητές του, παρά μόνο αν θεωρεί τούτη την αρετή αυτό που είναι στην πραγματικότητα: μια ικανότητα δηλαδή, που μπορεί να αποκτηθεί με την άσκηση· να αναλάβει, λοιπόν, την υποχρέωση να δώσει στους μαθητές του όλα τα μέσα για την απόκτησή της...»⁵.

Με το κείμενο όμως αυτό του Μπουρντιέ περνούμε ήδη στις συζητήσεις που προκλήθηκαν από τις διάφορες ερμηνείες των δεδομένων.

Τα δεδομένα των ερευνών και τα συμπεράσματα, που στηρίχθηκαν σ' αυτά, καθώς και οι σχετικές ερμηνευτικές θεωρίες είχαν μεγάλη αποκαλυπτική δύναμη. Αυτό όμως δε σημαίνει καθόλου ότι η προβληματική για τον κοινωνικό ρόλο του σχολείου, και ειδικότερα για τη σχέση γλώσσας και εκπαίδευσης, έχει διερευνηθεί ικανοποιητικά. Πράγμα, που γίνεται ιδιαίτερα αισθητό στις προτάσεις, που κατά καιρούς έχουν στηριχθεί στις κοινωνιολογικές έρευνες και στις θεωρητικές προκείμενες των συμπερασμάτων τους.

Κανείς, σχεδόν σήμερα δεν αμφισβητεί ότι υπάρχουν διαφορετικές και κοινωνικά καθορισμένες γλωσσικές πρακτικές. Θα μπορούσαμε, όμως, να μιλήσουμε άραγε για μια αξιολογική διαφοροποίησή τους; Υπάρχουν γλώσσες περισσότερο καλλιεργημένες και λιγότερο καλλιεργημένες, που αντιστοιχούν σε διαφορετικά επίπεδα πολιτισμικής ανάπτυξης;

Ο Μπ. Μπερνστάιν π.χ., κατηγορήθηκε συχνά, ότι με τη θεωρία του για τους δύο κώδικες, τον «επεξεργασμένο», δηλαδή, τον

ίδικα που χρησιμοποιούν τα α-
πτερα κοινωνικά στρώματα,
πτον «περιορισμένο», δηλαδή,
ν κώδικα των λαϊκών τάξεων,
ιστίμησε τη λαϊκή γλώσσα και
ιστήριξε τόσο τη φιλελεύθερη
παιδευτική πολιτική της αντι-
αθμιστικής εκπαίδευσης, όσο
π τη θεωρία της «λεκτικής στέ-
σης» και των «γνωστικών ελ-
ίψεων», που συνηγόρησε ακό-
η και σε ρατσιστικών αποκλί-
ων συμπεράσματα (όπως για
ν πνευματική κατωτερότητα
ν μαύρων στην Αμερική).
Του καταλόγισαν, πιο συγκε-
κμένα, ότι τα χαρακτηριστικά,
υ αποδίδει στους δύο κώδικες,
μιστούν μια συγκριτική αξιο-
ληση και όχι μια αντικειμενική
ριγραφή. Ο Μπερνστάιν έλεγε
χ. για τον «περιορισμένο κώδι-
α» ότι χαρακτηρίζεται από την
πλή και παρατακτική σύνταξη
αι την απουσία αφηρημένων ου-
ιαστικών εκτιμώσεων ότι τα χα-
κτηριστικά αυτά συνδέονται
ε μια αδυναμία για οποιαδήποτε
ναγωγή σε γενικεύσεις και αφη-
ημένες έννοιες και για την κα-
ίστρωση πολύπλοκων συλλογι-
μών. Του καταλόγισαν, λοιπόν
και όχι άδικα— ότι συγχέει τη
ικτική συγκρότηση, τη μορφο-
οίηση δηλαδή, ή τυποποίηση
υ λόγου, με τη νοητική συγκρό-
ση την ευχέρεια στις περίπλο-
ες φράσεις με την ικανότητα για
ύνθετη σκέψη. Αυτή όμως η ά-
ψη είναι επιστημονικά διαβλη-
ή, γιατί —όπως τουλάχιστον έ-
ξαν πολλές έρευνες επιφανών
λωσσολόγων και ψυχολόγων—
εν υπάρχει αυστηρή αντιστοιχία
νάμεσα στη γλώσσα και τη σκέ-
η και η διάρθρωση της γλώσ-
ας δεν απεικονίζει τη λογική
άρθρωση της ανθρώπινης σκέ-
ης.

Η ρητή ή υπονοούμενη υποτί-
ηση της λαϊκής γλώσσας και
κέψης έχει, εξάλλου, ορισμένες
εολογικές συνέπειες ιδιαίτερα
φανείς στις συγκεκριμένες
ροτάσεις, που απορρέουν απ'
υτήν. Για να κάνουμε οποιαδή-
οτε αξιολόγηση μιας γλώσσας
ρέπει να έχουμε ένα πρότυπο,
ι έχουμε συλλάβει την ύπαρξη
αι τα βασικά χαρακτηριστικά
ως υπερβατικού Λόγου προς
ν οποίο τείνει ο ανθρώπινος λό-
ς στην πορεία εξέλιξής του. Η
ώσσα του σχολείου τοποθετεί-
ι πάντα πιο ψηλά από τη λαϊκή
ώσσα σ' αυτή την κλίμακα που
δηγεί στην τελειότητα. Το πρό-
λημα επομένως που απορρέει α-
ό μια τέτοια αντίληψη των
ραγμάτων, είναι με ποιους τρό-
ους θα μπορούσε το σχολείο να
ναπτύξει στα παιδιά των λαϊ-
ών τάξεων την ικανότητα να
ρησιμοποιούν τον επεξεργασμέ-
ο κώδικα, να ανυψώσει δηλαδή
ν εκφραστική ικανότητα των
ορφωτικά αδικημένων τάξεων
το επίπεδο που έχουν κατακτή-
ει οι ευνοημένες, δηλαδή, οι κυ-
ιάρχες τάξεις.

Η άποψη αυτή κατηγορήθηκε
—σωστά, κατά τη γνώμη μου—
ως ρεφορμιστική, κι αυτόν τον
ψόγο δεν τον απέφυγε ούτε ο Π.
Μπουρντιέ, ιδίως για κάποιες
γνώμες και προτάσεις σαν αυτές
που εκφράζει στο απόσπασμα
που παρέθεσα παραπάνω⁶.

Την ίδια ρεφορμιστική αντίλη-
ψη για το σχολείο εκφράζουν
—από μια ορισμένη άποψη— και
κάποιες προτάσεις που κυκλοφό-
ρησαν τελευταία στον ελληνικό
χώρο σχετικά με τη διδασκαλία
της αρχαίας ελληνικής γλώσσας
και στο γυμνάσιο ή για την ιδιαι-
τερη έμφαση που πρέπει να δίνε-
ται στη διδασκαλία της λογοτε-
χνίας.

Εκείνο που παραβλέπεται εντε-
λώς σ' αυτές τις προτάσεις
—έτσι όπως διατυπώνονται— εί-
ναι το μήνυμα που εσωτερικεύ-
ουν τα παιδιά των λαϊκών τάξε-
ων, καθώς η γλώσσα τους είναι
πολύ απομακρυσμένη από την
αρχαία ή τη λογοτεχνική γλώσ-
σα, όταν τους προβάλλουμε τη
μια ή την άλλη ως γλωσσικά
πρότυπα.

Η ρητή ή σιωπηρή υποτίμηση
της γλώσσας και της κουλτού-
ρας τους με την προβολή της
γραπτής γλώσσας ως μόνης σω-
στής έχει —όπως ήδη υπογράμμι-
σα— αρνητικές συνέπειες στο ε-
πίπεδο των σχολικών επιδόσεων
και της ιδεολογικής εγχαράξης.
Όταν προβάλλουμε την αρχαία ή
τη λογοτεχνική ως ανώτερες
μορφές, ιστορικές ή σύγχρονες
της εθνικής γλώσσας, οι επιπτώ-
σεις αυτές πολλαπλασιάζονται.

Με πολλή συντομία θα εκθέσω
μια δεύτερη άποψη, που θέλει να
θεωρείται διαμετρικά αντίθετη α-
πό κείνη του Μπ. Μπερνστάιν. Ο
πιο γνωστός εισηγητής αυτής της
άποψης, ο Αμερικανός γλωσσολό-
γος ερευνητής Γουίλιαμ Λαμ-
πώφ, παρ' όλο που ασκεί μια
διδασκαλική κριτική στη θεωρία
των κωδίκων, δεν καταφέρνει ω-
στόσο να βγει από τον ίδιο τρόπο
σκέψης:

Με δυο λόγια, ισχυρίζεται ότι η
λαϊκή γλώσσα δεν είναι ούτε λι-
γότερο σύνθετη ούτε λιγότερο
πλούσια από εκείνη της άρχου-
σας τάξης, είναι μόνο λιγότερο
μορφοποιημένη, λιγότερο τυπο-
ποιημένη γι' αυτό και σε μια συ-
νέντευξη, σαν αυτές που πραγμα-
τοποίησε ο Μπ. Μπερνστάιν στις
έρευνές του, το παιδί της λαϊκής
τάξης θα μείνει βουβό μπροστά
στο σοφό ερευνητή, ενώ μπορεί
να χρησιμοποιήσει σύνθετες εκ-
φράσεις, εάν ο συνομιλητής του
είναι κοινωνικά προσιτός και φι-
λικός.

Αν όμως έτσι έχουν τα πράγ-
ματα, θα ήταν δυνατό να πιστέ-
ψουμε ότι, στο επίπεδο της παι-
δαγωγικής πρακτικής, η γλωσσι-
κή αγωγή θα μπορούσε —σε μια
σοσιαλιστική π.χ. χώρα— να ε-
ξαντλείται στη διδασκαλία της
λαϊκής γλώσσας και της κωδικο-
ποίησής της. Ή τουλάχιστον, αν

αποφύγουμε αυτή τη γελοιογρα-
φική υπερβολή, ότι το φιλικό κλί-
μα, η οικεία ατμόσφαιρα της εκ-
παιδευτικής επικοινωνίας, θα ή-
ταν αρκετή για τα παιδιά των
λαϊκών τάξεων να επιδείξουν, σε
οποιοδήποτε παιδευτικό σύστη-
μα, τη γλωσσική τους επάρκεια.

Στην πραγματικότητα όμως,
αν το γλωσσικό όργανο των λαϊ-
κών τάξεων επαρκεί για τις α-
νάγκες του οικείου τους κοινωνι-
κού χώρου, σίγουρα δεν τους
φτάνει για τις ανάγκες τους στον
ευρύτερο κοινωνικό χώρο· κι αυ-
τό δεν το ζουν μόνο τα παιδιά
τους στο σχολείο, αλλά και οι ε-
νήλικες στις δημόσιες υπηρεσίες,
στα νοσοκομεία, με το αφεντικό
τους και γενικά τις σχέσεις τους
με οποιαδήποτε μορφή εξουσία.
Το ρήγμα δηλαδή, ανάμεσα στις
γλωσσικές πρακτικές υπάρχει,
το ρήγμα αυτό είναι αποτέλεσμα
κοινωνικών ανταγωνισμών και
όχι διαπροσωπικών σχέσεων και
οι λαϊκές τάξεις το έχουν εσωτε-
ρικεύσει σαν ιδεολογική κυριαρ-
χία.

Συγγενής προς τις θέσεις του
Γ. Λαμπώφ, αν και όχι ταυτόση-
μη, είναι η θεωρία που κατα-
στρώνεται σήμερα από ορισμέ-
νους μαρξιστές, ότι οι διαφορές
ανάμεσα στα γλωσσικά συστή-
ματα διαφόρων κοινωνικών ομά-
δων, ακόμη και όταν αυτές οι ο-
μάδες βρίσκονται σε διάφορα
στάδια εξέλιξης, «είναι ασήμαν-
τες σε σύγκριση με ό,τι ενώνει ό-
λες τις γλώσσες και τα συστήμα-
τα σκέψης, που συνδέονται μ'
αυτές», γι' αυτό ακριβώς είναι
δυνατή η μετάφραση από τη μια
στην άλλη γλώσσα και η συνεν-
νόηση ανάμεσα σε αλλόγλωσ-
σους⁷.

Ο Άνταμ Σαφ, γνωστός πολω-
νός γλωσσολόγος και φιλόσο-
φος, προσπαθεί να στηρίξει αυτή
την αντίληψη, στο βιβλίο του Ο
μαρξισμός και το ανθρώπινο ά-
τομο, και την οδηγεί στις α-
κραίες της συνέπειες· υποστηρί-
ζει, λοιπόν, ότι οι «άνθρωποι, α-
νεξάρτητα από διαφορές στην ι-
στορία τους, στον πολιτισμό, την
κουλτούρα, τη φυλή κτλ., όχι μό-
νο συνεννοούνται μεταξύ τους,
αλλά βιώνουν και όμοιες κατα-
στάσεις, ιδιαίτερα συναισθηματι-
κές. Αυτό οφείλεται μόνο και μό-
νο στην κοινή τους φυλογένεση,
που οδήγησε στην ίδια ανατομι-
κή και φυσιολογική δομή όλων
των ομάδων του είδους Homo sa-
piens».

Αξίζει να δούμε αυτή την άπο-
ψη από πιο κοντά, γιατί συνδέε-
ται με την αποκατάσταση του νε-
αρού Μαρξ και τον μαρξιστικό
ανθρωπισμό και με ορισμένα ευ-
ρώπαικα ρεύματα στο χώρο της
εκπαιδευτικής προβληματικής,
που χαρακτηρίζονται από μια
στροφή προς την ανθρωπιστική
παιδεία. Στη χώρα μας, όπου η
ανθρωπιστική παιδεία ταυτίζεται
συχνά με τη διδασκαλία των αρ-
χαιών κειμένων, οι πρόσφατες
διεκδικήσεις —όταν μάλιστα

προέρχονται από την αριστερά—
δεν είναι ίσως άσχετες και μ' αυ-
τά τα ρεύματα.

«Η όλη αντίληψη για την αν-
θρωπότητα και τον ανθρωπι-
σμό», λέει ο Σαφ, «στηρίζεται
στην ιδέα για την ανθρώπινη φύ-
ση, που είναι κοινή σε όλους τους
ανθρώπους».

Θα συμφωνήσω και θα διαφω-
νήσω μ' αυτή την άποψη· έχει δι-
κιο π.χ. ο πολωνός μαρξιστής, ό-
ταν υποστηρίζει ότι ο υπερτονι-
σμός του περιβαλλοντικού παρά-
γοντα εύκολα θα μπορούσε να α-
ποτελέσει ένα επιχείρημα του ρα-
τσισμού. Το πρόβλημα της ατο-
μικότητας και της ανθρώπινης
προσωπικότητας είναι ασφαλώς
υπαρκτό, και καλά κάνουν όσοι
το ξαναθέτουν σήμερα από μαρ-
ξιστική σκοπιά. Το εγχείρημα ό-
μως δεν είναι χωρίς κινδύνους, ό-
πως φαίνεται από την ως τώρα
τουλάχιστον διαπραγμάτευσή
του: στη θέση του για την κοινή
ανθρώπινη φύση, θέση που παρέ-
θεσα παραπάνω, ο Α. Σαφ δεν
ξεφεύγει από την κατηγορία που
ο ίδιος ο Μαρξ απηύθυνε στον
Φόουερμπάχ και σ' όλο το μηχανι-
στικό υλισμό, ότι «σ' αυτόν η
(ανθρώπινη) ουσία μπορεί, κατά
συνέπεια, να κατανοηθεί μόνο
σαν «γένος», σαν εξωτερική βου-
βή γενικότητα, που συνδέει με
φυσικό μόνο τρόπο τα άτομα». Η
«ανθρώπινη» όμως «ουσία» είναι
«στην πραγματικότητα της (...) το
σύνολο των κοινωνικών σχέσε-
ων»⁸.

Ο κίνδυνος δηλαδή σ' αυτή τη
θεωρία βρίσκεται στο γεγονός ότι
όχι μόνο εξαντλείται σχεδόν σε
κοινοτοπίες για τη φυλογένεση,
την οντογένεση και την ανθρωπι-
νη προσωπικότητα (όπου κυρίως
εντοπίζονται οι ατομικές διαφο-
ρές), αλλά ότι υποκαθιστά μ' αυ-
τές τις έννοιες, τη μαρξιστική θέ-
ση - κλειδί για την πάλη των τά-
ξεων.

Το πράγμα βρίσκει την εξήγη-
σή του, καθώς όλη η διαπραγμά-
τευση του Α. Σαφ και οι προτά-
σεις που την ακολουθούν φαίνον-
ται προορισμένες για εσωτερική
κατανάλωση στις χώρες του υ-
παρκτού σοσιαλισμού, όπου οι
ταξικές αντιφάσεις εξακολου-
θούν να υπάρχουν και να βαραι-
νουν στη διαφοροποίηση της
κουλτούρας και των διαφόρων
γλωσσικών πρακτικών. Πρόκει-
ται για ένα κοινωνικό σκάνδαλο,
που οι πολιτικές του προεκτάσεις
δεν έπαψαν ποτέ να ενοχλούν
την πολιτική ηγεσία και τους ορ-
γανικούς διανοούμενους των χω-
ρών αυτών. Γι' αυτό και η άποψη
αυτή μόλις που κρύβει τη συγγέ-
νειά της με τη σταλινική άποψη
ότι η γλώσσα δεν είναι ταξικά
προσδιορισμένη.

Είναι χαρακτηριστικό ακόμη,
ότι ο Α. Σαφ ηθικοποιεί υπερβο-
λικά τον νεαρό Μαρξ, για να
στηρίξει μια ανούσια και κάθε
άλλο παρά αθώα φρονηματιστι-
κή διδασκαλία, απευθυνόμενος
στους πολίτες των σοσιαλιστι-

κών χωρών, με βασικά αξιώματα την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας, που σ' αυτόν μεταφράζεται σε μορφωτική ανύψωση των «μαζών» και εναρμόνιση του ατομικού με το κοινωνικό συμφέρον. Είναι φανερό δηλαδή, ότι μ' αυτή τη φρασεολογία επιχειρείται μια απόκρυψη των κοινωνικών προβλημάτων και ότι η κοινωνική ευθύνη μετατοπίζεται στα άτομα.

Όλη αυτή η διαπραγμάτευση αποσκοπούσε να δείξει πόσο λίγο έχουμε προχωρήσει στην ερμηνεία του κοινωνικού καθορισμού της γλώσσας, ενός γεγονότος δηλαδή που έχει αδιαμφισβήτητη αποδειχτεί με τις εμπειρικές έρευνες.

Θέλησα να δείξω ακόμη ότι οι επιπτώσεις του θεωρητικού αδιεξόδου στον τομέα των παιδαγωγικών εφαρμογών είναι ποικίλες και άμεσες.

Δεν μπορούμε να φανταστούμε πώς θα ήταν η γλώσσα ή πώς θα ήταν το σχολείο, εάν οι κοινωνίες δεν ήταν χωρισμένες σε τάξεις και δε σπαράσσονταν από τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς. Εκείνο, λοιπόν, που θέλω να προσθέσω στην κριτική όλων των προηγούμενων απόψεων είναι ότι το καπιταλιστικό σχολείο δεν είναι αυτό που είναι, επειδή δραματίζει ένα συγκεκριμένο κοινωνικό ρόλο, δηλαδή ρόλο αναπαραγωγής, αλλά οφείλει την ύπαρξη και τη συγκεκριμένη λειτουργία του στο γεγονός ότι η κοινωνία την οποία εξυπηρετεί είναι μία ταξική κοινωνία⁹.

Η γλωσσική διαφοροποίηση δηλαδή, για να εξειδικεύσω την άποψη που μόλις διατύπωσα, δε δημιουργείται μέσα στο σχολείο, αλλά υπάρχει πριν απ' αυτό και αυτή ακριβώς καθορίζει το περιεχόμενο και τη μορφή της γλωσσικής αγωγής.

Πρώτα πρώτα, λοιπόν, δεν πρέπει να υπερτιμάμε το ρόλο του σχολείου στη διαμόρφωση του γλωσσικού οργάνου και δεύτερο, πρέπει ίσως να ξαναθέσουμε τα ίδια προβλήματα με διαφορετικό τρόπο.

Η πρακτική αμηχανία και τα θεωρητικά αδιέξοδα στα οποία οδήγησαν οι συζητήσεις για τις γλωσσικές διαφοροποιήσεις μας υποδεικνύουν να μετατοπίσουμε το κέντρο βάρους από τα αποτελέσματα στις αιτίες τους.

Χωρίς να αναφερθώ στα μεθοδολογικά προβλήματα που τροφοδότησαν μια τεράστια συζήτηση, θα διατυπώσω την άποψη, στην οποία νομίζω οδηγεί μια διαλεκτική αντίληψη των πραγμάτων. Ο ταξικός προσδιορισμός της γλώσσας δεν πρέπει να νοείται σε μια αντανάκλαση σ' αυτήν της μορφωτικής κατάστασης, που χαρακτηρίζει κάθε κοινωνική τάξη χωριστά.

Όπως οι ιδεολογίες έτσι και οι γλωσσικές πρακτικές δεν έχουν οντογενετική σχέση με τις κοινω-

νικές τάξεις. Όπως οι ιδεολογίες έτσι και οι γλωσσικές πρακτικές δεν αντανάκλουν την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική κατάσταση των αντίστοιχων κοινωνικών τάξεων χωριστά: όταν μιλάμε δηλαδή, για ταξικό προσδιορισμό της γλώσσας, πρέπει να εννοούμε εκείνα κυρίως τα χαρακτηριστικά των γλωσσικών πρακτικών, που διαμορφώνονται από τις κοινωνικές σχέσεις, τις σχέσεις δηλαδή ανταγωνισμού, κυριαρχίας και υποταγής στο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό, και ιδεολογικό επίπεδο.

Να, γιατί δεν έχει κανένα απολύτως νόημα να μιλάμε μόνο για «διαφορές» και να προσπαθούμε να αποκαταστήσουμε αξιολογικά τη λαϊκή γλώσσα. Δεν πρόκειται για απλές διαφορές, πρόκειται για ανισότητες, πρόκειται για τη λαϊκή αφασία και τη γλωσσική υποταγή των λαϊκών τάξεων, όπως άλλωστε και για την πολιτισμική τους υποταγή, πρόκειται για τη μονοπώληση του γραπτού λόγου από τους ιστούς, για την ιστορική σύζευξη χειρωνακτικής εργασίας και προφορικού πολιτισμού και ακόμη ακόμη για την «δεσποινίς», το πλαστικό λουλούδι και το DATSUN.

Η λαϊκή γλώσσα δεν είναι μόνο η γλώσσα του Μακρυγιάννη και των δημοτικών μας τραγουδιών, θα λέγαμε ότι είναι όλο και λιγότερο σήμερα η γλώσσα του Μακρυγιάννη και των δημοτικών μας τραγουδιών, πράγμα άλλωστε απολύτως φυσικό: το πρόβλημα δεν εντοπίζεται εκεί. Μόνο ένας όψιμος λαογραφικός ρομαντισμός ή ένας υποποτος λαϊκισμός θα έχυνε σήμερα δάκρυα για τη χαμένη ρωμιόσύνη. Το πρόβλημα εντοπίζεται στο γεγονός ότι δεν έχουμε μόνο μια φυσιολογική γλωσσική εξέλιξη, αλλά και κάποιες πολιτισμικές παρενέργειες σαν αυτές που υπαινιχθήκα λίγο παραπάνω, και που καθορίζονται από εξωγλωσσικούς παράγοντες.

Ο Όμηρος, η τραγωδία, ο Πλάτωνας, ο Μακρυγιάννης, τα δημοτικά τραγούδια και ο Σεφέρης ανήκουν στην ελληνική γλωσσική ιστορία, είναι η λογοτεχνική παραγωγή μέσα στους αιώνες και η κληρονομιά ολόκληρης της ελληνικής κοινωνίας, με την έννοια ότι βγήκε μέσα από την ιστορία των κοινωνικών σχέσεων που αναπτύχθηκαν και εξελίχθηκαν στους κόλπους της. Μια κοινή κληρονομιά, που όμως —στο μέτρο που είναι γραπτή— την έχουν οικειοποιηθεί, έχει διαποτίσει τη γλώσσα και την κουλτούρα μόνο αυτών που έχουν χρόνια και πατροπαράδοτη τριβή με το γραπτό λόγο. Μια κοινή κληρονομιά, που οι σφετεριστές της την χρησιμοποιούν επιπλέον σε μέσο ηγεμόνευσης, χωρίς δυστυχώς να συναντούν ισχυρές αντιστάσεις.

Επομένως το πρόβλημα για τον παιδαγωγό, που δε θα 'θελε να παίζει το ρόλο του οργανικού διανοούμενου σε μια καπιταλιστική κοινωνία, δεν είναι πώς να αναθεματίσει ορισμένες μορφές της γλώσσας που καλλιεργήθηκαν ή έγιναν αντικείμενο ιδιοποίησης από τους αστούς, ούτε πώς να δείξει την αντανάκλαση της αστικής παρακμής στα έργα των αστών λογοτεχνών ή την αντανάκλαση της λαϊκής ψυχής και του μεγαλείου της στα έργα που κατατάσσει στην προλεταριακή τέχνη. Το πρόβλημα της ιδεολογίας στη μορφή και το περιεχόμενο της γλώσσας υπάρχει, αλλά οι μηχανιστικές προσεγγίσεις δεν κατάφεραν ποτέ να το φωτίσουν και η μόνη παιδευτική υπηρεσία που θα μπορούσαν να προσφέρουν είναι η διαστρέβλωση και του αισθητικού αλλά και του κοινωνικού κριτηρίου.

Η προσφορά του παιδαγωγού, που νοιάζεται για τα παιδιά των λαϊκών τάξεων, δεν έχει εξάλλου νόημα να εξαντλείται σε μια αναπλήρωση των μορφωτικών κενών που διαπιστώνει στην πνευματική συγκρότηση αυτών των παιδιών. Το ζητούμενο είναι πώς μπορεί ν' αναπτυχθεί σ' αυτά τα παιδιά μια σχέση άλλη από τη σχέση υποταγής με τη σχολική γλώσσα και κουλτούρα, στα πλαίσια του φιλελεύθερου αστικού σχολείου, γιατί γι' αυτό μιλάμε. Είναι άραγε δυνατό αυτό στα πλαίσια του αστικού, όπως είπαμε σχολείου;

Αν εννοούσαμε τη λειτουργία του εκπαιδευτικού μηχανισμού ως μηχανική και ενιαία προς την κατεύθυνση της κοινωνικής αναπαραγωγής, θα περιττευσε ασφαλώς οποιαδήποτε πρόταση. Πρόκειται όμως για μια αντιφατική λειτουργία αυτή καθαυτή. Η εσωτερική αντίφαση του καπιταλιστικού σχολείου είναι ότι εγχάρσσει βέβαια την άρχουσα ιδεολογία, συμβάλλοντας έτσι στην «ενοποίηση» της κοινωνίας και την κοινωνική αρμονία: αναπτύσσει, όμως, παράλληλα, με το λιγότερο ιδεολογικοποιημένο κομμάτι της διδασκαλίας του, στους μαθητές και αυριανούς πολίτες ορισμένα στοιχεία ορθολογικής σκέψης, που μπορούν να συμβάλουν τόσο στην κατάκτηση της επιστήμης όσο και στην κοινωνική ευαισθητοποίησή τους (οι δύο διαδικασίες δεν είναι άλλωστε ανεξάρτητες μεταξύ τους).

Όστε, λοιπόν, οι εκπαιδευτικές διεκδικήσεις, στα συγκεκριμένα κοινωνικά πλαίσια, πρέπει να στραφούν σε ό,τι ορθολογικότερο μπορεί να συμπεριλάβει η σχολική διδασκαλία. Πιο συγκεκριμένα η γλωσσική αγωγή θα μπορούσε (διαφορετικά βέβαια για κάθε ηλικία) να στρέφεται γύρω από ορισμένους κεντρικούς άξονες, που αποτελούν και σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα,

όπως τη σχέση της προφορικής με τη γραπτή γλώσσα, την αντιφατική σύνθεση της γλωσσικής πραγματικότητας, τους νόμους από τους οποίους διέπεται η εξέλιξη της γλώσσας, τους κοινωνικούς όρους της λογοτεχνικής παραγωγής και τη σχέση της με τα πολιτιστικά γεγονότα της εποχής, τη δομή και τη λειτουργία της ιδεολογίας και των ιδεολογιών. Εάν δηλαδή, η γλωσσική αγωγή διαμορφωθεί μέσα σ' ένα νέο πνεύμα εάν ελεγχθούν κατά το δυνατό οι ρυθμιστικές και αξιολογικές της τάσεις και εάν εμπλουτισθεί με κάποιες θεωρητικές γνώσεις στις μεγάλες κυρίως τάξεις, είναι δυνατό να αναπτυχθεί στους μαθητές μια περισσότερο κριτική σχέση με τη γλώσσα ως μορφή και ως περιεχόμενο, μια ιστορική και αντικειμενική αντιμετώπιση της.

Αυτό δε σημαίνει καθόλου βέβαια, ότι μια τέτοια διδασκαλία θα συντελέσει με οποιοδήποτε τρόπο στην άρση των γλωσσικών αντιφάσεων. Οι αντιφάσεις αυτές θα υπάρχουν πάντα όσο θα εξακολουθούν να υφίστανται και τα αίτια που τις δημιούργησαν και τις αναπαράγουν, οι κοινωνικές δηλαδή αντιφάσεις των ταξικών κοινωνιών.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. A. Martinet, "Le parler et l'écrit", in J. Martinet De la théorie linguistique à l'enseignement de la langue, PUF, Paris, 1972, σ. 57.

2. M. Σετάτου, Το γλωσσικό ζήτημα και η καθιέρωση της δημοτικής στα πλαίσια της Γενικής Γλωσσολογίας, στον τόμο του ΚΕΜΕ «Εισηγήσεις», εκδ. Εθνικού Τυπογραφείου, Αθήνα, 1976, σ. 297.

3. Στη δεκαετία του '60 πραγματοποιήθηκαν μεγάλες έρευνες σε εθνική κλίμακα, όπως του INED (Παιδαγωγικό Ινστιτούτου) στη Γαλλία και η έρευνα του Coleman στην Αμερική, ή και σε διεθνή κλίμακα (έκθεση Charles Nam για τις χώρες του ΟΟΣΑ). Αυτές οι έρευνες δεν έδειξαν μόνο την άνοδο πρόσβαση στην εκπαίδευση κατά κοινωνική κατηγορία, αλλά και ότι εκείνο που κυρίως την βαραίνει είναι «η μορφωτική κληρονομιά» της οικογένειας, στην οποία η γλώσσα κατέχει ένα ειδικό βάρος.

4. B. Bernstein, Langage et classes sociales, éd. Minuit, 1975 (και ειδικότερα στο άρθρο Approche sociolinguistique de la socialisation).

5. P. Bourdieu, J.C. Passeron, Les Héritiers, éd. Minuit, Paris, 1964, σ. 110.

6. Βλ. σχετικά την οξυτάτη κριτική της N. Bissieret, Classes sociales et langage: au-delà de la problématique privilège/handicap, in L'homme et la société, No double 37-38/1975.

7. Άνταμ Σαφ, Ο μαρξισμός και το ανθρώπινο άτομο (μετάφρ. Γ. Κρητικός, Α. Τζίμας), εκδ. Οδυσσέας, 1977.

8. K. Μαρξ, Θέσεις για τον Φούερμπαχ, παράρτημα στο Φρ. Ένγκελς, Λουδοβίκος Φούερμπαχ (μετάφρ. Φ. Φωτίου) εκδ. Θεμέλιο, 1967.

9. Βλ. σχετική ανάλυση στον N. Πουλαντζά, οι κοινωνικές τάξεις στο σύγχρονο καπιταλισμό, εκδ. Θεμέλιο, σσ. 35-44 και 321-335.

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΧΟΥΛΙΟ ΚΟΡΤΑΣΑΡ • ΟΛΕΣ ΟΙ ΦΩΤΙΕΣ Η ΦΩΤΙΑ
ΡΑΙΗΜΟΝ ΚΕΝΩ • ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΥΦΟΥΣ
ΥΒ ΜΠΟΝΦΟΥΑ • ΧΤΕΣ ΒΑΣΙΛΕΥΕ Η ΕΡΗΜΙΑ
ΒΑΣΚΟ ΠΟΠΑ • ΤΟΜΗ
ΑΝΤΟΝΙΕΤΑ ΜΑΝΤΡΙΔ • ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΡΟΣ
ΓΙΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ
ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΙΣ ΜΠΟΡΧΕΣ • ΕΞΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΔΟΝ ΙΣΙΔΡΟ ΠΑΡΟΔΙ
ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΙΣ ΜΠΟΡΧΕΣ • ΕΒΑΡΙΣΤΟ ΚΑΡΙΕΓΚΟ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΠΡΕΤΟΝ • ΑΡΚΑΝΑ 17
Α. ΜΠΡΕΤΟΝ – Π. ΕΛΥΑΡ • Η ΑΜΩΜΟΣ ΣΥΛΛΗΨΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ • ΕΞΙ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΟΓΟ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΙΛΗΣ • ΖΕΣΤΟ ΜΕΣΗΜΕΡΙ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΣΑΡΗΣ • ΟΙ ΠΑΡΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ
ΑΛΕΞΗΣ ΤΡΑΪΑΝΟΣ • ΤΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΕΛΠΗΝΟΡΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

ΜΩΡΙΣ ΜΕΡΛΩ-ΠΟΝΤΥ • ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ
ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ, ΝΤΥΜΟΝ, • ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ
ΜΟΡΕΝ, ΑΤΑΛΙ Κ.Α. ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ;
ΜΑΡΚΟΥΖΕ, ΑΝΤΟΡΝΟ, • ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΜΑΖΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ
ΧΟΡΚΧΑΪΜΕΡ, ΛΟΒΕΝΤΑΛ
ΜΑΧ ΧΟΡΚΧΑΪΜΕΡ • ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

Κεντρική διάθεση
Σολωμού 16, Αθήνα 106 83, τηλ. 3638257

ΝΤέφι
'84

ΘΕΑΤΡΟ ΛΥΚΑΒΗΤΤΟΥ
Παρασκευή 21 Σεπτέμβρη 9μ.μ.
λαϊκή συναυλία

ΜΙΧΑΛΗΣ
ΜΕΝΙΔΙΑΤΗΣ

ΠΙΤΣΑ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΠΡΟΠΩΛΟΥΝΤΑΙ:
ΤΑΜΕΙΑ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΘΗΝΩΝ
Σταδίου 4, τηλ. 3221 459
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: τηλ. 3630 868, 8643 852

ΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ

Από τον Β.Γ., δημοσιογράφο τη Θεσσαλονίκη, που επιθυμεί να διατηρήσει την ανωνυμία πήραμε το γράμμα που ακολούθως αναφέρεται στο άρθρο του κ. Δημήτρη Κ. Μιχαήλ «Ο φόβος τερματοφύλακα μετά τα πέτα των αποτελεσμάτων» (ΑΝΤΙ, 264)

Αγαπητοί φίλοι του ΑΝΤΙ, αφού έτσι τα λέτε έτσι θα εί-

αν δεν προβάλλονταν κάποιες ερωτήσεις σας να περιφρουρήσει ότι έχει απομείνει από τη δημοσιογραφική δεοντολογία και δώσετε μερικά «δείγματα ζωής» εναλλακτικής δημοσιογραφίας, η ανάλυση του συνεργάστη κ. Δημήτρη Μιχαήλ δεν είχε και τόση σημασία...

Όμως μέσα από αυτή αντικαθίστανται —μάλλον— και κάποιες δικές σας απόψεις για τ' αποτελέσματα των εκλογών.

Γι' αυτό —η όποια— ενασχόληση με το θέμα είναι πολλαπλά αιτιολογημένη. Κατ' αρχήν ο συνεργάτης σας ακολουθώντας θεωρία του συρμού «περί τελικής πόλωσης» αναλύει τ' αποτελέσματα με βάση την παράδοξη ηθικομανία που πήρε τόση έκταση στην προεκλογική περίοδο. Επώνυμοι και ανώνυμοι αριστεροί επιδόθηκαν σε μια ακασχητη ηθικολογία κατακεραυνώνοντας τους «μονομάχους» για παραβίαση των αρχών του αβουάρ βιβρ» της πολιτικής. Περί ήθους λοιπόν ο λόγος, λες και το πρόβλημα αυτής της κακακωμένης χώρας είναι πλέον η ηθική της αναβάθμιση.

Αλλά κ. Δημήτρη Μιχαήλ κάποιος πρέπει να σας υπενθυμίσει ότι οι αναλύσεις σας αφορούν στην ελληνική πραγματικότητα και όχι αυτή που δικαιώνει η φαντασία σας. Κάποιος πρέπει να σας πει αν δεν το μάθατε —μέσα από τις κλειστές αίθουσες του «Πύρκοντίσιον»— ότι οι τραυματισμοί στο Αγρίνιο, οι καταλήψεις της συμπρωτεύουσας και άλλων πόλεων της Β. Ελλάδας απ' τους συντο-αγρότες, τα δεκάδες χτυπημένα κεφάλια απ' τις σιδερένιες γροθιές των μαυρογάλλων συμμοριών, το «πεζοδρόμιο» των χοντρών πορτοφολιών δεν ήταν δουλειές των οπαδών και μελών του ΠΑΣΟΚ, ή της Αριστεράς, αλλά αυτής της δεξιάς που αν ανέχθηκε ούτε τις εκσυγχρο-

νιστικές μεταρρυθμίσεις ενός Γ. Παπανδρέου, αυτής της Δεξιάς που βιώνει, αναπτύσσεται και τρέφεται απ' την παραβίαση του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος, αυτής της Δεξιάς που δεν έχει καμιά σχέση με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή. Λοιπόν ποιους οφείλει η κομψή μετάφραση της πρωτόγονης θέσης «τι ΠΑΣΟΚ τι ΔΕΞΙΑ» σε «τεχνική πόλωση των δύο μονομάχων»; Ότι υπάρχει πραγματική πόλωση ανάμεσα στις δυνάμεις της συντήρησης και του σκοταδισμού και τις δυνάμεις της δημοκρατίας του εκσυγχρονισμού και της προόδου —τουλάχιστον— απ' το λαό δεν αμφισβητείται. Όπως επίσης δεν αμφισβητείται η παραμόρφωση αυτής της πραγματικής αντίθεσης απ' τους αυτόκλητους μπαλκονάρχες τύπου Αβέρωφ ή Κουτσόγιωργα.

Αυτό όμως, είναι ένα άλλο θέμα που μπορεί να διαστρεβλώνει το περιεχόμενο της πραγματικής κοινωνικής αντίθεσης αλλά δεν αναιρεί την ουσία της. Και εν πάση περιπτώσει ο ρόλος της αριστεράς, είναι —αναγνωρίζοντας την πραγματικότητα της ύπαρξης των δύο πόλων— να διαμορφώσει τους απαραίτητους όρους για τη συντριβή των αντιδραστικών και σκοταδιστικών δυνάμεων. Πού, πώς και πότε; Ναι, αυτό είναι το «κουμπί της αλέξαινας», και πάντως η δεξιά δεν θιγείται όταν κλείνουμε αυτιά και μάτια στην αλήθεια, ούτε όταν εξορκίζουμε την «πόλωση» με παράλληλες αιτιάσεις και εκκλήσεις, για την τήρηση των κανόνων της ηθικής... Αλλά κύριοι πώς είναι δυνατόν ν' αρθρωθεί ένας άλλος πολιτικός λόγος που θα προσεγγίζει την πραγματικότητα και θα προάγει τη δυναμικότητα του λαϊκού κινήματος, όταν και σεις συμβάλλετε στην περιθωριοποίηση εκείνων των νέων δυνάμεων που θα μπορούσαν να ενσαρκώσουν την ελπίδα του λαού;

Είπε και ελάλησε ο κ. Δημήτρη Κ. Μιχαήλ «τ' αριστεριστικά κόμματα». Αλλά γιατί κ. Δημ. Κ. Μιχαήλ ποιος σας ανέθεσε το ρόλο του «νονού» των πολιτικών κομμάτων; Γιατί άραγε το ΕΚΚΕ είναι περισσότερο «αριστεριστικό» απ' αυτό του ΚΚΕ εσ. ή του κόμματος Φλωράκη; Ποια είναι τα κριτήριά σας και ποια τα «μέτρα» σας για να σχηματιστεί και να χαρακτηριστεί τις πολιτικές δυνάμεις; Από πού αντλείται αυτό το κουράγιο κ. Μιχαήλ για να χρησιμοποιείται λέξεις όπως «Το ΕΚΚΕ κατίσχυσε (!!!) επί του ΜΛ-ΚΚΕ»;

Πώς «κατίσχυσε» δηλαδή κ. Μιχαήλ με ομοβροντές κανονιών ή με επέλαση των ταγμάτων εφόδου; Και πώς ξέρεται κ. Μιχαήλ ότι το ΕΚΚΕ «εισέπραξε» ψήφους της «Επαναστατικής Αριστεράς» και όχι άλλες;

Η δε γνωρίζεται ότι οι εκπρό-

σωποι της «Επαναστατικής Αριστεράς» κάλεσαν από την τηλεόραση τους οπαδούς τους να ρίξουν λευκό;

Αλλά κι αν ακόμα δεχτούμε τον απλουστευτικό συλλογισμό σας κ. Μιχαήλ, πάλι να νούμερά σας δεν βγαίνουν γιατί το ΕΚΚΕ πήρε διπλάσιους ψήφους απ' ότι η «Επαναστατική Αριστερά», το ΕΚΚΕ και το ΜΛ-ΚΚΕ (όλοι μαζί) στις προηγούμενες εκλογές. Αλλά γιατί σας βάζω σε δύσκολες σκέψεις κ. Μιχαήλ αφού ξεφλάτε με όλα τα ζητήματα με τον τρόπο που σας αρέσει. Όπως π.χ. ότι αποτελεί «κοινωνικό και πολιτικό φαινόμενο» η αύξηση των ψήφων του ΠΑΣΟΚ στην επαρχία, όταν είναι γνωστό «τοίς πάσι» ότι οι αγρότες εισέπραξαν μεγάλα ποσά από το '81 μέχρι το '84 από την ΕΟΚ λόγω της μεταβατικής περιόδου και ενώ στην κυβέρνηση ήταν το ΠΑΣΟΚ.

Αλλά κύριοι, ποιος θα μας γλιτώσει απ' τις «εμβριθείς και βαθυστόχαστες» αναλύσεις γραφείου;

Με τιμή
Β.Γ.
Δημοσιογράφος

ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ = ΠΕΙΝΑ;

● Αυτό το ερώτημα θέτει ο αναγνώστης μας Κώστας Κολιός από την Άρτα σε εκτενή επιστολή του με αφορμή την μονιμοποίηση των εκτάκτων και την εφαρμογή του νέου συστήματος προσλήψεων στο Δημόσιο. Να τι σημειώνει χαρακτηριστικά μεταξύ άλλων:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Ζητώ λίγο απ' τον πολύτιμο χώρο σου, για να συνθέσω τα μόρια της προσωπικότητάς μου, μια που οι αρμόδιοι του υπ. Προεδρίας με τα νέα αξιολογικά κριτήρια για διορισμό στο δημόσιο με καταδικάζουν σε ισόβια πείνα.

Γνώστες της ελληνικής πραγματικότητας αλλά λάτρεις του κοινωνικού μετασχηματισμού δεν διστάσαμε να αναλώσουμε τη ζωή μας για το μεγάλο όραμα. Κι έτσι την ώρα που οι άλλοι, χαμαιλέοντες εφάρμοζαν την τακτική του ρουσφετιού και του βολέματος, εμείς με οδοφράγματα τα κορμιά μας ουρλιάζαμε για ελευθερία και δικαιοσύνη...

... Όταν οι γύρω μας ενσωματώνονταν στο δημόσιο βίο ως μόνιμοι ή έκτακτοι, εμείς φακελωμένοι χαρακτηρίζομαστε ως «επικίνδυνοι διά «την δημόσιαν τάξιν».

Όσπου η δεξιά έπεσε και ανέλαβε την διακυβέρνηση το κόμμα με τα σοσιαλιστικά προγράμματα.

Έχοντας στο δυναμικό του στοιχεία καταξιωμένα στους κοινωνικούς αγώνες δεν αμφιβάλουμε στα όσα ευαγγελίζονταν. Αναπνεύσαμε όταν τα κοινωνικά φρονήματα καταργήθηκαν και πιστέψαμε με την ψήφιση του νό-

μου πρόσληψης στο δημόσιο με το μηχανογραφικό και την εφαρμογή της επετηρίδας, ότι μπαίνουν τα θεμέλια για την οικοδόμηση του κράτους δικαίου.

Με την πρώτη του εφαρμογή μας έκοψε κυριολεκτικά την ανάσα. Τα κοινωνικά κριτήρια αποδείχτηκαν αντι-κοινωνικά και κατινικά. Αντι-κοινωνικά γιατί αποκλείει εμάς που όντας άνεργοι δεν τολμήσαμε να διανοηθούμε τη δημιουργία οικογένειας και προσλαμβάνει προνομιούχους με μόρια, όσους με δηλωμένους ή άδηλους πόρους και οικονομική ευχέρεια είχαν το προνόμιο της τεκνοποίησης.

Κατινικά γιατί 70% απορροφήθηκαν μητέρες με δυο παιδιά και άνω, που πλήττοντας με το νοικοκυριό σκέφτηκαν ελληνικά: να προσλάβουν πτυχιούχους σαν οικιακές βοηθούς και αυτές να «αγωνιστούν» με την αναβάθμιση του δημόσιου τομέα.

Ακολούθησαν οι δηλώσεις των αρμοδίων για την αντικειμενικότητα του συστήματος και οι διαβεβαιώσεις τους ότι επεξεργάζονται τροποποιήσεις ώστε τα κριτήρια να γίνουν περισσότερο αξιολογικά.

Ιο δείγμα αξιολόγησης:

Θα κληθούν οι έχοντες διπλώματα Masters και doctora στο υπ. Προεδρίας ως η πνευματική ελίτ που ένα σοσιαλιστικό κράτος πρέπει να σέβεται και να δίνει προτεραιότητα. Και εμείς κ. σοσιαλιστές αντιπρόσωποι μας που είχαμε την τύχη να είμαστε γόνι της κατώτερης οικονομικής κοινωνικής τάξης, εμείς που δουλεύοντας από γιαπί σε εργοστάσιο φτύσαμε αίμα να αποκτήσουμε ένα πτυχίο και να καλυτερεύσουμε τη ζωή μας, πώς αξιολογούμεστε;

Εμείς με ακέραια την αξιοπρέπειά μας που δε μας επέτρεψε να συνυπάρξουμε στους 90.000 εκτάκτους που πανηγυρικά μονιμοποιούνται, πώς τελικά αξιολογούμεστε;

Κολιός Κώστας
ΑΡΤΑ

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΜΟΣ

● Για το πρόβλημα του παραθερισμού των εργαζομένων και την χρησιμοποίηση χρημάτων από τη ΓΣΕΕ και Οργανισμούς μας γράφει ο αναγνώστης μας Χ. Κοραΐδης από τη Νίκαια. Να ποιες είναι οι απόψεις του:

Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Πιθανόν επειδή αποτελείς μια περιοδική πολιτική ενημέρωση, δεν ασχολείσαι με προβλήματα και της τάξης των εργαζομένων στο μέτρο και την έκταση που απαιτείται. Αποψη μου.

Πάνω σε συγκεκριμένο θέμα, επέτρεψέ μου να εκδηλώσω την

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΝ
Βασικές κοινοτοπίες

NORMAN ΜΑΙΗΛΕΡ
Ο απεσταλμένος ενός
μανιακού

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

ΜΠΟΡΙΣ ΒΙΑΝ

Ο Κομπάρσος

Μετάφραση
ΡΙΤΑ ΚΟΛΑΪΤΗ

ΝΕΦΕΛΗ

Έκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιάλη 9 - Αθήναι 10679
Τηλ. 3639962 - 3607744

αγανάκτησή μου για τη διασπά-
θιση και τη σπατάλη, χρόνια και
χρόνια, κατά εκατοντάδες εκα-
τομμύρια δρχ. του μόχθου των
εργαζομένων από τους Οργανι-
σμούς που τα διαχειρίζονται, με
τις ευλογίες της ΓΣΕΕ, συμπερι-
λαμβανομένης βέβαια και της
σημερινής της διοίκησης.

Και ο μεν Γ.Γ. του ΕΟΤ κ. Ν.
Σκουλάς, είναι άξιος συγχαρητη-
ριών που κατόρθωσε να ενισχύ-
σει τον τομέα ευθύνης του με τη
διοχέτευση αυτής της σπατάλης
στο πρόγραμμα του κοινωνικού
τουρισμού και άλλων ομοίων.

Δεν είναι όμως άξια, στο πό-
στο της η ΓΣΕΕ, ειδικά η ομάδα
της σοσιαλιστικής πλειοψηφίας
που πρόσκειται στο ΠΑΣΟΚ, α-
φού τη μαχητικότητα και επιμο-
νή που έδειξε για την απαράδε-
κτη ενσωμάτωση της ΑΤΑ στο
ελλειμματικό μεροκάματο και το
άρθρο 4, δυστυχώς δεν έδειξε και
στον τομέα εξασφάλισης μόνι-
μης παραθεριστικής έκτασης με
ιδιόκτητα κατάλληλα συγκροτή-
ματα των Ελλήνων εργαζομένων.

Ήξερε να ξοδέψει 30 εκατ.
δρχ. για το Συνέδριο της χλιδής
στον ΑΣΤΕΡΑ της Βουλιαγμέ-
νης, δεν ήξερε όμως μ' αυτά τα
λεφτά ν' αγοράσει παραθεριστι-
κή παραθαλάσσια περιοχή, ή να
τα διαθέσει για την κατασκευή
κτιριακού συγκροτήματος σε δη-
μόσια έκταση, που θα απαιτούσε
την παραχώρησή της από το
Κράτος που θα αποτελούσε πε-
ριουσιακό στοιχείο των Ελλήνων
εργαζομένων, οι οποίοι έτσι θα
ξεφεύγανε από την κατηγορία
του περιπλανώμενου τουρίστα
της ταλαιπωρίας.

Εδώ οι κάθε λογής λωποδύτες
οικοπεδοφάγοι, καταπατήσανε
και καταπατούνε ακόμα χιλιά-
δες στρέμματα γης του ελληνι-
κού Δημοσίου, δηλ. του ελληνι-
κού λαού, θησαυρίζοντας απ' το
ξεπούλημά της με την οικοπεδο-
ποίησή της και δεν τολμήσανε οι
εργατοπατέρες μας την αγορά ή
καταπάτηση περιοχών για λογα-
ριασμό των εργαζομένων, μια ε-
νέργεια καθόλα επιτρεπτή και
μετέπειτα επιδεκτική σίγουρης ά-
νετης και δίκαιης νομιμοποίησης
με την κρατική παραχώρηση.

Είναι ένοχοι ασυγχώρητης α-
δράνειας και εξακολουθούν να
είναι διότι εξακολουθούν να ανέ-
χονται μέχρι και σήμερα τη σπα-
τάλη εκατοντάδων εκατομμυ-
ρίων για αμφίβολα εργατοτουρι-
στικά πυροτεχνήματα.

Ουσιαστικά βέβαια, δεν πρό-
κειται για σπατάλη αλλά για κα-
τάχρηση, για να μην το ονομά-
σουμε κάπως αλλιώς, αφού
στοχεύουν στη σωτηρία ξένων
προς τους εργαζόμενους τομέων
και κοινωνικών τάξεων δηλαδή,
που εξαρτώνται γενικότερα από
τον τουρισμό.

Η μόνη σωστή και τίμια αντι-
μετώπιση του θέματος, σύμφωνη
με το πνεύμα της ΑΛΛΑΓΗΣ, εί-
ναι η εξασφάλιση ιδιόκτητων πα-

ραθεριστικών συγκροτημάτων
για τους Έλληνες εργαζόμενους,
γεγονός που θα υποχρεώσει το
Κράτος να διαθέτει κατά καιρούς
γι' αυτό το σκοπό το σωστό ποσό
που δικαιούνται οι εργαζόμενοι
από τον Κρατικό Προϋπολογι-
σμό (στον οποίο συγκεντρώνεται
σε χρήμα πολύ μεγάλο μέρος του
μόχθου του εργάτη με τη φορολο-
γούμενη βιομηχανική παραγωγή)
μια και τους το υπεξαιρεί από το
ισχύον τους μεροκάματο με την
ενσωματωμένη ΑΤΑ και τις απα-
ράδεκτες αυξήσεις των λογαρια-
σμών των Κρατικών Οργανι-
σμών.

Ας πάλι λοιπόν η ΓΣΕΕ και
τα εργατικά κέντρα να βλέπουν
το θέμα «με τα χέρια στις τσέ-
πες» απ' τις σκιερές χαραμάδες
των κυβερνητικών επιλογών του
ΠΑΣΟΚ, κι ας δούνε το χρυσα-
φένιο 'Ηλιο απ' τα φωτεινά ορθά-
νοιχτα παράθυρα της ΑΛΛΑ-
ΓΗΣ, σε πείσμα εκείνων που
προσπαθούν να τα 'χουνε κλει-
στά, για να μη φαίνονται οι πομ-
πές τους.

Τακτικός αναγνώστης
Χ. Κοραΐδης
Νίκαια-Πειραιώς

ΜΕΤΑ ΤΟΝ Σ.Κ. 20-1

● Και μια καταγγελία, για τις
συνθήκες που επικρατούν στο
Στρατό, και μετά το νέο Στρατιω-
τικό Κανονισμό 20-1. Μας την έ-
στειλαν στρατιώτες από το 730
ΤΕΣ:

Ο πίνακας τιμωρημένων καθη-
μερινά είναι γεμάτος για παρα-
πτώματα όπως: «είσαι ακούρευ-
τος», τετραγώνισμα κουβέρτας,
καθυστερήση για «σωματική α-
γωγή», καθυστερημένη αγγαρεία
κτλ. (Η γκάμα των παραπτωμά-
των, είναι αρκετά πλούσια). Η
χαφιοδολογία, τρομοκρατία και
απειλές που προσπαθούν να μας
κάμψουν το ηθικό είναι διάχυτες
στο Τάγμα, δημιουργώντας μας
άγχος και φοβία. Εκτός από τον
προληπτικό έλεγχο, ασκείται και
ωμή βία με το άνοιγμα του πει-
θαρχείου με όλες τις τραγικές συ-
νέπειες (κλονισμός νεύρων) για
τους «αποδιοπομπαίους». Ειδι-
κότερα καταδικάζουμε τη στάση
του Λοχαγού Ντόβα, που σε κάθε
ευκαιρία, μας νουθετεί ως φυσι-
κός πατέρας και προστάτης να ε-
κτελούμε τις διαταγές αγόγγυσ-
τα, μας διδάσκει για το απολιτι-
κό του στρατού, την απαγόρευση
των πάσης φύσεως σχολίων (πο-
λιτικών και κοινωνικών) και το-
νίζει το μιλιταρισμό του λέγον-
τας πως ο στρατός είναι ιερός,
παντοδύναμος, κυρίαρχος και υ-
περάνω όλων, δηλ. στρατός =
κράτος και πως όλα αυτά είναι
νόμιμα και συνταγματικά. (Ας
διαβάσει λίγο το Σύνταγμα και
μάλιστα τα άρθρα 2, 4, 5, 6, 8, 12,
87, 13, 14, 29). Για τους κρατού-
μενους δε συνιστά «εργασιοθερα-

πεία», δηλ. αυτοί να κάνουν μό-
νιμα τις αγγαρείες, όπως να
παίρνουν ξύλα από ένα μέρος και
να τα μεταφέρουν σε άλλο και το
αντίστροφο.

Σε όλα αυτά συνεπικουρεί και
με την ένοχη σιωπή της συγκαλύ-
πτει η κυβέρνηση, που η τελευ-
ταία διαταγή της ήταν η απαγό-
ρευση της συμμετοχής στρατιω-
τών σε πολιτικές συγκεντρώσεις
και συζητήσεις. Σύμφωνα με αυ-
τή κάθε «πηγαδάκι», θα μπορεί
να θεωρηθεί στάση (ταρίφα ποι-
νής 20 μέρες, δυσμενή μετάθεση
και έκθεση στο ΓΕΣ). Το σκεπτι-
κό για τα παραπάνω είναι, ότι ό-
λα γίνονται για το καλό μας, για
να μας προφυλάξουν από «δια-
πληκτισμούς και γρονθοκοπη-
σεις». Ακόμα όποιος στρατιώτης
παραπονείται θεωρείται μαμό-
θρεφτος ή έχει σκοπό την κατάρ-
γηση του στρατού και τον «πα-
ρασυρμό» των υγείων στοιχείων.
Τελευταία δε οργιάζουν οι φήμες
πως τα πράγματα θα «μαυρί-
σουν» περισσότερο και υπάρ-
χουν προειδοποιήσεις γι' αυτό, ε-
νώ ο Διοικητής διέταξε διοικητι-
κή ανάκριση και παρέμβαση για
δυσμενείς μεταθέσεις αυτών των
«εγκληματιών» (δική του έκφρα-
ση). Συμπληρωματικά, σε πρό-
σφατη επίσκεψη ρασοφόρου κα-
ταγγέλλουμε τον προσηλυτιστικό
μονόλογο της εκκλησίας που α-
γωνιά τάχα για την ηθική μας
διάβρωση επειδή είμαστε «φιλή-
δονοι και ρέπουμε στον υλισμό»,
και που υπόσχεται ότι «ο δρόμος
της αρετής είναι ο εν Θεώ» γιατί
σκοπός μας είναι η κατάκτηση
της βασιλείας των ουρανών(!).

Ακόμα το φαγητό σαν υλικό εί-
ναι εντελώς υποβαθμισμένο ενώ
στο ΚΔΣ (Κέντρο Διερχομένων
Ρουφ) —εξωτερική σκοπιά— τα
κτίρια μυρίζουν από τους υπονό-
μους και οι στρατιώτες σπάνια
μπορούν να φάνε εκεί.

Αυτά είναι ένα μικρό δείγμα α-
πό το «Φιλελεύθερο καθεστώς»
και την «ειρηνική επανάσταση»
που έγινε στη σημερινή ελληνική
στράτη.

Στρατιώτες του 730 ΤΕΣ
(PENTHES)
22-6-1984

ΜΗ... ΦΟΙΤΗΤΗΣ

● Στο γράμμα του ανώνυμου
(ΑΝΤΙ τχ. 269) με την υπογραφή
ΕΓΩ —ο οποίος— ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ
ΦΟΙΤΗΤΗΣ αναφέρονται οι επι-
στολές που ακολουθούν.

Η πρώτη από τον αναγνώστη
μας Γιάννη Σακιώτη:

Φίλοι του Αντί,

Στο τεύχος 269, δημοσιεύσατε
μια επιστολή ανώνυμου αναγνώ-
στη (ή μη) που καταγίνεται με
στατιστικές εξακριβώσεις και
συμπεράσματα σχετικά με την
προσωπικότητα και το είναι των
φοιτητών. Βέβαια δεν μπορεί να
ληφθεί υπόψη σοβαρά ένα τέτοιο
κείμενο, ούτε όμως γέλιο να προ-
καλέσει μιας και του λείπει το
χιούμορ. Ο γράφων πίσω από το

κάλυμμα της ανωνυμίας του, νει να διαγραφεί καθαρά ότι κείται για άτομο που το βαι ένα τουλάχιστον σύμπλεγ-το σύμπλεγμα της αποτυ-; (Αυτό, βέβαια, δεν συμβαι-στην πλειοψηφία των φοιτη-, ούτε όμως και το αντίθετο, πάσχουν δηλαδή οι φοιτητές κόμπλεξ επιτυχίας).

ο θέμα βέβαια σταματά εδώ, τον ανώνυμο επιστολογράφο. ά αναρωτιέμαι ποιος ο λόγος δημοσίευσης της συγκεκρι-ης επιστολής, την ώρα που ε-ειλημμένα έχετε απορρίψει δημοσίευση άλλων ανώνυμων πτολών. Προσωπικά, αλλά οι περισσότεροι αναγνώστες ANTI, πιστεύουμε στην ελευ-ία του λόγου και είμαστε κα-της λογοκρισίας και της αμμής». Αυτό όμως δε μετα-ίζεται ότι πρέπει να διαβάζου-κακόγουστα και κακοπροαι-α κείμενα άγνωστων και κομ-ζικών ατόμων.

Γιάννης Σακιώτης

Η δεύτερη επιστολή από τον ε-ιρηματία, όπως δηλώνει, Πο-lio Φοιτόπουλο:

ριοι του ANTI, έγω βέβαια ποτέ μου δεν δια-ζω περιοδικά σαν το δικό σας, θότι --την αμαρτία μου θα την -- τυγχάνω καπιταλιστής, ό-ς λέτε εσείς οι αριστεροί. Άλ-στε εγώ πάντα υπήρξα Έλλη-; κι όχι σαν και σας δεν ξέρω. Μέχρι το γυμνάσιο πήγα και ιά δουλεψα κι έβγαλα λεφτά. ια, ξετίμια, κανείς δεν βαδίζει το σταυρό στο χέρι σ' αυτή / κοινωνία.

Αλλά από την κόρη μου κλε-ά διάβασα ένα γράμμα στο NTI της 31-8-84 ενός ΜΗ φοι-τή κι ανώνυμου.

Λοιπόν, του προτείνω να τον ρω στα εργοστάσιά μου. Τέ-ιοι νέοι είναι άδικο να πηγαί-υν χαμένοι. Τι τα θέλουν οι φοι-τές τα γράμματα; Τι θέλουν ι πάνε στα μουσεία; Τι θέλουν ι συζητάνε Μαρξ και θεούς; ατί επιτέλους αυτοκτονούνε; Η ή είναι ωραία, η εργασία είναι ιρά. Γιατί να μην ήτανε όλοι οι ι μας σαν κι αυτόν τον άξιο ο; Κι η κόρη μου ακόμα.

Όλο αγώνας, καθώς ακούω, νωνική δικαιοσύνη, σοσιαλι-ιός, Πολυτεχνεία, Νομικές, γυ-ικεία ζητήματα, φαντάροι, ΑΣΟΚ. Βρε αφήστε τα όλα, ε-ιτε να δουλέψετε, αφήστε και ς διεκδικήσεις και τους συνδι-ιλισμούς. Ελάτε να δείτε τη χα-ι της εργασίας.

Νέε μου, εσύ αξίζεις να προω-ιθείς, έχω και κάτι φίλους στην ΠΕΝ. Είναι λίγο άγριοι αλλά θα ι βρείτε. Κι αυτοί το ίδιο λαμ-ροί με σένα. Τι λες λοιπόν; Εσύ ι το λέγειν, που έχεις --κι άμα σαι και λίγο δυνατός, θα τους ας όλους.

Τελειώνω με μια ευχή: Τι καλά ιοι οι Έλληνες να ήταν σαν κι υτό το παιδί. Ούτε μόρφωση,

ούτε διάλογος, ούτε πολιτισμός, ούτε τίποτα. Σπίτι, εργασία, ευ-τυχία.

Ένας λαός αμόρφωτος, είναι για τον καπιταλιστή χίλιες φορές καλύτερα.

Θα σας το στείλει η προκομμέ-νη η κόρη μου (είναι και στην ΠΑΣΠ η άτιμη)

Μετά τιμής
Πολύβιος Φοιτόπουλος
Επιχειρηματίας

● Ένας ανώνυμος φοιτητής ψά-χνει να βρει την... εξήγηση της στάσης του «μη φοιτητή»:

Μη φοιτητικό (και μη) «Αντί»,

Διαβάζοντας το γράμμα του «εγώ δεν είμαι φοιτητής», έκανα μερικές σκέψεις και επισημάν-σεις και σου τις γράφω. Από την αρχή θέλω να τονίσω ότι δεν πή-ρα την απόφαση από ανάγκη να απολογηθώ ή να υπερασπίσω.

Όντες οι φοιτητές όπως τους λέει (το τελευταίο 5% δεν του το καταλογίζω --εξηγώ στο τέλος) μήπως οι ΜΗ ΦΟΙΤΗΤΕΣ δεν εί-ναι: 5% μελλοντικά αφεντικά, 20% ιδεολόγοι της κατανάλω-σης, 25% καταναλωτές ΒΙΠΕΡ και Απογευματινής, 20% υπο-κουλτουριάρηδες-τρεφόμενοι με κάθε είδους πολιτιστικές εκδη-λώσεις, 5% επαγγελματίες επι-δείξεις υβριστές, 5% μπάτσοι, καραβανάδες, χαφιέδες, 17% ΚΝΙΤΕΣ (αυτό το άφησα γιατί εί-ναι καλό) και 3% διφορούμενοι; (το τελευταίο είναι και δικαιο πε-ριθώριο για εξαιρέσεις αλλά και άλλοθι για το 97%).

Ποιων το μυαλό, λοιπόν, κα-θημερινά «διαρροειύει» από την έξοδο που αναφέρει σε τεράστιες ποσότητες και υποβαθμίζει τον κόσμο όλο; (Εκτός την πρόσφα-τα αναβαθμισμένη περιοχή των Εξαρχείων, βέβαια).

Δεν αρνιέμαι ότι το φοιτητικό δυναμικό έχει κι αυτό ξοδευτεί (όμως σε ένα --δυστυχώς-- σύν-τομο ΟΡΓΑΣΜΟ) και δεν περισ-σεψε τίποτα για να «όπως στρί-βει ο δρόμος, αναλόγως στρίβου-με να μη σκοντάψουμε πια στους τοίχους...».

Αυτό δεν είναι τίποτα, όμως, μπροστά στην ομίχλη του φίλου που:

Αν ανήκει σε κάποια από τις κατηγορίες των «αριστερών» (υ-ποθέτω παραδοσιακών), «ακρο-αριστερών» ή και «αναρχικών», δεν καταλαβαίνω γιατί χτυπιέται για τις άλλες δύο ή αντίθετα, για-τί τα βάζει και με την ΚΝΕ και με τους «επαγγελματίες επαναστά-τες» και με την «διάβρωση»;

Αν πάλι δεν ανήκει σ' αυτές γιατί οι φοιτητές όταν εργάζονται ακούραστα για την διάλυσή τους του προκαλούν προβλήματα στα γεννητικά του μόρια; Αφαιρετικά και ξέχωρα από το αμέσως πα-ραπάνω εύκολα κάποιος οδηγεί-ται στο συμπέρασμα (και εδώ

κόλλαι η «σκέτη» αριστερά και η ΚΝΕ) ότι πρόκειται για κά-ποιον αυτοδύναμο τριτοδρομικό σοσιαλιστή που μη έχοντας υ-πάρξει φοιτητής έμεινε έξω από τον κήπο (πράσινων βέβαια) Α-ΓΩΝΙΣΤΙΚΩΝ κλαδικών.

(Αποκλείεται να είναι «αναθε-ωρητής» δεν θα τα είχε με τις γκαλερί και τους κινηματογρά-φους τέχνης).

Ίσως και να μην είναι τίποτα από όλα αυτά και απλώς βαρυ-στομαχιασμένος από την ντουζί-να τους καραβανάδες. Θα τους έ-φαγε με την εξάρτηση όπως ο Ο-βελίξ τα στρείδια.

Ίσως το πρήξιμο να είναι εκεί που αναφέρει (πάλι από τίποτα καραβανάδες).

Λέει πιο κάτω ότι η τέχνη πέ-θανε, ενώ το γράμμα του, αποδει-κνύει ότι θριαμβεύει --τουλά-χιστον η όγδοη.

Αυτός δεν μιλάει για επανά-σταση στο καφενείο αλλά στην στήλη αλληλογραφίας.

Ξέφυγε από τη σκλαβιά του ζωολογικού κήπου του κράτους και έγινε κατοικίδιο της μ... του.

Μέσα στο μένος του δεν ανα-γνωρίζει ότι εκτός από το Πανε-πιστήμιο υπάρχει και η Α.Γ.Σ.Α.

Τελικά, πιο πιθανή αιτία για την κατάστασή του πρέπει να εί-ναι το γεγονός ότι τον παράτησε η χαζογκόμενα (ούσα φοιτήτρια) του.

Αυτά τα λίγα από κάποιον (τι να γίνει θα το ξεπεράσει) Φοιτητή

● Και, τέλος, μια φοιτήτρια και όχι μόνον, συμπληρώνει:

Αγαπητέ φίλε,

έτσι που μας τα λες όλη κι όλη η ύπαρξή σου καθορίζεται από το ότι δεν είσαι φοιτητής. Έχεις φά-ει τόσο καλά στη μάπα τους φοι-τητές, που δύσκολα θα πιστέ-ψουμε ότι δεν ήσουν (ή δεν πόθη-σες να ήσουν) κάποτε κι εσύ φοι-τητής. Τώρα βρίξεις τους φοιτη-τές σα μία «γκόμενα» (ή γκόμε-νος) που το πρώην αγαπημένο πρόσωπο την έχει παρατήσει. Θα μπορούσες να γίνεσαι και πita στο μεθύσι κάθε βράδυ μόνο και μόνο γιατί οι φοιτητές δε σου κά-νανε την «επανάσταση» ή έστω μια εξεγερσούλα. Αλλά έτσι είναι η ζωή. Όλα τα προγνωστικά είτε τα βγάξει το ΠΡΟ-ΠΟ είτε η «παγκόσμια επαναστατική πεί-ρα» δεν επαληθεύονται πάντα. Όσο για τον «ανατολικο- αναρ-χο-ρεμπετο-κομμουνισμο-χρι-στιανισμό, σε πονάει και σε σφά-ζει ε; Αυτό είναι καλό σημάδι. Ο καλύτερος επαναστάτης είναι αυτός που χτυπιέται μέρα νύχτα με τον εαυτό του.

Εγώ

--η οποία--

είμαι φοιτήτρια και όχι μόνο

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Με στόχο την ανάπτυξη της επικοινωνίας μέσω της σύγχρονης λογοτε-χνίας δημιουργείται ένα μικρό γκρουπ 5 ατόμων με διάρκεια από τον Οκτώ-βριο 1984 έως και τον Μάιο 1985. Οι συναντή-σεις, που θα είναι χωρίς οικονομική επιβάρυνση για τους συμμετέχοντες, θα γίνονται τα δύο τελευ-ταία Σάββατα κάθε μήνα από τις 5 μ.μ. έως τις 8 μ.μ. με ρυθμό ένα έργο το μή-να. Η χρήση της Αγγλικής σε υψηλό επίπεδο είναι α-παραίτητη προϋπόθεση συμμετοχής, τηλ. 3600-573, Ρ. Σ. Κάλφογλου, Κα-θηγητής Αγγλικής. Δηλώ-σεις συμμετοχής μέχρι 22 Σεπτεμβρίου.

ΝΙΚΗ ΛΟΪΖΙΑΗ

Ο ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η περίπτωση Νίκων Εγγονόπουλου

NEΦΕΛΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Έκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιάλη 9 - Αθήναι 10679

Τηλ. 3639962 - 3607744

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

● Από τον αναγνώστη μας Χ.Β. πήραμε την επιστολή που ακολουθεί:

Αγαπητό «Αντί»,

Με φρίκη και αγανάκτηση παρακολούθησα από τις στήλες των «Νέων» και του «Βήματος» το αφιέρωμα των δύο εφημερίδων στα γεγονότα της αποστασίας, αφιέρωμα που, όπως χαρακτηρίζεται, αποτελεί απάντηση στην πρόκληση Μητσοτάκη για διώλογο πάνω σ' αυτή τη μαύρη σελίδα της σύγχρονης πολιτικής ιστορίας της χώρας μας. Όμως αυτό καθ' εαυτό το γεγονός της δημοσίευσης του «ιστορικού» (βλέπε «εκδοχής Λαμπράκη») του επαίσχυντου αυτού πολιτικού εγκλήματος αποτελεί μια νέα πρόκληση από τη μεριά του εκδότη των δύο αυτών ημερήσιων φύλλων προς τις συνειδήσεις όλων των δημοκρατικών πολιτών αυτής της χώρας. Γιατί είναι σ' όλους γνωστός ο ρόλος που έπαιξε ο Χρήστος Λαμπράκης στο παρασκήνιο της προδοσίας, προσφέροντας έτσι σημαντικές υπηρεσίες στον Γλύξμπουργκ και σ' όλη την άρχουσα αντιδραστική ολιγαρχία τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις της οποίας εκπροσωπούσε. Για «του λόγου το ασφαλές» παραθέτω δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα από το βιβλίο του Αντρέα Παπανδρέου «Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ» (Εκδόσεις Καρανάση 1974 σελ. 262-263-264) όπου παρουσιάζονται ανάγλυφα οι μεθοδεύσεις του μεγαλοεκδότη με τις ο-

ποιες προσπάθησε να πετύχει στο παρασκήνιο της πολιτικής ζωής του τόπου την παραβίαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του λαού μας:

«... Αμέσως σχεδόν άρχισε η προετοιμασία του επόμενου βασιλικού πραξικοπήματος. Ο εκδότης του «Βήματος» και των «Νέων» Χρήστος Λαμπράκης, ετοίμαζε την επόμενη φάση σε στενή συνεργασία με τον εκδότη της «Μακεδονίας» Γιάννη Βελλίδη. Αλλά ο Λαμπράκης ήταν πολύ προσεκτικός στις κινήσεις του. Το δημοσιογραφικό του συγκρότημα είχε αποκτήσει πρωτοφανή αύξηση κυκλοφορίας σε βάρος της «Ελευθερίας» που είχε κυριολεκτικά καταρρεύσει κυκλοφοριακά εξαιτίας της ανοικτής υποστήριξης που έδωσε στο Μητσοτάκη και στην κυβέρνηση Νόβα. Δημόσια λοιπόν δεν τόλμησε ο Λαμπράκης να αποκλίνει από τη γραμμή Γεωργίου Παπανδρέου παρασκηνιακά όμως προωθούσε άλλη λύση την εξής: Ο Παπανδρέου αναγνωρίζοντας το αδιέξοδο στο οποίο έφτασαν οι σχέσεις του με το βασιλιά, θα περιοριζόταν στο ρόλο του αρχηγού του κόμματος, ενώ ο Στεφανόπουλος θ' αναλάμβανε την πρωθυπουργία με την έγκριση και υποστήριξη του Παπανδρέου. Έτσι «και η πίττα σωστή και ο σκύλος χορτάτος». Και η Ένωση Κέντρου θα διατηρούσε την ενότητά της και ο βασιλιάς θα έμενε ικανοποιημένος...».

Στις 6 Αυγούστου στη σύσκεψη που έγινε στο Καστρί με την προεδρία του Γεωργίου Παπανδρέου με τη συμμετοχή των Στεφανόπουλου, Τσιριμώκου, Παπαπολίτη, Μπαλτατζή και των εκδοτών Λαμπράκη, Βελλίδη και Παπαγεωργίου (όπως αναφέρεται στο ίδιο βιβλίο) ο «Γέρος της Δημοκρατίας» απέρριψε κατηγορηματικά τη λύση Λαμπράκη λέγοντας:

«Η κυβέρνηση Νόβα υπήρξε σφάλμα αλλά η τρίτη λύση (Σημ: λύση Λαμπράκη) που μου προτείνετε θα είναι έγκλημα. Το θέμα δεν είναι τι θα κάμει ο βασιλεύς αλλά τι θα κάμωμεν ημείς».

Στις 9 Αυγούστου συγκαλείται σύσκεψη της κοινοβουλευτικής ομάδας της «Ένωσης Κέντρου» με σκοπό την απόφαση για αποδοχή ή όχι της πρότασης αυτής.

«... Στην ψηφοφορία που ακολούθησε καταψηφίστηκε η εντολή του βασιλιά προς το Στεφανόπουλο να σχηματίσει κυβέρνηση με 113 ψήφους κατά και 26 υπέρ. Δύο βουλευτές δεν πήραν μέρος στην ψηφοφορία. Έξω από τη λέσχη είχαν συγκεντρωθεί δέκα χιλιάδες Αθηναίοι. Ο Γεώργιος Παπανδρέου αναγκάστηκε να βγει επανειλημμένα από το μπαλκόνι για να τους χαιρετήσει. Μετά στράφηκαν προς τα γραφεία του «Βήματος» γιουχαίζοντας και βρίζοντας και βάζοντας φωτιά στα φύλλα των εφημερίδων του

Λαμπράκη. Είχαν μυριστεί το βρώμικο παιχνίδι που έπαιζε ο Λαμπράκης. Μόλις τελείωσε η σύσκεψη της κοινοβουλευτικής ομάδας, με παρακάλεσε ο πατέρας μου να παρέμβω και να καθυστερήσω τους διαδηλωτές. Πήγα στα γραφεία του Λαμπράκη κι από το μπαλκόνι παρακάλεσα το πλήθος να διαλυθεί ήσυχα προσπαθούσαμε να αποφύγουμε την ανοικτή αναμέτρηση με το Λαμπράκη...».

Ξέρω ότι θα ήμουν τουλάχιστον αφελής να περιμένω από το μεγαλοεκδότη Λαμπράκη να δείξει λιγότερο θράσος. Όμως πιστεύω ότι μπορούμε και είναι χρέος όλων μας έστω και μετά τόσα χρόνια να πληροφορηθούμε το παρασκήνιο όλων των πολιτικών εγκλημάτων που συντελέστηκαν σε βάρος του λαού μας και να καταδικάσουμε πολιτικά μια για πάντα όλες εκείνες τις δυνάμεις που ξεπούλησαν αυτόν τον τόπο στους ντόπιους και ξένους εκμεταλλευτές.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Χ. Β.
Αθήνα

ΥΓ. Ξέρω ότι η αναμόχλευση παθών του παρελθόντος ούτε προωθεί την εθνική συμφιλίωση ούτε εδραιώνει το ήπιο κλίμα. Αλλά δε νομίζω ότι οι αποστομωτικές απαντήσεις σ' όλους προκαλούν το δημοκρατικό αίσθημα του λαού αποτελεί επιστροφή στη διχόνοια παλιότερων εποχών. Αντίθετα πιστεύω ότι η ολοκληρωμένη γνώση του παρελθόντος αποτελεί προϋπόθεση για την απρόσκοπτη πορεία της χώρας στην κοινωνική πρόοδο και δικαιοσύνη.

ΚΟΤΑ ΚΑΙ ΚΟΚΟΣ

● Διασκέδασαν οι ανώνυμοι για σχόλιο του ANTI που αφορούσε τον Κοκό στο Λος Άντζελες και εκτός από τα απειλητικά τηλεφωνήματα μας έστειλαν και το σημείωμα που ακολουθεί. Είναι γραμμένο σε υπηρεσιακό χαρτί με έντυπο τίτλο ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ:

Κύριε Διευθυντά,

Δεν ξέρεις πόσο χαρήκαμε εμείς το 32% που διαβάσαμε στο τελευταίο ANTI 17 Αυγούστου 1984 το «ΚΟΚΟΣ ΜΕ ΦΤΕΡΑ Α-ΕΤΟΥ».

Εκτός του ό,τι διασκεδάσαμε με τις σαχλαμαρίες αν και αρκετά εμετικές που γράφεις για τον Βασιλιά Κωνσταντίνο. Σου είμαστε υπόχρεοι και θα θέλαμε συχνά να διαβάζουμε κάτι τέτοια διασκεδαστικά όπως «τρέμε ΗΠΑ σε φάγαμε». Θέλουμε να ακούγεται το όνομά του έστω και με κάτι τέτοιες χυδαιότητες. Ξέρουμε άλλωστε όλοι, πως οι πέτρες πετιούνται στα δένδρα που έχουν καρπούς...

Αυτά τα ολίγα από έναν του 32% κι αν τολμάς δημοσιεύσέ το.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Μιλτιάδου 23β
Χαλάνδρι
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΠ. ΜΠΟΖΕΝΑ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιού 5 - Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 13
ετήσια: αεροπ. δολ. 28
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 15
ετήσια: αεροπ. δολ. 30
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 20
ετήσια: αεροπ. δολ. 40

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Εκδόσεις «Νεφέλη»
Μαυρομιχάλη 9,
Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

Κυκλοφόρησε

από τις εκδόσεις «ΚΑΚΤΟΣ»

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΣΑΔΑΡΗΣ

ΜΙΑ ΖΩΗ ΤΙΤΛΟΙ

πώς να γίνετε δημοσιογράφος

Στην εποχή
κειμένο, χρ
εποχή των
ται ή φωτο
Στην εποχή
νά τυπ
ούσαν
Στην εποχή
χρησιμοπο
του διαστή
τα ηλεκτρο
έξοφαλκ
επέλεση

Πωλείται σε όλα τα βιβλιοπωλεία

Μιλάμε την ίδια γλώσσα

Ξέρουμε ότι όταν ταξιδεύετε στο εξωτερικό για τουρισμό, για δουλειές, για σπουδές ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο, ζητάτε κάτι περισσότερο από ένα απλό μέσο μεταφοράς.

Κι επειδή σκεφτόμαστε με τον ίδιο τρόπο σας προσφέρουμε όλα αυτά που θα κάνουν το ταξίδι σας πραγματικά αξέχαστο: Από πλήρως οργανωμένα ταξίδια με πληρωμή σε δραχμές, μέχρι την άνεση και την πολυτέλεια της 1ης ή διακεκριμένης θέσης με τα ιδιαίτερα γκισέ, τις ξεχωριστές αίθουσες αναμονής, τις ειδικές θέσεις και την ιδιαίτερη περιποίηση στο αεροπλάνο. Και πάντα, φυσικά, φιλική εξυπηρέτηση, απολαυστικό φαγητό στο οποίο η Ολυμπιακή έχει παράδοση, 97% ακρίβεια στις πτήσεις, εκτεταμένο δίκτυο πτήσεων με πολλές διασυνδέσεις και υπερσύγχρονα αεροσκάφη.

Ταξιδεύοντας με την Ολυμπιακή θα αισθανθείτε άνετα και θα νιώσετε πραγματικά σαν στο σπίτι σας. Γιατί καταλαβαίνουμε και φροντίζουμε να ικανοποιούμε όλες τις απαιτήσεις και τις ανάγκες σας. Και, πάνω απ' όλα, στην Ολυμπιακή μιλάμε την ίδια γλώσσα!

Για περισσότερες πληροφορίες
απευθυνθείτε στα γραφεία της
ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ
ή στον ταξιδιωτικό σας πράκτορα

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Γραφεία: ΑΘΗΝΑ: Λεωφ. Συγγρού 96, Τηλ. 9616.161, 9292.251 - Όθωνος 6, Τηλ. 9292.555
Μητροπόλεως 11, Τηλ. 9292.257 - ΟΜΟΝΟΙΑ: Κοτοπούλη 3 - ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ: Πύργος Αθηνών
ΠΕΙΡΑΙΑΣ: Ακτή Μισούλη 27, Τηλ. 4520.968, 9292.797/8 - ΚΗΦΙΣΙΑ: Κηφισίας 267, Τηλ. 8016.119
ΓΛΥΦΑΔΑ: Αθηνών & Αθ. Διάκου - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Κομνηνών 1 & 3, Τηλ. 260.121/9 και σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας.

ΕΝΤΑ ΓΚΑΜΠΛΕΡ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΡΟΥΛΑ ΠΑΤΕΡΑΚΗ

ΘΕΑΤΡΟ ΚΩΣΤΑ ΠΡΕΚΑ
ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ